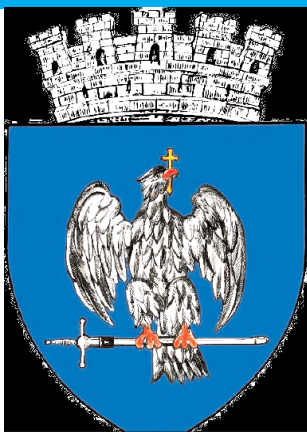

ORAȘ REGAL

Curtea de la Argeș

Revistă de cultură

Anul XVI ■ Nr. 5 (174) ■ Mai 2025

Monumentul grănicerului Crăciun Toader din satul Tarasova

Din sumar:

Horia Bădescu: Logica istoriei

Alexandru Mărchidan: Corectitudinea politică

Dan Anghelescu: Utopia și derapajele rațiunii în Europa postbelică

Victor Ravini: Uciderea baciului din Miorița, ca la tracii lui Herodot

Lucian Costache: Veronica Micle, dragoste și poezie

Tudor Nedelcea: Un veac și jumătate de la nașterea Reginei noastre

Radu Homescu: Traian Vuia, gândirea socio-politică

Paula Romanescu: Jurnal de veche Lume Nouă

Revista apare sub egida Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu”, cu sprijinul Asociației Culturale „Curtea de Argeș”.

Nimicnicia lichelelor cu școală

Gheorghe PĂUN

Dintre multe „cazuri” recente care motivează textul de aici, consemnez numai două exemple.

Primul: Revistă de cultură, veche și cunoscută, apărând „sub egida Uniunii Scriitorilor din România”. Numărul pe ianuarie poartă pe prima pagină indicația angajantă „Mihai Eminescu – 175. Ziua Culturii Naționale”. Pe lângă articole pertinente, o surprinzătoare colecție de critici/răutăți la adresa poetului din partea „detractorilor lui Eminescu din timpul vieții sale”. Lipsă de inspirație, puseu pasager de lichelism „Dilematic”? Și mai neașteptată este scoaterea în evidență pe marginea paginii a unei selecții de invective scrise cu litere mari, de parcă ar fi asumate și de revistă. Adversari literari, adversari politici, unii limitați în înțelegere ori frustrați, alții furați de condeiul de pamfletari. Mai ales nume minore, cele mai multe uitate între timp. Istorie ușor jenantă, curiozități de arhivă. La ce bună scormonirea prin noroi, în lună omagială/an omagial, într-o revistă girată de USSR (uniunea de creație, nu partidul!), nimeni nu poate spune. O „explicație” este sugerată de „morală” (sic!) articolului: în comparație, „firavele critici din ultimele decenii la adresa poetului național sunt apă de ploaie” – și încă altele, ca și când nimicnicia celor de acum un secol și ceva ar micșora nimicnicia celor de astăzi. E un sofism-diversiune jenant: atunci erau atacuri spontane la persoană, acum sunt atacuri sistematice, concertate, la un simbol național, identitar. Și nu oricare simbol, ci Eminescu!

Al doilea: Elegant ostentativ, cu bărbuța dichisită, privire alertă prin ochelari de firmă, buza de jos lăsată fin-disprețuitor. Nume de familie cu ștaif, de rezonanță alogeană. Vorbește cu dicție, zâmbind superior, cu evidentă încântare de sine. Spicuiesc: „Atâta vâlvă cu coiful ăsta... nu ne reprezintă. Doar ca să le dea dacopaților prilejul să ne spună iar că dacii au fost buricul Europei... Niște triburi barbare, nici să scrie nu știau...” Și altele asemenea, spre încântarea moderatorului emisiunii. Se înțelege, era imediat după furtul din Olanda (până la apariția editorialului, sper ca povestea să fie lămurită, coiful și brățelele să fie recuperate). Iar „rafinatul” cel sclifosit nu a fost singurul. Istoric (despre care nu am auzit vreodată), gazetari, „formatori de opinie”, mulți își zic profesori, intelectuali cu toții, hodoronc-tronc, parcă la comandă, au dat-o pe hlizeală și pe prezicerea/prevenirea reacției „dacopaților”. (Poreclă care descalifică pe oricine o folosește – mai puțin pe cei descalificați dinainte...) N-am văzut niciun „dacopat” pe ecrane. Se hlizeau hliziții dintr-un automatism de marionetă, deloc provocați, fără nicio noimă aparentă. Cu dicție și sintaxă însă, căci sintaxa e punctul lor forte, ca niște oameni instruiți ce sunt, cu școli, cu burse prin lume – se prea poate că de aici li se

trage alergia la românism, la rădăcini. Găsim detalii în volumul lui Cornel-Dan Nicolae, „Societatea civilă” de sub ONG-urile internaționale – organizații și servicii secrete din umbră, Editura Carpathia Rex, București, 2019 (pe copertă, pe post de păpușar, apare Soros, dar titlul este mult mai cuprinzător – și multe nume de pe ecrane, din presă și din politică apar în cele patru sute și ceva de pagini ale cărții, inclusiv dintre cei care au declanșat textul de față...).

Îmi vine în minte sintagma din titlu, o pun cu firesc disconfort în pagină, dar îmi mai vine în minte și o vorbă a lui Pamfil Șeicaru, considerat unul dintre cei mai importanți gazetari interbelici (o dovadă în plus că „totul s-a spus, totul s-a scris”, cum mă lamentam în decembrie 2024). O reiau printr-un citat din cartea *România între Pamfil Șeicaru și Larry L. Watts*, publicată de Theodor Codreanu la Editura Bibliotheca, Târgoviște, în 2024. La pagina 26 a ei, primul paragraf din secțiunea intitulată „Nașterea «scopiților» naționali și bucuria Kremlinului” (putem adăuga, pentru contextul de aici, Bruxelles și Davos, în componentele lor globalist-antinaționale), citim: „Comentând scrisoarea lui Cioran către Noica (cea din 1957), Șeicaru anticipează nașterea parvenților europenismului postdecembrist: «Nu ești european dacă nu scuipi disprețul – evident intelectual – în obrazul devastat de suferință al nației tale»”, citatul fiind preluat de la pagina 155 din Pamfil Șeicaru, *Scrieri*, I, Editura Victor Frunză, București, 2001. Multe alte idei ale lui Pamfil Șeicaru merită reluate, în particular, despre „prăpastia dintre elitele românești și poporul de jos” (pag. 97), dar și despre elitele europene. Pentru că ticăloșia lichelelor intelectuale nu cunoaște granițe...

De fapt, sintagma „trădarea intelectualilor” e veche, a fost titlu de carte franțuzească încă din 1927, ne reamintește Horia Bădescu în decembrie 2023, în articolul său intitulat chiar „Trădarea cărturarilor”, cu continuare în ianuarie 2024. Le spune tranșant și documentat seniorul argeșeano-clujean, însă, elegant, nu sugerează exemple. Dar că un intelectual, un tip instruit așadar, care își trădează neamul, deci menirea, deci pe sine, este un ticălos, este o concluzie imediată, formularea nu trebuie să pară prea apăsătoare. Termenul de lichele ei l-au consacrat, iar diatribe despre „tâmpiți” și „idioti utili” țin zilnic oriunde apucă. Să le aplicăm și lor aceleași epitete. Deplângându-i, ca pe niște *suflete moarte* ce sunt.

(Continuare la pag. 2)

Toate-s vechi și nouă toate...

Cam în ajunul războiului oriental un român vorbea la Berlin c-un tânăr diplomat asupra roditoarei țări de lângă Dunăre, pe care o numea patria sa, înșirând străinului fel de fel de cai verzi pe pereți despre toate câte i se păreau bune în valea de jos a clasicului râu.

România?, răspunse diplomatul zâmbind. Iată o vacă bună de muls. Cât despre români, îmi vine a repeta vorba generalului Jaltuchin: „Cel mai bun dintre ei tot e bun de spânzurat fără judecată”.

Cuvintele acestea mi-au rămas în minte, căci în adevăr vacă de muls pentru toată lumea, pentru coțcarii străini, pentru cei indigeni fie de un sex ori de altul, vacă cum e țara noastră rar se va mai găsi. Rău o fi fost și-nainte, dar de când politicianul venetic (...) și-a ridicat adunăturile, cioclovi-nele de câte patru clase primare în sus, starea de lucruri de la noi nu-și mai poate găsi pereche.

Se vede că nu le mai ajung roșilor furțișagurile făcute cu ocazia răscumpărării liniilor Strous-sberg și Cernavodă Chiustenge; iar le-a venit gust de gheșefturi cu milioanele și de giumbuș econo-mico-financiar. Conform regulii din Machiavelli că cine vrea să se ție la putere cată să distreze opinia publică cu întreprinderi noi, pretinse pline de viitor, înaintea alegerilor vin cu fel de fel de iscodituri care au un scop îndoit: întâi de-a face pe gurile căscate să li se ia vederile, apoi pentru a crea ocazii de afaceri scabroase. (...)

În vremea lui Herodot, 484 înainte de Hristos, acum două mii patru sute de ani de la Anadan-Babadan, cum s-ar zice, o albie a gurilor Dunării curgea între Cernavoda și Chiustenge. De această albie s-a folosit o societate engleză pentru ca să construiască – fără terasament – acel mizerabil drum de fier care i-a costat 6 milioane și pentru care noi, grație împrejurării că suntem niște gură-

casă, iar roșii niște gheșeftari, l-am plătit cu 16 milioane, adică zece milioane peste prețul cu care-l oferise societatea engleză din capul locului.

De cum s-a operat această scandalosă afacere am văzut pe samsarii ei moflujii ridicând maga-zii luxoase în capitală, de unde-nainte n-aveau după ce bea apă. Dară aceasta nu-i de ajuns.

Nu ajunge că s-au îmbogățit toate rubedeniile veneticului bizantin pân-într-a șaptea spiță; nu sunt de ajuns bacșișurile cu care s-au cumpărat voturile majorității Adunării; acum cele șaispre-zece milioane trebuie aruncate în apă, drumul de fier mutat din albie alături, iar în locul lui... canal la Chiustenge!

Un simplu cap de pod n-avem precum îl cer cele mai elementare exigențe strategice și econo-mice spre acea pustietate, abia bună ca o mână de mocani să-și pască oile pe ea, lăsați în știrea lui Dumnezeu și în toilul lor de voinici, și acum... canal trebuie, care să coste zeci de milioane din spinarea aceluiași țaran secătuit care abia trăiește de la mână la gură, a aceluiași proprietar care nu mai poate vinde nimic, pentru că nu a căpătat niciun preț pe grâne față cu concurența americană și rusească. (*Timpul*, 23 martie 1883)

De șase sute de ani viața României e legată de proprietatea istorică, de pro-prietari istorici. De șase sute de ani aceștia, în timp de cădere, aproape numai ei au ținut sus ideea statului și a naționalității române. Respectul de sine, disprețul, poate naiv, dar justificat în contra înnoirilor străine au făcut cu puțință ca poporul să se redeștepte din somnul de o sută de ani, somn care s-a început când cel din urmă din Basarabi a căzut pe eșafod și care s-a sfârșit abia în secolul nostru.

Da! Familiile vechi sunt menite a se stinge, pentru că n-a vrut Dumnezeu ca un copac al pădurilor sale să crească până la cer. Da! în locul stejarului secular, stejarul cel tânăr se-nalță în sus – neam vine și neam trece – aceasta e legenda veacurilor. Dar nu e indif-ferent pentru un popor ce răsare în locul stejarului, nu e indiferent când plante parazite, oricât de trecă-toare ar fi ele, își înfig rădă-cinile în trunchi și ajung mai repede sus decât stejarul. Nu e indiferent pentru un popor cărui principiu se datorează ridicarea unui om în mijlo-cul lui: dacă ea se dato-rește tăriei, curajului, energiei – tot atâtea numiri diverse pentru principiul puterii de muncă și pentru bărbăție – sau dacă ea se datorează speculei, apucăturilor, instinc-telor feline și oarecum femeiești ale omenirii. Nu e indiferent pentru viața unui popor ca, în loc de stejar, să răsără slabul și pururea de vânt legănatul mestecăc. Nu e indiferent dacă cei ce se ridică au sau nu rădăcini adânci în pământul țării. Nu e, c-un cuvânt, indiferent dacă soarta unei țări e condusă de oamenii ei proprii sau de aristocrația diferențelor de preț și diferențelor de opinii, de aristocrația cursului de bursă și a limbușiei. (*Timpul*, 14 aprilie 1883)

Monumentul lui Mihai Eminescu de la C. de Argeș

(Urmare din pag. 1)

M-am minunat de multe ori, cum de persoane cu CV-ul garnisit cu studii și diplome, oameni cu discernământ am putea crede, se aruncă în asemenea jocuri murdare, niciodată câștigătoare, căci niciodată cineva care-și blamează neamul restrâns – familia, sau Neamul cu majusculă, nu a scăpat de judecata semenilor și a viitorului. Chiar dacă uneori trădătorii *mănâncă bine*, ei totdeauna *dorm rău*...

Nefiind vorba despre prostie ca lipsă de instruire, nu mai rămân ca expli-cații decât nemernicia patologică și/sau vulnerabilitatea la șantaj. Dar tot o formă de prostie este și asta. Cu atât mai mult în zilele acestea, când pro-gresismul globalist scârțâie din toate încheieturile, iar tot mai multe națiuni nu numai că acționează în consecință, dar și recunosc/declară explicit că... *Națiunea first!*, după modelul american. Fără prieteni și fără dușmani – doar interese – de la Machiavelli citire, reconfirmat de Henry Kissinger...

Ce e, de asemenea, straniu este neînțelegerea lucrului simplu că deja s-a mers prea departe, popoarele în general, românii în particular, ba chiar mai mult decât alții, s-au saturat să fie prostiți, manipulați, desconsiderați, bombardați cu aberații progresiste, din filme, spectacole, dinspre toți vec-torii media, de pletora de „formatori de opinie”, printre ei, destui intelectuali trădători, și reacționează – fiecare cum îi stă în *feldeință*. Francezii își pun vestele galbene și ies în stradă, la fel fac sârbii și germanii, fără veste colorate, noi – și mai toți ceilalți din Europa, a se vedea balansarea spre dreapta (explică asta și migrația încurajată de multiculturalismul francez și de *realpolitika* Angelei M. în Germania, două eșecuri de manual) – noi mormăim în barbă, așteptăm răbdători alegerile și, la adăpostul cabinei

de vot, îi „surprindem” pe politicieni și pe analiștii politici, parcă năuci cu toții, votând orice alternativă care vorbește despre interesul național, despre mândria de a fi român, călcată atât de sistematic în picioare, numai pe cei aflați deja la putere nu-i mai votăm, mai ales dacă la fiecare două fraze pero-rează despre „vocația noastră euro-atlantică”, clișeu obositor, tautologic și gol de conținut. Nimănu-i nu-i place să-i spui, cu dispreț și arogantă superiori-tate, că e codașul Europei, că tradiția e o povară, că patriotismul e desuet și altele asemenea. E o strategie aberantă să presupui că dacă-l faci pe cineva să se simtă inconfortabil, îl disprețuiești, acela te mai și votează.

La fel, după ce votantul te „penalizează” în primul tur, este o clară provocare să faci la fel, și încă mai din plin, în turul al doilea, dacă îl „certi” pentru ce a făcut, îl protesti din nou, cauți cauze externe, dai vina pe internet și pe extraterestri, dovedind că nu ai înțeles nimic, nici tu, politicianul, și nici propagandiștii tăi. O cascadă de aberații – dublată de o cascadă de intervenții bizare, ca să nu spun mai mult, în lipsa unor infor-mații credibile, ale justiției în toată tărășenia, creând precedente periculoase și o imagine de dictatură grosolană. Iar privitorul ca mine, fără *dorinți* (poli-tice) și fără *căinți* (*idem*), vorba poetului, face *urticarie* privind și ascultând schizofrenia de pe ecrane. O lume paralelă cu lumea reală, figurine ca de ceară, peste un an-doi chiar pot fi creații ale mult discutatei inteligențe artificiale, automate de debitat sofisme, porecle, injurii, fără a clipi, ca niște păpuși de plastic ce vor fi, fără să bănuiască măcar că sunt ticăloși.

Intelectualii de plastic, cu „creier” IA, nici nu pot fi considerați ticăloși. Cel mult, rebuturi IA. Neavând simțire, deci nici rușine, vor fi doar nesimțți-nerușinați. Trădători. Și ilustrări ale constatărilor lui Pamfil Șeicaru...

Redactor-șef: Gheorghe Păun

Colegiu redacțional: Svetlana

Cojocar – membru corespondent

al Academiei de Științe a Moldovei,

Chișinău, Florian Copcea – scriitor,

Drobeta-Turnu Severin, Lucian

Costache – scriitor, Pitești,

Ioan Crăciun – editor și publicist,

București, Spiridon Cristoce – conferențiar la Universitatea Pitești,

Dumitru Augustin Doman – scriitor, Curtea de Argeș, Sorin Mazilescu –

conferențiar la Universitatea Pitești, Marian Nencescu – jurnalist cultural,

București, Eufrosina Otlăcan – profesor universitar, București, Filofteia

Pally – expert național etnolog, Muzeului Viticulturii și Pomiculturii

Golești, Argeș, Cornel Popescu – director al Muzeului Județean Argeș,

Pitești, Octavian Sachelarie – sociolog, Pitești, Adrian Sămărescu –

conferențiar la Universitatea Pitești, Maria Mona Vâlceanu – scriitor,

Pitești

Curtea de la Argeș

Revistă lunară de cultură

Apare sub egida Centrului de Cultură și Arte „George Topîrceanu” (Bv. Basarabilor 59)

și a Asociației Culturale „Curtea de Argeș”

Redacția: Str. Schitului 45A, 115300 Curtea de Argeș

Tiparul: DeaPrint, București, www.deaprint.ro

ISSN: 2068-9489

Întreaga răspundere științifică, juridică și morală pentru conținutul articolelor revine autorilor. Reproducerea oricărui articol se face numai cu acordul autorului și precizarea sursei.

E-mail: curteadelaarges@gmail.com

Website: www.curteadelaarges.ro

Abonamente se pot face direct la redacție, trimițând contravaloarea (90 lei/an) în contul specificat mai jos și, prin e-mail, adresa poștală.

Revista poate fi sponsorizată prin Asociația Culturală „Curtea de Argeș”, CIF 29520540, Banca Transilvania, IBAN RO38 BTRL RONC RT0V 1516 7901.

Homo sapiens

Horia BĂDESCU

Istoria, despre care Fukuyama credea cu naivitate că și-a dat obștescul sfârșit, s-a trezit din somnul înșelător și ne-ajunge din urmă la galop. Ea e aici, precum a fost totdeauna, proaspătă, înviorată, aceeași, e drept, cu alte rochii și pălării, dar recognoscibilă pe de-a-ntregul, în endemismul ei funciar. Fiindcă, la urma urmei, „tot ce-a fost ori o să fie/ în prezent le-avem pe toate”, precum zice a toate știutorul Eminescu. Cât însă despre-a lor zădărnici... îndoielile sunt multe. Asupra cui apasă ea, cui trebuie să-i implementăm (*horibile dictu!*) ideea și cui folosește ea mai abitir. Atâtea chestiuni care-și așteaptă eternul răspuns. Care e etern același, doar altfel văzut, altfel servit, fiindcă altminteri totul îndeamnă la disperare și la lehamite. Iar speranța... mereu de doi bani!

Dar ce speranță, Doamne, în anii nouăzeci, ce speranță într-un taifas de vară, într-un Madrid canicular, cu un învățat și un înțelept dintre aceia de care am avea astăzi atâtă nevoie, chiar dacă te uiți bine împrejur și zici ca franțuzul generic, nu ca acela bezmetic de azi: „A quoi bon?” La Madrid unde, ca și în întreaga Spanie, nu există context intelectual în care numele lui George Uscătescu, Horhe Uscatescu cum pronunță frații noștri iberici, să nu fie cunoscut și, de ce să n-o spunem, rostit cu considerație. Poet, filosof, eseist, profesor la Universitatea din Madrid, acest mare exilat care, însă, nu s-a despărțit nicio clipă de România, care a dus țara în suflet și în fiecare gest cultural făcut pe îndepărtatele tărâmuri unde l-a așezat destinul, era, la vârsta înțelepciunii, un amfitrion și un interlocutor fermecător. A fost atunci o discuție lungă despre lumea românească și lumea lume, despre noi și Europa, cea măreață, vezi bine, și mereu cu ochii pe tot ce mișcă. Dintotdeauna și mai ales acum!

Discutam atunci, între altele, despre nefericita expresie a *intrării în Europa*. Într-o Europă construită pe model occidental, la care nimeni n-avea de gând să ia aminte, necum să introducă specificitățile Estului, acea casă comună despre care se vorbea, tradusă mai târziu în UE, unde ar fi trebuit să se țină seamă de toate acestea.

Horia Bădescu: *Se vorbește extrem de mult, a devenit un fel de slogan, despre intrarea în Europa. E o prostie din foarte multe puncte de vedere, dar mi se pare interesant dintr-o perspectivă de psihologie politică. Se pune totuși o problemă, domnule profesor: aceea a modelului european. Voiam să vă cer părerea, dumneavoastră, care veniți tocmai din partea estică a Europei: Care este modelul occidental? În general, structurile europene s-au clădit, cel puțin în ultima vreme, ca structuri culturale, structuri spirituale, pe modelul occidental. Model care nu s-a obosit să înglobeze specificitățile estului european, care face totuși parte din Europa. Ori dacă ne gândim că vrem să intrăm într-o nouă Europă – în această casă comună care poate fi o utopie sau poate fi un lucru real – mi se pare că este normal nu să-mi spui: „Dacă accepți acest model occidental, vei fi european, dacă nu-l accepți, nu ești european”, ci: „Estic sau occidental, hai să contribuim la crearea unui model cu adevărat european, care să țină seama de toate specificitățile!”*

George Uscătescu: Atingeți o problemă care a fost un laitmotiv al preocupărilor mele. Prima mea carte se cheamă *Problema Europei*. A doua carte pe temă europeană se cheamă *Europa absentă*, adică Europa estică, decapitată și ruptă de trunchiul politic și social și de forme de viață europeană occidentală democratică. A treia este *Europa noastră. Utopia*. Ultimele lucrări și ultimele conferințe pe care le-am avut sunt lucrări fixate pe posibilitatea de integrare a Europei din Est în totalitatea ei, sau a diferitelor țări, cu caracteristicile lor, într-o Europă comună. Acum se face o mare demagogie europeană cu țările care intră mai repede, care intră mai încet. Părerea mea este că această discriminare nu-i bazată pe realitate. Adică pe deosebirea structurală și a posibilităților. Deși situația

noastră este probabil mai grea, datorită unor caracteristici negative, problemele crizei culturale, spirituale, în care se regăsește fenomenul românesc. Iugoslavia, care părea o țară constituită, care avusese o experiență specială, în momentul de față este un dezastru. Acest dezastru se poate repeta și în alte țări cu situații specifice foarte asemănătoare. Nu trebuie să uităm că în Cehoslovacia 90% din structurile ei sunt structurile statului comunist. Continuă să opereze pe Constituția din '49. Polonia are o serie întreagă de probleme foarte grave. Se pare că situația cea mai, să zic așa, promițătoare, este cea a Ungariei. Care are o proiecție mondială, care a știut să aibă o coeziune națională mai bună decât noi și asta trebuie să le-o invidiem unguirilor. Însă global, situația țărilor din Est este o situație egal de precară sau de neprecară pentru toate. Toată această dialectică se proiectează, în ceea ce privește integrarea, într-o Europă care are o serie întreagă de probleme de rezolvat. Este încă o Europă structurată pe o

birocrație economică care nici măcar nu a ajuns la stadiul în care ajunsesse Germania când și-a făcut unitatea în 1848. Bineînțeles este o realitate. Este o forță economică această Europă. Însă această Europă încă nu și-a integrat fenomenul cultural. Europa este cultură. Și Europa fiind cultură, țările din Est sunt, au fost și vor rămâne Europa. Și nu se poate face abstracție, cu toate planificările astea. În ceea ce privește capacitatea strategică a Europei, ca să vorbim concret de elementele, să zic așa, strict politice, uită-te care este problema. Ce poate Europa să facă în Iugoslavia? Nu poate să facă nimic. În momentul când o forță de șoc europeană va apărea să combată cu sârbii – care au fost niște combatanți istorici timp de secole și au fost elemente protagoniste în Primul și în Al Doilea Război Mondial – vor avea niște probleme insolubile. Europa are probleme foarte grave de rezolvat din punct de vedere politic și trebuie să se fixeze din ce în ce mai mult pe planul cultural. Este singurul plan care poate ajuta și Europa comunitară și Europa cealaltă. (S.n.) Casa comună există, casa comună n-a distrus-o nici Stalin, trebuie să știi ce să faci cu ea! Cum să o promovezi! În același timp, bineînțeles, există problemele economice. România este o țară încercuită. Depinde de guvernării noștri să aibă o conștiință și o responsabilitate foarte serioasă. Să facă un examen de conștiință, să ajungă la un fenomen de concordie, să stabilească o mentalitate, o educație a muncitorului român și a omului român, să muncească și să facă în așa fel ca să nu-l sperie pe cel care vine din afară. Cum ne-a spus un basarabean: „Cum să ne integrăm noi în România când am trecut prin Moldova și Muntenia și recolta nu era culeasă în luna octombrie?” Asta este situația. Trebuie depășită această situație în adevăr precară și dramatică.

H.B.: *Sunteți de părere că este într-adevăr o oră gravă pentru România, nu numai din cauza precarității interioare, ci și, dacă vreți, a precarității, hai să spun, europene? Pentru că opinia mea este că Europa se găsește în acest moment – își dă seama sau nu – cam la sfârșitul anilor '50.*

G.U.: Bineînțeles, poate să vină o criză și mai gravă. Asemănătoare cu criza '29-'30. Când a fost criza economică cu proiecție mondială. Și în momentul de față această criză ar fi complicată de marile conflicte de interese a celor trei mari puteri care sunt SUA, Europa și Japonia. Cum se coordonează acest echilibru? Eu în momentul de față lucrez

la o carte cu semnul întrebării care se cheamă *Spre o nouă ordine mondială?* Am ținut câteva conferințe, am câteva congrese pe această temă. În momentul de față, Statele Unite nu vin cu o noutate, vin cu planul lui Willson din 1919, de instaurare a unui unic Imperiu Mondial. Acest lucru a fost reluat în parte de Roosevelt, care a pierdut partida datorită înțelegerii cu Stalin (care a fost o nenorocire pentru omenire). A pierdut partida datorită politicii de decolonizare care este bazată pe o demagogie pe care nimeni nu îndrăznește să o demaște, fiindcă iese foc și pulbere. O politică ce a creat situația precară a lumii a treia. Care va fi o primejdie extraordinară. Și iată, Pentagonul și-a publicat acum câteva săptămâni noile planuri în care reia planul lui Willson și planul de

imperiu mondial unic. Acest lucru nu este posibil. Îmi aduc aminte de tezele lui Rober McNamara, ministrul de externe al lui Kennedy, care spunea: „Ordinea mondială nu se poate stabili decât pe niște puncte de reper care să fie dinamice și operante!” Deci un nou fenomen de echilibru care nu va mai fi european, ca pe timpul Imperiului Britanic, ci trebuie să fie mondial. Și cum rezolvă lumea bogată situația lumii sărace? Adică, lumea țărilor bogate, în loc să arunce tone de lapte, cartofi și carne în mare ca să păstreze prețurile, ar trebui să se gândească la teribila presiune demografică a lumii a treia și situația destul de precară din țările care și-au recăpatat libertatea în ultimii ani.

H.B.: *Domnule profesor, după știința mea, niciodată refacerea echilibrului mondial nu s-a făcut pașnic. Credeți că de data asta omenirea va reuși să-și refacă echilibrul strategic fără o conflagrație armată?*

G.U.: Va fi obligată. Fiindcă conflagrațiile armate s-ar produce într-un moment istoric absolut inedit în istoria umanității. Pericolul atomic și pericolul numărului este încă real. Una dintre dramele heraclitiene ale civilizației mondiale de astăzi este că războiul, adaptat la condițiile tehnologice actuale, nu mai este posibil. Așa că, vrând nevrând, omenirea trebuie să-și rezolve problema în termeni pașnici. Asta nu înseamnă că nu vor exista conflicte locale. Cum spunea Troțki: „Cine s-a născut în secolul al XX-lea, trebuie să iubească violența!” Trebuie depășită și această frază a lui Troțki. Adică soluțiile vor fi în termeni generali tot pe cale pașnică. Însă pe cale pașnică de curaj. Spunea Ghandi o frază pe care eu am citat-o de multe ori: „Între lașitate și violență, prefer violența”. Și asta a spus-o Ghandi. Și a mai spus-o și Iisus Cristos: „Eu n-am venit să aduc pacea, ci să aduc războiul!” Adică momentele decisive trebuie să fie hotărâtoare în sensul cristologic, dacă vrei, al cuvântului: războiul în termeni de violență minimă!

H.B.: *Domnule profesor, ceea ce spuneți dvs. sunt concluziile unui om care are ca instrument logică, un om care s-a condus după logică toată viața, dar, vedeți dumneavoastră, istoria nu știu câtă logică are! Istoria are logica ei ...*

G.U.: Bine, dar îmi aduc aminte... eu am studiat foarte mult utopiile. Am câteva cărți publicate și aici, și în Italia, Germania, Franța, despre problema utopiilor. Huxley care s-a ocupat foarte mult de utopii, a spus în testamentul lui că omul este singurul animal din contextul planetar care are o infinită capacitate de adaptare. La această situație istorică inedită, omul trebuie să se adapteze, fiindcă omul nu poate să meargă la autodistrugere. Posibilități de distrugere radicală, cum au avut tirani ca Hitler și ca Stalin, nu poate să le aibă nimeni. Și totuși există fenomenul limitei. Grecii ne-au învățat că există fenomenul Nemesis, care este limită. În special civilizația europeană pornește de la această situație. Există o limită. Există o încercare de violență, există o capacitate de violență, însă această violență în fața fenomenului unei distrugerii totale se oprește. Intră în logica, să zic așa, nu aristotelică, ci în logica vitală, în logica capacității de supraviețuire sau de viețuire ca atare.

Corectitudinea politică sau cum poate fi ucisă libertatea (III)

Alexandru MĂRCHIDAN

În episoadele anterioare am prezentat primele patru capitole ale cărții *Political Correctness: A Short History Of An Ideology* (2004, Free Congress Foundation), coordonată de William S. Lind. Traducerea acesteia formează Partea I a lucrării *Corectitudinea politică, o ideologie neomarxistă. Marxismul cultural – noua utopie* (ed. a 2-a, revizuită și adăugită, 2017), Editura Reîntregirea, Alba Iulia.

Capitolul V este dedicat unei teme de mare interes pentru societatea americană, în special în ultimele șase decenii, „Feminismul radical și corectitudinea politică”, și e semnat de Gerald L. Atkinson. Acesta face o comparație și o conexiune între feminismul apărut în America, în 1830, și feminismul radical de sorginte marxistă, manifestat cu multă forță începând din anii 1960. Feminismul de acum două secole a luat naștere în cadrul generației care trăia prima etapă a revoluției industriale, iar primele feministe au devenit nucleul mișcării „transcendentaliștilor idealști”; printre adepți se numărau Ralph Waldo Emerson, Henry David Thoreau și mulți pastori unitarieni. Prin scrierile lor, susține Atkinson, transcendentaliștii au împins SUA într-un război civil. Ei au pledat pentru abolirea sclaviei, drepturile femeilor, cumpătare, pacifism (exceptând cazul luptei împotriva sclaviei), însă erau în mod serios preocupați și de spiritism, misticism oriental și frenologie (cunoașterea personalității cuiva prin analiza conformației craniului). Ceea ce atrage atenția este perfectă încadrare a acestor preocupări în mișcarea New Age de astăzi; transcendentaliștii au fost, deci, precursorii generației idealiste a „boomerilor”, cei născuți în timpul exploziei demografice din perioada 1946-1964. Adepții feminismului social din anii 1890 și de la începutul secolului XX militau pentru dreptul de vot al femeilor, dar și pentru întărirea familiei, trăsătură ce îi pune în evident contrast cu feminismul radical din prezent.

Accelerarea procesului de feminizare a culturii americane a început în anii 1960, când a început și culegerea roadelor pe care ideologia neomarxistă le-a produs prin cărțile scrise de membrii Școlii de la Frankfurt, emigrați în 1933 în SUA. Feminismul radical a dus la schimbări importante în câteva domenii: politic, cinematografic, armată, în câmpul muncii, unde au fost utilizate acuzațiile de hărțuire sexuală pentru a-i determina pe bărbați să se conformeze regulilor corecte politic. În armată, extinderea oportunităților pentru femei este corelată cu introducerea unor duble standarde, apoi a unor standarde scăzute. Începând din 1993, s-a intensificat procesul de feminizare a Aviației navale, a Forțelor Aeriene și Armate ale SUA, ca urmare a solicitărilor venite din partea feminisților radicali pentru ca femeile să aibă acces în infanterie, în artilerie, în cadrul forțelor speciale sau la ocuparea funcției de inginer militar în Armată și Marină. Totodată, s-a redus numărul tinerilor înrolați și al celor care prelungește contractele. În cinematografie, cele mai multe filme pun în evidență inferioritatea bărbaților și superioritatea femeilor; este binecunoscut impactul simbolurilor asupra formării mentalităților, imaginile acționând într-un mod magic asupra subconștientului, în special în rândul copiilor și al tinerilor, care au nevoie de o mai mare validare exterioară a percepțiilor personale despre viață. Mass-media în general promovează imaginea „noului bărbat” feminizat: emoțional, suferind de o criză de încredere pe care diverse reviste

(*Esquire*, *GQ*, *Man's Health*, *Men's Fitness*, *Men's Journal*, *Details*, *Maxim*, *Men's Perspective*), destinate să îl „ajute”, o amplifică. Grijă bărbaților din generațiile anterioare cu privire la menținerea unui aspect fizic plăcut – scrie Rich Lowry – se limita de obicei la bărbierit și la punerea unei cravate: „Este dificil să ni-i imaginăm fiind interesați de articole de genul «Un abdomen plat pentru plajă» (*Verge*), sau de cele trei parfumuri bărbătești noi potrivite pentru sezonul de toamnă (*GQ*) sau chiar de un articol cu titlul «Noul costum la modă în toamna aceasta» (*Esquire*). Dar, undeva pe parcurs, bărbații au devenit mai puțin preocupați de a fi puternici și sobri și mai interesați să fie atrăgători” (p. 76).

Desigur, politica americană nu avea cum să scape de valul feminizării, pentru că, vorba proverbului, de la cap începe... totul. La alegerile prezidențiale din 1996, partidele au creat – prin discursuri sentimentale, emoționale – prezentări feminizate ale candidaților, care „au fost portretizați drept niște ființe sensibile, blânde, conduse de emoții, conectate suficient de puternic la sentimentele lor, astfel încât toate femeile din America să se simtă «confortabil» sub conducerea lor” (p. 75).

Ideea centrală pe care mizează marxiștii culturali pentru a câștiga adeziunea femeilor este aceea că personalitatea autoritară („răul absolut” pentru care ei au leacul) este un produs al familiei patriarhale. Perspectiva se înrădăcește în câteva cărți aparținând marxiștilor din prima generație: *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, a lui Engels, care face o pledoarie pentru matriarhat; *Manifestul comunist*, unde Marx a scris despre crearea unei comunități a femeilor; tot el, în *Ideologia germană*, a criticat ideea că familia reprezintă unitatea de bază a societății. Termenul de „personalitate autoritară” sintetizează un adevărat război psihologic împotriva bărbatului american, pentru ca el să piardă interesul de a apăra credințele și valorile tradiționale. Iar acest obiectiv poate fi realizat (parțial s-a reușit deja) dacă bărbatul este convins pe toate căile – informale, cultural-educative, mediatice, instituționale – că este purtătorul unui rău general de care trebuie să scape; ca atare, scopul este de a-l „castra” pe bărbat de propria masculinitate. Apelând la o alegorie, ne putem imagina același proces de manipulare în raportul dintre prădător și pradă, la o stână: dorind să aibă acces liber la pradă, lupii încearcă (sub aparența bunăvoinței, eventual infiltrați ca „influenceri”) să promoveze în interiorul stânei ideea că duritatea câinilor ciobănești creează o atmosferă tensionată, de așteptare continuă a pericolului; în schimb, ar fi mult mai bine pentru toată turma dacă ei s-ar „relaxa”, urmând modelul (de toleranță a) oițelor.

Institutul de Cercetări Sociale al Universității Frankfurt avea printre obiectivele prioritare schimbarea personalității în sensul formării „omului nou”, iar tehnicile psihologice pentru atingerea acestui scop au fost oferite de Abraham Maslow, fondatorul psihologiei umaniste. El viza ștergerea diferențelor dintre masculinitate și feminitate, pentru instituirea unui tip general de umanitate, aceste idei stând la baza „educației afective” din școlile americane. Maslow a fost prieten cu Herbert Marcuse, iar în 1936, când l-a întâlnit pe Erich Fromm, a fost profund impresionat de ideologia pe care acesta o promova. De aseme-

nea, Maslow a fost influențat de lucrările lui Wilhelm Reich, neomarxist preocupat de teoria personalității, militant pentru abolirea familiei autoritare; revoluția sexuală este cea care, susținea Reich, va năruia pilonii autorității: mentalitatea creștină și esența patriarhală. Astfel, nu este întâmplător că „părintele umanismului” în psihologie a publicat în 1944 un articol intitulat „Structura caracterului autoritar”, unde este expusă teoria personalității, derivată din Teoria critică promovată de Școala de la Frankfurt.

Din anii 1990, în SUA a început o campanie foarte agresivă pentru a crea convingerea că rolurile bărbaților și ale femeilor sunt o consecință a îndochinării culturale pe care societatea patriarhală a realizat-o în detrimentul femeilor. De atunci, termeni precum „diversitate”, „multiculturalism”, „discriminare”, „drep-turi ale minorităților”, „acțiune afirmativă”, nu mai fac parte doar din arsenalul conceptual al ideologiei predicate, ci sunt populari, fac parte din noua cultură americană, iar efectele acesteia au depășit cu mult granițele geografice ale statului nord-american. Se pare că demersul din 1944 al lui Max Horkheimer, de a face un profil socio-psihologic al americanilor, demers valorificat în *Personalitatea autoritară* a lui Theodor Adorno, a dat roade. Unele cât se poate de otrăvite. Publicată în 1950, cartea „se încadrează, în toate privințele, în linia principiilor originale ale Teoriei critice. Fiind un document care confirmă sistemul ideologic al revoluționarilor Școlii de la Frankfurt, este, funciarmente, anti-Dumnezeu, anti-creștinism, anti-familie, anti-naționalism, anti-patriotism, anti-conservator, anti-ereditate, anti-etnocentrism, anti-masculinitate, anti-tradiție și anti-moralitate” (p. 78).

Ultimul capitol, al VI-lea, scris de William Lind, oferă un ghid bibliografic al literaturii despre istoria și teoriile Școlii de la Frankfurt drept sursă a corectitudinii politice. Modul complicat, aproape ilizibil, de a-și promova ideile, este o constanță a membrilor acestui grup, aspect explicabil probabil prin dorința de a masca esența Teoriei critice: marxismul orientat spre cultură, adică deconstrucția culturii așezate pe baza creștină. Explicarea încălțată este un atribut al cercurilor care se consideră deținătoare ale unei cunoașteri superioare, inaccesibile minților obișnuite; trăsăturile gnostice, maniheiste, ezoterice caracterizează aceste tipuri de „școli”, precum și ideologiile totalitare. Când apare dorința de putere din partea membrilor unor astfel de cercuri, *gnosis*-ul devine ideologie politică; în cazul Școlii de la Frankfurt, dorința de putere a existat dintotdeauna, ei fiind continuatorii revoluționarilor marxiști. Doar că au înțeles necesitatea adoptării unei strategii de subminare culturală, efort realizabil în câteva generații, timp suficient pentru a se inocula ideea că „oricine este de dreapta e dezechilibrat psihologic” (Lind, p. 89).

„Geniul” Teoriei critice nu constă în altceva decât în critica tradiției filosofice și spirituale, teorie a disoluției a cărei marcă o reprezintă filosofia nihilistă a lui Derrida. Pentru cei care au stoicismul de a parcurge lucrarea *Scriptura și diferența*, sentimentul (întemeiat) este că s-a făcut risipă de cuvinte pentru a spune nimic; de fapt, împărțatul e gol. Desigur, asta dacă cititorul nu se lasă îmbătat cu apă rece, ori dacă nu este la rândul său un student al școlii nihiliste.

Să dea Dumnezeu să aveți dreptate!, îi spuneam atunci. Astăzi îi spun: Ați murit prea repede, domnule profesor! Mă uit în jur și mă întreb din nou dacă istoria are logică. Însă istoria e doar o ficțiune. O înlănțuire a faptelor ființei umane, și ființa umană este cel mai adesea lipsită de logică. Autodistrugerea nu e doar rezultatul războiului, ci al hibrisului conceptual. Ați murit prea repede! Mă uit în jur și văd lumea cuprinsă de flăcări, și văd omul, demența lui în a nu-și asuma umanitatea, dorința și voința nebunească de a se vedea deopotrivă zeu și câmp de existență a zeului, dar și a omului. Omul este al transcendenței și al universului și nu acestea sunt ale lui. Orice încercare de a strica, de a fractura, de a interveni în finețea de bijutier și complexitatea intraductibilă a structurii întrupate, a puterii energetice care ne ține în palma ei, conține riscul căderii în pulbere, în neant.

Poate! Clamez cu speranță! Poate că echilibrul de putere geo-strategic va

urma previziunea dumneavoastră, dar asta nu înseamnă că omul nu poate pieri din univers. Și, așa cum se străduiește din răspuțeri, ar putea să se și întâmple. Precum spunea un înțelept: „Dacă vrei să-l termini pe cineva, dă-i ce-ți cere!” Universul e infinit în dimensiunea și alcătuirea lui, ca și acela care l-a creat. Poate că-i suntem, ori nu-i suntem de folos. Chiar dacă studiindu-l îți poți da seama că era pregătit pentru apariția noastră, cum afirma un fizician de top, Freeman Dyson. Cine ne poate spune însă că nu e pregătit și pentru dispariția noastră? Fiindcă, într-un asemenea caz, nu va face deosebire între aceia care se simt parte a puterii întemeietoare și cei care cred că nu suntem altceva decât o mixtură între un complex de algoritmi și o țesătură de reacții chimice. Adică nimic altceva decât niște ciborgi *avant la lettre*! Să dispărem? Ar fi păcat, dar păcatul face parte din Univers!

Homo sapiens

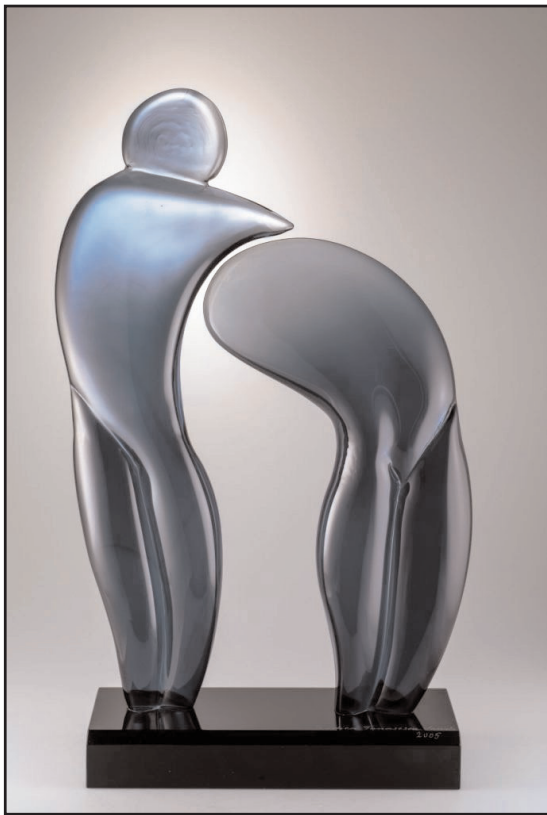
Pentru a înțelege noua ideologie, William Lind recomandă în mod special lectura cărții *Eros și civilizație. O cercetare filosofică asupra lui Freud*, scrisă de Herbert Marcuse. În pofida dificultății ei, cartea este foarte importantă, pentru că ilustrează împlinirea unui deziderat interbelic, anume altoirea perspectivei lui Freud pe trunchiul gândirii marxiste. De asemenea, această lucrare a devenit „biblia tinerilor radicali” care au ajuns la conducerea campusurilor universitare americane din anii 1960, unde au rămas membri ai corpului profesoral. „Pe scurt, *Eros și civilizație* cheamă la revolta totală împotriva culturii occidentale tradiționale («Marele Refuz») și promite celor ce se alătură revoluției o utopie de tip *Țara Dulciurilor* cu sex liber și muncă deloc” (p. 95). Marcuse a înțeles ceea ce puțini dintre colegii săi au sesizat: distrugerea civilizației occidentale se realizează cel mai eficient prin sex, droguri și rock'n'roll. Astfel, freudo-marxismul a dobândit cale liberă către miliarde de oameni, care într-un mod artistic sau altul au avut și au acces la ideologia „eliberării sexuale”, ce promovează de fapt o societate a „perversității polimorfe”.

Cea mai interesantă parte – și cea mai consistentă – a cărții este a doua, axându-se pe modurile de aplicare a corectitudinii politice în diverse ramuri ale culturii și societății. Cititorul va afla care sunt interesele din spatele unor politici în derulare, ale unor proiecte de lege (când află despre ele) sau mizele unor evenimente publice. Atrag atenția în mod deosebit două articole ample. Primul este realizat de Andrei Dîrlău (*Freudo-marxismul – noua ideologie*), conținând, alături de *Preliminarii. Despre rinoceri „homofobi” și agende crypto-marxiste*, șapte studii de caz: *Hollywood: copiii NU sunt bine-mersi*; *Strategia Kirk-Pill: „repararea capitală” a Americii hetero*; *Huxley: vizionar sau bine informat?*; *Lunacek: toleranța represivă. Mai egali decât alții. Corectitudinea politică – noua utopie milenaristă*; *Școala de la Frankfurt: demolarea prin subversiune*; *Bertrand Russell: o strategie planetară*; *Conchita Wurst: o anti-anthropologie*. Al doilea studiu este scris de Irina Bazon (*Corectitudinea politică și erodarea valorilor maturității*) și analizează direcțiile de atac la adresa maturității, caracteristica de bază a autorității sănătoase: *Răzvrătirea împotriva figurii Tatălui*; *Începuturile revoluției culturale neomarxiste: contracultura și mișcarea șaizeciotistă*; *Contracultura ca „refuz de a accepta normele asociate maturității”* (1. „Rebeli fără cauză”. Respingerea civilizației creștine; 2. „Spiritalitatea” contraculturii. Drogurile și ritmul ca „sacramente”; 3. Motivul nebuniei; 4. Motivul copilului/victimei. Sfârșitul maturității și slăbirea autorității părinților); *Statul managerial, sensibilizarea față de „victime” și eradicarea „prejudecăților”*; „Tot ce e personal este politic”; „Părinții care au nevoie de părinți”; *Corectitudinea politică și revoluția în plan lingvistic*; *Distrugerea familiei, principal obiectiv al corectitudinii politice*; *Corectitudine politică și globalism economic*. Irina Bazon mai semnează un articol în această secțiune a cărții: *Muzeul Țăranului Român sub asaltul agresiv al Corectitudinii politice*.

Celelalte articole, care întregesc tabloul corectitudinii politice, sunt semnate de Linda Kimball, Roger Kimball, Sorin Dumitrescu, Silvia Radu, Theodor Codreanu, Bogdan Stanciu, Ciprian Voicilă, Paul Ghițiu. Postfața este scrisă de Sorin Lavric.

Deși aici nu se pune problema unei sinteze a temelor analizate în a doua parte, totuși voi puncta câteva elemente. De pildă, faptul că ideile neo-marxiste se manifestă puternic în societate și pe scena politică nu este un zvon care să-i sperie pe contemporani. Așa se face că uneori declarațiile ce promovează marile schimbări aruncă orice vâl „diplomatic”. Un exemplu este îndemnul lansat în 2014 de Vincent Peillon, Ministrul francez al Educației: „Să schimbăm însăși natura religiei, a lui Dumnezeu, a lui Hristos, să zdrobim definitiv Biserica” (p. 158). Alți miniștri ai Educației, în direcția

corectitudinii politice aplicate în sectorul de care „se ocupă”, pot adopta o atitudine mai soft, însă și ea cât se poate de nocivă: scoaterea din planul de învățământ a Istoriei propriului neam și a Geografiei, iar Latina să fie lăsată la alegerea elevilor – pentru binele lor sunt toate acestea, evident. Se vede că, în România, miniștrii Educației sunt special aleși doar dintre persoanele care înțeleg termenul „reformare” cu sensul „deformare”. Dar nu e numai cazul lor: alți demnitari s-au jurat pe Biblie că vor face tot ce le stă în putință pentru *prăbușirea* neamului. Și s-au ținut de cuvânt! Argumentele împotriva acestui atentat la identitatea românească sunt numeroase și bine redate de președintele Academiei Române, acad. Ioan-Aurel Pop, din al cărui articol (ușor de găsit de către oricine) extrag doar o idee: elevii „nu mai trebuie să judece cu mintea lor, în cunoștință de cauză, ci să fie «îndrumați în mod constructiv», ca să iubească și să urască la comandă”.

Decarația ministrului francez este, așa cum spune Andrei Dîrlău, *Revoluția Franceză în varianta corectă politic a anului 2014*. Desigur, cu aceeași vervă este trântită *toleranța*, însă una aparte, adică... *represivă*, care se traduce prin pretenția de a tolera orice violențe, deviații, perversiuni ale minorităților revoluționare, dovedind totodată intoleranță radicală față de orice atitudine conservatoare, în special

față de acelea întemeiate de creștinism. Toleranța represivă a lui Marcuse este în bună parte „discriminarea pozitivă” de azi. *Revoluția neomarxistă*, așa cum am văzut, duce o luptă continuă împotriva „personalității autoritare”, de aceea ea face orice pentru a promova imaginea opusă, demnă de urmat, a adulților infanțili, a unei nesfârșite adolescențe pe care trebuie să și-o asume în primul rând părinții. Așa se explică faptul că ei trebuie să fie educați de „specialiști” (superadulți) care le pot retrage dreptul de a-și crește copiii dacă nu se încadrează în calapodul corect politic, de exemplu, dacă nu îi „lasă în pace” pe copii cu ideile despre valori creștine, buna purtare și bunul simț – cel din perioada „a fost odată ca niciodată”. Părinții neascultători au fost decăzuți din drepturile părintești în unele regiuni din SUA, în țările din nordul Europei, în Marea Britanie, în Germania, unde legea spune că nu părinților, ci statului îi aparțin copiii. Unele dintre aceste drame au ajuns cunoscute și în spațiul public românesc, însă ele sunt de departe doar vârful icebergului.

Infantilizarea societății, așa cum arată Irina Bazon, se realizează prin câteva moduri redate în subtitlurile studiului său, însă mă voi referi la două „motive” des întâlnite. Primul este *motivul imaturului*: naivitatea lui, spune Jeff Nuttall (p. 281), este echivalentă cu onestitatea, stupiditatea, cu sinceritatea, iar acțiunile iresponsabile sunt ridicate la rang de virtute. În acest sens, Jerry Rubin, un personaj-simbol al contraculturii, important lider yippie, afirma: „Vom consuma LSD împreună cu copiii noștri! Copiii noștri ne vor spune ce să facem! Nu ne vom maturiza niciodată! Vom fi veșnic adolescenți!” (*ibidem*). Noile modele propuse de contracultură sunt: veșnicul copil, hedonistul, rebelul, antieroul, ființa vulnerabilă, victima, loserul, boemul, nebunul, dependentul, insolitul, maniacul, alienatul etc. Celălalt motiv este *al victimei*, care se bucură de superioritate morală, ceea ce face să existe în prezent o competiție pentru statutul de victimă, indiferent de categoria socială, pentru că eticheta respectivă asigură reputația de vedetă și un bun „scor social”. Este ceva la modă ca actori, artiști, sportivi, prințese, oameni obișnuiți să se confeseze întregii lumi cu privire la vreun abuz real sau imaginar. Acum câțiva ani, mișcarea „MeToo” a creat un val de acuze (justificate în mare parte) asupra

diverșilor prădători sexuali din vârful industriei americane de cinematografie și televiziune, însă prea puțin a fost discutată problema morală a acceptării libere (în numeroase cazuri) a compromisului cu prețul celebrității – n-ar fi fost corect politic față de victime. De fapt, cele mai multe „victime” au făcut cândva un târg pe care l-au considerat avantajos, iar acum, un alt val, al demascării corupției din sistem, de data asta, i-a făcut să se alinieze la declarații „șocante” și... mult așteptate, pentru că publicul se plictisește tot mai repede.

Oaltă modalitate „verificată” – de pe vremea lui Georg Lukács – de slăbire a autorității părinților este introducerea educației sexuale în școlile publice, ceea ce se traduce la nivelul subconștientului colectiv prin recunoașterea unei „legitimități” a intervenției statului în cele mai intime aspecte ale vieții private. În esență, dincolo de reale (în prea mică măsură) și mai ales presupuse bune intenții, acestea sunt programe de pervertire a copiilor, inoculându-le o viziune hedonistă, deschizând orizontul unor experiențe și experimentări tratate ca și când ar fi detașate de filonul moral; sunt prezentate atitudini sexuale firești laolaltă cu perversiuni și aberații, relativizând în ultimă instanță, din aproape în aproape, însăși identitatea sexuală. Familia „nu știe”, familia „e rea”, statul trebuie să aibă monopolul asupra modului de trai; părinții trebuie să fie elevi în centre de educatori parentali și sunt sfătuiți să ceară consilierea specialiștilor în planning familial. Ca paranteză, infantilizarea se manifestă în prezent printr-o atenție sporită la inflația de sfaturi ale „specialiștilor” (deseori în dezacord) care ne transmit ultimele descoperiri despre cum să înghițim apa și alimentele (nu mai pomenim care sunt cele „bune” și cele „rele”), cum să respirăm, cum să punem corect capul pe pernă sau cum să renunțăm la pernă, iar enumerarea ar putea continua cu mii de exemple privitoare la orice colțșor al vieții muritorilor de rând. Doar cei privilegiați mai pot face câte ceva după cum îi taie capul, fără să aibă muștrări de conștiință.

Revenind la tema introducerii educației sexuale în școli, iată care sunt roadele acesteia în Danemarca, țară care este, de mai mulți ani, „campioana Educației sexuale în școlile europene: violurile au crescut cu 300%; bolile sexuale au crescut (la tinerii sub 20 de ani!) cu 250%; cazurile de graviditate, de sarcină în afara căsătoriei s-au dublat; divorțurile s-au dublat; avorturile au crescut cu 500% (!). Doar două lucruri au scăzut: rata nașterilor și vârsta medie a primului raport sexual” (p. 285). De ce se ajunge aici? Pentru că informațiile despre sex nu fac doi bani în lipsa valorilor morale necesare pentru alegeri bune. Ba dimpotrivă, sunt considerate modalități de încurajare oficială, instituțională, a „sexului liber” promovat de neomarxiști, producând drame la tot pasul, crize morale, familiale, sociale. Uneori apar chiar grupuri ai căror membri se iau la întrecere pentru un punctaj cât mai mare la categoria „relații sexuale cu fete locale”, așa cum este cazul grupului „Spur Posse”, de la începutul anilor 1990 din Lakeland, California, caz despre care amintește Diana West: „Membrii grupului Posse se întrebau cu ce au greșit. «Ei [profesorii] ne împart prezervative, ne predau educația sexuală și despre prevenirea sarcinii», a spus unul dintre băieți. «Dar nu ne învață nicio regulă [de natură morală, n.tr.]»” (p. 298). „Dar, afirmă Irina Bazon, adolescenții nu se nasc cu aceste valori, ci le deprind în timp, prin educația pe care o primesc, mai întâi, în familie, apoi la școală (a cărei sarcină ar trebui să fie formarea de caractere). Însă, adulții de astăzi, inclusiv părinții, au uitat acest lucru” (p. 299).

Toate aceste direcții ale deconstrucției generale, ale Teoriei critice lansate în anii 1920 de către neomarxiști – copii ai marxismului și părinți ai corectitudinii politice de azi – duc spre o cultură a relativismului, cealaltă față a sa fiind nihilismul, după cum bine sesizează dramaturgul englez Robert Bolt: „Nu mai avem o imagine definită a omului, cum aveau societățile vechi (de exemplu, reprezentarea filosofului stoic, a creștinului, a omului rațional), imagine cu care să ne identificăm sau cu care să ne comparăm; suntem orice. Dar, dacă suntem orice, atunci nu suntem nimic” (p. 280).

(Sfârșit)

Rememorări necesare

Utopia și derapajele rațiunii în Europa postbelică (II)

Dan ANGHELESCU

Sub aparențele preteniei lui orientări existențialiste, Jean Paul Sartre s-a situat în primele rânduri ale celor care, în pofida tuturor evidențelor și mărturiilor, vor susține că *unica tabără a progresului și a păcii s-ar afla în URSS*. Chiar și când existența gulagurilor, a sinistrelor lagăre ale muncii forțate și morții, nu a mai putut fi negată, tot ce a găsit de cuviință să mai spună a fost că toate acestea „nu sunt parte integrantă a esenței (în Rusia sovietelor și că) ...ele sunt poate o necesitate, dar o necesitate provizorie.” (apud. Pierre Rigoulot, *Apogeul regimurilor totalitare în Europa, 1935-1953*, în vol. *O noapte atât de lungă*, coordonator Stéphan Courtois, Ed. Vremea, București, 2008, 578)

Asemenea rostiri se vor perpetua, fiind recitate aproape mecanic de comuniștii din Franța, chiar și după ce mapamondul se cutremurase de răvășitoarele mărturii ale lui Soljenițin din celebra *O zi din viața lui Ivan Denisovici*. Nu se va mai îndoi nimeni de adevărul că lagărele sovietice nu s-au deosebit cu nimic de cele naziste. Natura totalitară se vădea identică pentru ambele și la fel de criminalele sisteme: „Asta era mașina de ucis. Ca să facem camere de gazare, nu aveam gaz”, scria Soljenițin.

Și totuși, în mentalul intelighenției franceze, „acceptarea acestei identități, potrivit lui Pierre Rigoulot, a mai avut nevoie de încă 50 de ani pentru a se impune și, nu în chip unanim.” (Op. cit., 579)

Într-un asemenea context, absolut delirant, exilații din Est, românii, numai pentru că, emigrând, întorsese spatele, refuzaseră mult laudatul *rai al fericirii stalinisto-comuniste*, aveau să fie puși, *in corpore*, sub anatema de fasciști. Erau în imposibilitatea de a înțelege răsturnările produse în mentalul francez și, de aceea, naivitatea lor era acum de-a dreptul frapantă: „Europa nu-și dă seama că i s-a amputat o parte din propriul trup?” – se întreba stupefiat exilatul Mircea Eliade în 1952. (Apud. Tony Judt, *Epoca postbelică. O istorie a Europei de după 1945*, Ed. Polirom, București, 2008, 193.)

În excelența sa *Istorie a Europei de după 1945*, trecând în revistă deja amintitele stări de lucruri, Tony Judt nu pregeta să includă ironicele considerații ale unui Arthur Koestler, cel pentru care intelectualii din Franța postbelică, nu sunt decât „fluturașii din Saint Germain des Prés” care trag cu ochiul la *o destrăbălare a istoriei*. Se va mai spune – și nu fără temei – că în spiritualitatea franceză, de-a lungul timpurilor, a căpătat contur o tradiție în *a aproba și chiar a exalta violența ca instrument politic*. Tony Judt o va redescoperi, mai întâi la George Sand; ea este aceea care evocase chiar necesitatea unei *revoluții proletare urgente și sângeroase*. (Judt, op. cit., 200)

Și, apropo de violență ca latură a mentalului francez, tot aici este citat eseu englezului Peter Quennell, unde se scrie despre o „*idolatrie cvasi patologică a violenței ce îi domină pe atât de mulți scriitori francezi*”. Se numără printre ei și Emmanuel Mounier, editorul revistei *Esprit*; figură proeminentă a stângii creștine, în 1949, el susținuse că *e ipocrit să te împotrivești violenței sau luptei de clasă, când violența albă* (adică aceea capitalistă) *face victime în fiecare zi*. Între exemple, Tony Judt îl include și pe bătrânul radical francez Édouard Herriot, președinte al Adunării Naționale până în 1957. Respectivul, imediat după război, nu ezita să afirme că o „redobândire a normalității va fi posibilă în Franța doar dacă ea va trece printr-o baie de sânge...”

Și, cum vom vedea pe mai departe, orientările către confruntare și violență nu vor cunoaște o diminuare. Dimpotrivă! Cu atât mai ingrată se va vădi soarta celor care, fugind din calea bolșevismului invadator, își căutaseră aici un adăpost. Parisul anilor '50 era acum la o distanță astronomică de tot ce își imaginaseră despre el conaționalii noștri care, prin

forța împrejurărilor, ajunseseră aici. În *Orașul* (cândva al) *luminilor*, Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Vintilă Horia, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Basil Munteanu și încă mulți alții se vor confrunta cu o atmosferă profund viciată de prezența, fals existențialistă, a lui J.P. Sartre. Militant al stângii franceze (copios stipendiat de Moscova!), în pretinsa lui viziune filosofică, *violența comunistă* devenise – nici mai mult, nici mai puțin – decât *o formă a umanismului proletar*; ...ba chiar și un fel de *moașă a istoriei* (!?). Așa că în *Les Temps Modernes*, revista pe care o conducea discreționar, textele (apărute sub semnături ca aceea a lui Marcel Péguy) vor propovădui că *nu e nimic rău în a-ți ucide dușmanii politici*. (Apud Judt, op. cit., 201.)

Era perioada pe care o descrie și profesorul Mihai Zamfir: „...asupra intelighenției franceze trona Jean Paul Sartre, comunist din snobism și din interes. Discret și tăcut în timpul ocupației germane, Sartre s-a transformat instantaneu, după război, în portdrapelul Moscovei la Paris, unde-și îndeplinea zelos obligațiile. Respingerea decisă de către Camus

a totalitarismului sovietic, unită cu strălucirea unei proze la care prolixul și confuzul Sartre n-ar fi avut acces niciodată, trebuie să fi ulcerat adânc și continuu pe autorul nesăratei *Ușa închisă*. Așa că, îndeplinind cu delicii o obligație aproape de serviciu, adică de partid, l-a împoșcat cu noroi ideologic pe Camus, într-o suită de articole din 1951, suscitade de apariția volumului de eseuri *L'homme révolté*. /.../ Individul care

nu mișcase un deget în timpul ocupației (naziste), burghezul de o lașitate exemplară numit Sartre, beneficiar al tuturor înlesnirilor posibile pentru a ajunge în vârful piramidei, s-a trezit să-l acuze pe Camus că ar fi un burghez naiv, din cauză că îndrăznise să atace Uniunea Sovietică. S-a apucat să-i dea lecții de morală lui Camus, adică scriitorului ridicat de la cea mai umilă treaptă socială, care nu-și putuse termina studiile, dar care se făcea vinovat – în ochii lui Sartre – de o vină colosală: aceea de a refuza să mintă. /.../ Ani de zile Camus a suportat ostracizarea sartriană ca pe o condamnare... /.../ După mărturisirile din *Carnete* (publicate postum), nici măcar consacrarea supremă, la neverosimila vârstă de 44 de ani, adică primirea Premiului Nobel pentru Literatură, n-a vindecat complet urmele rănilor primite începând cu 1951, când Franța de stânga l-a acuzat de trădare.” (Mihai Zamfir, *Camus versus Sartre în România Literară*, anul XLVI, 21 martie 2014). Desigur, așa-zisa *trădare* viza în fond interesele comunismului moscovit!

Iată, aspectul esențial ce atestă că Occidentul, pentru o perioadă mult prea mare de timp, a fost și a rămas prizonierul unei admirații fără limite față de totalitarismul stalinist. Câștigând războiul (cu sprijinul material deosebit de consistent al Statelor Unite), Stalin și-a arogat meritul de salvator al civilizației apusene. În Franța postbelică nimeni n-a vrut să mai știe că aviația lui Hitler, ce mutila capitala Marii Britanii în 1940, era alimentată cu petrolul sovietic. Mult invocata sensibilitate morală a vesticilor intrase, premeditat, într-o foarte convenabilă amnezie. Teribilele crime și valurile de teroare care acum devastau o întreagă jumătate de continent erau înțelese doar ca (minore!) sacrificii colaterale și acceptate ca atare. Se considera că „sacrificiul fabulos

(27 de milioane de vieți, din care mai mult de jumătate vin de la popoarele înrobite de Stalin) putea să anuleze cu totul problema de fond a comunismului. /.../ Într-o manieră cu totul sub-conștientă, anexarea Europei de Est va fi considerată, în societățile occidentale, ca trofeu natural și extindere legitimă a sferei de influență sovietice, într-o zonă puțin cunoscută și, oricum, dolidă de regimuri (care – anticomuniste fiind – erau considerate) deficitare la antifascism. /.../ Occidentul nu înțelegea (nu era dispus să vadă) noua dramă a Estului sau o contesta strict propagandistic. Încercările de revizuire aveau puține șanse de succes. Avertismentele se întetesc, iar mărturisitorii, scăpați sau expulzați din spatele cortinei de fier, deschid o serie ilustră. Însă avertismentele lansate dramatic (în 1978) de Alexandr Soljenițin, receptat, la sosirea în Occident, ca fiară etică exotică și mare preot slav, au fost ușor trecute cu vederea. Alte avertismente formulate, în Occident, de o parte a școlii de studii istorice ruse, au fost clasate rapid în zona exagerărilor ostile, promovate de frustrații și adversari maniacali a tot ceea ce e sovietic.” (Traian Ungureanu, *Despre securitate. România țara lui „ca și cum”*, Ed. Humanitas, București, 2006, 89, 90)

Amăgit de aparența falacios conciliantă, pentru moment, a politicii sovietice (la cererea președintelui USA, Stalin – în chip de garanție a unei viitoare cooperări sincere cu vesticii – lansase o știre (10 iunie 1943), privitoare la autodizolvarea Kominternului), întregul Occident – alienat și alienant – se arăta dispus, nu doar să ignore, ci și să înăbușe, în fașă, orice încercare de a se mai vorbi despre soarta națiunilor abandonate sub comunism.

Așa se face că identificarea și amendarea gravelor derapaje ale rațiunii, deși amenințările vizau însăși esența civilizației europene, a devenit un subiect tabu în orice fel de dezbateri. Desigur, nu au lipsit excepțiile. Și iată una dintre ele: autor al unui amplu eseu (limpezitor din perspectiva unei reale analize a epocii) Jean Sévillia va aduce în atenția contemporaneității fenomenul – numit de el – *Terorismul intelectual*. De fapt, o disecție cvasi chirurgicală a unei situații specifice epocii: „...Partidul Comunist (se explică acolo) e aureolat de participarea sa la Rezistență. Nu e el oare partidul celor 75.000 de împușcați? Cifra este, desigur, umflată, dar nu mai contează. Un gol colectiv al memoriei înghite trecutul cel mai recent. În august 1939, comuniștii aprobaseră pactul germano-sovietic; în arsenalele franceze, ei sabotau materialul militar. /.../ Partidul și ziarul *L'Humanité* fuseseră interzise de Guvernul Daladier, iar Maurice Thorez dezertase de la regimentul său pentru a ajunge în URSS; pe 20 iunie 1940, la șase zile după intrarea germanilor în Paris, comuniștii solicitaseră de la Propaganda-staffel autorizația de a scoate din nou ziarul *L'Humanité*; intraseră în Rezistență în 1941 numai pentru că Hitler atacase URSS. La eliberare însă nimeni nu îndrăznește să reamintească aceste fapte. Thorez fiind amnistiat, Partidul se instalează în centrul scenei politice. /.../ Prestigiul URSS ajunge la apogeu. E ocultată înțelegerea dintre Hitler și Stalin. Sunt uitați cei 4.500 de ofițeri asasinați de ruși la Katyn. /.../ Rușii sunt poporul-frate care a învins dușmanul la Stalingrad.” (Jean Sévillia, *Terorismul intelectual*, Ed. Humanitas, București, 2012, 13)

Potrivit datelor dintr-un amplu volum de studii coordonat de Stéphan Courtois, în Franța de după război „până și cei din afara cadrului comunist: oameni politici, intelectuali, muncitori militanți și/sau socialiști și/sau anarhiști erau partizani ai regimului sovietic și trăiau sub fascinația lui. /.../ Foarte curând, această solidaritate sentimentală s-a cristalizat într-o veritabilă solidaritate doctrinară.” (Stéphan Courtois, *O noapte atât de lungă*, Ed. Vremea, București, 2008, 168)

Homo sapiens

Pr. Theodor DAMIAN

Ideea caracterului religios (în acest context includ și conceptele *spiritual* și *mistic* în aceeași categorie) al unui secol, oricare ar fi el, deci și secolul XXI pentru discuția de față, îmi pare a fi, într-un fel anume, tautologică, deoarece dacă sintagma lui Mircea Eliade, *Homo religiosus*, este adevărată, și este, chiar dacă ne referim vag la căutarea metafizică a omului sub orice formă ar fi aceasta sau la neli-niștea lui metafizică, atunci, vorbind fie antropologic, fie teologic, religia a definit în mod esențial atât omul, cât și timpul său în orice perioadă.

Dacă A. Malraux a spus sau nu că secolul XXI va fi religios/spiritual sau nu va fi nici nu contează. Contează conținutul, posibilele interpretări și reflecțiile ce pot pleca de aici.

Ceea ce pare a stârni interesul în această frază este caracterul ei posibil apocaliptic: va fi religios sau nu va fi, adică nu va mai fi deloc, adică ne așteptăm la sfârșitul lumii, fapt prezent în conștiința umană datorită profețiilor apocaliptice din diverse religii și, dacă ne-am raporta numai la Biblia noastră (Vechiul și Noul Testament), prezent la profetul Sofonie care vorbește despre ziua mâniai Domnului în termeni de exterminare, pustiire, nimicire (Cap. 1, 14-16), cam așa cum sună și celebrul avertisment *Dies irae, dies illa, solvet saeculum in favilla* [Ziua mâniai, ziua aceea când lumea va fi prefăcută în cenușă] sau avertismentul hristic (Matei, cap. 24) în termeni asemănători, ori la Sf. Ap. Petru (II Petru, cap. 3) sau la alte texte ale Apocalipsei.

Totuși, concluzia despre sec. XXI, că va fi religios sau nu va fi, nu conține nimic apocaliptic. Adică va fi religios sau nu va fi religios. Asta nu implică

necesarmente sfârșitul lui, al lumii. Ca atunci când zicem că un secol poate să fie filosofic sau poate să nu fie filosofic. În aceste cazuri, desigur, se ridică întrebarea cu privire la ce înseamnă filosofia, sau aici, în context, religia, potrivit diferitelor culturi ale lumii (ale secolului). Răspunsul este: *quot capita tot sensus* [Câte capete, atâtea păreri].

De exemplu, acum vedem mai mult ca oricând apariția unor noi religii, sau proliferarea lor, cum ar fi ceea ce unii numesc religia internetului, satanismul sau alte secte care mai de care mai ciudate, instituționalizate sau nu, tipuri de spiritualitate care prin termen ar avea de a face cu religia, dar prin înțelegerea unora nu, căci îl întrebi pe unul: ești o persoană spirituală, de ce religie aparții? Și îți răspunde: nu țin de nicio religie, dar sunt o persoană spirituală. Asta ca să nu mai vorbim de diferențe majore între unele religii chiar de tip clasic, cum ar fi iudaismul, creștinismul, mahomedanismul și altele de tip oriental care dezvoltă feluri diferite de spiritualitate (dincolo de unele puncte comune).

Dacă fraza atribuită lui Malraux se referă la o anumită religie, ceea ce nu se înțelege din ea, atunci aceasta poate fi interpretată în perspectiva acelei religii. Dacă se referă la religie în general, cum se vede că e cazul, atunci ne uităm la secolul nostru, cel puțin până acum, și vedem că este religios, căci avem în el tot felul de religii și ne putem imagina că vor fi și mai multe.

Asta însă nu înseamnă deloc că pericolul dispariției civilizației sau al lumii noastre nu stă ca o sabie damocliană deasupra secolului. Evanghelia vorbește despre „semnele timpului”. Sunt oferite o serie de criterii pentru orientare, dar o dată cât de cât precisă nu ni se oferă chiar dacă am folosi marele dar divin al discernământului pentru a o descoperi.

Citim despre ceea ce va fi, un cer nou și un pământ nou, în urma unui posibil cataclism, când cerurile [prezente] vor pieri cu vuit mare, stihile arzând se vor desface și pământul și lucrurile de pe el se vor mistui” (II Petru, 3, 10), dar, ni se spune, „ziua aceea va veni ca un fur”, deci atunci când nu te aștepti, însă, descifrând semnele timpului, atât cât îți este cu putință, decizi să trăiești în așteptare, cu alte cuvinte, cu urgența și imperativul unei vieți morale duse în concordanță cu voia lui Dumnezeu descoperită tot în Evanghelie (asta pentru a ne referi la religia creștină).

Deși pare neconvenabil de admis că secolul XXI ar putea însemna sfârșitul, totuși nimic nu este imposibil. Mai sunt peste 70 de ani până la sfârșitul secolului, Mai este și vorba aceea: „n-aduce anul ce aduce ceasul”.

Dacă ar fi să descifrăm semnele timpului, atunci ce putem spune despre continua răspândire a secularismului (să ne referim la Occidentul creștin), numit de unii chiar „spiritual”, despre ideologia de gen și schimbarea firii umane, despre posibilitatea războiului nuclear, despre transhumanism, despre inteligența artificială care deja a intrat în casele noastre și, la acest capitol, despre robotul inteligent (poate fi și acest GPT4, la ora actuală cel mai avansat chatbot, dar mai ales generațiile următoare), sistem (îi zic mașină) care poate deveni independent și pune în pericol însăși existența celui ce l-a creat? Cu alte cuvinte, devenind tot mai dependent de această mașină făcută după chipul și asemănarea omului, acesta ajunge s-o transforme în idol; și, vorba filosofului american A. Heschel, vai de epoca (secolul) în care mașinile devin idoli, iar idoli devin monștri.

Nu e de mirare că în editorialul primului număr al revistei *Les Temps modernes*, lansat în octombrie 1945, Jean Paul Sartre publica un veritabil program ce se adresa – se subînțelege – intelectualilor, adică acelor care, credea autorul, urma să le revină o obligație incontestabilă de a se „implica”, a „adepți total”; asta și pentru că ei, „de aici înainte, ar fi trebuit să se afle «en situation»...” Fără urmă de subtilitate, dincolo de ce spunea editorialul, transpare, limpede și vizibil, o notă de amenințare: „Fiecare vorbă (se accentua acolo cu subînțelesul ce nu lăsa loc de interpretări!) are răsunet. Fiecare tăcere, de asemenea.” (Apud Jean Sévillia, *op. cit.*, 12.)

Și tot Jean Sévillia descifrează aici un sens subsidiar, dezvăluindu-ne că, în realitate, prima pasiune a lui Sartre „este ura pentru cei pe care-i numește *salauds*, ticăloșii. În *La Nausée*, *Greața*, aceștia sunt pretutindeni: oameni de afaceri, notabilități, industriași, medici. Sartre n-o va rupe niciodată cu ura de sine: provenit din burghezie, el va fi mereu *le salaud* pentru cineva. Pentru a face uitat acest lucru, nu-i rămâne decât să acționeze alături de comuniști.” (*Ibidem*, 12) Ceea ce pune în lumină „sursa” interioară care îl va inspira să scrie, în *L'Humanité* (1947), articolul unde, fără jenă și ezitări, declara că „Ura este o datorie națională!”

Dincolo de falsul lui existențialism, Sartre ambiționa să inoculeze în mentalul contemporaneității acele accente politice impuse de Moscova. Desigur, erau cosmetizate sub aparențe de alură literară. De unde și sursa reflecțiilor de mai târziu ale unui mare și autentic prozator: Mario Vargas Llosa. Laureatul Premiului Nobel mărturisea că, la începuturi, „am avut o admirație enormă pentru Sartre”. La maturitate, însă, impresiile și concluziile lui au căpătat o cu totul altă turnură: „Astăzi nu l-aș mai putea citi... /.../ Romanele acelea care m-au entuziasmat atât de mult când eram tânăr sunt proaste și, până la urmă, puțin interesante. /.../ Pentru a scrie un roman, nu te poți călăuzi după idei: trebuie să te lași în voia emoțiilor și a pasiunilor, ceva ce Sartre n-a putut să facă niciodată. /.../ Îi lipsea grandoarea, îi lipsea truda, îi lipseau lacrimile, îi lipsea dragostea, îi lipsea pasiunea. Însă nu voia nimic din toate astea. Era o mașină de gândit și de aceea romanele lui par eseuri: sunt o adunătură de idei, subiecte în chip de roman, dar fără niciunul dintre elementele literare care fac ca un roman să fie bun.” (Mario Vargas Llosa, *Conversație la Princeton cu Rubén Gallo*, Ed. Humanitas, București, 2023, 49)

Sub influența realelor presiuni exercitate de scrierile sartriene, întreaga cultură din Franța acelei perioade – sub aspectul raporturilor ei cu comunismul sovietic – apare „încovoiată de respect și paralizată de supunere”. E suficient să mai amintim modalitățile, insidioase, și chiar brutale, prin care Moscova s-a infiltrat până în zonele cele mai intime ale existenței marilor scriitori de atunci, controlându-le, ba chiar modelându-le toate reacțiile publice și nu numai. Ne sunt acum cunoscute și numele femeilor transformate în „persoane de influență cu misiunea de a-și orienta bărbaii, totdeauna celebri, spre poziții favorabile Moscovei. Lista lor: «Prințesa Kudașova, Elsa Triolet, Nunuș Eluard, și altele.» Maria Kudașova (de pildă) îl avea în grijă pe Romain Rolland. /.../ Era convingătoare de vreme ce Romain Rolland rupe pentru ea prietenia cu Panait Istrati. /.../ O (altă) «doamnă de la Kremlin» (cu același gen de însărcinări),

devenea amanta lui Maxim Gorki și agenta lui Stalin. Vedem aici o operațiune de ampoare a GRU menită să asigure fidelitatea față de Kremlin a lui Gorki, Rolland, Aragon, Éluard...” (apud. Stelian Tănase, *Viața lui Panait Istrati*, Ed. Corint, București, 2024, 221)

Tabloul societății din Franța postbelică arată cu claritate că, sub iradițiile credinței în comunism, nativii din țara lui Voltaire își însușiseră abilitatea de a justifica (și a se justifica) în absolut orice turnură a stărilor de lucruri. Raymond Aron observa în scrierile sale (*L'Opium des intellectuels*) că, de fapt, în mentalul intelighenției se instalase o veritabilă „psihologie de sectă, mai curând decât o Biserică Universală”. Doctrina (așa cum o caracteriza un discurs al lui Léon Blum) se vădea „strict și deschis dictatorială”. Lenin lansase încă din 1914 o *drastică condamnare a tot ceea ce putea presupune sau aduce după sine ideea de patriotism*. Apoi, în 1916, proclama o condamnare la fel de drastică a imperialismului. Asta în condițiile în care Rusia sovietică nu a încetat niciodată, și o dovedește oricând are ocazia, că nu e decât o continuatoare a imperialismului țarist. Așa se face că „...toate aceste valori – anticapitaliste, antiimperialiste – s-au menținut (și persistă în mentalul intelighenției franceze) ca valori ale comunismului până în anii '90.” (Courtois, *op. cit.*, 170)

Desigur, nu încapă îndoială că în Franța au existat și intelectuali cu alte orientări. Pot fi amintiți Jean Paulhan, fondatorul revistei *Lettres françaises*, membru al Consiliului Național al Scriitorilor, Jules Monnerot (cel ce analiza în 1949 ideologia comunistă în *Sociologie du communisme*), Thierry Maulnier (autorul eseului *La face de méduse du communisme*, 1951), Claude Mauriac, Jean Anouilh, Pierre Boutang, ca și cei care au făcut parte din *Rassemblement du peuple français* (fondată de generalul de Gaulle); apoi, desigur, nu îi vom uita pe Malraux, Claudel, Soustelle, Raymonde Aron. Toți aceștia, precum și cei care au spus că în URSS există lagăre de concentrare, au fost catalogați ca aparținând fascismului. Așa se face că Jean Sévillia abordează această situație și o descrie cu acuratețe, avertizând că „microcosmosul parizian a pus în mișcare un mecanism, /.../ terorismul intelectual. /.../ Adică, nici mai mult, nici mai puțin decât un sistem totalitar. Dar un totalitarism mioros, ipocrit, insidios, ce vizează să-i ia cuvântul opozantului, devenit un ins periculos care trebuie eliminat. Eliminat, dar fără vărsare de sânge: numai prin cuvinte. Cuvintele conștiinței liniștite. Cuvintele marilor conștiințe. Cuvintele careucid.” (Sévillia, *op. cit.*, 8) Nu cumva fenomenul (*terorismului intelectual*) se insinuează și în actualitatea noastră post-decembristă?

Desigur, se impune să subliniem că, tot în Franța, au existat și forțe intelectuale ce s-au opus vehement comunismului. La conferința internațională a Pen-Clubului din '47 s-a vorbit (Ignatio Silone și alții) despre *La dignité de l'intelligence et l'indignité des intellectuels*. Astfel, Tony Judt amintește că în numărul din octombrie 1949 al ziarului *Le Figaro*, François Mauriac le explica cititorilor că justificarea adusă de comuniștii francezi procesului-spectacol de la Budapesta (care, tocmai atunci, era în plină desfășurare), se vădește drept „une obscénité de l'esprit”. (Tony Judt, *Epoca postbelică. O istorie a Europei de după 1945*, Ed. Polirom, București, 2008, 206)

Uciderea baciului din Miorița, ca la tracii lui Herodot

Victor RAVINI

În multe variante ale *Mioriței*, se vorbește de uciderea ciobanului prin punere în trei țepușe, țepușe sau țepuște și că va fi tăiat în fărtaie (sferturi, DEX). Dar asta nu se întâmplă niciodată. Verbele referitoare la ucidere sunt la modul conjunctiv. În Gramatica Academiei Române, conjunctivul face parte dintre modurile prezumtive, pentru acțiuni eventuale și neîndeplinite:

Ei legea i-o gătat:

O să-l puște, o să-l taie,

O să-l puie-n trii fărtaie. (Fochi, XCVII:603 r 9-11, VIII, X:559, XX:564, LVI:583, LXIV:587, XCVII:603, XCIX:604, DXXXIX:912, DCLXVIII:969, XIX, XXI:1002, XX:1003, XLII:1015, XLIII:1015, XLIX:1018 și încă altele) (1)

Să-l străpungă cu țepușe. (X:997 r 10-12)

O să-l puie-n tri țepușe. (III:992 r 10)

Or să-l pue-n trei țepuște. (XXIV:567 r 6-10)

Ori să-l puie-n trei fărtaie. (Medan, pp. 355, 379) (2)

O' să-l facă-n tri fărtaie. (Medan, p. 316)

O' să-l taie tăt fărtaie. (Medan, pp. 357, 359)

Ori să-l puie pe fărtaie. (Saramandu, 23) (3)

Știm cu toții care sunt românii executați de austrieci la 28 februarie 1785 pentru că se revoltaseră. Au fost tăiați în patru sferturi, puse în sulite. Nu știu nimic despre coincidența dintre procedeul călăilor și aceste versuri.

Într-o variantă, avem următoarele versuri:

Lui grea lege i-o picat

Ori să-l taie ori să-l puște,

Ori să-l puie-ntre țepuște,

Ori să-l puște ori să-l taie,

Ori să-l puie-n trei fărtaie. (DXXXIX:912 r 9-13)

De remarcat alternanța: *puie-ntre* (r 11) și *pue-n trei* (r 13). O pronunție neclară (-n trei, -n tri, -ntre, -ntr-o) a dus la schimbări de sens:

Or să-l pue-n trei țepuște (XXIV:567 r 10)

O să-l puie-n tri țepușe (III:992 r 10)

O' să-l puie-ntre țepuște (Ștef, 10)

Ori să-l puie-ntre țepuște (XXIII:567 r 12, XXI:565 r 18, DXXXIX:912 r 11; Ștef, 18, 19)

Or să-l puie-ntre țepuște;

Or să-l puie-ntre fărtaie. (Saramandu, 8)

Ori să-l puie-ntre fărtaie. (Ștef, 18, 19, 26)

Ori să-l țape-ntre fărtaie.

Ori să-l țape-ntre țepuște. (Ștef, 20, 33)

Ori să-l țape-ntr-o țepușe. (CII:606 r 10, CI:605 r 9)

Numeralul a fost schimbat în prepoziție: *pue-n trei* > *puie-ntre* > *puie-ntr-o*. Aceeași alterare fonetică cu consecințe semantice apare și în versurile unde *țepușe* e înlocuit cu *fărtaie*:

Ori să-l pue-n trei fărtaie. (XXIV:567 r 8)

Ori să-l puie-ntre fărtaie. (XIX:1002 r 8, XXI:1003 r 8; Medan, p. 370)

Modificările au mers mai departe:

O să-l puște, o să-l taie,

O să-l puie pe trii paie. (CXXII:615 r 9-10)

Să-l arunce-ntre pâraie. (Medan, p. 349)

Cercetătorii de până acum n-au observat că verbele sunt la modul conjunctiv. Au crezut că ciobanul într-adevăr a fost ucis cândva, undeva prin Carpați. N-au băgat de seamă că în varianta lui Alecsandri și în foarte multe variante, omorul are loc doar în dialogul ciobanului cu mioara. Nu și-au dat seama că dialogul lui cu mioara este un monolog interior. Nu au remarcat nici măcar că, după ce a rostit ultimul vers, ciobanul e în viață.

Toate aceste nebăgări de seamă sunt scuzabile, întrucât au fost intenționate de către autorii anonimi și colectivi, care au șlefuit versurile mii de ani, de-a lungul istoriei limbii. Și-au atins scopul narațiunii. Au avut dibăcia stilistică de a ne face să luăm ficțiunea drept realitate. Acțiunea nu este adevărată, ci se desfășoară în imaginația ciobanului. Nimic nu este realitate în *Miorița*. Nimic nu e concret. Versurile sunt pline de simboluri tainice și polisemantice, comparabile cu cele din basme. La fel ca și în basme, rapsozii ne-au aruncat prune uscate în ale guri căscate.

Clasificarea variantelor *Mioriței* după genurile literare (balade, colinde, doine, teatru popular etc.) e dificilă. Grupul teatral ocazional este o frăție permanentă, cu o concepție religioasă animistică asupra universului și pragmatică despre rostul oamenilor pe pământ. Frăția acționează ca o societate închisă. Pe plan material asigură producția de bunuri pentru consum, iar pe plan religios efectuează un ritual pre-creștin de tip liturgic și repetabil.

Publicul constă din elementele naturii umanizate, ce participă la o ceremonie asemănătoare cu un sacrificiu omenesc și o înmormântare, pe care baciul și-o imaginează ca o nuntă. Mai există și un public în afara textului, compus din auditorii rapsodului și din noi înșine, cititorii variantelor. Variantele conțin scenariul, discuțiile baciului ca actor principal cu ciobanii, cât și comentariile rapsodului. *Miorița* înfățișează frământările sufletești ale ciobanului, în preajma unui rit de inițiere. Nimic altceva nu se întâmplă în realitate. Autorii colectivi și anonimi ne-au lăsat un text cu structură epică, dar cu conținut liric. Sub aspectul profan (exoteric) accesibil oricui, se ascunde miezul sacru (esoteric) tainic și accesibil nu chiar oricui.

Modificările din variante atenuează secvențele teatrale, până la abandonarea unora din ele. Când rapsozii nu-și mai amintesc textul, improvizează și alunecă spre o înțelegere materialistă, dar se mențin în contextul spiritual al variantei auzite de ei. Oricât de alterate ar fi unele variante, se observă în text o conștiință mai mult sau mai puțin clară că omorul e simbolic.

O deosebită atenție trebuie acordată cuvântului *țepușe*, diminutiv de la *țepă*. Conform lui Sorin Paliga, vine din limba pre-indo-europeană. (5) E un cuvânt pe care Vlad Țepeș l-a făcut să-l poată rosti și străinii. Cam cum ar arăta diminutivul de la țeapa instaurată de Țepeș? Cam ca o sulită a țăranilor, lucrată din topor. Atunci de ce textul nu zice *sulițe*? Cuvântul *suliță* e de origine proto-slavică. Textul *Mioriței* este anterior apariției slavilor pe meleagurile mioritice.

Sacrificiul cu *trei țepușe* din *Miorița* poate fi comparat cu ceea ce știm de la Herodot. După cum vă amintiți, el scrie că geții jertfeau oameni aruncându-i în trei sulite: „Iată în ce chip se socot ei nemuritori: credința lor este că ei nu mor, ci că cel care piere se duce la Zamolxis – divinitatea lor – pe care ei îl cred același cu Gebeleisis. Tot în al cincelea an, aruncă sorții și întotdeauna pe acel dintre ei pe care cade sorțul îl trimit cu solie la Zamolxis, încredințându-i de fiecare dată toate nevoile lor. Trimiterea solului se face astfel: câțiva dintre ei, așezându-se la rând, țin cu vârful în sus trei sulite, iar alții, apucându-l de mâini și de picioare pe cel trimis la Zamolxis, îl leagă de câteva ori și apoi, făcându-i vânt,

îl aruncă în sus peste vârfulurile sulitelor. Dacă, în cădere, omul moare străpuns, rămân încredințați că zeul le este binevoitor; dacă nu moare, atunci îl învinuiesc pe sol, hulindu-l că este un om rău; după ce aruncă vina pe el, trimit pe un altul. Tot ce au de cerut îi spun solului cât mai e în viață.” (6)

Informația de la Herodot seamănă izbitor cu ce spun rapsozii *Mioriței*. Dar sunt și deosebiri. Herodot auzise de un sacrificiu uman adevărat. Auzise. Nu a fost martor ocular. Nu e o sursă sigură. El se îndoia de informațiile primite despre existența albinelor la nord de Dunăre, dar nu și de informațiile false despre moralitatea tracilor. (*Curtea de la Argeș*, nr. 9/2018)

Herodot prezintă jertfele ca fapte consumate. Omorul din *Miorița* nu e săvârșit. Situația la Herodot e ca în riturile sângeroase analizate de Richard H. Jones. (7) Pe când situația din *Miorița* corespunde cu riturile sub formă de teatru analizate de Victor Turner. (8)

Variantele în care uciderea este preconizată cu *trei țepușe* și e comparabilă cu sacrificiile prin care mesagerul ales era trimis la Zamolxis le vom clasa în categoria R3. Vă puteți aminti variantele din categoriile R1 și R2, revenind la *Curtea de la Argeș* nr. 2/2025, pp. 6-7 și 4/2025, pp. 7-8. Dârzenia ciobanului reiese din răspunsul lui scurt și hotărât. *Dârz* este un cuvânt provenit de la daci și denumește o atitudine moștenită prin educația din familie și consolidată în mediul social apropiat. Cercetătorii anteriori au confundat dârzenia ciobanului cu resemnarea și lașitatea. Au înțeles caracterul ciobanului anapoda. Pornind de la o înțelegere anapoda, ne-au explicat *Miorița* alandala.

Atitudinea lui curajoasă față de moarte reiese din covârșitoarea majoritate a variantelor. Excepție fac unele variante modificate, în care cântăreții își transpun propria lor frică de moarte. Acestea sunt insuficient prelucrate artistic și neobișnuite. Sunt improvizatii individuale și răzlețe. Textul modificat e deficitar în privința autenticității și nu poate fi semnificativ, ca să putem trage concluzii referitoare la întregul material cercetat.

Iată câteva din aceste modificări în care se vede că mentalitatea rapsozilor a involuat. Ar putea intra în definiția folclorului literar, că este conservativ și totodată inovativ.

Condamnatul încearcă să-i înduplece pe ucigași:

Străinul când a aflat

De ei, frumos s-a rugat

Dacă pot să nu-l omoare

Iară de l-or omori

Atunci pe el să-l îngroape

În strunguța cea de brad

Unde oi păzea cu drag. (DCLXX:970 r 10-15)

De mă omorâți,

Nu mă chinuiți,

Și mă îngropați

La stâna oilor

La țarcul mieilor. (CXCVI:652 r 10-14, CXCVII:653)

– Nu mă omorâți,

Nu mă chinuiți,

Și să mă-ngropați

În vârful de munte

La stâna oilor. (CCL:677 r 8-12)

Așadar, vorbind de religie, de secol religios, implicit vorbim de trăirea principiilor fundamentale ale acesteia, ceea ce ne duce la morală. În ceea ce mă privește, văzând ce se întâmplă și cum merg lucrurile în lumea mea, declinul moral vertiginos (mă refer în special la ceea ce mă doare mai mult, religia creștină), sunt mai degrabă pesimist, având suficiente motive să mă îndoiesc că lumea se va pocăi revenind la trăirea adecvată a adevărilor noastre de credință. Sigur, cred și în intervenția miraculoasă a lui Dumnezeu în istorie. A mai făcut-o. Dar și când a făcut-o, de exemplu, prin întruparea Logosului divin, urmarea învățăturilor de credință a lăsat-o tot la latitudinea omului.

În concluzie, profetia atribuită lui Malraux nu spune mai nimic. Dacă este interpretată în sensul sfârșitului lumii, acesta poate fi oricând, și în secolele următoare, deși „semne ale timpului” se pot observa de acum. Și dacă sfârșitul va veni, acest lucru va fi nu neapărat din cauza lipsei religiei sau spiritualității – acesta vor continua să existe în diverse chipuri câtă vreme omul rămâne în

esență o ființă religioasă – și în niciun caz din cauza lipsei de informație (căci aceasta vine oricum ca o avalanșă peste noi), ci, vorba lui A. Heschel, din nou, din cauza lipsei de apreciere a unuia față de altul (invidia și egoismul sunt implicate aici) sau, cum Domnul Hristos Însuși zice, „mulți se vor sminti și se vor vinde unii pe alții; și se vor urî unii pe alții... iubirea se va răci” (Matei 24, 10-12).

Se înțelege deci că liantul care ține lumea într-o ființă este dragostea și de aici toate celelalte daruri precum îndelunga răbdare, pacea, bucuria, credința, blândețea, facerea de bine, înfrânarea, bunătatea, așa cum înțelept precizează Sf. Ap. Pavel într-o scrisoare (Galateni, 5, 22-23) sau cum tot el detaliază în celebrul imn al dragostei creștine (I Corinteni, 13, 1-8).

Ar mai fi de adăugat și observația lui Cioran că o civilizație începe în îndoială și sfârșește în mit.

Punct de reflecție!

Homo sapiens

Asemenea rânduri apar sporadic și nu sunt reprezentative pentru ansamblul celor 1289 de variante pe care le-am analizat.

Într-altă variantă, *Tri mniori dalbe zbgerând, Tri păcurari trâmbițând* vestesc baciul și societatea înconjurătoare că se va trece la uciderea lui. (9) Criminalii din realitate nu anunță niciodată că vor ucide. Trâmbițând, ciobanii își integrează acțiunea în societate. Ritualul lor capătă legitimitate. Deci, ei nu comit o crimă. Ei fac un demers religios, conform unei legi divine, mai presus de orice norme sau legi sociale. Însă, așa cum spuneam, nu este un sacrificiu sângeros ca la Jones, ci teatralizat ca la Turner.

În unele variante, ciobanul e trimis să aducă apă. Între timp, ceilalți se sfătuiesc și hotărăsc să-l ucidă. Când cu apă o-nturnat, Oile tăte-o zgerat. El întreabă oile, iar ele răspund ca un subiect colectiv. (10)

Variantele nu spun în ce scop trebuie adusă apa. Apa este un element fundamental și vital. Este folosită în ritualurile tuturor religiilor, inclusiv în creștinismul ortodox. Redau aici doar explicația dintr-un dicționar de simboluri reeditat de multe ori și tradus în multe limbi:

„Semnificațiile simbolice ale apei pot fi reduse la trei teme dominante: izvorul vieții, mijloacele de purificare, centrul de regenerare. Aceste trei teme se întâlnesc în cele mai vechi tradiții și formează cele mai variate, precum și cele mai coerente, combinații imaginare.” (11)

Cifra trei în folclorul literar, în teatrul grecilor antici, în literatura religioasă și în rituri sau ritualuri nu este o valoare matematică sau cantitativă, ci are o calitate spirituală, simbolică, cu puteri miraculoase, despre care s-ar putea scrie trei metri de cărți.

Un cântăreț spune că ciobanii se așează la *locu locului*, la *fântâna corbului*, ca să se sfătuiască și îl trimit pe cel mai tânăr să aducă apă de la trei izvoare:

*Unde-i locu locului,
La fântâna corbului,
Pusă jos să hodinească
Și ei să se sfătuiască.
Pă cel mnic l-o mânat
După apă-n trei izvoară,
S-o sfătuit să-l omoare.* (Medan, p. 318)

Am discutat în *Curtea de la Argeș* nr. 2/2025 ce simbolizează corbul. *Locu locului* este o exprimare criptică, ce poate fi explicată cu ajutorul lui Durkheim: „Într-adevăr, există ceremonii în timpul cărora participanții sunt obligați să vorbească într-o limbă specială, a cărei utilizare este interzisă în situații profane. Iată un început al limbajului sacru.” (12)

Așadar, *locu locului* este un loc sacru, unde se desfășoară prima scenă a ritualului. Celelalte scene – uciderea și îngroparea – se desfășoară unde hotărăște ciobanul.

Să aduci apă de la trei izvoare, când ciobanii stau la o fântână, nu este ergonomic. Orientarea etnologică a cercetării vede în asta că baciul e oprimat de către subalternii săi. Etnografii ignoră că în viața de la stână, baciul e șef și este de neconceput să fie persecutat de subalterni. Nu poate fi vorba de prigoană, ci de un ritual religios, arhaic. Așa e piesa. Corul oilor poate avea același rol ca și corul din tragediile grecești, care se știe că provin din riturile cu mistere ale tracilor. Deci, este același component teatral.

Oile înțeleg rostul apei și îl avertizează pe baci mai întâi cu un semnal sonor, iar apoi prin cuvinte. Oile repetă versul cu cele trei izvoare, ca o confirmare că au înțeles despre ce e vorba. Oile sunt personificate, ca animalele dintr-o fabulă și deci reprezintă oameni, mai exact, societatea din afara frăției ciobanilor. Așadar, oamenii din societatea înconjurătoare iau parte activă la piesa de teatru. Își cunosc rolurile de figuranți și coriști în desfășurarea scenariului.

Rostul apei în sacrificiul din *Miorița* poate fi explicat cu ajutorul lui Erwin Rohde, un filolog clasic, a cărui operă e considerată principala lucrare standard de referință în legătură cu ritualurile și credințele grecilor din Antichitate. El spune că grecii sacrificau câini și testicule de purcei în cinstea zeiței Hecate, dar și sângele victimei jertfite și apă. Sângele victimei și apa erau o jertfă adusă zeiței și morților.

„Mai mult, [lui Hecate] i s-au oferit și câini, care i-au atins anterior pe cei de purificat, la fel ca și

testiculele purceilor folosiți pentru jertfa de purificare, precum și sângele și apa jertfei de purificare (care, potrivit cu *Ateneu*, IX, 409 E, este și ofrandă mortuară).” (13)

Apa poate fi folosită de ciobanii din *Miorița* ca un component necesar în legătură cu ritualul ce mimează sacrificiul uman. Rohde compară mai multe date din mitologia greacă cu diferite credințe populare din Germania vremii sale și stabilește paralele fenomenologice între elemente din aceste două culturi. Semnificația apei nu poate fi specifică doar pentru vechii greci și pentru germanii contemporani cu Rohde, ci poate avea aceeași întrebuintare sfântă în întreaga zonă dintre Grecia și Germania. Rostul apei în legătură cu morții și cu sacrificiile rituale poate fi un fenomen generalizat din străvechime, când culturile încă nu erau diferențiate în același fel ca în timpurile istorice.

Baciul regizează piesa și spune mioarei sau ciobanilor în ce fel vrea să se desfășoare. În unele variante, el cere ca scena omorului să fie reluată de trei ori și cu modificări, în trei momente din zi,

după poziția soarelui, și în trei locuri anume de la stână. Nimeni nu le spune ucigașilor că vrea să fie ucis de trei ori pe zi. Nicio înmormântare nu se face cu dezgropare și reîngropare de trei ori, în trei locuri diferite în aceeași zi, dimineața, la prânz și seara.

Este de-a mirării că etnografii Constantin Brăiloiu, Adrian Fochi, Romulus Vulcănescu și toți ceilalți cercetători cu orientare etnologică n-au observat că așa ceva nu corespunde cu obiceiurile funerare la români și la niciun popor dintre Oceanul Atlantic și cel Pacific, pe unde Fochi a scormonit după coșciuge, ca și cum coșciugele străine ar putea explica ce este în sufletul ciobanului nostru. Au afirmat că scopul literar în *Miorița* e prezentarea unui program de înmormântare a tinerilor necăsătoriți, ca să nu se facă strigoi. Culmea este că Mircea Eliade a preluat ideea lor, fără rezerve. Dar până și Columb a făcut confuzii, preluând niște măsurători greșite.

În concluzie, variantele în care se preconizează uciderea ciobanului cu trei țepușe pot fi comparate cu spusele lui Herodot despre sacrificiile umane ale geților. Deosebirea este că în *Miorița* nimeni nu e omorât, ci doar are loc un simulacru de ucidere și îngropare.

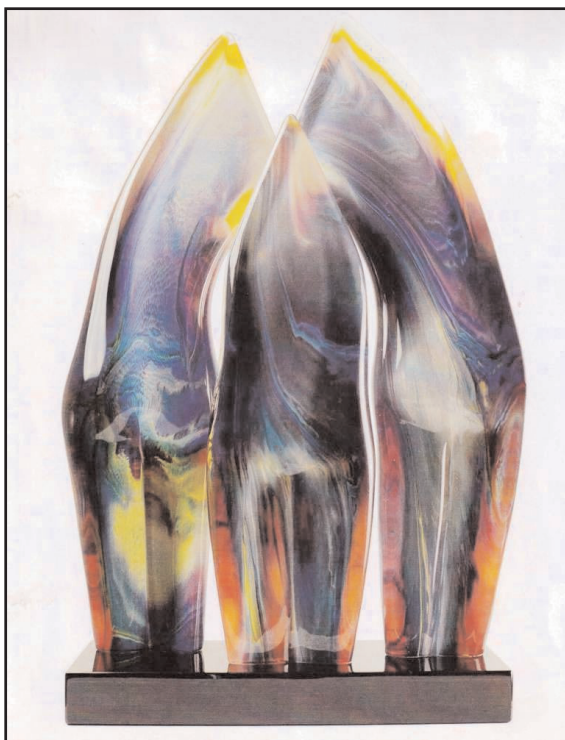
În variantele din categoria R3 lipsește dialogul ciobanului cu mioara din variantele R1. Lipsește, de asemenea, așa-numita nuntă cosmică cu *Mândra crăiasă*, lipsește mama ciobanului, cât și portretul lui. Toate acestea lipsesc și din variantele R2. Fochi a aplicat metoda cantitativă statistică, cu care a ajuns la concluzia preluată de la Ovid Densusianu și Dumitru Caracostea, că absența pasajelor sus-numite din unele variante ar fi dovada că sunt inventate de Alecsandri. N-au văzut că poeziile lui Alecsandri nu se ridică la valoarea literară a versurilor din *Miorița*.

Eliade a combătut metoda cantitativ-statistică. Procentele și diagramele statistice nu pot fi dovezi sigure pentru a-l acuza pe Alecsandri de un fals. Absența acelor pasaje din variantele R2 și R3 poate avea legătură cu faptul că ritualul cabirilor (unde arma uciderii părelnice este toporul) și ritualul geților (în care armele uciderii sunt trei țepușe) nu se finalizează cu o nuntă cosmică, așa cum se finalizează ritualul lui Orfeu din variantele R1.

Am discutat în *Curtea de la Argeș* nr. 2/2025 înțierea ciobanului în ritual orfic din variantele clasificate R1. El rostește pentru noi monologul său

lăuntric și își imaginează cum se va desfășura ritualul în vederea nunții sale cosmice. Nunta în cer este o nuntă sfântă, numită *hierogamie*. În aceste variante, ciobanul năzuiește spre o hierogamie cu divinitatea feminină supremă din cer. Ea nu are un echivalent masculin, așa cum nici mama ciobanului nu are. Nici miile de statuete feminine din paleolitic nu au. Echivalentul masculin apare abia în neolitic, ca la Perechea de Gânditori de la Hamangia. Putem trage concluzia că *Miorița* a fost creată în epoca matriarhală, în paleolitic sau cel mai încoace în mezolitic.

Hierogamia din variantele R1 corespunde cu simbolistica turnurilor ascuțite ale catedralelor gotice, ceea ce știm cu toții că Lucian Blaga numește spiritualitatea cu sens urcător (*gotică*). Spre deosebire de cea coborătoare (*sofianică*). Ritualul de hierogamie se desfășoară într-o seninătate apolinică, despre care vorbea Nietzsche, prietenul lui Rohde. Ciobanul, adică omul, aspiră spre hierogamia apolinică.

Episodul cu ritualul în vederea hierogamiei ciobanului cu *Mândra crăiasă* a fost eronat înțeles până acum. Cercetătorii anteriori, în frunte cu Eliade, n-au observat că este vorba de o hierogamie și au numit acest episod „alegoria morții și nunții cosmice”. Au înțeles nunta ca un *eufemism* menit să camufleze moartea. Dar l-au etichetat *alegorie*, ceea ce este greșit. Cu toții au ignorat definiția alegoriei: „Procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete” (DEX).

Toți cercetătorii anteriori inversează termenii din definiția alegoriei și consideră că nunta abstractă exprimă moartea concretă. Au preluat unii de la alții aceeași eroare de metodologie a cercetării și de raționament. Au făcut pași greșiți și au ajuns la o înțelegere eronată a *Mioriței* și la disprețul față de cioban. Rezultatul deficitar al cercetărilor de până acum se datorează faptului că n-au avut acces la lucrările de referință publicate după ce au trecut „la loc cu verdeață” și n-aveau cum să cunoască exigențele științifice din ziua de azi. Dacă nu ne înghămăm cu toții să facem o nouă cercetare a *Mioriței*, atunci o avem numai pe cea veche.

Note

1. Adrian Fochi, *Miorița*, Editura Academiei Române, București, 1964.
2. Virgil Medan, *Cântece epice*, Comitetul județean de cultură și educație socialistă, Cluj-Napoca, 1979.
3. Nicolae Saramandu, Tatiana Gălușcă-Crâșmaru, Emilia Șt. Milicescu și Tudor Nae, *Miorița la dacoromâni și aromâni (texte folclorice)*, București, Editura Minerva, 1992.
4. Dorin Ștef, *Miorița s-a născut în Maramureș*, Editura Dacia, colecția Universitaria, seria Philologica, Cluj-Napoca, 2005.
5. Sorin Paliga, *Proto-Indo-European, Pre-Indo-European, Old European: Archeological Evidence and Linguistic Investigation*, în *JIES*, 17, 3-4, p. 329, Washington, 1989.
6. Herodot, *Istorie*, I (IV, 94), Editura Științifică, București, 1961, p. 345.
7. Richard H. Jones, *Mysticism examined. Philosophical Inquiries into Mysticism*, State University of New York Press, Albany, 1993.
8. Victor Turner, *From Ritual to Theatre. The Human Seriousness of Play*, PAJ Publications A Division of Performing Arts Journal Inc., New York, 1982, pp. 89-101.
9. (XLI:576 r 3-4)
10. (XXI:565 r 20)
11. Jean Chevalier și Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles*, Robert Laffont/Jupiter, Paris, 1994, p. 374.
12. Émile Durkheim, *The Elementary Forms of Religious Life*, The Free Press, New York, 1995, p. 310.
13. Erwin Rohde, *Psyche. Seelenkult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen*, Alfred Kröner Verlag, Leipzig, 1929 (prima ediție 1893), p. 293.

„Eonul” lui Blaga, mit și mister

Florian COPCEA

Din perspectivă ontoposofică, „eonul” lui Lucian Blaga se supune unor multiple diversități de interpretare care, dincolo de „transcendența actului de cunoaștere”, generează viziuni metafizice ale căror sensuri și înțelegeri imanente, adesea controversate, nu se îndepărtează de paradigmele consacrate hermeneutic în cultura occidentală. Sub numeroase înfățișări, intens întreținute de afecte, poetul-filosof își ilustrează conceptele recurgând *in nuce* la resurgențele miturilor și simbolurilor cu care operaseră Fraberius, Simmel, Spengler, Keyserling, Schopenhauer, Kant, Nietzsche sau Mircea Eliade. În motivarea sincronizării teoriilor sale despre punerea în relație a Ființei cu Cosmosul la sistemele de gândire filosofică a acestora, Lucian Blaga are în vedere faptul că în *Marele Anonim*, de pildă, misterul interacționează cu „însinele inefabil” al lucrurilor și lumilor posibile care, în structura lor, conțin deopotrivă elemente mistice și dialectice. Existența „deplin autarhică” a acestui „mit metafizic” care constituie „centrul creator primar și, în același timp, cenzorul absolut, sediul cunoașterii absolute”, demonstrează că omul este o entitate creatoare pe care el, *Marele Anonim* l-a investit cu capacitatea de a identifica și a releva neînțelesul și necunoscutul „intellectului enstatic, din care nu se poate desprinde”. Logosul lui Lucian Blaga nu se distanțează de semnificațiile istorice și divine ale concretei „existențe reale”, cum o numește, și se orientează, axiologic, „pe linia filosofiei vieții” (Al. Surdu). Dar „misterele existențiale” își trag geneza din ființa *Marelui Anonim*, a căutărilor și creațiilor sale, consecință ce reliefează persuasiunea lumii pe care o creează, anticipându-i rostul, la antipodul magicului, al aparentei gândirii ilogice. Dar ființa umană, deosebindu-se, totuși, de ființa hieratică, transcendentă, căreia adesea Blaga îi atribuie chipul unui „Dumnezeu-Demon” (1), întrucât „omul e capturat de un destin creator, într-un sens cu adevărat minunat; omul e în stare pentru acest destin să renunțe – câteodată chiar până la autonomicitate – la avantajele echilibrului și la bucuriile securității” (2), ceea ce nu se poate spune despre „transcendentul care coboară” din afara „golurilor” enigmatice ale „inițiatorului original al existenței”.

Pornind de la aceste deducții blagiene, se poate releva că, într-adevăr, „în economia bine cumpănită a existenței. un spațiu plin în care până și vidul și golurile sunt pline de energie (mai rarefiată), misterios, bine centrat pe chiar punctul existențial suprem denumit *Marele Anonim* (subl. n., F.C.) care, pentru a-și asigura poziția hegemonică, cenzurează manifestarea diferențialelor divine, adică a purtătorilor infinitezimali de structuri potențiale absolut simple – «cuantele, electronii, atomii, moleculele, organismele vii, vetrele de conștiință»”. „Diferențelor divine”, despre care vorbește Blaga (3), li se pot atribui sensul de echivalent al unui „fragment infinitezimal din Totul substanțial și structural, deplin autarhic, trasspațial, al Marelui Anonim”. Viziunea „totului” este explicată de filosof prin faptul că în lume, „sub aspect metafizic, nu se cascadează viduri, goluri”: „Astfel, între spațiul vid și spațiul ocupat de materie nu există de fapt o opoziție” (4).

Preexistența ontologiei misterului în actul genezei Marelui Anonim confirmă, până în cel mai înalt grad, credința în prezența absolută a lui Dumnezeu în temeiurile lumii. Absolutul, așadar, este misterul pe care Blaga îl definește drept „refugiul spaimei sau al neputinței de a înțelege ceva”. Astfel să stea lucrurile? Marele Anonim este „necunoscutul”? Să excludem din fața adevărului teza că „trăirea în orizontul misterului este specific umană”? Răspunsurile la aceste întrebări le regăsim, parțial, în mărturisirea din *Scrisoarea XV* (5) adresată lui Nichifor Crainic: „Toate expunerile și teoriile mele constituie o bază filosofică interesantă și nouă pentru multe sisteme de metafizică (unele existente, altele posibile în viitor), între ele și doctrina creștină,

cu toate că eu o socot din alte motive «perimată»”. Afirmatia din urmă este susținută și de confidența ce i-o face în 1930 lui Tudor Vianu (6): „Sunt la fel de departe de dogmatica creștină, ca și de metafizica laică”. Cu toate acestea, Lucian Blaga nu a încetat să aibă sentimentul sacralității Marelui Anonim, deși evită, pe cât posibil, să-l numească, cum obișnuiesc teologii, Dumnezeu. În concepția sa, Marele Anonim vs. Dumnezeu este, printre altele, Marele Mister, având cu totul alte însușiri decât lumea ce a creat-o. El, Marele Anonim, aflat într-un „paradoxal impas”, cum ni se sugerează, sfârșește și „se reproduce *ad infinitum*, în chip identic (...), fără de a-și asimila substanțe din afară” (7). În pofida demersurilor de respingere a transcendentului din plinul universal, sinestezic, a ascunderii realității desfigurate, ipotetic, de alteritatea neantului, Blaga dialecticizează hiper-eonic *Logosul*, cel ce semnifică existența indestructibilă a Demiurgului

care, să folosim un postulat nonconformist, nu „pierde imaginea ființei” omului, ci o integrează până la substituție. În atari aporii, între Marele Anonim și „creatura” sa – omul, s-a interpus o „distopie”, împrejurare în care Dumnezeu a fost esențialmente abolit. În consecință, omul, păstrându-și poziția primordială în Univers, creează și relevă mistere pentru a le atribui spre dezlegare Marelui Anonim.

La rândul său, Marele Anonim, apelând la „cenzura transcendentă” îi pune la dispoziție instrumentul înțelegerii și al „cunoașterii individuale”. Referința dintre aceasta din urmă și „Divinitate” îi prilejuiește lui Blaga următoarea aserțiune (8): „Din motive care țin de domeniul echilibrului existențial, Marele Anonim se apără pe sine și toate misterele derivând din el de aspirațiile oricărei cunoașteri individuale, creând între acestea și misterele existenței o rețea de factori izolatori. Rețeaua izolatoare pusă – între misterele existențiale și cunoașterea individuală – se manifestă în forma specifică a unei cenzuri. De vreme ce cenzura aceasta își are centrul inițiator dincolo de orizontul nostru cronospațial, o numim cenzură transcendentă.” Convingerea lui Blaga este că „cunoașterea absolută” ar pune în pericol realitatea Marelui Anonim, fapt care i-ar afecta statutul de „suprem censor” și „centru de grație”, cea din urmă însușire, „distribuită în câmpul individuațiunii” purtătoare a stigmatului unui incontestabil provizorat: „Motivarea maximală: o cunoaștere individuată absolut obiectivă ar reprezenta o primejdie pentru Marele Anonim însuși, care ar fi scăzut în potența sa și în parte zădărnici în intențiile sale de o asemenea cunoaștere individuată. Orice eventuală cunoaștere absolută proprie unui punct periferic al existenței ar însemna un pericol de descentralizare a existenței.” Se impune, în planul evidenței și al „cenzurii transcendente”, și convertirea adevăratei esențe a ființei pe care Blaga o ontologizează și o divinizează sub rezerva că ceea ce numește „cunoaștere individuată absolută” reprezintă o amenințare certă pentru om, el fiind incapabil să-și explice și să se sustragă întrutotul misterele revelate pe care Marele Anonim i le-a inoculat în conștiință cu „un egoism sacru” în intenția expresă de a-l păstra viu în logica rațională a contradictoriului. Cu toate acestea, unicitatea fapturii umane, ipostază revelatorie prin paradoxul ei ontologic, presupune, dincolo de orice determinație, o percepere mai adâncă, mai dinamică, a existenței în a cărei „materie” timpul și spațiul coexistă, chiar dacă admite și riscul anihilării sale: „Dar o cunoaștere absolută ar alcătui o primejdie

și pentru obiectul cunoscut, care ar putea fi după plac creat și astfel și distrus pe această cale. Aceste primejdii au toate caracterul unei perturbări virtuale a echilibrului existențial.”

Intre *Marele Anonim* și *omul-ființă-cumpănitore* Blaga interpune *haosul diafan* (pe care îl definim, conjunctural, a fi atitudinea radicală a individului de a nu lăsa efectul misterului să aibă efect negativ asupra rațiunii), temeiul lui fiind acela, pe de o parte, de a atesta supremația primului în demistificarea actului Creației și, pe de altă parte, de a amplifica, heideggerian vorbind, dorința celui de-al doilea actant de a descoperi esența adevărilor absolute care pot descria misterele transcendente aflate în așa-numita „zare interioară” a spiritului său împiedicat să le înțeleagă pe de-a-ntregul, dar capabil să le plăsmuiască sensuri și puteri demonice. „Dacă am fi în stăpânirea adevărului absolut – teoretizează Lucian Blaga – ar încremeni în noi orice tensiune spre altceva, ni s-ar tăia orice dinamică, și în vinele noastre ar îngheța, nemaigăsindu-se justificarea, orice efort, ne-am preface în cristale văzătoare și imobile. Faptul că nu suntem cristale văzătoare și imobile, sau făpturi hieratice, ci configurații larvare, în spațiu și timp, faptul că nu suntem zei în acord permanent cu ei înșiși, ci molecule neîmplinite, bolnave de un lăuntric dezechilibru, faptul că nu suntem static oglinzi, ci ființe urzite din instabilitate și efort, constituie o dovadă că suntem creaturi înadins refuzate de adevăr, spre a fi cu atât mai mult destinate creației.”

În *Trilogia Cunoașterii* (din care am extras citatele cu care ne-am argumentat expozeul) Lucian Blaga sugerează multiple tangențe între enunțurile dogmatice ale fenomenelor culturale de influență filosofică și „nenumăratele variante posibile ale ideii de mister”, al cărei mit particularizează rostul lumii în Univers. Iată, așadar, o altă fațetă a avatarurilor sistemelor filosofice care demonstrează explicit varietatea de „paradoxuri și contradicții” descoperite la orizontul „unei noi religiozități care să pună personalitatea omenească în slujba dogmei de mâine”, a dogmei investite, presupunea filosoful, „cu toate virtuțile ineditului”. Ambivalența mitică a simbolurilor și variabilelor existențiale cu care operează nu numai că indică o rupere, prin negare, de absurdul realității, dar și postulează izotopiile misterului provenite din afara lăuntricului, recompunând indubitabil discursul posibilului, de natură gnoseologică, asupra ideii de ființă aflată incontestabil sub anatema divinului, a sacralității. Aparenta regresie a lui Blaga spre arhetipuri „mitomorfe și logomorfe” (M. Eliade) etalează, totuși, ipostatic, devoțiunea pentru „noul eon”, în care excelează imperativul categoric, discret, al identificării Marelui Anonim în „amfibismul conștiinței” lumii concrete ce își află deseori revelația în „elanul” magismului provocat de infinitatea de necunoscute din gândirea metafizică. În accepția blagiană, mitul desemnează „întăia creație mare” a omenirii pe care a făptuit-o nemărginit Marele Anonim.

De aceea, „eonul” misterului, în pofida interdicției Marelui Anonim de a-l înzestra pe om cu „totul cunoașterii”, deschide perspective substanțiale, deloc relative, de înțelegere și asumare a „scoaterii din ascundere” (9) a Ființei sale trecătoare prin lume, însetată de absolut, spre săvârșirea actului demiurgic de „luminare” și de determinare a Logosului să domine, fără vreo obiecție, în „planul intelectului enstatic, din care nu se poate desprinde”, realitatea concretă a existenței. Omul plăsmuit de Blaga, decodând „la limita cunoașterii” (Nichifor Crainic) imageria conceptuală a Marelui Anonim, este înzestrat cu privilegiul libertății de a se elibera „din starea de grație...” (a cunoașterii luciferice – n.n., F.C.), introducând în spirit problematic, tatonarea teoretică, construcția, adică riscul și eșecul, neliniștea și aventura” (10).

Homo sapiens

Florin Radu PINTEA

După foc, roată, scrierea de la Tărtăria, electricitate, semiconductibilitate și atom, omul a ajuns la *mașină* – angrenaj sofisticat al tuturor descoperirilor enunțate mai sus.

Când auzim cuvântul *mașină*, fiecare dintre noi se gândește imediat, de fapt, la o *instanță* a mașinii: o mașină de tocat carne, o mașină de spălat, o mașină de bărbierit, o mașină (autobuz), 100, 105, 123 etc., o mașină de calcul, o mașină virtuală, o mașină mică automobilă, spre exemplu ARO sau Ferrari, și alte reprezentări concrete din categoria „mașină”, mai abstractă decât s-ar arăta la o superficială vedere, pe care le-am oferit aici pentru exemplificare.

În limitele textului de față ne vom ocupa de *mașina automobilă* și migrația acesteia spre autonomie și de *mașina de calcul*.

Natura chestiunii se definește clar prin juxtapunerea simplă a două axiome.

(1) Orice mașină autonomă e mașină, dar nu orice mașină e mașină autonomă.

(2) Orice mașină de calcul e o mașină și orice mașină va fi virtual o mașină de calcul.

Cu toate că ar trebui să se asemene, cele două axiome sunt subtil diferite. Prin ce diferă ele una față de alta? Cea dintâi evidențiază caracterul univoc al operației de incluziune a două mulțimi. Cea de a doua declară congruența perfectă a celor două mulțimi care sunt de *aceeași clasă*.

Prin definiție și existență, clasa mașinilor de calcul (generalizată) modifică însuși caracterul obiectelor sau mașinilor pe care sunt portate. Se poate spune că ele dobândesc un statut cu totul nou și derutant.

Radicalismul digital, prin contact prelungit ori expunere la, ori vecinătate pe termen lung cu, predispoziție (poate prin mimetism?) la doze tot mai dese și dense de intoleranță inter-umană.

Ce vrea să zică asta? Răbdarea, mila și iertarea, „copii” iubiți ai bunătății ireductibile ca virtute primordială, cumva vor dispărea de pe lista calităților omenești, adică tocmai acele trăsături specifice care-i defineau profilul și-i consolida poziția dominantă în regnul viu.

Odată instalat din greșeală ori poate din comoditate printre mecanismele cele mai intime ale ființei exhumane în tranziție spre altă formă de manifestare, acest mimetism se va impune curând cu energică agresivitate care va evacua celelalte atribute prin care omul se diferențiază – până acum – de restul creaturilor.

La nivel fundamental va exista tentativa de înlocuire a logicii de fracție umedă (coloidală) cu logica fracției uscate (a nanoparticulelor sau a infiniților mici discreți) specifică regnului nou organic sau mineral.

Această tentativă opusă, evident, mersului și

sensului firii lucrurilor este sortită eșecului oricâtă energie, resurse, bani sau „intelligență” s-ar injecta în punerea ei în operă.

Este o culme a ineptiei ca la baza unei asemenea utopii să se afle un efort financiar și tehnologic de asemenea magnitudine.

Faptul că efortul acesta continuă să existe și să se facă simțit în toate domeniile catalogabile reprezintă dovada profundizării la care e înrădăcinată o astfel de monstruoasă convingere în stare de a face orice pentru a refuza realitatea, inventând chiar realitatea artificială – cu toate derivatele ei la fel de specioase – fiind una dintre cele mai recente încercări de subminare sau anihilare a realității.

La prima vedere pare un paradox. Și totuși, nu e...

Digitalizarea agresivă a mediului a facilitat accelerarea tuturor buclelor de comandă și control până la limite inimaginabile. De care era imposibil să nu se țină seama și să se profite ori de câte ori o cerea situația.

Și, din motive obscure, pare-se că toate situațiile o cereau.

Coaja și miezul este modelul premergător conștiinței mașiniste – sau artificiale – cu îngăduința celor care găsesc sinonimul apt.

Prima iterație: Șoferul urcă în mașina automobilă ca să ajungă din punctul A în punctul B fiindcă așa consideră el că trebuie făcut.

A doua iterație: Șoferul urcă în mașină, pleacă din A ca să ajungă în B trecând prin C fiindcă așa i s-a spus.

A treia iterație: Șoferul urcă în mașină în punctul A pentru a ajunge în C – *fără a ști de ce* (ipoteza șoferului condus).

Se poate generaliza evoluția conștiinței mașiniste (la șofer) în cele trei iterații.

La prima iterație șoferul știe să conducă, știe în ce mașină se urcă, știe de unde pleacă și unde vrea să ajungă, și mai știe și de ce.

La a doua iterație șoferul știe de unde pleacă și unde vrea să ajungă, dar nu știe pe unde, deși are o vagă idee de ce.

La a treia iterație șoferul nu știe nici de unde pleacă nici unde ajunge, nici de ce. E doar prezumabil că va ști locurile de tranzit pe unde va trebui să treacă și eventual viteza medie de croazieră.

Este de la sine înțeles că singura condiție de

validare a unei asemenea teorii este existența unui meta-șofer unic care să dea specificitate și evident rost mișcării cvasi-browniene a aglomerărilor umane în diverse stadii de dezvoltare. Nu e nevoie s-o mai spunem: „șoferul unic generalizat” este IA, ca una care, prin „fișa postului”, e musai să știe tot, inclusiv destinațiile și rosturile logistice (*logice*!?) ale vagabondajului inter-destinații.

Nu e cazul să vă faceți griji. IA va avea grija. *Grija* e articulat hotărât dacă ați observat. Ar trebui să se conjuge o grijă – două griji. Dar nu! *Zero* griji! Acesta e viitorul. Cel în care nu mai e valabilă predicția $2 + 2 = 4$. Asta obișnuia să fie valabil înaintea Erei Digitale. După, metamatematica va prefera să ascundă până și felul în care se extrage manual o rădăcină pătrată dintr-un număr întreg. Logica meta-matematicii va fi alta, adevărurile ei – altele. Toate constructele se vor naște fără schele. Sandviciul de carne va deveni treptat tot mai superfosil pe măsură ce mașinile vor „gândi” tot mai profund.

Apusul nu va mai lumina orizontul (?), iar acesta nu va depăși lungimea unui braț.

Ce înțelegem prin „șofer”? În contextul celor trei iterații, prin „șofer” înțelegem orice persoană umană sau umanoidă care și-a propus să facă ceva sau să ajungă undeva, fie pentru a face ceva, a se vântura de colo colo fără niciun scop sau pentru a se odihni. Deci, în contextul actual, șofer este orice ființă bipedă vie, indiferent ce-ar face sau unde s-ar duce – desigur, între limitele conceptuale ale teoriei de care ne ocupăm. *Șofer* nu e un concept abstract, ci unul cât se poate de concret. Eu, tu, el sau ea – noi.

Toți cei care se simt o bucată de fleică făcută sandvici între o coajă tare, mecanică, materială, funcțională prin telecomandă pe de o parte, și nano particulele cu manifestare invizibilă, pe de altă parte, răspunzătoare de telecomandă *pe dinăuntru*.

În iterația 1 și 2, „fleica” era miezul lucrurilor.

La iterația 3 și după ea, biata bucată de carne nu mai e tautologic decât o bucată de carne fără nicio altă dimensiune cognitivă – toate fiind rezervate, confiscate de IA și încredințate exclusiv IA – Dumnezeu, Evanghelie, altar și preot la un loc, dat fiind faptul că prin cunoaștere ea a reușit să le evacueze pe toate de vechiul conținut și să le umple

cu sinele ei însăși, cu tăcuții, invizibilii, infailibili și atotputernicii ei algoritmi.

Care ar fi, așadar, destinul acestei hălci de carne asaltată (cu încuviințare de entuziastă bunăvoință) și dinspre afară și dinspre înăuntru, privată complet de luxul suveran al liberului-arbitru, al gândirii rebele, al reveriei și lenevirii în care se manifestă – cum întotdeauna s-a manifestat cu maximă și luxuriantă exuberanță bucuria vieții?

Explicitând această tendință de sfidare a angoasei și a complexului că pentru a exista trebuie să fi așezat „în mijlocul ființării care, într-un fel sau altul, este dezvăluită în întregul ei” (11), Lucian Blaga induce omului o stare extaziată de mister, astfel încât să-l conștientizeze, din perspectiva comprehensiunii asupra posibilității „de cunoaștere înțeleghătoare înzestrată cu propriile sale categorii, care stabilește concretul dat prin simțuri, determină materialul intuitiv prin concepte abstracte, inventează obiectele și raporturile acestora, așa cum sunt ele” (12), în raport cu Marele Anonim, dar nu în opoziție cu fantasmagoricile sale atribute de revelare a misterelor care guvernează virtualmente lumea, condiționându-i enigmatic existența și îi relaționează căutările divine cu „suișurile și coborășurile” detectabile, „în curgerea vieții”. Omul nu se confruntă niciodată, pe nicio chestiune, cu Marele Anonim. În viziunea lui Ovidiu Drâmba (13), entitatea din urmă, numită și Ființă Divină, despre care Blaga decide că nu întotdeauna trebuie investită cu rol creator în toate cele existente în Univers, este *Mare*, „pentru a circumscrie supunerea supremă cu care el ne îndatorează, guvernând totul” și „*Anonim* pentru ca termenul să mențină permanent trează nedumerirea, uimirea, întrebarea ce această existență o provoacă în noi”.

Departate de a fi un poncif al filosofiei blagiene, Marele Anonim sau, cum îl mai supranumește, Marele Mister, nu este Dumnezeu real, ci un principiu metafizic, „un centru spiritual al existenței”, derivat dintr-o realitate vulnerabilă, atemporală, situat în pendulare imprezvizibilă între abis și mister, în orice moment în stare să declanșeze „dezastrul existenței” (14). Distincția pe care o face filosoful Lucian Blaga între cele două interpretări, „psihanalitice” și „psihocritice” ale laitmotivelor

„cosmocratice”, supuse discuției, nu are darul de a ne convinge să acceptăm ideea că Daimonul Creației, oricare este el, este literalmente o „stihie universală”. Dar tocmai în virtutea opoziției dintre Marele Anonim și Om (primul aflat deasupra lumii și timpului, cel de-al doilea, paradoxal, nu?, la originea creațiunii primordiale) constă legitimitatea și logica ireductibilă a misterului și a revelației dogmatice a miturilor transcendente.

Note

1. Lucian Blaga, *Diferențialele divine*, București, 1940, p. 104.
2. Lucian Blaga, *Geneza metaforei și sensul culturii*, București, 1937, p. 101.
3. Lucian Blaga, *Opere XI, Trilogia cosmologică*, București, 1988, p. 93.
4. *Ibidem*, p. 173.
5. *Correspondență Blaga – Nichifor Crainic*, Rev. *Manuscriptum*, anul XXVI, nr. 1-4 (98-101), p. 159.
6. Rev. *Manuscriptum*, anul X, nr. 1 (34), p. 90-92.
7. Lucian Blaga, *Diferențialele divine*, p. 67.
8. Lucian Blaga, *Cenzura transcendentă*, București, 1993, p. 40-45.
9. Martin Heidegger, *Timp și Ființă*, București, 1995, p. 29.
10. Lucian Blaga, *Opere*, vol. VIII. *Trilogia cunoașterii*, București, 1983, p. 316.
11. Martin Heidegger, *Ce este metafizica?*, vol. *Repere pe drumul gândirii*. București, 1988, p. 39.
12. Lucian Blaga, *Opere*, vol. VIII. *Trilogia cunoașterii*, p. 317.
13. Ovidiu Drâmba, *Filosofia lui Lucian Blaga*, București, 1995, p. 142.
14. Lucian Blaga, *Diferențialele divine*, p. 69.

Farmecul discret al... scrisului de mână

Mariana NICOLAE

Mai scrieți de mână? Orice. Bilețele pentru ceilalți membri ai familiei, în care le spuneți ce să facă, ce să cumpere etc. Sau poate vă notați diverse idei care vă vin în timp ce sunteți la vreo ședință sau vreo întâlnire sau chiar, de ce nu, la un curs. Și pe care sperați să le folosiți mai târziu.

Presupun doar că aveți un telefon inteligent, poate chiar două, și puteți face cele de mai sus fie trimițând mesaje audio pe WhatsApp sau chiar pe Facebook, fie le tasteți și, ca atare, de fapt scrieți, fie nu vă bateți capul și renunțați înainte de a face una sau alta pentru simplul motiv că familia sau prietenii nu-și verifică telefonul atât de des ca dumneavoastră, pentru că nu au dependență față de ce se poate întâmpla într-o lume pe care doar o presupunem reală, cea de pe platformele sociale, uitând poate că lumea chiar este foarte reală, dar nu pe ecran.

Cei foarte tineri, adică adolescenții și cei trecuți puțin de 20 de ani, care de obicei își spun nativi digitali, te privesc ușor ironic și, dacă vor să-ți răspundă, nici asta nu e obligatoriu, se poate doar să ridice din umeri sau să dea din mână a lehamite, adică „asta-i întrebare?”, îți vor spune că scrisul de mână nu mai este important, nu se mai caută și nu se mai cere nicăieri. Dar voi nu luați notițe la școală/la facultate? Sau ce să mai vorbim de a nota lucrurile care se discută la o ședință?

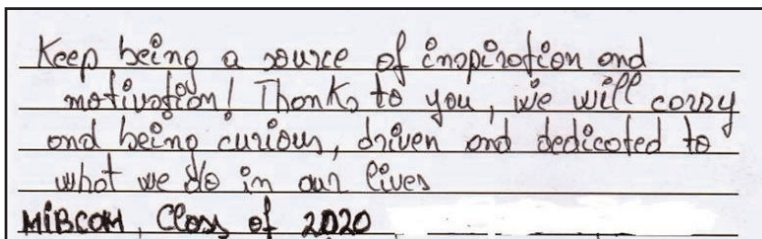
Răspunsul cel mai des primit, sigur nu de la școlari, dar de la studenți în sus, de la marea majoritate a interlocutorilor este că-și notează pe telefon sau pe tabletă. Dar... felicitări sau scrisori de dragoste scrieți? Nu vreau să vă răpesc timpul cu tipurile de priviri sau răspunsuri pe care le primesc.

Și de ce m-ar interesa atât de mult scrisul de mână? Chiar și eu tastez cel mai adesea pe diverse claviaturi, ca acum, dar... există și momente în care trebuie să scriu de mână. În plus, am un număr mare de prieteni în diverse locuri prin lume și încă mai primesc de la unii dintre ei felicitări scrise de mână sau scrisori de mulțumire scrise tot de mână. În cultura anglo-

saxonă scrisorile de mulțumire, scrisorile în general, continuă să fie foarte importante.

Correspondența, care azi se face tot mai mult electronic, avea cu ceva timp în urmă o importanță deosebită. De ce? Probabil pentru că într-o lume neconectată, adică fără internet, o scrisoare, un raport scris, erau imagini pe care o persoană sau o entitate juridică le proiecta spre lume prin modul în care erau realizate, prin tipul de hârtie aleasă, prin fontul, oops, scuze, prin tipul de literă, pe care-l foloseau.

Azi, de când computerul personal și toate aplicațiile pe care „trebuie” să le folosim pentru a ne face viața mai ușoară (oare?!), ne-au standardizat, nu mai contează cum scriem, chiar dacă alegem fonturi diverse, ele sunt toate identice în varianta aleasă. Niciun tremur al mâinii, nicio ezitare mai degrabă ghicită în curgerea pixului pe hârtie, dacă greșești, ștergi fără să te doară sufletul că ai scris un paragraf care acum ți se pare naiv. Ștergi și rescrii sau, în funcție de câtă experiență ai în ale scrisului, refolosești paragraful scris, modificat sau nu, acolo unde ți se pare că se potrivește mai bine. Simplu. Singura problemă care apare, și apare din păcate foarte des, este că degetele se mișcă mai repede pe claviatură, nu mai trebuie să contureze singure fiecare literă și să se concentreze pe lizibilitatea ei și, mai ales când suntem emoționați sau obosiți, scrisul nostru se modifică și ne trădează, mai mult sau mai puțin, starea de spirit. La laptop... poți să râzi în hohote sau să-ți șiroiască lacrimile pe față, nu se vede nimic

pe foaia de hârtie. A, se văd altele: tipul de limbaj folosit, greșelile diverse pe care *autocorectul* nu le poate rezolva întotdeauna. Și se mai vede incoerența ideilor, dar aveți dreptate, asta se vede și la scrisul de mână.

A fost o vreme, spre sfârșitul secolului trecut, când a scrie o scrisoare, o cerere sau orice alt text la computer sau, pentru cei mai puțin tehnologizați, a-l dactilografia era un semn de statut social. Majoritatea oamenilor scriau de mână. Iată că lucrurile s-au schimbat rapid și scrisul de mână a ajuns o deprindere exotică, iar scrisul frumos de mână o raritate.

Într-un fel lucrurile s-au inversat și acum scrisul îngrijit de mână a devenit un simbol al statutului social al persoanei care-și poate permite să-l folosească. Sigur că mai sunt unii din generațiile trecute care au scrisul îngrijit, dar majoritatea oamenilor de azi au un scris rudimentar, neformat, de parcă nici n-ar fi trecut prin școală.

Să vă povestesc o mică întâmplare de acum cinci ani. Îmi sună telefonul pentru a mă întreba dacă sunt acasă pentru că trebuie să mi se livreze un buchet de flori. O voce plăcută, politicoasă, care mă anunță când confirm că sunt acasă că va ajunge în 5 minute.

Cine mi-o fi trimis flori? Am încercat să ghicesc, dar niciun admirator secret nu mi-a venit în minte și nici nu a fost ziua mea, deci...?

M-am uitat la nota care însoțea florile – originalul îl aveți alături, iar traducerea în continuare: „Să fiți și în viitor o sursă de inspirație și motivație! Mulțumită dumneavoastră, vom continua să fim curioase, motivate și dedicate lucrurilor pe care vrem să le facem în viață. MIBCOM, Promoția 2020.” MIBCOM este acronimul unui program de master în limba engleză din universitatea în care am lucrat: Master in International Business Communication/Master în comunicare în afaceri internaționale.

În veșnic nesățioasa lui curiozitate, ce-ar mai rămâne speciei *homo trogloditicus onlinensis* de făcut după inventarea (sau nașterea) IA? Odată invadat până la saturație spațiul cosmic (în ambele dimensiuni, macro și nano) cu produsele derivate ale IA, către ce orizont să se mai îndrepte bătrâna corabie cu velele umflate de furtuna imaginației sale?

Ce i-ar mai rămâne de făcut după ce a izbutit să-și fabrice un surogat de Dumnezeu după sloboda-i minte oricând dedată la excese supreme? Fiindcă tehnologia, constatăm cu toții, nu numai că permite, dar chiar încurajează orice fel de exces!

Văzute în proiecția lor digitală, toate lucrurile devin distorsionate, accelerate nefiresc, sunt gata să intre în nefirești sertare, în liste cifrate, în construcții care sfidează orice.

Sigur că se poate programa un campionat de fotbal să se joace direct peste nodul de cale ferată de la Chitila – tehnologia permite. Dar noi, noi cei ajunși în acest punct în timp și spațiu, ne permitem s-o lăsăm să-și permită?

Ea poate azi face orice și poate avea orice. Mai puțin discernământ. Discernământ nu e un termen din vocabularul tehnologiei, el are o cu totul altă natură. În lipsa unei proiecții escatologice pe un orizont de așteptare fie el și oarecare, este un mare pericol să-i dai drumul IA să facă ce crede ea a fi mai bine. Mai bine pentru cine?

Toate formele de viață, de la cele primare și până la cele mai complexe, sunt (iar pentru aceasta chiar pot dezvolta) o oarecare formă de spiritualitate, o formă invizibilă și imaterială care, deși e invizibilă și imaterială, tinde a prelua imediat controlul din rațiuni ce își păstrează și azi tainița ferecată.

Partea și mai interesantă e că și formele hibride de viață (cele augmentate, mașini inteligente, conștiința mașinistă, IA etc.), cu toate derivatele lor indiferent de gradul de saturare, dezvoltă vulnerabilități specifice, cu adâncimi și forme de manifestare cu totul nebanuite.

Tehnologia azi devine pe zi ce trece tot mai mult și mai eficient un fel de filtru în relațiile – comunicaționale – dintre oameni. Se opune la exact ce are de gând viața să facă mai important, lasă impresia că e bine, dar îți cheltuiește degeaba energia vitală al cărei rost fundamental tocmai a fost anulat. Șoferi din toata lumea, atenție la iterații! Liniile de demarcație dintre ele nu sunt nici continue, nici foarte clare!

Efectul de „membrană” al tehnologiei se datorează doar faptului că în mintea tuturor (sau „mintea colectivă”) e înrădăcinată ferm convingerea că ea e o alternativă superioară comunicării simple, deoarece ea oferă pur și simplu un alt potențial decât interacțiunea pură.

Pentru ca odată instalată (și intrată în tradiție) ca un lucru de la sine înțeles această supremație a interfeței tehnologice (fiindcă de asta e vorba), tot restul

interacțiunilor umane pure devin alternative de rezervă. În cel mai bun caz...

Iar justificarea nici nu e prea greu de văzut. Obșnuit de-a lungul vremii să se simtă efectiv „ajutat” de diverse descoperiri tehnice al căror scop tocmai acesta a fost, de a „ajuta” pe drumul tot mai întortocheat al supraviețuirii, omul a dobândit un fel de respect aproape mistic pentru toate aceste jucării ale minții în fond și s-a deprins să aibă încredere oarbă în ele, iar, pentru a-și spori și mai mult confortul urmărit cu tenacitate, de a se înconjura tot mai mult de ele. Asta până când acumularea de „ajutoare” a devenit pe nesimțite o crustă compactă, o cochilie, un fel de „coajă” în rol servitor și de protecție.

Până la un punct. Tehnologia a coborât într-o imersiune severă tocmai în straturile coloidale din străfunduri din alcătuirea ființei – a *miezului*. Moment foarte periculos, dar din păcate neperceput ca atare.

Din punctul de „vedere” al IA, ar fi perfect validă o logică plecând de la „adevărul”: $2 + 2 = 15,33$ și construită pe aceasta.

Poate că nouă, oamenilor, ni se pare o mare și gogonată megatâmpenie; dar pentru mașina de gândit profund prin „mațele” căreia circulă IA sub cele mai felurite morfisme, eșafodarea, construcția, popularea, întreținerea unei întregi și complete civilizații, filosofii și chiar teologii (dacă și numai dacă ar fi cazul) pe baza unică a acestei „cărmizi” originare – oricât de tâmpită ar suna ea, nu ar fi nicio problemă să o construiască și s-o articuleze coerent, funcțional și elegant (cu atenționarea că eleganța umană poate fi foarte diferită de eleganța digitală cu care e foarte probabil să nu aibă nimic de-a face).

În acest moment e cu neputință de spus dacă civilizația rezultată, clădită pe o astfel de logică, va fi în stare să facă, să zicem, clătite cu gem de vișine (fără să le ardă), să schimbe becuri arse și să pună scurgeri bune la baie sau să compună un *cantus firmus* memorabil și un contrapunct pe măsură.

Sigur că da, ar fi aceeași IA pentru care ar fi floare la ureche organizarea unui campionat de fotbal direct pe liniile nodului feroviar din Chitila. O inteligență care se bazează pe un adevăr de tip $2 + 2 = 15,33$, capabilă să programeze loviturile astfel încât mingea să treacă fix printre boghiurile acceleratului dinspre Ciulnița și, desigur, fundașii să aibă grijă când sar la cap să-și ferească gleznele de naveta argintie cu haltă în gara Chitila și care pleacă mai departe spre aeroport.

Unde se termină precizia gândirii profunde (în conștiința mașinistă) și de unde începe nebunia sau prostia artificială? Este o întrebare legitimă al cărei răspuns ar trebui să-l preocupe pe omul de rând mai mult decât pe legiuitorul al cărui rost e să îl apere din înalta stratosferă a puterii.

În acest moment e cu neputință de spus dacă civilizația alcătuită pe această logică va fi în stare să facă clătite cu dulceață de vișine ori să monteze scurgeri bune la baie.

Homo sapiens

Sigur că **textul original** este greu de descifrat și mai are și greșeli cauzate, probabil, de lipsa de atenție a celui/cele care a copiat textul de pe pagina de comandă și l-a scris de mână. Și când te gândești că există și fonturi care imită scrisul de mână. Dar, când am comandat eu însămi un buchet de flori pentru a fi livrat de o florărie cu ștaif și am cerut să-mi scrie mesajul însoțitor al buchetului la computer, mi s-a răspuns ușor superior că „scrisul de mână este mai elegant, mai cald, mai apropiat”. Și sigur că replica mea a fost „Da, dacă este un scris evoluat și conținutul corect”. A fost o convorbire telefonică pentru că am vrut să fiu convinsă că mi se respectă comanda de pe pagina de internet a firmei respective. Nu s-a respectat și, recunosc, mi-a fost greu să-i cer persoanei care primea buchetul să-mi facă o fotografie a biletului și să mi-o trimită. Și, da, înțeleg că este scump și, ca atare, neconvenabil să ai un angajat/o angajată doar pentru a scrie frumos de mână. Și totuși...

Cum arată scrisul de mână frumos? Destul de greu de răspuns, conform principiului „îl recunosc când îl văd, dar mi-e greu să-l definesc”. Cred că în primul rând ar trebui să fie ușor de citit, fără îndoială corect scris și nu neapărat caligrafic. Sigur caligrafia este arta scrisului frumos, dar sunt multe scrisuri care sunt frumoase, fără a fi neapărat caligrafice. Iată în continuare două exemple.

Si ea ha raspuns la o alta intrebare pe care o pui tu - pentru cine scriem? - , cred ca in primul rand pentru noi. Dupa ne incumetam sa si publicam, o facem si pentru altii, sperand ca e important sa le transmitem unele ganduri si idei sau sa relatam intamplari interesante. Cati dintre cititori tai stiu

După cum se observă, cele două scrisuri sunt ușor lizibile, au un efect plăcut asupra ochilor, dar nu sunt caligrafie. Ele sunt scrisul cursiv, natural al persoanelor care le-au creat. Caligrafia este arta scrisului frumos, adică presupune exercițiu, efortul inițial de a învăța și stăpâni tehnica de scriere a literelor într-un anumit mod și cu instrumente de scris specifice. Iată în continuare un scris aproape caligrafic pe care mi l-a pregătit un bun prieten îndrăgostit de scrisul frumos, dar care nu a găsit la rezezeală o peniță adecvată pentru caligrafie. Și, pentru comparație, un șablon cu litere caligrafice.

Pentru cine apreciază corespondența postală, ridicată la nivel de artă, la ceas aniversar, și, poate, ca inspirație pentru un nou blogpost sau o nouă carte

De ce este, totuși, important să scriem de mână? De ce în unele culturi scrisul de mână este în continuare perceput ca foarte important, chiar dacă toată lumea folosește diverse tastaturi și există multiple forme de organizare în care oameni de diverse vârste, categorii sociale etc. se adună pentru a-și exercita interesul sau chiar pasiunea pentru scrisul de mână? Pentru a fi corectă, au început și pe meleagurile noastre să apară școli, academii de caligrafie și, mai ales, firme, afaceri care se ocupă și de comercializarea celor necesare pentru a scrie caligrafic. Aceste firme, pentru a-și crește numărul de clienți, fac o binevenită activitate de educare a pieței în

Scrisul cursiv, natural al persoanelor nu este caligrafie. Caligrafia este arta scrisului frumos, adică presupune conștientizarea actului scrierii, exercițiu, efortul inițial de a învăța și stăpâni tehnica de scriere a literelor într-un anumit mod și cu instrumente de scriere specifice.

Aa	Bb	Cc	Dd	Ee
Ff	Gg	Hh	Ii	Jj
Kk	Ll	Mm	Nn	Oo
Pp	Qq	Rr	Ss	Tt
Uu	Vv	Ww	Xx	Yy
Zz	! ? " / : ;	¥ \$	% =	
@ #	' - `	£ ¢	+ ×	- ×
1 2	3 4	5 6	7 8	9 0

privința scrierii de mână, a tradițiilor și beneficiilor acestui tip de scriere. O căutare rapidă pe Google folosind cuvinte-cheie ca **scrisul de mână în 2025**, **caligrafia azi** sau diverse variante, vă vor dezvălui o lume interesată de o deprindere complexă pe care școala de azi nu pare să o mai poată gestiona sub multiplele acuze care i se aduc constant.

Îmi aduc aminte de discursul lui Steve Jobs, fondatorul Apple și Pixar, care povestea în 2005 absolvenților de la Stanford [1] despre importanța curiozității, a pasiunii și sacrificiului de a-ți îndeplini visele și, mai ales, a credinței în tine, pentru că doar așa poți schimba lucrurile în bine. Jobs se referea la tinerețea lui dificilă financiar și la decizia de a se retrage de la colegiu pentru că era o cheltuială prea mare pentru părinții lui adoptivi. Și se retrage, dar continuă să audieze anumite cursuri care i se păreau interesante. Reed College [2] oferea în acel moment cea mai bună instruire în arta caligrafiei din SUA. Pentru că a fost impresionat de afișele minunate caligrafiate manual de pe tot cuprinsul campusului, ba chiar și de etichetele de pe sertare, scrise cu aceeași atenție, s-a hotărât să urmeze un curs de caligrafie

pentru a învăța acest tip de scriere. La acel curs a învățat despre fonturile **serif** și **sans serif**, despre variația cantității de spațiu între diferite combinații de litere, despre ce poate face o tipografie excelentă, tipografie în sensul de „arta, meșteșugul, procedeul de a tipări un text”. [3]

Și, deși cursul i s-a părut fascinant, a fost convins că tot ce învățase nu urma să aibă niciun fel de aplicare practică în viață. Cu toate acestea, 10 ani mai târziu, când lucra la primul computer Macintosh, și-a amintit totul și a înglobat cunoștințele de caligrafie în Mac. A fost primul computer cu o tipografie frumoasă, spune Jobs. Iată o lecție practică de ce poți face în viață cu lucruri aparent inutile, plictisitoare și cronofage, pe care alții, ca Steve Jobs, le-au găsit însă fascinante pentru că ne învață să prețuim frumosul, efortul de a-l crea, disciplina și consecvența de a ne urmări un proiect început pentru că ni l-am dorit.

În 2017 am fost în China, împreună cu alți aproximativ 15 profesori din țară, la invitația Hanban, Consiliul internațional pentru promovarea limbii chineze, afiliat la Ministerul Educației din China. Aici vreau să subliniez doar că la Beijing Language and Culture University (BLCU), Universitatea Beijing pentru limbi și culturi, am participat, printre altele, la un mini-curs de introducere în caligrafie și la un unel de pictură tradițională chineză. Pentru chinezi, caligrafia este o artă de mare importanță, ba unii cred chiar că este arta supremă.

Caligrafia este în mod evident considerată ca artă în mai multe locuri din lume, în special în Asia, dar nicăieri în lume se pare că nu se bucură de aprecierea pe care o are în cultura chineză. Caligrafia a fost considerată de chinezi modalitatea prin care, pe lângă poezie, oamenii pot să se exprime și să se cultive, să devină mai buni. Nu doar conținutul era apreciat, ci și modul în care acesta era redat, scris. Să nu uităm că și hârtia a fost inventată în China, în jurul anului 105 e.n., și este considerată ca una din contribuțiile majore la dezvoltarea umanității.

Despre valențele culturale ale caligrafiei, dar și ale scrisului de mână obișnuit, se pot scrie pagini întregi, după cum se pot emite diverse ipoteze cu privire la legătura dintre tipul de scriere și tipul de sistem educațional etc. Dar cu altă ocazie.

Referințe

- [1] <https://news.stanford.edu/stories/2005/06/youve-got-find-love-jobs-says>
- [2] <https://www.reed.edu/>
- [3] <https://dexonline.ro/definitie/tipografie>, <https://asiasociety.org/education/chinese-calligraphy>

Semn(al) de carte

Valeriu Ion Găgiulescu, Confesiuni, Editura InfoEst, Siliștea, 2025

Toată opera sa este o mare confesiune. Avem aici două tipuri de confesiuni pe care Valeriu Ion Găgiulescu le folosește. Prima este confesiunea literară. (...).

A doua confesiune este cea personală, unde își aduce mărturisirea secretelor, a problemelor personale. Din această categorie este volumul de față, unde pe lângă realism autorul aduce și puterea adevărului, ceea ce face informația nu numai interesantă, dar și realistă. Nu știu dacă urmărește ca scop obținerea de sprijin sau înțelegere, cât mai degrabă vizează neuitarea. (Mihai Vintilă, la începutul cărții)

Victor Gh. Stan, Spovedania urmăritului, Editura Destine, București, 2022

lubiții mei, aceasta a fost spovedania mea, spovedania urmăritului Licu Diaconescu [în realitate, Nicolae/Nicu Diaconescu, a se vedea cartea Nicolae Diaconescu, *Memoriile unui luptător anticomunist din munții Argeșului*, Editura Mircea cel Bătrân, Băile Olănești, 2022]. O spovedanie obiectivă, în mijlocul unor prieteni cu adevărat prieteni. Sunteți primii și ultimii cărora mi-am deschis sufletul. Știu că voi nu mă judecați, chiar dacă am făcut ceva greșit. Dumnezeu cu noi!

Las la hotărârea voastră dacă această întâmplare

din viața mea doriți să o cunoască și prietenii noștri din partidele țărăniști și liberale. Eu, aici discut cu mai puțin lume. Marna și soru-mea Tia, după cum știți, au plecat să se întâlnească, în cer, cu tata. Mă voi mai spovedi astăzi părintelui duhovnic Ionel Stănculescu, după care mă cobor la Corbeni, unde îi am pe Tania și pe Gigel, fiul nostru, care m-au așteptat șase luni, cât am fost deținut, la Jilava, pentru... (Fragment din finalul cărții)

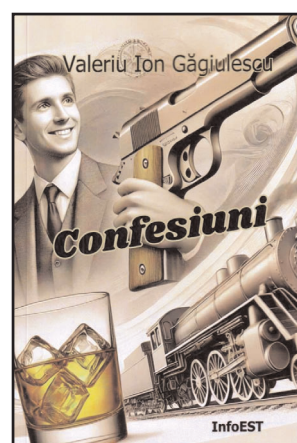
Mircea Radu Iacoban, De senectute. Jurnal, vol. IV, Editura Junimea, Iași, 2025

Un op diaristic masiv, de o bogăție cum rar mi s-a întâmplat să întâlnesc. Înmanunchiază parcă toate speciile de jurnal: jurnal de scriitor, jurnal de lectură, însemnări de drumetie, jurnal intim, eseistic, publicistic, liric, anecdotic ș.a.

Citindu-l, nu-ți vine să sari peste niciun rând. Nu concepi să recurgi la lectura în diagonală. După nici zece pagini citite îți dai seama că e păcat să pierzi până și o virgulă. Oriunde se poate ascunde o idee interesantă, o aluzie, un zămbet șagalic semnificativ, o încruntare grăitoare,

o întrebare provocatoare, o poantă, o vorbă de duh sau un drăcușor polemic. În afară de faptul că e dolidora de conținut substanțial, acest jurnal e mereu acroșant și provocator, pe alocuri mișcător sau savuros. (...) Vivacitatea intelectuală a diaristului se întrece cu cea temperamentală sau stilistică. Mircea Radu Iacoban e mai cu seamă dramaturg și în acest jurnal. Are replica mereu la îndemână. Cu greu poți găsi însemnare la care inteligența artistică să nu-i fie trează, iar talentul scrisului frumos să nu-i funcționeze cu toate motoarele creative pornite.

M.R.I. este în acest jurnal scriitor, eseist, istoric, publicist, uneori liric, alteori dramatic. Toate nuanțele polemicii sau ale satirei le poți găsi în însemnările sale. (Zeltan Turner, pe manșeta copertei a patra)

Veronica Micle, dragoste și poezie (I)

Azi e ziua de Armindenii
Eu te caut pretutindeni...
Și cu dulcele-ți cusururi
Te-oi iubi de-acum și pururi.
(Mihai Eminescu)

Veronica Micle, „crăiasa iubirii celui mai mare poet român” (cum o numește Augustin Z.N. Pop), s-a născut la 22 aprilie 1850, la Năsăud, tatăl ei fiind Ilie Câmpeanu, de profesiune ciubotar, voluntar în armata lui Avram Iancu, rănit și erou, iar mama, Ana, e de origine țărănească, dar „școlită ca moașă”. Rămasă văduvă, cu doi copii, anchetată de oficialii Imperiului Habsburgic, trece munții în Moldova, alături de alți români ardeleni, se oprește un timp la Iași și se stabilește, cu Veronica (alintată în casă Corina) și Radu, fratele ei, la Târgu Neamț. Vor merge apoi la Iași. Școala primară o urmează la Școala Centrală din Iași (primește calificativul „foarte bine”). Gimnaziul și absolvirea școlarității sunt calificate ca „excelente”. Între asistenții la examen se afla și Ștefan Micle, și el transilvănean dintr-o familie de țărani și ajuns, prin merite proprii, profesor, absolvind Facultatea Juridică din Sibiu și alte studii academice. Va fi decan și apoi rector al Facultății de Filosofie și Științe din Iași. Profesorul Micle moare în 1879.

În împrejurările cunoscute, Veronica Câmpeanu, de 14 ani, se căsătorește cu Ștefan Micle, de 43 de ani, la 7 august 1864. Vor avea două fete: Valeria (căsătorită cu Mihai Sturdza) și Virginia-Lavinia (căsătorită cu Eduard Gruber), ele însele, precum și urmașii lor, cu înalte preocupări artistice, muzicale și literare.

Activitatea literară a Veronicăi Micle începe în 1872, când publică două schițe în foiletonul ziarului *Noul Curier Român* al lui Teodor Codrescu, sub pseudonimul Corina: *Primblarea de Mai la Iași*, pe aleile din grădina Copou, și *Rendez-vous* (evocarea unei întâlniri a unei tinere fete, „cu flori și clipele de așteptare”, dar nu cu tânărul așteptat, ci cu prietenul acestuia). O. Minar remarca „stilul vioi și colorat al Veronicii ce place și azi, dar acum treizeci și doi de ani!” Prima sa poezie apare în 1874 în revista lui Hasdeu, *Columna lui Traian: Povestea Rozei...* Scriindu-i lui Eminescu, se arată foarte măgulită de cele câteva rânduri laudative ale savantului.

Vorbind de Veronica Micle, e imposibil să nu legăm viața și activitatea ei literară de Mihai Eminescu, tot așa cum, adesea, trebuie să scoatem în evidență marea pasiune a poetului pentru femeia iubită, dragoste intrată de mult în legendă. În *Albumul Veronicăi Micle*, pe care poeta îl scrie la Mănăstirea Văratec, unde se retrăsese în ultimul an al vieții ei, cu titlul *Dragoste și poezie. Ale lui către mine. Ale mele către Dănsul. 1889. Mănăstirea Văratec* (conform *Autograful-Copertă al Albumului Veronica Micle* – Colecția Minar), sunt cuprinse 96 de poezii: 73 aparținând Veronicăi și 22 lui Eminescu. O poezie, *El...* (așa cum apare în Cuprins) aparține amândurora (Mihail Eminescu și Veronica Micle): „El...// Tu ești o undă, eu sunt o zare,/ Eu sunt un flutur, tu ești o floare,/ Tu ești o noapte, eu sunt o stea/ Iubita mea// Eu...// Eu sunt o zână, tu ești un soare/ Eu sunt o harfă, tu ești o mare,/ Eu sunt un templu, tu ești un zeu/ Iubitul meu// El...// Tu ești o frunte, eu sunt o stemă,/ Eu sunt un haus, tu o problemă,/ Privesc în ochii-ți să te ghicesc/ Și te iubesc”. Veronica notează aici observația: „Jucării pentru doi copii care se iubesc!”

Titlul integral al cărții lui Octav Minar: *Veronica Micle. Dragoste și Poezie. Ale Lui pentru mine. Ale mele pentru Dănsul. Viața poetei tălmăcită după scrisori și documente inedite de Octav Minar*, București, Editura Socec & Co. S.A. *Veronica Micle. Muza lui Eminescu (1850-1889)* de Octav Minar. Alte studii ale aceluiași: *Eminescu comemorativ; Patriotismul lui Eminescu; Eminescu în fața Justiției; Cum a iubit Eminescu; Albumul „Eminescu Comemorativ. Album Artistic Literar”*, întocmit de Octav Minar, Tipografia „Dacia” P.&D. Ilescu, Iași, 1914. În acest Album, comemorativ, la 25 de ani de la

moartea poetului, apare și poezia Veronicăi Micle, *Lui...*, ultima poezie și din volumul autograf al Veronicăi.

Albumul conține referiri la poet: „PROZĂ, semnată de: T. Maiorescu, I. Negruzzi, I. Slavici, B.P. Hasdeu, I.L. Caragiale, N. Gane, E. Gruber, A.D. Xenopol, T.V. Stefanelli, N. Iorga, A.C. Cuza, C. Rădulescu-Motru, I. Gherea (Dobrogeanu), G. Ibrăileanu, I. Raicu-Rion, M. Dragomirescu, G. Panu, I. Petrovici, Căpitan Matei Eminescu, Anghel Dimitrescu și N. Zaharia.// VERSURI, în mare parte autografe de a lui Eminescu: restul cuprinde poesii de: A. Vlahuță, Veronica Micle, Anton Naum, Duiliu Zamfirescu, Olănescu-Ascanio, D. Anghel și St.O. Iosif.// PAGINI DE MUZICĂ [Partiturile], scrise pentru poeziile lui Eminescu, de: Eduard Caudella [*Se bate miezul nopții*], G. Ștephănescu [*Și dacă ramuri bat în geam*], E. Mezetti [*Cântec de sirenă*], G. Scheletti [*Ce te legeni, codrule?*] și Iancu Filip [*Veziându-*

nelele se duc].// FOTOGRAFII ȘI ILUSTRAȚII ARTISTICE.”

În tabloul *Societății literare Junimea de la Iași* sunt 74 de fotografii: „Acest tablou a fost făcut în 1882 după îndemnul d-lor Iacob Negruzzi și Vasile Pogor, care în timp de câțiva ani au adunat fotografiile cu multă greutate. În fiecare Sâmbătă seara, amândoi, întâmpinau pe membrii Junimii cu vorbele: ai adus fotografia?” (O. Minar) Din tablou lipsesc multe alte nume, între care și Vasile Conta, Matilda Cugler-Poni, G. Panu, A.C. Cuza și Veronica Micle, tabloul fiind exclusiv „masculin”. În centrul tabloului este chipul lui V. Alecsandri (nr. 30).

Pe baza acestui *Album* s-a realizat și primul film documentar în 1914, privind viața lui Eminescu, avându-l ca autor al scenariului pe O. Minar, care a fost susținut de Alexandru Bacaloglu, cu titlul *Eminescu. Veronica. Creangă*. Filmul a fost produs de Filiala din București a Casei de Filme Pathé. Imaginea este semnată de Victor de Bon. A avut premiera la 31 ianuarie 1915, la Ateneul Român. Cu imagini panoramate din „În spre apus miază-zi mănăstirile Agapia cea tănuțită de lume”; „Satul Ipotești unde s-a născut Eminescu. Casa părintească”; „Casa lui Aron Pumnul din Cernăuți unde a stat Eminescu ca școlar...”; „Atras de frumusețea Veronicăi, pe care o cunoscuse la Viena, Eminescu se stabilește în 1874 la Iași, «orașul de glorie și de sacrificii», cum îl numește în scrisori poetul”; „Biblioteca Centrală din Iași (azi, Facultatea de Medicină)”; „Eminescu profesor de germană la «Institutele Unite» de la Iași”; „Bolta rece”; „Manuscrisele lui Eminescu aflate la Biblioteca Academiei, în număr de 30”; „Mormântul poetului de la Bellu”; „Parcul de la «Dumbrăveni», unde un admirator al lui Eminescu, Prințul Ghica, a ridicat un bust poetului”; „Bustul lui Eminescu din Botoșani”; „Bustul lui Eminescu din grădina Ateneului din București”; cele cinci fotografii ale poetului: „Eminescu copil, cu tatăl său”, la 19 ani, la 28 de ani „Când poetul a scris cele mai frumoase pagini”, în „puterea vrăstei” și cea ultimă, din grădina sanatoriului; alte fotografii: Veronica Micle, Mormântul ei, Mănăstirea Văratec, Teiul lui Eminescu, Parcul Copou, Creangă („O prietenie sfântă se leagă între acești doi

scriitori”), Tabloul *Junimii* etc., „Inaugurarea bustului de la Dumbrăveni”, „Arhimandritul Ioachim Iurașcu, moșul poetului, care l-a ajutat mult în străinătate”; „Maica Olimpiada Iurașcu, care a îngrijit de sănătatea poetului”.

Pelicula a fost recuperată și recondiționată integral și are o durată de aproximativ 20 de minute. Partea de creație lirico-scenică (poeme eminesciene ecranizate artistic) a fost filmată în străinătate: Italia și Egipt. Filmul a fost descoperit la Arhiva Națională de Filme de către Ion Rogojanu și Dan Toma Dulciu.

In tabloul *Junimii*, fotografia lui Eminescu este trecută cu numărul 24, a lui Caragiale la nr. 27, Ion Creangă la nr. 40, Maiorescu la nr. 21, Ioan Slavici la nr. 34. Mulți dintre semnatarii articolelor sau textelor literare dedicate lui Eminescu sunt personalități ale culturii române, scriitori consacrați, profesori la universitățile din Iași și București, o seamă de academicieni și viitori academicieni: Maiorescu, I. Negruzzi, B.P. Hasdeu, N. Gane, A. Naum, A.D. Xenopol, Olănescu-Ascanio, Neculai Iorga, A.C. Cuza, C. Rădulescu-Motru, Duiliu Zamfirescu, G. Ibrăileanu, Mihail Dragomirescu, I. Petrovici.

Între alte fotografii și ilustrații, *Albumul* conține și ultima fotografie a lui Eminescu, făcută la Mănăstirea Neamțului, în decorul natural de acolo, stând pe un scaun și cu foile unei reviste în mână. Chipul Veronicăi Micle apare și el, fie însoțind, în medalion, poezia *Lui...*, într-un splendid chenar, fie separat, cu observațiile lui Iorga dedesubt, fie în ilustrații, ca în *Alegoria la poezia „Venere și Madonă”*, text care o impresionase atât de mult, încă de la apariția lui în *Convorbiri literare*, înainte de a-l cunoaște personal pe autor.

Sub fotografia Veronicăi Micle din *Albumul Comemorativ*, Minar dă un citat din N(icolae) I(orga): „Viața și opera ei sunt ca una din acele drame antice, în care se cuprind trei părți deosebite, reprezentând cele trei faze ale aceleiași acțiuni: greșala, efectele înainte de expiare, și pedeapsa, ispășirea crimei. Greșala la dansa e visul mistic și neîmplinit care – cum zice însăși – stă ascuns în orice suflet de femeie și care o face să vadă ca un raiu de desăvârșită fericire iubirea și pe iubit ca o quintesență a tuturor perfecțiilor închipuite; fericirea, puținele zile de iubire, turburate și acelea de clipe de nehotărâre, când mintea i se certa cu inima și ea nu știa, pe care s-o asculte; osândă și orele lungi și pline de părere de rău, când, după trecerea ceasului «înstrăinării și bunului rămas», el e străin de dansa, și ea nu mai vrea să știe, «de are-n lume-o bucurie, de a murit ori de e viu», până ce, în sfârșit, în mintea rece și liniștită, în inima pustie, uitarea a venit să șteargă urmele focului stâns, dând vântului durerii cenușa amintirilor”. (*Album...*, p. 57)

G. Călinescu nu-i acordă „d-nei Micle” decât puține cuvinte în monumentală sa *Istorie a literaturii române...* E amintită, ca moment biografic, între „delatoarele” lui Maiorescu, ca „martoră” la procesul acestuia, alături de mama sa, d-na Câmpeanu, „moașă”, Veronica fiind „elevă la pension și măritată la 15 ani.” (*Op. cit.*, 1941, p. 400) De fapt, Veronica Ana Câmpeanu s-a căsătorit la 14 ani cu Ștefan Micle, cu 30 de ani mai în vârstă, cununia religioasă având loc la 7 august 1864. Miron Pompiliu, poreclit la „Junimea” *Caracuda*, „cavaler” fiind, „a locuit mulți ani într-o odaie, în centru” și, aici, prin 1884, l-a găzduit pe Eminescu. „Culmea! – zice G. Călinescu – era îndrăgostit și el de Veronica Micle”, sugerând „o soartă asemănătoare”. (*Ibidem*, p. 439)

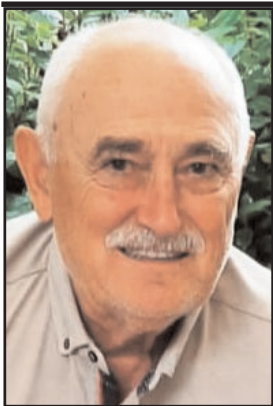
În revista *Columna lui Traian* a lui Bogdan P. Hasdeu, apărută în 1870, „în primii ani se accepta și literatură”. Pe lângă Alecsandri sau M. Zamfirescu, apare și numele Veronicăi Micle, așa cum va apărea și în *Literatorul* lui Macedonski (apărut la 20 ianuarie 1880).

Lucian COSTACHE

Sub crugul Eminescului

Mihai MUSTĂŢEA

În 1863, la Iași, ia ființă societatea culturală *Junimea*, iar după patru ani, la 1 martie 1867, apare revista societății, *Convorbiri literare*. Este momentul când cultura și literatura română pășesc pe calea afirmării de sine, ies din provincialism și se înscriu în europenitatea culturală. Aici vor evolua scriitorii astăzi clasici: Eminescu, Creangă, Caragiale, Slavici, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Coșbuc și mulți alții. *Junimea* și revista *Convorbiri literare* vor anunța „direcția nouă” în poezia și proza română – printr-un articol program, al cărui prim episod era publicat în numărul din 15 mai 1871 – opusă celei de până atunci, gest hotărâtor și benefic într-o Românie tânără și ea ca și întemeietorii *Junimii*: Petre P. Carp, Theodor Rosetti, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor și cel ce va deveni „spiritus rector” – Titu Maiorescu, întâiul critic literar român și unul dintre făuritorii României moderne.

Pentru a oferi un model aspiranților la gloria literară, junimiștii au dorit să alcătuiască o antologie de poezie autohtonă: „Însă din miile de poezii cetite, societatea nu a putut alege un număr suficient pentru a compune un volum și dintr-o colecțiune de poezii frumoase a ieșit o critică de poezii rele.”

Aceasta era starea de fapt pe care o stabilea Titu Maiorescu în *O cercetare critică asupra poeziei române la 1867*, articol exemplar pentru debutul criticii literare adevărate în literatura noastră și în care va avansa și un breviar de estetică literară (o estetică *in nuce*), folositor în validarea poeziei adevărate și anularea nonpoeziei. Încercând să detecteze motivele nivelului precar al culturii române, într-un articol din 1868, *În contra direcției de astăzi în cultura română*, Titu Maiorescu conchide: „Vițelul radical [...], în toată direcția de astăzi a culturii române, este neadevărul, pentru a nu întrebuița un cuvânt mai colorat, neadevăr în aspirări, neadevăr în politică, neadevăr în poezie, neadevăr până în gramatică, neadevăr în toate formele de manifestare a spiritului public”.

Peste câțiva ani, în 1871, Maiorescu lua încă o dată „pulsul” literaturii și mai ales „starea poeziei”, într-un articol – piatră de hotar în literele noastre tinere – cu nebanuite urmări pentru moment și pentru un destin, articolul indicând cu „degetul său de lumină” (Eugen Lovinescu) *Direcția nouă în poezia și proza română*. El constată ivirea, din valurile vremii și tumultul epocii, a unei literaturi „încă jună, [...] care prin spiritul ei sigur și solid, ne dă primul element de speranță legitimă pentru viitor”. Și continuă, peste rânduri, că în poezia și proza

române se impune o *direcție nouă*, caracterizată „prin simțământul natural, prin adevăr, prin înțelegerea ideilor ce omenirea întreagă le datorește civilizației apusene și totodată prin păstrarea și chiar accentuarea elementului național”. Apoi, pentru a întări demonstrația și a afirma *direcția nouă*, Maiorescu stabilește o scară de valori, în care, surprinzător, după Alecsandri, este citat un poet cvasinecunoscut – Mihai Eminescu. Este, cronologic, cea dintâi recepție (re)cunoscută public a poeziei eminesciene.

Începuturile artistice (poetice) ale marilor creatori stau sub zodia imitației. Încep prin a fi alții și, prin „devenire”, sfârșesc prin „a fi ei înșiși”. Cei ne-însemnați sunt o viață „alții” și niciodată „ei”.

Eminescu înainte de Eminescu a fost, rând pe rând, Alecsandri, Eliade, Bolintineanu, Alexandrescu și o mulțime alții. Nu trebuie să omitem din această înșiruire poezia populară – model pentru toți poeții de până atunci. Conștient de această ipostază tranzitorie, va debuta într-o revistă românească, aparent mai puțin pretentioasă: *Familia* lui Iosif Vulcan, nașul său literar, în 1866. Dacă și-ar fi suprasolicitat harul, ar fi putut „tatona” *Convorbirile*, care apăreau, oricum, de la 1 martie 1867 și n-ar fi lăsat nisipul timpului să se scurgă până în 1870, când, în aprilie, i se publică *Venere și Madonă*, urmată de *Epigonii* și *Mortua Est*, până în 1871, unde Poetul este „Eminescu deplin”; stângăciile sunt ale *albatrosului* înainte de înaltul zbor.

Apariția în *Convorbiri literare* a poeziilor eminesciene are, pentru junimiști și cititori, semnificația unei descoperiri. Iacob Negruzzi, redactorul *Convorbirilor literare*, în *Amintiri...*, își amintește interesul deosebit cu care a citit prima poezie a necunoscutului Eminescu, trimisă fără nicio recomandare, de la Viena: „În sfârșit, am dat de un poet”, i-ar fi strigat el lui Maiorescu, înfățișându-i *Venere și Madonă*. Maiorescu însuși ar fi spus: „Ai dreptate, aci pare a fi un talent adevărat”. La câteva luni de la publicarea celor trei poezii, Maiorescu își începe publicarea *Direcției noi...*, cu numărul din 15 mai 1871, în care se face prima recunoaștere publică a locului deosebit ocupat de Eminescu, în încă tânăra noastră poezie. Ne întrebăm, cu îndreptățire, nu cumva pentru Maiorescu posibilitatea lansării *Direcției noi...* este legată de apariția lui Eminescu?

Titu Maiorescu își afirmase criticismul începând din 1867, când neagă valorile consacrate și iubite în epocă, descurajând epigonismul contemporanilor și impunând exigențe noi artei poetice autohtone. Pentru a deveni șef de școală, de direcție nouă și a o plasa în locul celei decăzute, trebuia să o impună cu autoritatea sa critică și afirmarea ei elocventă.

De ce nu anunță Maiorescu *Direcția nouă...* mai devreme? Toate elementele de susținere a acestei orientări, cu excepția lui Eminescu, existau, de fapt, încă înainte de 1870. Care sunt aceste elemente? Alecsandri. Un Alecsandri relativ nou, ca autor al *Pasteluri-lor*, pe care le publică, pe cele mai multe, între 1868-1870. Citarea acestuia în fruntea noii direcții avea un rost mai mult reprezentativ și de ordin strategic, poetul bucurându-se de o adevărată regalitate literară. În acel moment, întreaga sa operă se constituise, cu puține excepții; el reprezenta gloria generației trecute, el îi putea da *Direcției...* o aureolă, dar nu o putea justifica. Această *Direcție...* trebuia impusă de tânăra (noua) generație. Dacă Maiorescu ar fi crezut că noile elemente puteau fi reprezentate de Bodnărescu, Cugler, Șerbănescu, Petrino *et eiusdem farinae*, ea, *Direcția...*, ar fi putut fi afirmată din 1868-1869, fără a fi pierdut ceva. Indiscutabil, Maiorescu nu se grăbea a o clama, avându-i exponenți pe aceștia. Nu ei o reprezentau. Criticul, cu nuielușa de alun, căuta izvorul noii orientări și, după publicarea lui Eminescu, a crezut, întemeiat, a o descoperi în poemele acestuia. De aici și graba în care își compune articolul, numai după trei versiuni eminesciene. Intuiție de mare critic, o intuiție artistică fără reproș (deși acestea au fost cu duimul în epocă), intuiție împlinită, anunțată de surpriza poetică Eminescu.

Actul era de o temeritate critică ieșită din comun, cu atât mai de mirare la un critic atât de circumspect ca Maiorescu. Și în urmăre citatul, care a făcut epocă și a impus o direcție fundamentală în literatura noastră, devenită astăzi clasică: „Cu totul osebît în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până acum așa de puțin format, încât ne vine greu să-l cităm după Alecsandri, dar în fine poet, poet în toată puterea cuvântului, este dl Mihail Eminescu.” Este momentul astral al literaturii noastre, care descoperă și impune poetul și *Direcția nouă...*, al cărei etalon devine.

Peste ani, în 1889, la „pe-trecerea” în eternitate a poetului, încă o dată Titu Maiorescu scrie un studiu-reper, *Eminescu și poeziile sale*, prin care intuiția din 1871 este împlinită cu asupra de măsură, acum „poetul atât de puțin format” fiind „geniul Eminescu”: „Acesta a fost Eminescu, aceasta opera lui. Pe cât se poate prevedea, literatura poetică română va începe secolul al 20-lea sub auspiciile geniului lui...”

Întâlnirea criticului și poetului este momentul astral al literaturii române.

Într-un subcapitol, Alți scriitori între 1890-1900, Călinescu notează extrem de succint: „În *Convorbiri literare*, în *Columna lui Traian*, în *Literatorul* și-n cele din urmă în *Revista nouă*, Veronica Micle (n. Ana Câmpeanu, la Năsăud, 22 aprilie 1850, greco-catolică, căsătorită în 1864 cu Ștefan Micle, m. 4 august 1889), publică din când în când poezii patetice fără intimitate și mai ales eminesciene”. Criticul citează doar prima strofă din poezia *Rime la un amic...*: „Nu-ți mai turbura gândirea cu nimicurile-aceste.../ Nu știi tu, că de când lumea, dragostea e o poveste?/ De-o auzi a zecea oară, dulce-ți sună în ureche;/ Ți se pare că e nouă, deși știi că este veche.” (*Ibidem*, p. 590-591) Numele poetei mai apare și în legătură cu romanul lui Cezar Petrescu, *Romanul lui Eminescu*, „scriere lipsită de orice interes artistic”; comentând un pasaj care are legătură cu Veronica, criticul e ironic: „Ce e asta? Trece Veronica Micle veselă că au venit rușii, ofițerii ruși, mă rog! Așa înțelege autorul să caracterizeze ușurătatea Veronicăi!” (*Ibidem*, p. 773)

Dincolo de opiniile negative sau mai apreciative ale unora și altora, care au cunoscut-o mai mult sau mai puțin, un adevăr incontestabil trebuie reținut: Veronica Micle era o prezență plăcută, o femeie cultivată și talentată, o mamă și o soție devotată, era „o femeie tare cumsecade, distinsă, evlavioasă, cultă și frumoasă”, așa cum o descria măicuța Fevronia Sârboaică de la Văratec, acolo unde poeta și-a trăit ultimele clipe ale vieții... „Când cele două fete ale ei, Virginia (pe care o alinta *Greere*) și Valeria (*Fluture*), căutau să o mângâie, suferea mai cumplit. Noianul amintirilor o tulburau și mai mult”. (Cf. Minar, *Op. cit.*, pp. 84-85.)

Biobibliografia lui Călinescu cuprinde: Veronica Micle, *Poesii*, Buc., lg. Heimann (1889); *Poezii*, Iași, Șaraga, 1909; Maria D. Gavrilescu, *Veronica Micle, amintiri pioase*, în *Acțiunea feministă*, 1920. Studii: Octav Minar, *Veronica Micle*, Buc., Flacăra, 1914; *Veronica Micle, muza lui Eminescu*, Buc., C.R., 1920; *Veronica Micle, Dragoste și poezie*, Buc., Soc., 1923; *Cum a iubit Eminescu*, Buc., Bibl. Lumina, nr. 22-23; Dana Vasiliu-Voina, *Veronica Micle, schiță biblio-*

grafică, în *Adev. Lit.*, nr. 913 din 5 iunie 1938; P.V. H(aneș), *Veronica Micle către Eugenia Frangulea, scrisoare inedită*, în *Prietenii istoriei literare, Buletin informativ*, I, 1 aprilie 1933; *Scrisori ale Veronicăi Micle către Eugenia Frangulea*, în *Conv. Lit.*, LXXII, 1939, nr. 10-12; G. Călinescu, *Material Documentar*, în *Studii și cercetări de ist. lit. și folclor*, 10, 1961, nr. 3, p. 537; Copii de pe acte făcute de părintele Ilie Dăianu. G. Călinescu, *Viața lui Eminescu*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1938.

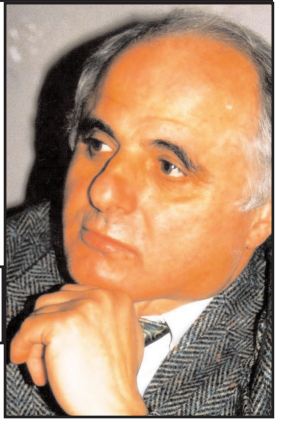
În volum („o plachetă”), poeziile Veronicăi Micle apar însă în 1887, *Poesii*, la Editura Heimann din București. Primul exemplar l-a expediat lui Eminescu, aflat la Botoșani, „cu dedicația de simplitate a iubirii sale” (A.Z.N. Pop): „Scumpului meu Mihai Eminescu, cu o mărturisire de nealterată dragoste// București 6 Februarie 1887// Veronica Micle”. Istoria literară înregistrează și alte numeroase amănunte referitoare la atenția literară pe care i-o acordă poeta în această perioadă grea din viața poetului. Pe versoul fotografiei lui Eminescu, Veronica va scrie versurile poeziei *La un portret...*, ce va fi publicată în revista *Familia*: „Mă pierd uitându-mă la tine;/ Cuprinsă ca de-un farmec sfânt/ Și-n sufletul meu iar revine/ Dorul ce-avui pe-acest pământ.// Și c-un amor peste măsură/ Desmierd frumosul chip al tău,/ Și uit c-a fost între noi ură/ Și uit de câte sufăr eu.// Și te iubesc ca și atunci/ Cu tot avântu-nchipuirii/ Și cu acea simțire dulce/ Ce-o dă trecutul amintirii.”

Ultimii ani de viață ai Veronicăi se vor scurge în amintirea vie a poetului și uneii lor iubiri. Privind poeziile sale, ele sunt cu adevărat „un freamăt de pădure vag și auzit de departe”, cum aprecia Traian Demetrescu. Am zice că poezia sa, încărcată de un lirism sincer, cuminte și devotat, exprimat simplu, duios și extrem de curgător, pare un ecou al armoniilor și farmecului limbii poetice și de gândire eminesciene. Ceea ce e original în poezia ei este o anumită sensibilitate feminină a celei îndrăgostite, a cărei emoție e înalt spiritualizată și adânc trăită. (Va urma.)

Un veac și jumătate de la nașterea Reginei noastre

Tudor NEDELCEA

Pe 23 martie, scriitorul, profesorul, eminescologul, omul de cultură Tudor Nedelcea a împlinit 85 de ani. Îi urăm mulți ani înainte, la fel de productivi, pentru că mare nevoie este în cultura românească de cele pe care le-a făcut și le face. (Redacția)

Regina Maria are soarta asemănătoare Anei, soția meșterului Manole: „Ana ține zidurile Mănăstirii Argeșului pe umeri, dar Manole primește laudele, el este «meșterul valah cu nume de fântână» (Labiș), în timp ce prin fântână curg lacrimile Anei”, cum expresiv a sesizat acad. Gh. Păun.

Regina Maria are un destin asemănător datorită rolului și implicării decisive în intrarea României în Primul Război Mondial de partea cui trebuia, până la recunoașterea internațională a Unirii celei Mari. În opinia mea, are un rol mai important decât al regelui Ferdinand, dar laudele le primește regele consort, care are statui în țară și pe acolo unde zac românii (în Alsacia și Lorena, de pildă), dar Regina Maria este undeva în spate. În comuna vâlceană Măciuca, reginei i s-a ridicat o statuie ecvestră, realizată excelent artistic, dar zace într-o comună (comuna lui D. Drăghicescu) în loc să fie multiplicată și așezată în marile orașe ale Țării.

Anul acesta se împlinește un veac și jumătate de la nașterea reginei naționaliste, cum am numit-o într-un articol anterior, și cred că este necesar să ne aducem aminte de eroii neamului nostru, indiferent de sorginea lor. Mă voi sprijini, în evocarea cu empatie a vieții și activității Reginei, de două lucrări: *Maria – Regina Marii Uniri* (Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni și Fundația „Andrei Șaguna”, 2013) și N. Mareș, *Regina Maria a României. Zece schițe* (Editura Fundației „România de mâine”, 2024).

Maria Alexandra Victoria de Saxa-Coburg s-a născut la 29 octombrie 1875, la Eastwell Park din Anglia, unde a copilărit. Mama sa, Maria Alexandrovna Roman, era mare ducesă a Rusiei, iar tatăl, Alfred Ernest Albert de Saxa-Coburg, era duce de Edinburgh. Datorită slujbei tatălui său, familia se mută, în 1886, în Malta, apoi în 1889 în Germania, unde este celebrată la 1 octombrie 1893 căsătoria Alteței sale Regale Maria (protestantă) cu Alteța sa Regală Ferdinand (catolic), nepotul lui Carol I, regele României, care a cerut permisiunea pentru logodnă reginei Angliei, Victoria, „bunica Europei”. După căsătorie, prințesa Maria se stabilește în România, pe care o numește „Țara bucuriilor și durerilor mele, Țară, frumoasă țară, Țară care ai trăit în inima mea”. Aici i s-au născut copiii: Carol, viitorul rege (15 octombrie 1893-4 aprilie 1953), Elisabeta (12 octombrie 1894-14 noiembrie 1951), Maria Mignon (6 ianuarie 1900-22 ianuarie 1961), Nicolae (15 octombrie 1903-9 iunie 1978), Ileana (5 ianuarie 1909-21 noiembrie 1991, călugărită sub numele Maica Alexandra), Mircea (3 ianuarie 1913-2 noiembrie 1916). „Copiii mei erau punctul central al vieții mele, mărturisește Regina. Femeile din rasa mea sunt mame pătimase și nu ne putem închipui lumea fără copii. Toată munca, toată străduința și năzuința noastră n-au alt țel decât de a-i modela potrivit idealului nostru, de a-i face fericiți și de a le pregăti un viitor frumos.” Ca mamă, a avut mari bucurii și multă tristețe, datorită morții ultimului copil, Mircea, la numai trei ani, dar și (mai ales) din partea prințului moștenitor, regele Carol al II-lea, și a prințului Nicolae, exclus din Casa Regală, în urma căsătoriei morganatice cu Ioana Doletti. De tristețe a avut parte și datorită îmbolnăvirii principelui Ferdinand în 1897, de febră tifoidă, principesa devenindu-i soră de caritate, însănătoșindu-l, considerând „că acest om e mai mult un complice afectuos decât un soț iubitor, este cheia destinului meu”.

Princesesa Maria începe, din 1904, să-și arate personalitatea sa multiplă: organizează spectacole de caritate în Parcul Cotroceni, în beneficiul orfelinatelor, între care piesa *Visul unei domnițe*, în regia lui Al. Davila (între actori figura Prințesa și fiii săi, Carol și Elisabeta), se manifestă ca pictoriță, ulterior și ca scriitoare; fondează

„Tinerimea artistică”, alături de Șt. Luchian și Șt. Popescu. Despre tână și frumoasa principesă, Nicolae Iorga, care i-a tradus o parte din cărți, scrie: „Credea în regi și în misiunea lor, dar și în drepturile lor. Nu era trufașă, dar nici umilă, ci regală din rădăcina părului până în tălpile picioarelor, imperioasă, aprinsă, activă, fetița plină de bucuria vieții și de credința în rasa ei.” În 1911, principii Maria și Ferdinand participă la încoronarea regelui Marii Britanii, George al V-lea (vărul ei primar).

din România dacă țara sa adoptivă va porni război contra țării sale de origine.

Tânăra Regină, considerând iubirea sa sinceră pentru România ca o religie, nu dă ascultare intenției fostului rege, alegând doar interesele Țării peste care domnește: „Era la începutul marelui război mondial și fusese vorba de abdicarea bătrânului rege din pricina unei dezbinări temeinice între părerea lui și a poporului său; se șoptise că noi, generația tânără, care aveam în fața noastră viața întreagă, trebuia să-l urmărim în exil dacă se hotăra să plece. Întreaga mea ființă se răzvrătea împotriva unei asemenea idei, tot imboldul de luptător ce e în mine se pregătea să spulbere un asemenea plan. Ce fel? Să fiu nevoită să părăsesc acea țară, care în sfârșit ajunsese a mea și în inima căreia mă furișasem atât de încet însă atât de temeinic? Ce fel? Să părăsesc acest popor care începea să aibă încredere în mine și să mă privească drept zorii nădejdiilor lui? Să-mi părăsesc menirea, viitorul și sfântul drept de a fi înmormântată în pământ românesc? Oh, niciodată, niciodată! Așa ceva nu trebuie să se întâmple. [...] Pătrunsă de o evlavie aproape dureroasă, promisiunei că nimic nu mă va hotărî să-mi părăsesc poporul câtă vreme va avea nevoie de mine, chiar dacă pentru aceasta ar trebui să sfâșii legături de familie. [...] În mine se deșteptau mii de forțe neștiute; parcă m-aș fi trezit la o viață nouă plină de înflorare; se născuse în inima mea o nețărmurită dorință de a dovedi destoinicia din mine, care până atunci nu fusese pusă la încercare.” Cutremurătoare și pilduitoare mărturisire, așezată într-o limbă, cea română, frumoasă ca și Regina noastră. Alții s-au debarasat de sentimentele patriotice semnând *Declarația de la Budapesta*, alții „s-au săturat de România”!

La numai două luni de la declarația de război, Casa Regală este nevoită să se refugieze la Iași, împreună cu întreg guvernul și mare parte a elitei intelectuale (unii au rămas în București, chiar

colaborând cu ocupanții nemți). Se impune și pe front ca „mamă a răniților”, fără să-i fie teamă de tifos, de păduchii prinși pe halatul ei de soră medicală. Maria a trebuit să lupte pe câmpul de luptă, îmbărbătându-și soldații și îngrijindu-i pe răniți, dar și cu lașitatea, cu lipsa de curaj a politicienilor, chiar a regelui Ferdinand, prin încheierea unei păci separate: „I-am spus Regelui că își vinde sufletul și onoarea și, odată cu acestea, onoarea familiei și țării sale”. Regele a ascultat-o în cele din urmă, a refuzat să semneze Pacea de la București și astfel soarta Unirii de la Alba Iulia de la 1 Decembrie 1918 a fost salvată, motiv pentru care diplomații francezi au considerat, pe baza faptelor sale, că „Maria a fost singurul bărbat al României”.

Urmașă al Romanovilor, a suferit din cauza Revoluției bolșevice a lui Lenin, care a dus la decapitarea odioasă a familiei țariste. S-a bucurat de voința românilor basarabeni de a se uni cu Țara și de hotărârea tuturor românilor din provinciile înstrăinate de a se uni, la Alba Iulia, la 1 Decembrie 1918. Războiul a luat sfârșit, dar definitivarea granițelor, recunoașterea României Mari însemnau un proces diplomatic complicat, care-i depășea pe liderii români aflați la Conferința de Pace de la Paris, din 1920 (I.I.C. Brătianu, Al. Vaida-Voevod, C. Angelescu, Victor Antonescu). Singura soluție: rolul charismatic și diplomatic al Reginei Maria, care a uimit lumea diplomatică europeană și americană. O primă intervenție o are la prim-ministrul Franței, durul Georges Clemenceau, care imputa României încheierea unei păci separate. Regina găsește replica: pacea a fost semnată datorită dezertării Rusiei la final de război, iar la următoarea întrebare a prim-ministrului, ce revendicări dorea România, ea răspunde: „Transilvania până la Tisa și tot Banatul”. Continuarea dialogului constituie o lecție de diplomatie, dialog preluat în presa europeană: „Dar, Doamnă, cereți partea leului”; „De aceea, domnule prim-ministru, leoaica se adresează vărului ei, Tigru!” (porecla sa).

Întâlnirea cu Clemenceau a avut loc pe 6 martie 1919. A doua zi, pe 7 martie 1919, președintele Franței îi acordă Marele Cordon al Legiunii de Onoare și este invitată să treacă în revistă garda de onoare de la Palatul Elysée, ceea ce nu se mai întâmplase până atunci pentru o regină. În aceeași zi, este primită membru corespondent al Academiei de Arte Frumoase din Paris, fiind, și în acest caz, prima femeie.

Pe 10 aprilie 1919, are o întrevedere cu președintele SUA, Woodrow Wilson, și cu soția, care nu ne era favorabil, dar pe care l-a convins. Tot în Franța s-a întâlnit și cu alte mari personalități, între care contesa Anne de Noailles, născută Brâncoveanu. Un gest într-adevăr regesc, care a impresionat politicienii, scriitorii și publicul francez: toate florile primite cu acest prilej le-a depus la mormintele eroilor francezi.

După Franța, Regina noastră a trecut Canalul Mânecii spre a se întâlni cu vărul său, regele George al V-lea, în palatul căruia a și locuit. N-a fost o simplă vizită protocolară, ci una de interes național: recunoașterea Unirii de la Alba Iulia. Rezultatul periplului său diplomatic: la 10 decembrie s-a semnat Tratatul de la Saint-Germain, la 4 iunie 1920 Tratatul de la Trianon (semnat de N. Titulescu și I. Cantacuzino) care stipula la art. 45: „Ungaria renunță, în ceea ce o privește, în favoarea României, la toate drepturile asupra teritoriilor fostei monarhii austro-ungare situate dincolo de frontierele Ungariei”.

(În imagine, Monumentul Reginei Maria, dezvelit pe 27 martie 2025, la Chișinău, în scuarul Liceului „Gheorghe Asachi”, sub îngrijirea Asociației Obștești „Monumentum” din Republica Moldova.)

Istoria de lângă noi

Traian Vuia: Gândirea și activitatea socio-politică și diplomatică (IV)

Radu HOMESCU

După încheierea conflagrației mondiale și

înfăptuirea actului istoric de la

1 Decembrie 1918, propaganda maghiară îndreptată contra României a căpătat proporții de nedescris. La 20 ianuarie 1920, Vaida-Voevod, în cadrul ședinței Consiliului Suprem al Conferinței de Pace, a atenționat reuniunea diplomatică asupra revizionismului de care era animat guvernul amiralului Horthy, de rolul jucat de primul delegat al Ungariei, contele Albert Apponyi, în capitala Franței, arătând atitudinea sa antiromânească, contrară evidențelor și pozițiilor politice și strategice ale țărilor occidentale. Pe durata misiunii sale la Paris, din perioada 16-27 ianuarie 1920, Alexandru Vaida-Voevod a avut întrevederi cu Georges Clemenceau, cu David Lloyd George, cu Francesco Saverio Nitti, premierul italian, și cu H. Wallace, reprezentantul SUA. Într-o altă etapă, Alexandru Vaida-Voevod a participat, între 26 februarie și 3 martie 1920, la Conferința Puterilor Aliate desfășurată la Londra. Toate demersurile întreprinse la nivel înalt erau concentrate pe definirea proiectului de Tratat cu Ungaria privind clauzele teritoriale, militare, financiare și de tranzit, document semnat la 4 iunie 1920 la Trianon și intitulat *Traité de Paix (Les Puissances Alliées et Associées et la Hongrie – Protocole et Declaration, 4 Juin 1920, Trianon)*, avându-i ca semnatori ai părții române pe dr. Ion Cantacuzino și Nicolae Titulescu. Tratatul de la Trianon, care intra în vigoare la 25 iulie 1921, recunoștea pe plan internațional unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu România, precum și a Slovaciei și Ucrainei Subcarpatice cu Cehia, a Croației, Sloveniei și părții de vest a Banatului cu Serbia. Totodată, Tratatul de la Trianon consfințea frontierele noilor state.

Ofensiva politico-diplomatică, concentrată pe realizarea acestui obiectiv de importanță istorică majoră, a antrenat personalități marcante ale emigrației române. Printre ele, se află la loc de

frunte marele inventator Traian Vuia. Activitatea sa în domeniul recunoașterii internaționale a actului istoric al Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 a fost imensă și la înălțimea marilor patrioți români care și-au sacrificat existența pentru binele națiunii lor.

Anii care au urmat Conferinței de Pace l-au preocupat deosebit de mult pe Vuia, veghind deopotrivă la așezarea României pe drumul consolidării ca țară întregită și al dezvoltării sale în contextul progreselor economice ale lumii occidentale, precum și la evoluțiile politico-sociale globale care se îndreptau haotic spre țeluri ce defineau părăsirea normalității. Bogata corespondență a lui Vuia cu ilustrul politician bănățean, avocatul Ion Dobrin din Lugoj, ilustrează gândirea profundă de subtil analist politic a marelui inventator, preocupat de tendințele ce prefigurau răsturnarea valorilor politico-socio-morale ale omenirii. Anii crizei economice generale determinată de supraproducție schimbau politicienilor busola judecătii, toate aceste fapte conducând la ruina unor importante categorii sociale, la decăderea morală secundată de imense fraude financiare care au condus la instabilitate

politico-economică globală. Pericolul cel mai mare, prefigurat de Traian Vuia, a fost penetrarea și extinderea bolșevismului. *Țări cari până acum aveau reputația de a fi guvernate de bărbați înțelepți dau semnele nebuniei!* – afirma Vuia într-o scrisoare din decembrie 1931. *În timpurile din urmă am asistat la numeroase manifestații de dezechilibru mental. Am auzit cum Președintele celui mai mare imperiu îndeamnă un popor întreg la risipă, deși până acum am știut că un popor, ca și un singuratic, numai prin cruțare (economisire, n.n.) poate să-și asigure bunăstarea... O altă țară, care era considerată de un model al spiritului de organizare, prin ridicarea falitelor succesive în sistem de guvernare, a ruinat clasa mijlocie și astfel a dărmădit fundamentul prosperității. Am văzut apoi căderea moralității publice prin nerespectarea contractelor, deși respectul acesta era considerat de bază a civilizației. Deși oficial regimul în care trăim nu este bolșevismul, de fapt, principiile bolșevismului moscovit penetrează tot mai mult în viața publică. Asistăm încă și la cel mai bizar fenomen, unde lumea compătimește mai mult pe criminal decât pe victimă...*

În noiembrie 1933, Vuia întrezărește cum toate statele bogate se îndreaptă spre dictatură, apreciind că salvarea poate veni doar de la tineretul care își va asuma implicarea în guvernare. *Parlamentarismul a degenerat pretutindeni, este cert în agonie, se arată pretutindeni neputincios de a da soluții problemelor noi. Mergem pretutindeni spre dictatură. Chiar aici, unde lumea credea și bărbați de stat eminenti jură încă, că grație supleței instituțiilor republicane, se va putea evita această convulsione. Să ajungem acum încetul cu încetul la convingerea că ne îndreptăm cu pași siguri spre dictatura unui om...* În Franța, cu toate că o parte a tineretului este superficial, afirmă Vuia, se formează și o elită, conștientă de misiunea ce îi impun timpurile noi.

Întoarsă în țara sa, Regina noastră nu se bucură de prea multe și mari onoruri; doar Consiliul orașenesc al Branului îi dăruiește Castelul Bran, la 1 Decembrie 1920, ca „o expresie a venerației sincere ce o simte și populația orașului nostru față de marea Regină, care uscă lăcrămile văduvelor și orfanilor, îmbărbătează pe cei deznădăjduiți, întinde ajutor și mângâiere celor ce zac în suferință și împrăstie binecuvântare pretutindenea unde își îndreaptă pașii”.

La 15 octombrie 1922 are loc Încoronarea de la Alba Iulia. Datorită religiei regelui, catolică, care-i interzicea intrarea într-o catedrală ortodoxă (idee desueta azi, dar aplicabilă atunci), Regina Maria găsește soluția de compromis: încoronarea să aibă loc în fața Catedralei Ortodoxe, Regina apărând înțolită ca o domniță româncă și împărăteasă bizantină. „Slujba a fost frumoasă, sobră, nu prea lungă, corul excelent”, consemnează Regina. Serviciul religios a fost oficiat de mitropolitul Ardealului, Nicolae Bălan, iar *Te Deum*-ul de Miron Cristea, viitorul patriarh, pe care-l omagiem pentru un veac de patriarhie.

La 25 martie 1926, de Buna-Vestire, Regina noastră trece la ortodoxism. Ceremonia, desfășurată la palat, a fost oficiată de Miron Cristea, devenit patriarhul României cu doar un an înainte.

După nu prea multe vizite în străinătate, la Belgrad (6-8 iunie 1922), Polonia (23-30 iunie 1923), Elveția, Belgia și Marea Britanie (1924), la 12 octombrie 1926 se îmbarcă pentru SUA, împreună cu prinții Ileana și Nicolae, pentru o vizită regală, fiind primită de președintele SUA, o vizită care a uimit: o regină într-un stat republican.

Pe 20 iulie 1927 moare regele Ferdinand (cancer intestinal), iar Regina se confruntă cu mari probleme de familie: Carol al II-lea renunță la tron pentru Elena Lupescu, regina Elena cere divorțul de Carol al II-lea datorită infidelității soțului, neînțelegerile dintre Regină și Carol al II-lea se întesesc nefiresc, culminând cu venirea în țară pe sub ascuns a lui Carol și abdicarea regelui Mihai. Fiul său, regele autoinstalat pe tron, o pedepsește progresiv, îi taie din bugetul cuvenit, îi reduce numărul personalului reginei, o izolează public, chiar interzicând să fie sărbătorită, în 1935, la împlinirea a 60 de ani. Regele Carol al II-lea, „n-a acceptat ideea ca Regina Maria să se bucure de un prestigiu mai mare decât al său” (N. Mareș). La orice plecare din țară, Reginei i se controlează bagajul, îi interzice să participe la unele evenimente sociale, la inaugurarea Arcului de Triumf nici n-o menționează în cuvântul său, deși avea numele dăruit pe monument etc.

Urmare a acestei comportări iresponsabile al unui fiu față de mama sa (Carol voia să-l împuște pe fratele său, Nicolae, a intervenit regina, iar glonte de rănit-o ușor), în 1936 Regina noastră se îmbolnăvește și pleacă cu trenul în străinătate,

având hemoragie și melenă. Starea sănătății sale se înrăutățește. Conștientă, notează în jurnal că vrea să moară în „dulcea ei Țară”. De la sanatoriul de lângă Dresda pleacă spre București la 14 iulie 1938, cu trenul, pentru că fiul său, regele, nu i-a permis călătoria cu avionul (chiar odiosul Hitler s-a oferit să-i pună la dispoziție un avion sanitar). Pe întreg traseul spre țară, românii au întâmpinat-o în gări, cu flori și apă, pentru a-i uda vagonul supraîncălzit de soare.

La 18 iulie 1938 îi este consemnat oficial decesul, la Palatul Pelicor din Sinaia. A fost înmormântată la biserica regilor de la Curtea de Argeș, iar inima a fost depusă, la cererea sa, în capela „Stella Maris” de la Balcic; din 3 noiembrie 2015, inima Reginei a fost depusă în Camera de Aur de la Castelul Pelicor.

Închei cu citate din *Testamentul Reginei Maria* din 29 iunie 1933 adresat „Țării mele și Poporului meu”, un mișcător document sufletesc al unei regine, care trebuie să-i zguduie, dacă au suflet și un gram de românism, pe toți politicienii și intelectualii români. Așadar: „Când veți ceti aceste slove, Poporul meu, eu voi fi trecut pragul Tăcerii veșnice, care rămâne pentru noi o mare taină. Și totuși, din marea dragoste ce ți-am purtat-o, aș dori ca vocea mea să te mai ajungă încă o dată, chiar de dincolo de liniștea mormântului. [...] Mi-a fost dat să trăiesc cu tine, Poporul meu, vremuri de restriște și vremuri de mari îndepliniri. Pentru un timp mi-a fost dat să-ți fiu călăuză, să-ți fiu inspiratoare, să fiu aceea care a păstrat flacăra vie, aceea care a devenit centrul de îndărijire în zilele cele mai negre. [...] Te binecuvântează, iubită Românie, țara bucuriilor și durerilor mele, frumoasă țară, care ai trăit în inima mea și ale cărei cărări le-am cunoscut toate. Frumoasă țară pe care am văzut-o întregită, a cărei soartă mi-a fost îngăduit să o văd împlinită. Fii tu veșnic îmbelșugată, fii tu mare și plină de cinste, să stai veșnic falnică printre națiuni, să fii cinstită, iubită și pricepută. [...] Și acum vă zic rămas-bun pe veci: de acum înainte nu vă voi putea trimite niciun semn; dar mai presus de toate amintește-ți, Poporul meu, că te-am iubit și că te binecuvântează cu ultima mea suflare.

Necunoscând vremea ce-mi este hărăzită pe pământ, hotărăsc prin acest testament ultimele mele voințe. Binecuvântează Țara, pe copiii și nepoții mei. Rog pe copiii mei să nu uite niciodată că încrederea în Dumnezeu este o călăuză în fericire și mângâiere în suferință. Îi rog să fie uniți, să susțină Țara și să se susțină între ei. Îi mai rog să se supuiere fără discordii ultimelor mele voințe. [...] Iert pe cei care m-au făcut să sufăr. Rog pe cei cărora involuntar le-aș fi greșit să mă ierte căci nu am voit să fac rău nimănui.”

Fără cuvinte!

In privința crizei economice generale, savantul român precizează: Criza (de supraproducție, n.n.)... este opera unei mase inconștiente, compusă de indivizi mai ales proști, cari contrar legilor elementare economice, au crezut că o cantitate infinită de produse pot fi absorbite de un număr finit de indivizi, deci opera unei bande de nebuni orbiți și încurajați prin succese ușoare.

În această perioadă, în România au loc tulburări politice grave. La 29 decembrie 1933 prim-ministrul I.G. Duca este asasinat de legionari. Evenimentul este astfel comentat de Vuia: *Trăim zile grele și mari zguduirii sunt de temut. Este mai presus de orice îndoială că în prezent viața omului în general este mai bună ca acum o sută de ani, dar omul nu a știut păstra măsura. S-a lăsat răpit de toate poftele dezlănțuite și nu au mai căutat ca odinioară să le stăpânească, ci să le satisfacă cu orice preț. Evident că reacțiunea nu a întârziat și acum asistăm pretutindeni la o recrudescență a barbariei. Nimeni nu poate prevedea sfârșitul. Țara noastră nu cunoaște asasinatul ca armă de luptă politică, asta o distingea de țările balcanice. Este drept, pe de altă parte, căci cine seamănă vânt, recoltează furtună. Putem din nou constata că bărbații politici nu învață nimica din istorie. Fenomenele sociale sunt fenomene fizice, decurg conform unor legi, pe cari nimeni nu le poate ignora nepedepsit. Mioopia lor, fiind stricați prin posesiunea puterii, armă grea de purtat și mai greu de manevrat – îi face orgolioși și apoi pierd capul...*

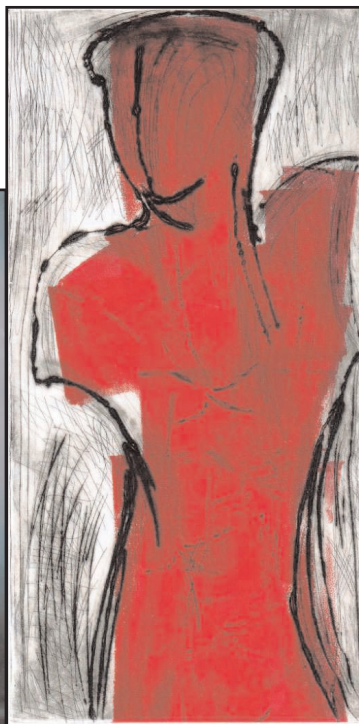
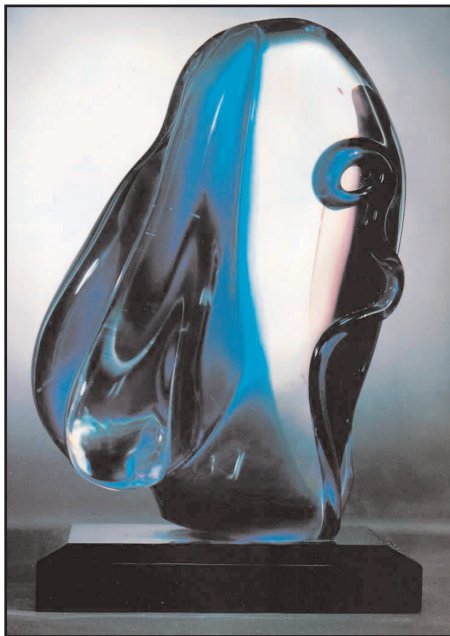
Reflectând filozofico-religios, Traian Vuia afirma: *Dumnezeu a făcut toate conform unei înțelepciuni. A dat tineretului însuflețirea și neîngrijirea (lipsa grijilor, n.n.), iar bătrânilor înțelepciunea. Ce om a pătruns până azi misterele creațiunii? Chiar și aceasta nu este încă desăvârșită, este o operă continuă, ce nu înțelegem și nu vom înțelege niciodată... Dumnezeu ca să ne îndreptăm ne trimite din timp în timp câte o plagă. După Primul Război Mondial lumea a mai avut și nenorocirea să nu fie guvernată de bărbați, ci de copii de stat... Nu au voit sau nu au știut să înțeleagă că pacea este o operă continuă și ca atare cere o organizare mai minuțioasă decât războiul. Dar mintea oamenilor este scurtă ca și memoria popoarelor. Astfel, Dumnezeu în aceste condiții ne-a trimis pe Lenin și pe bolșevicii acestuia, apoi pe Mussolini și pe Hitler, cari după ce au trâmbițat lumii că misiunea lor este de a combate bolșevicii, au sfârșit prin a face un pact cu ei... Stalin este instrumentul Satanei, iar Hitler umflat de orgoliu va precipita Reichul în catastrofa ce-i prepară Stalin. Englitera și Franța revin la rolul lor istoric de apărători ai civilizației și ai creștinătății. După invadarea Poloniei de către Germania nazistă, la 1 septembrie 1939, Traian Vuia, într-o scrisoare adresată fiului lui I. Dobrin, afirma că plătim, Dumnezeu știe cu ce preț, păcatele politicii anglo-americane din cei din urmă douăzeci de ani.*

La izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale, când Franța se afla în mobilizare totală, când norii grei ai flagelului pluteau deasupra omenirii, Traian Vuia îi scria, la 7 septembrie 1939, prietenului său Caius Brediceanu, exprimându-și ruga: *Deie Atotputernicul ca România să-și poată menține frontierele intacte de orice invaziune. Intuiția și temerile sale politice și de om de știință s-au adeverit: în 1940 România îi sunt răpite teritorii de către URSS, Ungaria și Bulgaria. Trăind durerea sfârtecării țării, Traian Vuia nu rămâne inactiv, ci în plin război mondial se înrolează în lupta antifascistă, întreținând din primii ani ai ocupației germane legături cu un grup de studenți și intelectuali antifasciști, precum și cu colonia română de la Issy-les-Moulineaux care împărtășea aceleași atitudini antinaziste. În 1942 relaționează cu mișcarea română de rezistență din Franța, devenind membru al Frontului Național Român (FNR), care în 1943 a grupat mai multe organizații din Rezistență. Traian Vuia adăpostește în biroul său din Paris redacția ziarului *La Roumanie Libre*, organ al FNR, care apare, în limbile română și franceză, începând cu luna octombrie 1943. În august 1944, T. Vuia devine președinte al primului *Comitet Legal al Frontului Național Român*. După încetarea celui de-Al Doilea Război Mondial, FNR și-a continuat activitatea sprijinind intens repatrierea românilor deportați din nordul Transilvaniei în lagărele naziste*

de muncă forțată de la Sedan, Metz, Piémont, Vadnay și Mailly.

La cel de-al III-lea Congres al FNR, neputând participa din motive de sănătate, a transmis un mesaj în care menționa că scopul nostru suprem este apărarea intereselor României. Toată recunoștința compatrioților care aici au luptat în ilegalitate și care de la eliberare încoace s-au străduit să ajute țara. Cu emoție să ne salutăm prietenii noștri francezi care prin prezența lor la acest congres mărturisesc că România, reînnoită prin sacrificiile și eroismul ei, este demnă să-și găsească locul cuvenit între Națiunile Unite.

La finele acestor rânduri se cuvine o normă morală, o lecție de patriotism, un testament politic, un îndemn la trezirea conștiinței noastre – toate formulate de Traian Vuia, marele nostru patriot și genialul inventator. Gândurile sale exprimate în articolul dedicat memoriei lui Coriolan Brediceanu, publicat în *Luceafărul* timișorean din 1937, sunt de o izbitoare actualitate: *Mă achit de o datorie scriind aceste pagini... Progresul moral aduce*

Întotdeauna o creștere a prosperității. Popoarele apun prin deficiență de

idealism. Civilizația este produsul unui eroism continuu. Orice perioadă, în decursul căreia instinctele cele mai josnice au voia de a se afirma, este o reîntoarcere spre barbarie și constituie decadența civilizației unui popor... Grație mării și eroice credințe în destinele neamului, grație suferințelor seculare ale martirilor națiunii, cari pentru dezrobirea neamului nu au aflat niciun sacrificiu prea greu, trăim azi ca cetățeni liberi ai uneia dintre cele mai frumoase, mai complete și mai bogate țări din lume. Părinții noștri ne-au legat o moștenire care ne impune obligații cu atât mai mari, cu cât moștenirea este mai importantă, iar răspunderile morale cu atât mai severe cu cât prețul avutului a fost mai scump plătit de străbunii noștri. După ce am fost în trecut copiii vitregi ai sorții, după ce Providența ne-a supus celor mai grele probe ca să ne încerce și să vadă dacă suntem demni de o viață mai bună și după ce-am ieșit triumfători din acest examen, azi prin dezbinările și demoralizarea care le este consecința, arătăm lumii că suntem fiii răsfățați ai Destinului și ai părinților, care și-au impus o viață austeră, plină de privațiuni, pentru ca copiii lor să fie fericiti.

Să facem examenul nostru de conștiință și vom ajunge la convingerea că de continuăm pe calea apucată, renegăm pe străbunii noștri și suntem ingrați față de Providență, care, dacă nu revenim la unirea sufletească de odinioară, ne poate retrage toate darurile. Siguranța dulcii noastre patrii nu este atât de mare că ne-am putea oferi luxul desfrânării și dezunirii, ci din contră, necesitatea unirii este mai imperioasă decât oricând... A delapida o avere câștigată implică o răspundere mai mică decât delapidarea unei averi moștenite pe care este o datorie morală a o transmite, dacă nu mărită, cel puțin întreagă. Se poate admite că descendenții noștri să devină din nou robii unui popor străin? Ne dăm noi seama de fericirea generației actuale față de cele din trecut? Știe ea aprecia valoarea darului de a se putea iniția în toate ramurile cunoștințelor omenști în dulcea și frumoasa limbă maternă?

Țara noastră are privilegiul unui popor înțelept, care în momentele cele mai grave ale istoriei a știut

să aleagă calea cea bună. Apelând la tineri, Vuia arată că ei au o chemare, socială și politică, iar intelectualitatea un apostolat a împlinirii... Oare intelectualitatea română să nu înțeleagă că acum când se vorbește și în cercurile Aliaților noștri de revizuirea tratatelor de pace, nu este momentul de a da curs liber patimii dezbinării? Privilegiul averii ca și al inteligenței să nu fie un motiv de orgoliu, ci de umilință. A fi inteligent nu constituie un merit, ci un privilegiu. Pe acest principiu ar risca de a fi trecut cu vederea, civilizația noastră se îndreaptă spre o decadență cu consecințe fatale. Toate țările unde misiunea morală a celor privilegiați nu este înțeleasă sunt destinate pieirii.

Așezat în Panteonul ilustrilor temerari ai zborului, Traian Vuia este, în același timp, statornic de istorie în Galeria marilor patrioți români a căror gândire politico-socială, cunoștințe temeinice de Drept internațional, practică diplomatică și strălucită activitate neobosită au fost închinare edificării Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 și consfințirii recunoașterii internaționale a acestui act istoric prin Conferința de Pace de la Paris (1919-1920).

Statura impresionantă a acestui om de geniu, de anvergură internațională, s-a ivit din neamul românesc datorită a o prețui și apăra cu sacralitate.

Incheiem cu un elogiu celebru, aparținând academicianului Victor Eftimiu: *Bineînțeles, aportul lui Traian Vuia la succesul revendicărilor românești a fost trecut sub cea mai diplomatică tăcere. Se îngâmădeau alți părtași la ospățul victoriei încât nu mai era nevoie de pomenirea acestui bănațean modest, un visător naiv, preocupat de himere mecanice, de realizări din domeniul fanteziei. Câte avantaje, câte profituri ar mai fi tras de pe urma acestei activități patriotice un politician abil, un pescuitor în apele tulburi ale epocii postbelice! Câte însărcinări propagandistice, câte misiuni, participări la conferințe, onoruri diplomatice, mandate parlamentare, portofolii ministeriale, câte șefii de partide n-ar mai fi revendicat cel care s-ar fi zbatut cât de puțin, în focul luptei.*

Vuia nu este numai al nostru, ci al întregii umanități. Dacă titanul Prometeu a furat din cer focul generator al tuturor artelor și științelor, oameni ca Traian Vuia, precursori de geniu, făclieri ai progresului, au redat cerului focul, răspunzând zeilor, proclamându-le amurgul și ridicarea omului în locul lor. Glorificarea lui Traian Vuia nu înseamnă numai omagiul adus unui singur ins, ci întregii colectivități creatoare. Înseamnă, această glorificare, sublinierea virtuților unui popor mult înzestrat, care s-a frământat veacuri întregi să-și afle o dezrobire și un rost în concertul universal; popor care a spus și mai are multe de spus, multe de adăugat patrimoniului cultural al omenirii, mersului ei înainte, triumfului civilizației, în pace și în libertate.

Bibliografie selectivă

1. Arhivele Diplomatice – Ministerul Afacerilor Externe, Fond Paris (Traian Vuia).
2. Biblioteca Națională a României – Fond manuscrise (Traian Vuia).
3. Biblioteca Academiei Române – Periodice, *Analele Academiei R.P.R.*, 1955, 1960.
4. Biblioteca Academiei Române – Periodice, *Academica*, septembrie-octombrie 2010.
5. Biblioteca Academiei Române – Periodice, *Tribuna* (Cluj-Napoca), 1968.
6. Biblioteca Muzeului Județean Arad – Periodice, Ziridava, 1974.
7. Gheorghe Platon (coord.), *Istoria Românilor*, vol. VII, Editura Enciclopedică, București, 2003.
8. Ioan Scurtu (coord.), *Istoria Românilor*, vol. VIII, Editura Enciclopedică, București, 2003.
9. Dinu C. Giurescu (coord.), *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică, București, 2010.
10. Elena Borugă, *Traian Vuia 1872-1950, Studiu monografic și catalog*, Editura Mirton, Timișoara, 2008.
11. Ion Clopoțel, *Amintiri și portrete*, Editura Facla, Timișoara, 1973.
12. Dan Berindei, *Românii și francmasoneria*, Editura Teșu, București, 2009.
13. Dumitru Tomoni, *Traian Vuia gânditor și militant social-politic*, Editura Orizonturi Universitare, Timișoara, 2006.
14. Vasile Dudaș, *Legiunea română din Franța (1918-1919), pagini de istorie militară și diplomatică*, Editura Mirton, Timișoara, 1996. (Sfârșit)

Istoria de lângă noi

Colaboratorii revistei la (aproape) cincisprezece ani

Grație „rubricii” *Semnează în acest număr* din josul ultimei pagini, se poate face o „însurare” a informației respective. Nu este deloc un lucru simplu, dar rezultatul unei încercări de acest fel este prezentat mai jos. Sunt acoperite revistele de la primul număr, cel din decembrie 2010, până la numărul 173, cel din aprilie 2025. Există, desigur, o „marjă de eroare”, ca la sondajele publice (numărarea s-a făcut „manual”, verificarea ar presupune baleierea din nou a celor 173 de reviste, sarcină ce nu-mi stă în putință), dar rezultatele sunt cele așteptate – și mult îmbucurătoare: aproape 550 de colaboratori (chiar mai mulți, dacă îi considerăm și pe artiștii plastici prezenți în revistă), din vreo 50 de localități din țară, din Chișinău și Cernăuți, din multe țări străine (am indicat țările mai jos), de cele mai variate profesii, cu mulți membri ai Academiei Române și Academiei de Științe a Moldovei.

Lista este ordonată descrescător după numărul de articole. Pe primul loc, scriitorul Horia Bădescu, liderul absolut, lipsind din numai trei numere ale revistei! Iar fiecare dintre colaboratorii de pe primele 8 locuri are cel puțin 100 de articole. O plecăciune fiecăruia dintre aceștia, precum și tuturor celorlalți colaboratori – nume importante ale culturii române.

1. (170 de articole) Horia BĂDESCU
2. (154 de articole) Dan D. FARCAȘ
3. (141 de articole) Paula ROMANESCU

4. (133 de articole) Mircea OPRITĂ
5. (126 de articole) Nicolae MELINESCU

6. (105 articole) Marian NENCESCU
7. (103 articole) Florian COPCEA
8. (100 de articole) Ion PĂTRAȘCU
9. (88 de articole) Dragoș VAIDA
10. (85 de articole) Elis RÂPEANU
11. (79 de articole) Ion C. ȘTEFAN
12. (77 de articole) Raia ROGAC,

Chișinău

13. (70 de articole) Eufrosina OTLĂCAN
14. (54 de articole) Gabriela CĂLUȚIU

SONNENBERG, Spania

15. (52 de articole) Constanța VAIDA HALIȚĂ
16. (50 de articole) Paul DIACONESCU, Suedia
17. (45 de articole) Tudor NEDELCEA
18. (42 de articole) Aureliu GOCI
19. (40 de articole) Florea FIRAN
20. (39 de articole) Theodor CODREANU; Maria

Mona VÂLCEANU

21. (37 de articole) Olimpia IORGA POPESCU
22. (35 de articole) Radu Florin PINTEA; Maria VAIDA

23. (34 de articole) Mihai SPORIȘ; Filofteia PALLY

24. (33 de articole) Johan GALTUNG, Norvegia; Cătălin MAMALI, SUA

25. (31 de articole) Rodica LĂZĂRESCU
26. (29 de articole) Lilica VOICU-BREY, Spania;

Acad. Alexandru BOBOC

27. (27 de articole) Sorin BULIGA
28. (25 de articole) Lucian COSTACHE; Ion ANDREIȚĂ; Ilie POPA; Dan ANGHELESCU

29. (24 de articole) Mihai POSADA; Florentin POPESCU

30. (23 de articole) Florin HORVATH; Cristian BĂDILIȚĂ

31. (20 de articole) Pr. Daniel GLIGORE; Mihaela MALEA STROE; Marian MIHĂESCU; ÎPS Calinic ARGEȘEANUL; Ana OLOS; Acad. Solomon MARCUS

32. (18 articole) Radu ȘTEFAN VERGATTI

33. (17 articole) Eugenia TOFAN, Chișinău

34. (16 articole) Victor RAVINI, Franța; Nicolae GEORGESCU; Mihaela ALBU;

Cristian S. CALUDE, Noua Zeelandă

35. (15 articole) Narcis ZĂRNEȘCU; Yasutoshi YASUDA, Japonia;

Acad. Petru SOLTAN, Chișinău

36. (14 articole) Mihai NADIN, SUA; Acad. Răzvan THEODORESCU

37. (13 articole) Sara MINA; Nicolae CIOBANU, SUA; Emil LUNGEANU;

Col. Georget RUSU; Alexandru DĂRĂBAN

38. (12 articole) Marcel LUCACIU; Giampaolo TROTTA, Italia; Cristian

COCEA; Crina DECUSARĂ BOȘAN

39. (11 articole) Octavian STĂNĂȘILĂ; Nicolae CONSTANTINESCU; Marin

IANCU; Gheorghe VLAD; Acad. Mihai CIMPOI, Chișinău

40. (10 articole) Victor ATANASIU; Terezia FILIP; Octavian D. CURPAȘ, SUA;

Milena MUNTEANU, Canada; Constantin LUPEANU; Alexandru MĂRCHIDAN

41. (9 articole) Miron SCOROBETE; Mircea DUȚU; Mariana ȘENILĂ-VASILIU;

Ion POPESCU-SIRETEANU; Ion COJĂ; Acad. Mircea MALIȚA; Acad. Ioan-Aurel

O comunitate puternică, datorită căreia revista a putut apărea în tot acest timp, ba chiar crescând ca număr de pagini (inițial ea era proiectată a avea 24 de pagini, a trecut apoi la 32, cu câteva numere chiar de 36 de pagini – așa cum este și numărul de față), ca răspândire, cititori pe internet (la www.curteadelaarges.ro sau prin intermediul altor pagini web care preiau adresa dinainte) și, cu (pseudo)modestia de rigoare, ca recunoaștere (am reprodus alăturat diploma Meritul Academic decernată revistei de Academia Română după 10 ani de apariție, Diploma de Recunoștință primită din partea Academiei de Științe a Moldovei – „...pentru valorificarea patrimoniului cultural, colaborare fructuoasă cu cercetătorii din Republica Moldova, precum și cu prilejul Zilei Limbii Române”, precum și scrisoarea primită din partea Casei Regale a României în toamna anului 2024 – „...Majestatea Sa și Alteța Sa Regală mi-au încredințat plăcuta misiune de a (...) adresa felicitări întregii echipe redacționale pentru minunata revistă de cultură pe care o editați. Fiecare număr este citit cu interes și este păstrat în arhiva regală pentru posteritate.”).

Mulțumiri celor trei instituții național-identitare menționate, mulțumiri tuturor celor care scriu la revistă, o citesc, o sprijină. (Gh. Păun)

POP; Acad. Gabriela PANĂ DINDELEGAN

42. (8 articole) Viorel GAFTEA; Vasile VASILE; Radu PETRESCU-MUSCEL; Mircea BĂDUȚ; Mihai NEAGU BASARAB, Germania; Marilena BARA; Marie-Jeanne VASILOIU; George PAULIAN; Dumitru GABURA, Chișinău; Dragoș OLARU, Cernăuți

43. (7 articole) Victoria MILESCU; Ștefan BUZĂRNEȘCU; Rodica BRETIN; Mihai VINEREANU; Marin AIFTINCĂ; Maria CALLEYA; Gheorghe OLTEANU; Geo CĂLUGĂRU; Gen. Mihail ORZEAȚĂ; Felix NICOLAU; Elena STOICA; Alexandru MIRONOV;

Acad. Nicolae DABIJA, Chișinău; Tudor PETCU

44. (6 articole) Ștefan STAREȚU; Radu HOMESCU; M.N. RUSU, SUA; Lia Maria ANDREIȚĂ; Iulian DRAGOMIR; Ilie CIURESCU; Cornel ȚUCĂ; Claudia VOICULESCU; Cezar BĂDESCU; Ana DOBRE; Alexandru CAZACU; Adrian RADU; Acad. Irinel POPESCU

45. (5 articole) Traian DIACONESCU; Pr. Theodor DAMIAN, SUA; Oana-Lucia DIMITRIU; Maruca PIVNICERU; Iulian CHIVU; Emanuel BĂDESCU; Dan LUPESCU; Coca BALOTĂ; Alexandru A. POPOVICI; Afrodita IORGULESCU; Acad. Valeriu MATEI, Chișinău; Acad. Cristian HERA; Acad. Constantin C. PETOLESU

46. (4 articole) Victor STEROM; Ștefan I. STĂICULESCU; Silviu GHERMAN; Sanda GOLOPENȚIA, SUA; Radu CĂRNECI; Pr. Dumitru-Codruț SCURTU; Paul RADOVICI; Neagu UDROIU; Mihail DIACONESCU; Magda GRIGORE; Lucian GRUIA; Ion FERCU; Ion Aurel GĂRJOABĂ; Ioan TODEA; Grid MODORCEA; Gherghina MIHĂESCU; Gen. Florian TUCĂ; Eugenia BULAT, Chișinău; Dumitru

PĂSAT, Chișinău; Dumitru Augustin DOMAN; Corin BIANU; Col. Laurențiu DOMNIȘORU; Aurel V. DAVID; Alex. ȘTEFĂNESCU; Alecu RENIȚĂ, Chișinău; Acad. Vasile TONOIU; Acad. Emil BURZO; Acad. Dorel BANABIC; Acad. Cătălin ZAMFIR; Acad. Arto SALOMAA, Finlanda

47. (3 articole) Zenovie CÂRLUGEA; Viorel DINESCU; Victor POPA; Acad. Vasile BAHNARU, Chișinău; Traian D. LAZĂR; Titi DAMIAN; Sorin-Dănuț RADU; Sorin MAZILESCU; Pr. Wim LAMFERS, Olanda; Petre GURAN; Nicu CIOBANU, Serbia; Nicolae DINCULEANU, SUA; Nicolae Dan FRUNTELATĂ; Monica DUȘAN; Mircea Radu IACOBAN; Mihai CĂLUGĂRIȚOIU; Mihaela MARINESCU; Marin BEȘCUCĂ; Mariana NICOLAE; Liviu P. DINU; Lina CODREANU; Lech POLKOWSKI, Polonia; Ion Ștefan GHILIMESCU; Ion C. HIRU; Geta DELEANU COICIU; Germain DROOENBROODT, Spania; George Dan ISTRATE; Gen. Ionel DUMITRESCU; Gabriel DRAGNEA; Emanoil STERESCU; Eliza ROHA; Elena ARMENESCU; Cristina ȘTEFAN; Cristina MINCU; Corneliu ZEANA; Corina VLAD DIACONESCU; Constantin POPESCU; Călin GEORGESCU; Aurelia CORBEANU; Ana-Maria PLĂMĂDEALĂ, Chișinău; Ana-Maria GOILAV; Alexandru TAȘNADI; Alexandru Ș. BOLOGA; Acad. Victor VOICU; Acad. Dan BERINDEI

48. (2 articole) Zenovia ZAMFIR; Vladimir AXIONOV, Chișinău; Vlad MISCHEVCA, Chișinău; Victor VERNESCU; Vasile ANDRU; Valeriu RÂPEANU; Valeriu BUTULESCU; Tudor RĂȚOI; Traian IONESCU; Tănase DIMA; Sterian PRICOPE; Stelian GOMBOȘ; Stan I. FLOREA; Silvan G. ESCU;

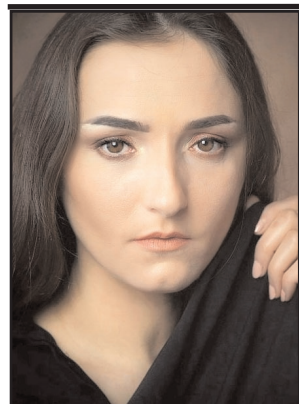
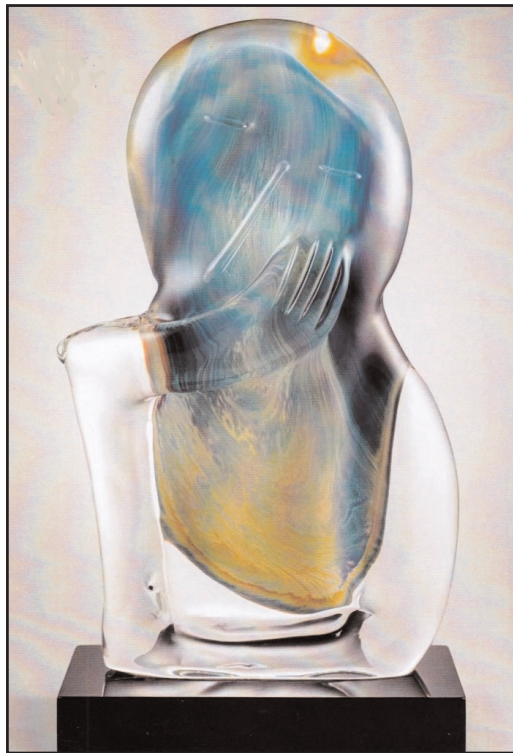

Radu-Illarion MUNTEANU; Radu BOTIȘ; Pr. Ioan NECULOIU; Pr. Ioan DURĂ, Belgia; Petre ROMAN; Petre POPA; Petre DAN-STRĂULEȘTI; Petre CICHIRDAN; Pavel POPA, Chișinău; Passionaria STOICESCU; Otilia ZAHARIA; Octav CALLEYA, Spania; Nicolae SAVU; Nicolae MĂTCAȘ, Chișinău; Nichita SANDU; Mugur Ioan GRIGORIȚĂ, Chișinău; Monica GROSU; Mirela ȘTEFĂNESCU; Mircea POPA; Maurice MARGENSTERN, Franța; Maria NIȚU; Maria CHIRTOACĂ; Liliana POPA; Jozef KELEMEN, Cehia; Isabela VASILIU-SCRABA; Ionel NECULA; Ion UNGUREANU, Chișinău; Ion PIȚOIU-DRAGOMIR; Ion ISTRATE; Ion HOLBAN, Chișinău; Ion CONSTANTIN; Ioan PĂUNESCU; Ioan CRĂCIUN; Ioan C. POPA; George ROTARU; George CORBU; George BACIU; Gen. Ilie GORJAN; Gabriela RUSU-PĂSĂRIN; Gabriela DUMITRESCU; Eugen CRISTEA; Emil ȚIRCOMNICU; Elisaveta NOVAC; Eduardo GONZÁLES-BARBA CAPOTE, Spania; Dumitru SÎRGHIE; Dumitru OLĂRESCU, Chișinău; Dumitru LAZĂR; Dionis LICA, Chișinău; Denisa POPESCU MARTIN; Delia MUNTEAN; Dan ZAMFIRESCU; Crisula ȘTEFĂNESCU, Germania; Constantin VOICULESCU; Col. Gheorghe CRISTACHE; Cătălina HAȘOTTI; Andrei BREABĂN; Alexandru POPA; Aida VĂLCEANU, Franța; Adrian SĂVOIU; Acad. Nicolae ANASTASIU; Acad. Florin Gheorghe FILIP; Acad. Constantin GAINDRIC, Chișinău

49. (1 articol) Vlad BILEVSKY; Virgil ȘERBU CISTEIANU; Viliia BANȚA; Victor DUMBRĂVEANU, Chișinău; Vasile SZOLGA; Vasile SÂRBU; Vasile CARTOFEANU, Chișinău; Vasile BURLUI; Vasile BERINDE; Vali GROSSU; Valeriu DULGHERU, Chișinău; Valeria MIHALACHE, SUA; Valentin TOMULEȚ; Tudorel URIAN; Tudor RUSU; Tudor CICU; Tudor Călin ZAROJANU; Tudor BĂLĂNESCU; Traian VASILCĂU, Chișinău; Toma ALBU; Titus VÎJEU; Teofil RĂCHIȚEANU; Teodora CANTU; Teodor MAVRODIN; Tatiana ROTARU, Chișinău; Tasin GEMIL; Takashi YOKOMORI, Japonia; Stelian NICULESCU; Ștefan IONESCU-BERECHET; Ștefan DUMITRESCU; Ștefan DINA; Sorin ISTRAIL, SUA; Sorin CERIN, Franța; Sorin ANTOHI; Sînziana RAVINI, Franța; Simona-Ștefania LUPESCU; Simion ZANFIR; Silviu NEGUȚ; Silviu MILOIU; Silviu ANDRIEȘ, Chișinău; Sidonia TEODORESCU; Sever VOINESCU; Sevastian TUDOR; Sergiu I. CHIRCĂ; Serghei COLOȘENCO; Ruxandra CARTIANU; Rodica IUNCU; Rafael CARCELÉN GARCÍA, Spania; Radu MUNTEANU; PS Virgil BERCEA; PS Timotei PRAHOVEANUL; Pr. Virgil OPRESCU RUNCEANU; Pr. Vasile MARINESCU; Pr. Nicolae MOGA; Pr. Dan TOADER; Pierluigi FRISCO, Olanda; Petru SOLOANARU; Petru Demetru POPESCU; Petre PEREȘ; Petre FRANGOPOL; Pavel PEREȘ; Paul GHEORGHIESCU; Paul CERNAT; Panaite CHIFU;

Oxana MUNTEANU, Chișinău; Onufrie VINȚELER; Ömer ECEGIOGLU, SUA; Octavian TĂCU, Chișinău; Octavian SACHELARIE; Octavian MIHALCEA; Oana GABROVEANU; Nora OANCEA; Ninela CARANFIL, Chișinău; Nicoleta DJIGHT; Nicolae PETRESCU-REDI; Nicolae MOISESCU; Nicolae BADIU; Nicolae BADEA; Nicolae BĂCIUȚ; Aurel ANGHEL; Nathaniel CORNOIU-JITĂRAȘU; Nae-Simion PLEȘCA, Chișinău; Monica GOT; Moise MITULESCU; Mircea STĂNESCU; Mina-Maria RUSU; Mihai-Octavian GROZA; Mihai OGRINJI; Mihai MAXIM; Mihai GOLESCU; Mihai DOBRE; Mihai DINU; Mihai BATOG-BUJENIȚĂ; Mihaela I. RĂDULESCU; Marius POPESCU; Marius PĂDURARU; Marius CHELARU; Marian MOȘNEAGU; Maria MOCANU, Chișinău; Maria Margareta LABIȘ; Maria BUTA; Maria Ana TUPAN; Marga-Rita POPELI-TATU; Marcel ȚENA; Manuel ANGELESCU; Malvine MOCENCO; Magda URSACHE; Luiza AVRAM; Lucia PĂTRAȘCU; Lucia OLARU NENATI; Liviu JALBĂ; Liviu ARDEIAȘ; Livia FUMURESCU; Liliana ARON; Lila SÂNTEAN-KARI, Canada; Lazăr POPESCU; Lavinia SPANDONIDE; Kamala KRITHIVASAN, India; Juraj HROMKOVIC, Elveția; Juan Luque CARRILLO, Spania; Jozef GRUSKA, Cehia; Jean-Paul GAVARD-PERRET, Franța; Jean DUMITRAȘCU; Jana HORÁKOVÁ, Cehia; Iurie COLEȘNIC, Chișinău; Iuliana GOREA COSTIN, Chișinău; Iulian Stelian BOȚOGHINĂ; Iulian RUSANOVSCI, Chișinău; Ionuț GEANĂ; Ionel Marius POPESCU; Ion VLAS; Ion LAZU; Ion I. SOLCANU; Ion DUMITRESCU; Ion DODU BĂLAN; Ion DIORDIEV, Chișinău; Ioana-Ruxandra FRUNTELATĂ; Ioana MAMALI, SUA; Ioan St. LAZĂR; Ioan SCURTU; Ioan MĂNĂSCURTĂ; Ioan LASCU; Ioan HOLBAN; Ioan GROȘAN; Ioan GODEA; Ioan DZIȚAC; Ioan CURTEAN DE HONDOL; Ilie BARANGĂ; Iana ALBU, Chișinău; Horia Ion GROZA, SUA; Horia GLIGOR; Henrieta Anișoara ȘERBAN; Gheorghe SĂSĂRMAN, Germania; Gheorghe MATEESCU; Gheorghe MARIN; Gheorghe JURMA; Gheorghe FRANGULEA; Gheorghe BOLDUR-LĂȚESCU; Gheorghe A. STROIA; George ȘOVU; Gen. Radu THEODORU;

Gen. Petru NEGHIU; Gen. Mihai RADU; Gen. Ion CERĂCEANU; Gen. Gheorghe ILIE; Gen. Dan MISCHIANU; Galina MARTEA, Chișinău; Gabriel HASMAȚUCHI; Florin COSTINESCU; Fernando Sancho CAPARRINI, Spania; Eugeniu IVĂNESCU; Eugen GHEORGHITĂ; Eugen CONSTANTINESCU; Episcop Macarie DRĂGOI, Suedia; Emilia STROE; Emil OPRESCU; Emil CONSTANTINESCU; Elena ROITBURD; Ducu GHEORGHIESCU; Dorin NĂDRĂU; Doina RIZEA; Doina MÂNDRU; Doina GRECU; Daniela ȘONTICĂ; Daniela GUMANN, Austria; Daniela GÎFU; Daniela CRISTEA-STAN; Daniel DELEANU, Canada; Daniel DAVID; Dana TĂUTU SCHLOMIUK, Canada; Dana GLIGA; Dan Toma DULCIU; Dan Marius DRĂGAN; Dan IONESCU; Cristina ȘERBĂNICĂ; Cristiana ARANGHELOVICI; Cristian MITROFAN; Cristian CIUREA; Corneliu VASILE; Corina Ligia VLAD; Corina Anca SIMION; Constantin GIURGINCA-CRAINA; Constantin CUBLEȘAN; Constantin CLOȘCĂ; Constantin AGRICOLA MIU; Constanța APETROAIE; Col. Ion GIURCĂ; Claudiu NEAGOE; Claudia SLUTU-GRAMA, Chișinău; Claudia Lidia BADEA, Austria; Cicerone GEORGESCU; Cătălina MACOVEI; Cătălin BELDEA; Cai QING, China; Bogdan GHIURCO; Bogdan CONSTANTINESCU; Bianca PANȚURU; Aurică Gh. OLTEANU; Aurelian SILVESTRU, Chișinău; Aurelian BĂDULESCU; Aurel RAD; Arhim. Veniamin MICLE; Antonio RAMÍREZ ALMANZA, Spania; Anton MORARU; Anna BATTISTA, Italia; Angel NEPOMUCENO, Spania; Andrés MOYA, Spania; Andrei VERNESCU; Andrei ILIESCU; Anca-Diana POPESCU; Anca CHIOREAN; Anatol PETRENCU, Chișinău; Alina CIOBANU; Alexandru NEMOIANU, SUA; Alexandru GHEORGHIESCU; Alexandra-Violeta GHEORGHIEU; Alexandra COSTACHE-BABCINSCHI; Adrian ȚION; Adrian STĂNILĂ; Adrian LESENCIUC; Adrian BUZATU; Adina NANU; Adina ANDRIȚOIU; Acad. Victor TOMA; Acad. Victor SPINEL; Acad. Sabina ISPAS; Acad. Nicolae Șt. NOICA; Acad. Mitrofan CIOBANU, Chișinău; Acad. Mihail M. CERNEA, SUA; Acad. Marius PORUMB; Acad. Ionel CÂNDEA; Acad. Ion TIGHINEANU, Chișinău; Acad. Ion BOSTAN, Chișinău; Acad. Ilie PÂRVU; Acad. Gheorghe VLĂDUȚESCU; Acad. Gheorghe M. ȘTEFAN; Acad. Gheorghe DUCA, Chișinău; Acad. Gheorghe COJOCARU, Chișinău; Acad. Gheorghe BENGĂ; Acad. Emilian DOBRESCU; Acad. Constantin BĂLĂCEANU-STOLNICI; Abdiel ALMODÓVAR-SANTIAGO, Spania.

Promisiune

Jackie Kay (Scoția)

Amintește-ți, momentul din an
când viitorul se întrevide
ca o foaie albă de hârtie,
un calendar curat, o nouă șansă.
Pe stratul gros de zăpadă albă
lași urme proaspete,
apoi le privești cum dispar
cu suflarea vigoasă a vântului.
Umple-ți paharul, în cinstea noastră.
Promisiuni făcute pentru a fi încălcate,
făcute pentru a dura.

Poezie fără frontiere

Traducere de Iuliana PAȘCA și Germain DROOGENBROODT

Dorința

Germain Droogenbroodt

Așa cum luna
veghetoarea întunericii
răvnește noaptea
așa cum visul
amână zorii
și-așteaptă seara
tot astfel îl dorește ea pe cel
care-i înecă zilei sale-amarul
asprimea ciulinilor
și umbra luminii.

(Trad. Paula ROMANESCU)

Întoarcere târzie

Marijke Hanegraaf (Olanda)

Cufundați în tăcere, așteptăm vești
din lumea de afară care, încă, nu vor să ajungă.
Stăm într-o tăcere ciudată; să mai spunem ceva
acum e târziu. Ai fost un loc al statorniciei, iar acum ești plecat.
Câteodată, neliniștiți, trecem pe la patul tău pentru o clipă,
Privim aproape cu reverență la ceea ce zace acolo pierit.
Orfană, camera în jurul meu,
taburetul proaspăt retapițat, cana recent folosită.
Ambii frați înconjurați de soții, televizorul mut,
pete pe covor și certificatul de deces pe masă.
Dezintrupat, ești eliberat.
În miezul nopții muribunde, prind ultimul tren.

Istoria de lângă noi

Dan D. FARCAȘ

În articolul de luna trecută am relatat câte ceva despre condițiile susținerii unui doctorat în anii '60-'70 ai secolului trecut, folosind propriul exemplu. Merită să istorisesc și ce a mai urmat.

Profesorul Grigore Moisil îmi sugerase, mai demult, că aș putea face o teză punând cap la cap articole publicate în reviste cotate științific. Mi-am dat seama curând că la Facultatea de matematică din București ștacheta era mult mai sus comparativ cu articolele despre simularea rețelelor neuronale pe care le publicasem. Aici o teză de matematică trebuia să fie o teză de matematică.

Încă la Timișoara prezentasem o comunicare intitulată „O definiție a învățării la automate cu autoinstruire” – despre automatele aleatoare care urmăresc obiective proprii. Putea fi un punct de plecare. Din păcate, conducătorul meu de doctorat nici nu știa și nici nu era interesat de acest subiect. M-a ajutat doar să cer, la un moment dat, o amânare a predării tezei. La Universitatea din București nu cunoșteam pe nimeni să mă îndrume. Omul providențial a fost atunci Mihai Botez. Mi-a adus câteva teze, să înțeleg unde e ștacheta, și mi-a dat mai multe sfaturi utile. Au urmat întâlniri cu Silviu Guiașu și Corneliu Zidăroiu, în lucrările cărora (desigur, nu numai) m-am ancorat în continuare.

Cu Mihai Botez ne apropiasem, la scurt timp după ce ne-am cunoscut, având afinități intelectuale și culturale comune. Faptul că pe atunci locuiam pe platforma instituției și o bună parte din timp erau prezente acolo soția mea Magda, ca și mama ei, l-a făcut pe Michel (cum era de regulă apelat) ca uneori, chiar în timpul orelor de program, să ne viziteze, fiind introdus oarecum în familie.

După ce a plecat de la CEPECA, în 1970, relațiile noastre au rămas la fel de bune. Relatez două fapte, semnificative pentru raporturile dintre noi. În vremurile acelea era foarte greu să primești un „buletin de București”, adică dreptul de a avea domiciliul legal în oraș. Cu ocazia transferului meu la CEPECA, documentele obligatorii în acest sens au fost întocmite neglijent, iar când a fost să ne mutăm în apartamentul arvunit din București, am întâmpinat câteva probleme. Ele s-au putut rezolva prin faptul că Mihai Botez și-a convins mama să ne primească, pentru un timp, formal, „în spațiu”, în locuința ei.

Ca un al doilea detaliu, nu am găsit menționat, în biografiile sale, că Mihai Botez era pe atunci însurat. Nu ne-a făcut cunoștință cu nevasta lui decât întâmplător și în treacăt. În sutele de întâlniri pe care le-am avut, apărea mereu singur. Într-o bună zi, amicul meu m-a anunțat că a decis să se despartă de nevastă și că dorește să-i fie singurul martor la divorț. L-am ajutat cât am putut de bine și dorința lui s-a realizat. Mariana Celac a fost, mai târziu, a doua lui nevastă, cu care a și venit în vizită în casa noastră, iar pe cea de a treia am cunoscut-o, din păcate, abia la catafalcul lui Michel, în 1995.

Prin vara lui 1974 reușisem să pun pe hârtie o teză cu cap și coadă. Automatele aleatoare posedând o funcție de utilitate, care constituiau obiectul lucrării mele, dezvoltau automatele aleatoare introduse de Onicescu și Guiașu, iar faptul că automatul își optimiza strategiile se întâlnea cu lanțurile Markov „dirijate” și cu programarea dinamică având orizont infinit, domeniu în care Corneliu Zidăroiu era unul dintre cei mai buni specialiști de la noi. Elaborasem un algoritm de găsire a strategiei optime, reușisem să definesc condițiile de descompunere a automatelor și făcusem și un capitol de logici, oarecum ca răspuns la preocupările mele discutate cu profesorul Moisil. Din păcate, nu i-l mai puteam arăta, întrucât trecuse la cele veșnice în mai 1973.

În septembrie 1974, i-am înmănat teza lui Paul Constantinescu. Doream doar să-mi dea „undă verde” pentru a purcede spre susținerea finală, poate cu mici ajustări în text. Neșansa a făcut ca tocmai atunci Paul, încercând să formalizeze cum funcționează o întreprindere, a ajuns la concluzia (după părerea mea, banală) că toate se pot reduce la combinații din două bucle informaționale suprapuse: cea de sus

bucla strategică, cea de jos bucla tactică sau operativă. A botezat această găselniță cu numele de „S2”. După ce a aruncat o privire fugară peste hârtiile mele, m-a întrebat „ai pus și S2?” După ce am băiguit că nu m-am gândit la așa ceva, a continuat „te rog să pui și să faci și un exemplu de S2 pentru conducerea unei întreprinderi, ca și un program de calculator, cu o rulare pentru optimizarea producției”.

Mi-a luat un an și jumătate, printre sarcini de serviciu și deplasări în provincie, să răspund la noile cerințe. Mi-a mai trebuit și o aprobare, deoarece depășisem cele o sută de pagini care erau permise ca limită superioară pentru o teză de doctorat, întrucât în perioada aceea se făcea, pe plan național, economie de hârtie. Am compus și un „autoreferat” și am lăsat din nou lucrarea lui Paul Constantinescu. După mai multe luni în care l-am tot întrebat, profesorul m-a dus la el acasă, lăsându-mă să caut lucrarea într-un teanc de dosare care se înălța de la podea până în tavan. Am înțeles aluzia, am găsit teza și autoreferatul și în scurt timp am redactat și referatul său.

În cele ce au urmat, din nou Mihai Botez a fost cel care m-a ajutat, sugerându-mi pe cei mai nimeriți referenți la teză (era nevoie de trei), stând și de vorbă cu respectivii. Cel mai important a fost academicianul Octav Onicescu (1892–1983), unul dintre întemeietorii școlii române de statistică și probabilități. La vremea aceea avea 85 de ani, intrase demult în legendă, dar era încă activ. Mihai Botez fusese unul dintre studenții lui preferați, fiind totdeauna bine primit în vila lui din cartierul (azi demolat) aflat la sud de podul Hasdeu. Aici m-a dus Mihai și pe mine pentru discuții cu distinsul profesor.

Teza mea continua de fapt una dintre ideile acestuia, dintr-o lucrare elaborată împreună cu Silviu Guiașu, ulterior profesor la Universitatea York din Toronto. Așa că, în mod firesc, Guiașu a fost a doua opțiune ca referent. Mihai Botez, deși pe atunci începuse deja să se pună rău cu regimul și i se retrăsese anumite drepturi, putea fi încă al treilea referent. Așa se face, că în august 1977, din punct de vedere strict științific, eram pregătit.

Mai rămăseseră doar niște amănunte birocratice. Merită să le relatez detaliat pentru a înțelege cum decurgeau lucrurile în vremurile acelea. Pentru a susține teza, era necesar ca aceasta să fie depusă la Universitate în patru exemplare (bătute la mașină; orice alt mijloc de multiplicare fiind prohibit pentru marele public), rezumatul tezei (tot patru), ca și un dosar cu acte însoțitoare. Firește, în dosar trebuia să se regăsească referatul conducătorului științific (cu o notă că lucrarea nu conține date secrete ori idei brevetabile), propunerea de comisie făcută de același conducător, un memoriu de activitate, o listă de lucrări științifice și o cerere tip. Până aici lucrurile erau oarecum raționale. Se mai cerea copia legalizată la notariat după diploma de absolvire a facultății, deși aceasta fusese depusă deja odată, la admitere.

În continuare, în conformitate cu lista de pe avizierul Universității, urmau însă niște ciudățenii, să nu le zic altfel. Trebuia completată „fișa personală model 4”, la care se atașau o „autobiografie” (aceea cu ce au fost părinții, bunicii, ce politică au făcut, dacă au avut vreo avere etc.) și un „referat de personal în plic sigilat” de la serviciul de „cadre” de la locul de muncă (în care scria ce anume știe despre tine „The Big Brother” și tu n-aveai voie să afli). În plus, întrucât cele de până aici nu erau socotite suficiente, mai trebuiau atașate încă patru caracterizări...

Prima caracterizare era de fapt „procesul-verbal al ședinței colectivului de muncă în care s-a discutat activitatea doctorandului”. Desigur, s-a convocat o astfel de ședință, colegii mei au luat cuvântul, cineva a notat părerile lor, le-a pus pe hârtie, șeful de colectiv a semnat pentru conformitate, iar apoi a semnat și directorul, care confirma seriozitatea demersului. Aici n-am avut probleme. Ca cititorul să înțeleagă că nu era o simplă formalitate, menționez că o caracterizare similară se cerea pe atunci și la admiterea la doctorat. Un coleg al meu, proaspăt „măritat” cu fiica unui foarte mare șef de la Partid era zorit de socrul său să-și dea doctoratul, pentru a-l lansa apoi spre o carieră potrivită noului rang. La „ședința colectivului de muncă”, colegii au refuzat să-i dea aviz favorabil, punându-i în vedere ca mai întâi să publice suficiente lucrări științifice în reviste de prestigiu și abia pe urmă să mai vină la colectivul de muncă și să ceară aviz de doctorat.

A doua caracterizare era „Aprecieria anuală” de la locul de muncă (se preciza că este cea „conform legii 12”). Trebuia să aibă cam două pagini, cu detalierea activităților efectuate de doctorand în cursul ultimului an. Aprecieria era semnată de directorul instituției și de secretarul organizației de bază a Partidului. Cu alte cuvinte, era aprecierea la nivelul Centrului de Prelucrare Automată a Datelor și Consultanță (CPADC) unde lucram. Pe asta am obținut-o, de asemenea, fără probleme.

Al treilea document, tot de două pagini, era „caracterizarea asupra activității”, de la instituția sau întreprinderea unde doctorandul lucrează, semnată de conducere și secretarul comitetului de Partid, având data și ștampila instituției”. Am păstrat o copie și văd că este de fapt „Recomandarea Comisiei metodico-științifice a CPADC”, semnată de același director ca și la primele două. În partea de sus a primei pagini scria: „Concluziile stabilite de Comisia metodico-științifică a CPADC sunt însușite de prorectorul coordonator și de secretarul Comitetului de Partid”. Dintre aceștia doi, primul care a semnat a fost, desigur, prorectorul coordonator Jan Beiu, cel care în 1971 luase locul lui Johnny Niculescu. Cu o sinceritate dezarmantă, pe copia pentru mine, mi-a scris o notă personală: „Am iscălit cu mari rezerve; lucrarea eludează complet factorul om și există pericolul de a fi etichetată ca «apolitică»”. Recitiți vă rog... Insul mă cunoștea bine și știa că e vorba de o teză de matematică și încă una chinuită să optimizeze niște operații dintr-o întreprindere... A doua semnătură, cea a secretarului Comitetului de Partid al Academiei „Ștefan Gheorghiu”, am obținut-o fără adnotări.

Și ajungem la al patrulea document, intitulat „Adresă din partea instituției, prin care se comunică avizul Comitetului Municipal București al PCR, semnată de director, secretarul Comitetului PCR și șeful serviciului de personal”. Am înțeles că trebuie să încep cu șeful de cadre. Acesta a făcut, într-adevăr, o hârtie către Comitetul Municipal. Răspunsul a venit, după un timp, ferm și concis – „Nu!” Pe cei de la personal îi știam bine, întrucât unii fuseseră aduși de la CEPECA. L-am întrebat deci care să fie cauza refuzului. Răspunsul lor a fost simplu – „nu ești membrache” (adică membru de Partid). Și ce să fac în situația asta? am mai întrebat. „Să te faci membrache”, mi-au răspuns.

A fi membru de Partid la vremea respectivă era ceva de tipul „cetățean de categoria I”, comparativ cu ceilalți, care erau „cetățeni de categoria II”. Ca membru de Partid aveai niște avantaje relative (care pe mulți nu-i interesau): părerea ta era ascultată în locurile unde se luau decizii (desigur, la nivelul tău), erai avut în vedere pentru anumite avansări și cam atât. Mai erau însă și obligații: trebuia să spui la ședințe niște lucruri care probabil nu coincideau cu ceea ce gândeai, trebuia să execuți niște activități care poate nu-ți plăceau și trebuia să plătești o cotizație echivalentă cu 1% din salariu. Se pare că totuși fuseseră suficient de mulți interesați, odată ce prin 1989 s-a ajuns ca 18% din populația României să facă parte din Partid.

Monumentul grănicerului Crăciun Toader din satul Tarasova

Iulian RUSANOVSKI

În localitatea Tarasova, raionul Rezina, la fel ca în majoritatea localităților de pe Nistru, au existat pichete de grăniceri în perioada interbelică, unde plăieșii români supravegheau hotarul de est al țării, atât de încercat de altfel de bolșevicii care doreau să invadeze România. Pichetul de grăniceri din Tarasova purta numele pandurului Tudor Vladimirescu și făcea parte din Compania VII Rezina, Regimentul 6 Grăniceri (Brigada 1 Grăniceri) care asigura hotarul de pe Nistru în circumscripția județelor Orhei, Lăpușna și Tighina.

Originar din satul Câmpu Mare, județul Olt, soldatul grănicer Crăciun Toader își exercita serviciul militar la pichetul „Tudor Vladimirescu” pe malul Nistrului. În amurgul zilei de 9 mai 1932, în timp ce stătea de veghe, a observat, în susul Nistrului, cam la vreo 800 de pași, cum niște pescari goniți de la pescuit de furtună își lăsaseră barca la mal și se îndreptaseră grăbiți către sat. Știind că aceste bărci trebuie să stea lângă pichet și gândind, pe de altă parte, ca această barcă să nu fi fost lăsată intenționat, ca vreun curier sau spion să treacă nesupărat granița, se duse să aducă barca la postul său. Fiindcă nu putea să o tragă de pe uscat, se urcă în ea.

Vâslind numai cu o prăjină, vânturile furtunii îi împinseră barca către curentul apei și fu luat de valuri. Santinelele bolșevice îl somară întâi cu vocea, apoi cu focuri de armă. Soldatul Crăciun Toader a refuzat să se predea bolșevicilor și, dezbrăcându-se, se aruncă în valuri pentru a înota spre pichet. Rănit de gloanțe și sleit de puteri, valurile furtunoase îl acoperiră, iar el căzu la fundul râului.

Trupul neînsuflețit al sărmanului grănicer a fost pescuit de lângă pichetul „Tudor Vladimirescu”, iar în memoria sa, la 01.08.1933, acestui pichet i s-a dat numele de „Soldat Crăciun Toader”, fiind situat între pichetele „Sergent Dițu Ioan” și „Regele Carol al II-lea”. De asemenea, Corpul Grănicerilor a citat cu ordinul de zi Nr. 10/932 moartea demnă a soldatului Crăciun Toader, iar Regimentul 6 Grăniceri a înscris numele lui cu litere de aur în *Cartea de onoare* a Regimentului, spre a servi drept exemplu grănicerilor străjeri ai hotarelor României Întregite.

Ideea edificării unui monument în memoria acestui grănicer a apărut în anul 2023, când aveau loc lucrările de restaurare a bustului Regelui Ferdinand I din satul Curatura, care se află în vecinătatea satului Tarasova. Atunci, în curtea Bisericii din Tarasova am identificat un monument din piatră dărâmat și resturile aruncate. Având în vedere faptul că biserica a fost închisă în perioada comunistă și transformată în depozit, probabil că și crucifixul a fost distrus tot în acele vremuri tulburi.

Lucrările de restaurare a crucifixului au fost executate de meșterul Ion Răileanu, sub supravegherea arhitectului Mihail Andrieș, pe parcursul lunilor iunie – iulie 2024. În prima fază a fost restaurat postamentul din piatră brută, care de fapt a fost ridicat în anul 1902 pentru a însemna locul fostului altar al vechii biserici, care a fost demolată pentru

a face loc actualului lăcaș de cult. În timpul restaurării acestui postament prestol, au fost descoperite vechiul antimis al bisericii și o cădelniță de argint, care cel mai probabil au fost ascunse aici pentru a fi ferite de urgia bolșevică. Relicvele au putut fi ascunse în inima acestui postament fiindcă interiorul său era de fapt umplut cu pământ. Aceste obiecte sfinte au fost ridicate spre conservare de către reprezentanții Asociației Obștești Monumentum și vor fi expuse în Muzeul Bisericesc „Paul Mihail” din Chișinău.

Deasupra prestolului vechi, au fost reamplasate două trepte din piatră naturală, adusă din stâncile din apropiere, iar peste aceste două trepte au fost instalate alte trei blocuri de piatră și crucea care străjuiește monumentul. Pe partea superioară a monumentului a fost scoasă de sub straturile de var

inscripția „1902”, care cel mai probabil indică anul când a fost reconstruită biserica nouă și amenajat prestolul vechi pentru a fi cinstit cum se cuvine. Având în vedere faptul că în partea din față exista o nișă săpată în piatră, am decis ca în acea nișă să instalăm o bucată de piatră din cariera de la Egoreni, pe care a fost eternizat următorul text: MEMORIE

Lucrările de restaurare au fost executate cu sprijinul domnului Vasile Belous, originar din satul Tarasova, care a oferit tehnica necesară instalării monumentului și diferite materiale de construcție. De asemenea, menționăm că lucrările de restaurare au fost sponsorizate de ofițerul în rezervă Ion Deli și membrii Asociației Monumentum, acestea ridicându-se la suma de 17500 lei.

Amânată de mai multe ori, sfințirea monumentului a avut loc la 18 septembrie 2024, în prezența primarului comunei Tarasova, Anatolie Chirtoacă, a primarului satului Verejeni – Serghei Popa, primarului orașului Rezina – Simion Tatarov, primarului satului Alcedar – Vasile Bumbac, a ex-președintelui Inspectoratului General al Poliției de Frontieră – Rosian Vasilo, a deputatului Vitalie Jacotă, a consilierilor raionali Calugher Marian și Liuba Stavinschi ș.a.

Imediat după dezvelirea monumentului de către primarul Anatolie Chirtoacă și avocatul Iulian Rusanovski, fanfara IGPF a intonat imnurile de stat

ale României și R. Moldova. Slujba de sfințire a fost oficiată de parohul comunei – părintele Alexei, după care au fost ținute mai multe alocuțiuni.

Rosian Vasilo, fostul șef al Poliției de Frontieră a menționat că acest monument este al optulea monument „restabilit, reîntors la locul său, în memoria grănicerilor români care au jertfit ceea ce are omul mai scump, viața, pentru Patrie”. El și-a exprimat bucuria de a vedea la eveniment prezentă și tânăra generație, copiii, „pentru că istoria adevărată a acestui grănicer, care a căzut cu moarte de erou în lupta cu bolșevicii, trebuie transmisă în continuare”. El a remarcat că cele mai multe monumente din perioada interbelică sunt aici, în raionul Rezina.

Vitalie Jacot și-a exprimat onoarea de a fi alături de comunitate la acest moment important, dedicat inaugurării și sfințirii monumentului. El a subliniat că monumentul, deși dedicat unui simplu ostaș, simbolizează sacrificiul și curajul întregului neam. Deputatul a menționat că prin acest eveniment, a fost readusă la viață o pagină eroică, deși mai puțin cunoscută, din istoria neamului nostru. Jacot a felicitat sătenii pentru că au acum un monument care reflectă trecutul, istoria satului și a apreciat contribuția administrației locale în realizarea acestui proiect. De asemenea, a mulțumit celor care au avut inițiativa și au găsit resursele necesare pentru a face din această zi una deosebită.

Fondatorul Asociației Obștești Monumentum, Iulian Rusanovski, a adus un omagiu sincer eroului Crăciun Toader, povestind despre fapta sa nobilă și vorbind despre istoria acestui monument: „Atunci când se strica biserica, altarul, ca un loc sacru, se păstra, însă, cu venirea sovieticilor și stricarea bisericilor, această cruce, pe care o vedem aici, a fost și ea aruncată, dar ulterior a fost găsită și cu ajutorul meșterului Ion Răilean a fost restaurată. Numele eroului este eternizat pe o placă de piatră, împreună cu data de 24 iulie 2024 – ziua Poliției de Frontieră a României.”

În cadrul evenimentului, ansamblul folcloric „Valea Nistrului” a interpretat cântece patriotice, iar învățătoarea Ana Ceban a recitat o poezie închinată grănicerului Crăciun Toader.

Evenimentul a fost încheiat cu depunerea florilor la picioarele monumentului și o agapă creștinească organizată de primarul Anatolie Chirtoacă. Spre final, am inspectat locul unde s-a aflat în perioada interbelică pichetul de grăniceri „Crăciun Toader” și am fost surprins să găsim vechile alei pavate cu piatră de mână plăieșilor, canalul de redirecționare a apei, subsolul și ruinele pichetului și bucătăria care s-a păstrat integral, însă se află într-o stare avansată de degradare.

(Text și fotografie reluate de la <https://monumentum.md/monumentul-granicerului-craciun-toader-din-s-tarasova/> Imaginea monumentului apare pe prima pagină a revistei.)

Eu, dacă aș fi vrut, până atunci, să devin membru de Partid, trebuia să mă fi așezat la o coadă descurajant de lungă de candidați. Mai conta și proporția fixată dintre intelectuali și muncitori. Din fericire, în sectorul în care era Academia „Ștefan Gheorghiu” erau și multe fabrici.

O rezolvare rapidă nu era posibilă decât mergând direct la Leonte Răutu, unul dintre marile figuri ale comunismului românesc, încă dinainte de război, acum tras „pe linie moartă” în funcția de „rector” al Academiei „Ștefan Gheorghiu”. Mi-a zis să-i las o notă cu ce vreau. A citit-o și a scris pe ea „să se rezolve”. Era începutul lunii decembrie. Până în februarie 1978 trecusem de furcile caudine de rigoare și eram de acum „membrache”. Am revenit cu o cerere la Comitetul Municipal de Partid, pentru aprobarea susținerii tezei, menționând și noua mea calitate. Răspunsul a fost de această dată „Da!” La sfârșitul lunii aprilie 1978 aveam în sfârșit toate documentele și am depus dosarul de doctorat.

Am avut noroc. În luna mai 1978, fratele meu, împreună cu soția lui, au plecat în prima lor excursie în „vest”, la Viena. (Era ceva excepțional, care le-a reușit.) Pe noi nu ne-au anunțat decât atunci când erau deja acolo; nu aveau suficientă încredere. Nu s-au mai oprit apoi decât în San Diego, California, unde s-au și stabilit. Era ceva extrem de grav pentru familia rămasă în țară. Dacă ar fi plecat

cu câteva luni mai devreme, poate că nici azi n-aș avea titlul de doctor în matematici...

La susținerea tezei a fost prezentă doamna decan Cabiria Andreian (1928–2018, membru de onoare al Academiei Române), referenții și vreo treizeci de invitați. Pe profesorul Onicescu l-am adus și l-am dus acasă cu mașina proprie. Mi-a povestit pe drum, între altele, că, înainte de război, fusese președintele Automobil Clubului Român. În timpul susținerii tezei, singura întrebare la obiect mi-a pus-o tot profesorul Onicescu.

Mai merită o mențiune faptul că, după ce am terminat doctoratul, profesorul Paul Constantinescu mi-a spus, cât se poate de serios, că acum este momentul să încep să citesc ceva despre... electrodinamica cuantică. Îl preocupa domeniul, vrând să întregască ecuațiile lui Maxwell cu componenta „informație”. L-am dezamăgit, refuzându-l.

Din păcate, nu am avut condiții ori resurse nici pentru a continua cercetarea începută în teză. Pentru ca ideile din lucrare să nu se piardă, am reușit doar să le public, după câțiva ani, însoțite de substanțiale explicații, la Editura Științifică și Enciclopedică, cu titlul *Automate aleatoare cu utilități*.

Podul de reviste

Acad. Irinel Popescu, un erou al medicinei transfrontaliere

Acad. Gheorghe DUCA

Academia Română a fost mereu un loc unde excelența în diverse domenii a fost nu doar recunoscută, ci și celebrată.

În cadrul acestui prestigios forum, îmi face o deosebită plăcere să vorbesc despre unul dintre cei mai remarcabili membri ai acestei instituții, acad. Irinel Popescu.

Irinel Popescu este o personalitate emblematică în lumea medicală, recunoscut nu doar în România, ci și pe plan internațional pentru contribuțiile sale semnificative în domeniul chirurgiei hepatice și transplantului hepatic. Cariera sa este exemplul perfect de dedicare și pasiune pentru medicină și pentru ameliorarea suferințelor pacienților.

Un moment definitoriu în cariera acad. Popescu a fost dezvoltarea programului de transplant hepatic la Spitalul Fundeni, un program care a salvat vieți și a schimbat destine. Acesta nu a fost doar un progres tehnic, ci și o demonstrație de compasiune și dedicare, întrucât fiecare caz tratat sub îndrumarea sa a reflectat angajamentul profund pentru recuperarea și binele pacientului.

În plus, acad. Irinel Popescu a fost un pionier în introducerea tehnicilor chirurgicale avansate și în promovarea unor standarde înalte în practica medicală. Prin munca sa, a inspirat generații de chirurgi, contribuind astfel la creșterea calității actului medical românesc.

Contribuțiile sale excepționale s-au extins și peste Prut, ajutând numeroși basarabeni care au avut nevoie de intervenții chirurgicale complexe și de transplant hepatic. Printre pacienții săi se numără personalități marcante, precum membrul corespondent al Academiei de Științe a Moldovei, Valeriu Matei, dar și sportivi de performanță din

Republica Moldova, cum ar fi Tudor Casapu și alții. Prin aceste gesturi de solidaritate și profesionalism, acad. Irinel Popescu a demonstrat că medicina nu are granițe, ci este ghidată de umanitate și dorința de a salva vieți.

Dedicarea sa nu se limitează doar la sala de operație sau la cercetare; acad. Popescu este de asemenea un mentor pentru mulți tineri medici și chirurgi. El își împărtășește cunoștințele și experiența cu o generozitate remarcabilă, modelând astfel viitorul medicinei în România și Republica Moldova.

În semn de recunoaștere a contribuțiilor sale valoroase, Academia Română l-a inclus pe acad. Irinel Popescu în rândurile sale, o onoare pe care o merită cu prisosință.

De asemenea, Academia de Științe din Moldova l-a ales ca membru de onoare, apreciind astfel profesionalismul și dedicația sa pentru știință și medicină. Prin activitatea și realizările sale, acad. Irinel Popescu nu doar că reprezintă excelența în medicină, dar și spiritul umanitar care ar trebui să ghideze fiecare practică medicală.

În concluzie, acad. Irinel Popescu este nu doar un medic și chirurg de excepție, dar și o inspirație pentru noi toți, o dovadă vie că profesionalismul, inovația și compasiunea pot merge mână în mână pentru a îmbunătăți vieți și a construi un viitor mai bun în medicină.

Îi mulțumim pentru tot ce a făcut pentru basarabeni, pentru România și pentru medicina mondială.

Îl felicităm pentru toate realizările sale extraordinare și pentru exemplul pe care îl oferă comunității medicale și academice din întreaga lume.

În încheiere, îmi exprim admirația și respectul profund pentru colegul și prietenul meu, acad. Irinel Popescu, și îi doresc mult succes în continuarea acestei călătorii remarcabile în slujba sănătății și științei.

(Nota red.: Acad. Gheorghe Duca a fost președinte al Academiei de Științe a Moldovei din 2004 până în 2018. Pe 27 februarie 2025, academicianul Irinel Popescu și-a susținut în Aula Academiei discursul de recepție în Academia Română cu titlul *Elogiu Spitalului Fundeni*. Răspunsul a fost rostit de acad. Victor Voicu. Evenimentul a fost transmis în direct pe canalul YouTube al Academiei Române, unde a rămas arhivat la adresa <https://www.youtube.com/@academiaronana8832/streams>. În imagine apar academicienii Irinel Popescu și Gheorghe Duca, după discursul de recepție.)

Poeme de jar – De la Nistru pân' la Tisa

Săracă țară bogată

Nicolae Dabija

Frunză verde foaie lată
Săracă țară bogată!
Neam pribeag, nu undeva –
Emigrant în țara ta!

Tot ai zis c-așa ți-i scris:
Să fii liber doar închis!
Necăjitul meu popor,
Că-ți mai arde de umor!

Of, sătulule flămând
Lângă ape însetând!
Cum cerșim cu gura mută
Pâinea tot de noi crescută.

Țara mea de oameni triști,
Mult mă mir că mai exiști,
Ciopârțită în bucăți
Că te mai găsesc pe hărți.

Tot mai tristă te apuc
De când corbii te conduc
Și te duc – șontâc! – de zor
Spre Mărețul viitor.

Săracă țară bogată,
Vine vântul să te bată,
Vine cerul să te ningă
Și toți morții să te plângă.

N-o să mori de două ori:
Larg ți-a fost în închisori
Și cald ți-a fost în Siberii,
Țară prinsă-ntre imperii.

Fii cu Dumnezeu atentă:
Te prefaci in-de-pen-den-tă,
Te prefaci c-ai fi stăpână –
Cu cătușele în mână!

Și iar verde foaie lată,
Săracă țară bogată,
Săracă țară furată,
Mai și cânti, trasă pe roată...

(Poem apărut în revista *Totuși iubirea*, 15-22 octombrie 1992.)

Gligore Fărățară

Andrei Ciurunga

De-un car de ani mă tot numesc așa
bătrânii brazi pe care-i țin de neamuri,
aghesmuind pe jos, în calea mea,
cu lacrimi de rășină de pe ramuri.

Când urc pe munte, sus, printre păduri,
aud, de sub a crengilor povară,
cum mă îndeamnă nevăzute guri:
„Rămâi la noi, Gligore Fărățară”.

Dacă mă prinde-al Dunării șuvoi
cu spume albe ce se sparg în valuri:
„Gligore Fărățară, hai cu noi!”
mă cheamă glasul apei dintre maluri.

Iar când pornesc smerit spre cimitir
să mai îngrop câte-un copil de ceară
mă trag de mână morții mei în șir:
„Mai stai cu noi, Gligore Fărățară!”

Privesc în brazdă: plugul nu-i al meu.
fac ochii roată: nu-i a mea moșia,
și parcă, Doamne, nu mai sunt nici eu,
nici Gheorghe, nici Ileana, nici Maria.

Vara cosesc – n-am pâine la iernat,
cresc iarna boii ca să-i pierd în vară
și-mi cară hoții țara hat cu hat,
eu rămân tot Gligore Fărățară.

Mă uit spre cer, dar nu-l mai văd senin,
aș întreba – și nu cutez a spune:
„Oare și cerul s-a întors străin
sau mi-e surată zarea de cărbune?”

Și tot aștept cu fiecare nor
să se dezlege-a ploilor pornire
și de pe fața dreptului ogor
să spele apa strâmba rânduire.

Apoi va scoate Dumnezeu din sân
hrisovul vechi, pecetluit cu ceară,
să-l întărească iarăși de stăpân
pe robul său Gligore Fărățară.

Voi ști atunci că plugul e al meu,
a mea cu toate brazdele moșia
și voievod pe toată holda eu
și Gheorghe și Ileana și Maria...

(Reluare din volumul Ilie Popa, *Antologia liricii de detenție anticomunistă din spațiul românesc*, Editura Fundației Culturale Memoria, București, 2016.)

De vorbă cu Mariana Harjevschi

Raia ROGAC

Cartea electronică nu este doar o alternativă, ci o necesitate.

Raia ROGAC: Doamna președinte dr. Mariana Harjevschi, să nu credeți că am greșit adresându-mă astfel, vom începe dialogul vorbind mai întâi despre Consiliul Biblioteconomic Național (CBN), al cărui conducător sunteți. Așadar, ce este CBN, ce funcții îndeplinește, cine sunt membrii lui și de când sunteți în fruntea acestuia? Duble felicitări pentru fotoliul de președinte și pentru organizarea dezbaterilor pe tema „Facilitarea accesului utilizatorilor de bibliotecă la cărțile electronice”.

Mariana HARJEVSCHI: Într-adevăr, este o onoare și o responsabilitate să îmi exercit funcția de președintă a Consiliului Biblioteconomic Național. Am fost numită în această funcție pe 15 iunie 2022, prin Ordinul nr. 111 al Ministerului Culturii, pentru o perioadă de 4 ani. De atunci, mă implic alături de alți colegi din cadrul CBN, o structură profesională importantă, care reunește reprezentanți din domeniul biblioteconomic ai diverselor tipuri de bibliotecă, inclusiv bibliotecă națională, publice, școlare și universitare, dar și ai instituțiilor guvernamentale și organizațiilor de specialitate. Printre funcțiile principale ale CBN se numără coordonarea politicilor naționale în domeniul bibliotecilor, elaborarea strategiilor și normelor necesare pentru dezvoltarea acestora și promovarea unor proiecte inovative care aduc șanse la modernizarea domeniului. De asemenea, CBN are un rol important în organizarea de discuții și dezbateri care facilitează schimbul de experiențe și bune practici între profesioniști. Aceste activități sunt esențiale pentru crearea unui cadru interactiv, în care se pot împărtăși cunoștințe și se pot dezvolta soluții comune la provocările bibliotecilor din întreaga țară. În ceea ce mă privește personal, am avut onoarea de a fi președintă a Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABM) în perioada 2012-2019. Această experiență m-a ajutat să înțeleg mai profund nevoile și problemele bibliotecilor din țara noastră și să lucrez alături de colegii mei pentru a sprijini modernizarea acestora prin intermediul programului Novateca, IREX Europa etc. De asemenea, am avut ocazia de a participa la mai multe proiecte internaționale, iar implicarea mea în aceste activități a contribuit la îmbunătățirea experiențelor biblioteconomice în Republica Moldova. Acum, fiind parte a proiectului internațional KR21, un proiect care vizează promovarea experienței profesionale între bibliotecă din diverse țări și dezvoltarea unui cadru de cooperare internațională, am considerat că este oportună organizarea unor dezbateri pe tema „Facilitarea accesului utilizatorilor de bibliotecă la cărțile electronice”. Această temă este deosebit de relevantă în contextul actual, în care tehnologia joacă un rol tot mai important în viața cotidiană și în accesul la cunoaștere. Sper că dezbaterile vor oferi o platformă ideală pentru a discuta despre provocările și oportunitățile legate de accesul la cărțile electronice, dar și despre posibilitățile de îmbunătățire a serviciilor bibliotecilor întru satisfacerea nevoilor utilizatorilor.

R.R.: Evenimentul care constituie laitmotivul acestui interviu s-a produs recent la Cafeneaua Europa și a fost organizat de CBN sub umbrela Ministerului Culturii. Au fost discuții interesante, constructive și participative, pe alocuri controversate. Evenimentul s-a desfășurat în două etape: în prima, experți în domeniu au prezentat comunicări privind mai multe aspecte ale temei, după care în partea a doua au urmat discuții cu cei prezenți. Apropo, cine au fost invitații din sală? Discursul dumneavoastră a fost axat pe o nouă paradigmă în bibliotecă. Aș vrea să vorbiți succint despre motivațiile acesteia pentru publicul mai larg. De ce paradigmă?

M.H.: Această întrunire semnificativă, susținută de KR21, a reunit lideri culturali, factori de decizie, experți în tehnologie și drepturi de autor pentru a aborda provocările și oportunitățile pe care le oferă tehnologia domeniului biblioteconomic. Prezent la eveniment, Andrei Chistol, secretar de stat la Ministerul Culturii din Republica Moldova, a subliniat importanța adaptării instituțiilor culturale și educa-

ționale la era digitală, evidențiind angajamentul Ministerului Culturii de a moderniza bibliotecile și de a promova un mediu cultural mai accesibil și mai incluziv pentru cetățeni. Stephen Wyber, director pentru Politici și Avocatură în cadrul Federației Internaționale a Asociațiilor de Bibliotecă (IFLA), a explorat rolul cărților electronice și a oferit o perspectivă internațională asupra accesului la aceste resurse. De asemenea, a prezentat prioritățile inițiativei KR21, care vizează promovarea unor schimbări în legislația și practicile naționale din Europa pentru a consolida dreptul la cunoaștere. În rolul meu de președinte al Consiliului Biblioteconomic din Moldova, am vorbit despre accesul la cărți în era digitală, ca o

nouă paradigmă pentru bibliotecile din Moldova, menționând despre nevoia de a susține accesul la cărțile electronice, dar și alte resurse digitale, cu scopul de a face bibliotecile din Moldova mai incluzive pentru utilizatori. În contextul schimbărilor rapide din tehnologie, educație și societate, este absolut necesar să regândim rolul resurselor pe care le pot oferi bibliotecile în comunitate. O nouă paradigmă în bibliotecă presupune nu doar adaptarea la noile tehnologii, dar și reconfigurarea modului în care pot fi oferite cărțile din cadrul bibliotecilor. Un exemplu concludent cu referire la această experiență ar fi împrumutul de carte, ce poate fi interpretat, de fapt, ca oferirea accesului la carte, pentru că orice carte poate fi virtual deținută de bibliotecă, iar bibliotecarul doar facilitează această tranzacție pentru o perioadă, ulterior cartea fiind retrasă de pe tableta, telefonul sau e-readerul utilizatorului. Deci, nu este un împrumut fizic, ci unul virtual, care presupune și utilizarea tehnologiilor și setarea unui mecanism mult mai complex, care să ia în considerare și aspecte legale, precum cele ce țin de dreptul de autor sau confidențialitatea datelor cu caracter personal etc. Vitalie Eșanu, antreprenor IT, a susținut o prezentare captivantă despre viitorul cărților și transformarea lecturii prin tehnologie și a abordat rolul transformator al noilor tehnologii, inclusiv Inteligența Artificială, în redefinirea modului în care oamenii interacționează cu literatura. Ion Țigănaș, expert în drepturi de autor, a adus o perspectivă pro-utilizator în prezentarea sa despre drepturile de autor și cărțile electronice și a analizat complexitatea cadrului legal ce rămâne a fi provocator pentru domeniul culturii cu toate implicațiile acestuia pentru autori, editori, bibliotecă și utilizatori. Evenimentul a abordat, de asemenea, provocările și oportunitățile mai extinse cu care se confruntă bibliotecile și industria editorială în spațiul digital. Elena Pintilei, președinta Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova, a subliniat nevoia urgentă de a îmbunătăți infrastructura digitală și de a oferi formare avansată pentru bibliotecari. În același timp, reprezentanții Uniunii Editorilor din Moldova au pus accent pe importanța creării unor modele sustenabile pentru cărțile electronice, care să sprijine atât industria, cât și cititorii. Teo Chiriac, Președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova, a oferit perspectiva autorilor, subliniind necesitatea unei abordări corecte și a unor protecții mai palpabile ale drepturilor de autor în ecosistemul digital.

R.R.: Dumneavoastră ați fost recent la Bruxelles. Vorbiți-ne despre această vizită. E cumva legată de tema care o discutăm?

M.H.: Da, vizita mea recentă la Bruxelles a fost într-adevăr legată de tema pe care am discutat-o, mai ales în contextul noilor dezvoltări și tendințe în

domeniul biblioteconomic și al accesului digital la informație. În cadrul vizitei am avut ocazia să particip la diverse întâlniri și discuții relevante, inclusiv în cadrul proiectului KR21 organizat de IFLA, care urmărește să sprijine dezvoltarea și implementarea unor politici ce țin de accesul la cunoaștere. KR21 activează pentru a aduce schimbări în legislația și practica din Europa, care să consolideze dreptul tuturor de a accesa și aplica cunoștințele în beneficiul cercetării, științei și societății. Educația este esențială pentru inovație și dezvoltare și trebuie să fie accesibilă tuturor, fără restricții. Pentru a realiza acest lucru, este necesar un cadru legislativ modern, care să pună cercetarea, educația și practica științifică actuală în centrul atenției. Astfel, această vizită mi-a oferit o perspectivă valoroasă asupra unor bune practici internaționale și a unor soluții aplicabile pentru bibliotecile din țara noastră, mai ales în ceea ce privește facilitarea accesului utilizatorilor la informațiile digitale, un subiect central în cadrul discuțiilor noastre.

R.R.: De acolo ați cules exemple de bune practici în bibliotecă din spațiul european privitor la împrumutul cărților electronice?

M.H.: În mai multe țări europene platformele naționale pentru cărțile electronice au fost implementate cu succes, având un impact semnificativ asupra accesului publicului la literatură digitală prin intermediul bibliotecilor. În Suedia, platforma „Libris” oferă un serviciu de împrumut de cărți electronice prin intermediul bibliotecilor publice. Suedia are o infrastructură bine dezvoltată de bibliotecă digitale, iar „Libris” joacă un rol important în acest sistem, având în vedere că bibliotecile publice din Suedia sunt foarte active în promovarea accesului la resursele electronice. Biblioteca Națională Digitală „Kansalliskirjasto” a Finlandei oferă acces publicului la o colecție vastă de resurse electronice. În 2020, aceasta a înregistrat o creștere semnificativă a utilizării platformei, cu aproximativ 500.000 de împrumuturi de cărți electronice anual. De asemenea, utilizatorii pot accesa mai mult de 200.000 de titluri digitale. Platforma „Biblio” din Suedia permite utilizatorilor să împrumute cărți electronice și audiobooks prin intermediul bibliotecilor publice. În 2023, 1,3 milioane de utilizatori activi au accesat această platformă, iar numărul de împrumuturi anuale de cărți digitale depășește zece milioane. Biblioteca Națională Digitală din Estonia „Eesti Rahvusraamatukogu” permite accesul la peste 100.000 de titluri electronice, inclusiv lucrări literare, de cercetare și educație. Estonienii au acces facil la cărți electronice prin platforma națională, iar în 2022 au fost înregistrate peste un milion de împrumuturi de cărți digitale. Deci, exemplele respective oferă modele de urmat.

R.R.: Avocatul și prof. univ. Ion Țigănaș, expert în domeniul dreptului de autor, pe care l-ați menționat mai sus, s-a referit în detalii la aspectul legal în utilizarea cărților electronice. Pentru bibliotecile din Republica Moldova, în special cele de la sate, e greu de imaginat că foarte curând vor exercita practic acest drept din cauză că unele din ele abia în ultimii ani și-au putut completa colecțiile cu volume în limba română, grație relațiilor de colaborare a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” cu unele bibliotecă județene din România, care frecvent oferă consistente donații de carte. Câteva concluzii în acest sens...

M.H.: Sunt de acord cu dumneavoastră că în prezent multe bibliotecă, în special cele din mediul rural, întâmpină dificultăți semnificative în implementarea unor soluții digitale pentru accesul la cărți electronice – nu există un sistem informatic care să permită aceasta, la fel, nu există platforme cu asemenea resurse etc. Aceste dificultăți sunt legate de resursele financiare limitate, infrastructura digitală insuficientă și, nu în ultimul rând, de lipsa unor reglementări clare și accesibile privind drepturile de autor pentru cărțile electronice. Totuși, sunt optimistă că apropierea de UE va permite îmbunătățirea acestui aspect în viitorii ani.

In memoriam

Eugenia TOFAN

Cinci ani fără academicianul Vladimir Hotineanu, doctor habilitat în științe medicale, profesor, savant și reputat chirurg, specialist și cunoscător neîntrecut al dome-

niului, mentor, intelectual desăvârșit, personalitate care a pus suflet, pasiune și competență în munca sa, salvând mii de vieți, politician, patriot.

O mult prea scurtă viață pentru un medic, pentru un chirurg, pentru un savant în plenitudinea puterilor intelectuale, valoros și apreciat pentru competența și cunoștințele profunde, demonstrate de-a lungul anilor în nobila profesie. A plecat fără vreme, repede, așa cum, fulgerător de repede, au trecut și acești cinci ani. A plecat în grabă, așa cum era grăbit mereu să mai salveze o viață, să mai împlinească un destin, să mai bucure un suflet, să mai readucă un zâmbet pe chipul unui suferind.

Spuneam adesea, și reiterez, cât de greu e să înțelegi moartea unui medic. Ce fel de ironie este asta...? Cel care a luptat întotdeauna cu boala, a luptat pentru viețile a mii de oameni, a fost chiar el înfrânt de nemiloasa boală. A luptat pentru noi până când nenorocirea s-a cuibărit și în sufletul acestui munte de talent, punându-i cătușe pe mâinile lui salvatoare... A luptat pentru noi, a luptat cu boala necruțătoare și... a cedat. Dar n-a împovărat pe nimeni niciodată cu povestiri de luptă cu boala, nici despre greutăți, nici despre naveta pe care o făcea, o dată la două săptămâni, la spitalul din București. A luptat până la ultimul licăr de energie, plecând cu credința fermă că destinul lui pe pământ va fi împlinit prin urmașii săi. Suferința i-am citit-o când ne-am întâlnit în aeroportul Otopeni. Când l-am văzut nu știam unde să-mi ascund privirea ca să nu observe ce brusc m-am schimbat. Voia să pară optimist și credeam că chiar este, pentru că cine dacă nu un medic știe mai bine ce are de făcut?... Dar, la nici două luni după aceea, aflam că medicina și țara au fost văduvite de un mare chirurg, un mare patriot, care și-a slujit cu dăruire semenii. Ne va lipsi mereu bonomia lui, mintea scilpitoare și mâna salvatoare.

Cei care l-au cunoscut mai îndeaproape pe chirurgul Hotineanu spun că la ușa acestui spirit ales mai mereu era coadă pentru prelungirea unei vieți, a unui destin care tremura în fața bolii, iar el le vorbea cu noblețe celor cu ochii în lacrimi de șansa pe care le-o poate da prin bisturiul său. De la mentorii săi aflăm că, fiind o fire curioasă și temerară, prof. Hotineanu a modernizat clinica, a extins gama și complexitatea intervențiilor chirurgicale, a creat premisele realizării transplantului de ficat în Republica Moldova, a format o școală științifică de elită. Să ne amintim doar ce titra presa locală în anul 2013: Premieră în Republica Moldova! A fost efectuat primul transplant de ficat. Chirurgii din Moldova, împreună cu o echipă de medici din România, au efectuat primul transplant de ficat. Echipetele de medici au fost ghidate de transplantologul prof. dr. Irinel Popescu de la București și renumitul chirurg Vladimir Hotineanu. Operația a durat în jur de opt ore (!) și a decurs cu succes.

Născut în orașul Kâzâl-Orda, Republica Kazahstan, Vladimir Hotineanu a fost viceministru,

ministru al Sănătății (2009-2011), deputat în Parlamentul Republicii Moldova între anii 2014-2019, președinte al Comisiei parlamentare de cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media, deținător al Ordinului Republicii. Dincolo de toate, a fost o personalitate cu care s-a mândrit *Alma Mater*, mentorii săi, somitățile care l-au format, a fost un exemplu pentru discipolii săi, pe care i-a îndrumat și le-a deslușit tainele meseriei, pentru copiii săi, pe care și i-a dorit demni urmași ai numelui și medicinii. Nu știm câte depresii a trebuit să traverseze, din ziua când a pus condeiul jos, diagnosticându-și singur boala nemiloasă, ca să aflăm într-o zi despre

lansarea unui proiect de suflet al academicianului – vocația scrisului, o altă fațetă aproape nebănuită a personalității sale. Mulți își amintesc de lansarea romanului *Cu dor de Basarabia*, o carte „scrisă mai mult cu sufletul decât cu pana”, cum s-a exprimat colegul și prietenul său, prof. Irinel Popescu, din care aflăm despre drama oamenilor greu încercați, eroii fiind nimeni alții decât părinții și bunicii săi, Vladimir Hotineanu simțind toată viața o datorie morală de a povesti lumii cine au fost. Era nelipsit, practic, de la evenimentele culturale, iar prezența sa emana o vastă cultură lingvistică, istorică, ceea ce contura extraordinarul său demers cultural și spiritual, dezvăluia noi și noi profunzimii intelectuale.

Apropiindu-se de retragerea din activitate, Vladimir Hotineanu a considerat ca pe o datorie de onoare să lase mărturie despre suferințele neamului sau, prins în vârtejul unei istorii nemiloase și, de multe ori, nedrepte. „A lăsat bisturiul pentru condei, lăsând pagini memorabile, cu mărturii cutremurătoare despre destinul tragic al unei familii de gospodari basarabeni, peste care au venit invazia sovietică și deportarea, războiul și comunismul stalinist, cu toate ororile lui. Romanul *Cu dor de Basarabia* este romanul propriei lui familii, a unor oameni care își înfruntă soarta cu demnitate și curaj, cu credința în Dumnezeu și cu vocația martirică a primilor creștini, cei care bucuroși își dădeau viața pentru Hristos”, a menționat profesorul Irinel Popescu care a fost foarte legat de Vladimir Hotineanu, atât profesional, întrucât amândoi erau dedicați cu totul nobilei profesii a chirurgiei și din colaborarea lor au ieșit multe realizări, cât și în plan afectiv. Vadim, mărturisirea prietenul de peste Prut, Irinel Popescu, era „un suflet pereche”, cu care simțea imediat că rezonază. Aveau același respect pentru muncă, aceeași dorință de progres, aceeași dragoste pentru profesie, aceeași empatie față de suferința

omenească și aceeași dorință să o aline. Poate că în virtutea unei astfel de prietenii, pe care a simțit-o întotdeauna ca fiind reciprocă, a fost cel cărui i-a mărturisit cum a început povestea zguduitoare a ultimilor săi ani: „În momentul în care am pus stiloul jos, terminând ultima pagină a cărții (*Cu dor de Basarabia*), am simțit ceva în regiunea gâtului și, palpându-mă, am descoperit ganglionii măriți”. „Așa a debutat o boală necruțătoare și o luptă pe care Vadim (așa obișnuia să-i zică profesorul Irinel Popescu) a dus-o la fel ca părinții și bunicii săi, cu multă demnitate și cu credința în Dumnezeu. Un destin care a început sub semnul vicisitudinilor sorții în îndepărtatul Kazahstan și s-a sfârșit sub semnul unei boli pe care medicina încă n-a reușit s-o învingă. A lăsat, însă, o moștenire bogată pe toate planurile, pe care urmașii lui – în primul rând, Iulia și Adrian Hotineanu, cei doi copii iubiți – dar și elevii și discipolii săi, o vor duce mai departe, într-o istorie care continuă. Este istoria unui neam care, atât timp cât va avea astfel de oameni, nu va pieri niciodată, în ciuda dușmanilor și vicisitudinilor istoriei”, a mărturisit academicianul Irinel Popescu.

Anul acesta, reputatul chirurg ar fi împlinit 74 de ani. *Alma Mater* i-a eternizat numele, dezvelind o placă comemorativă în incinta Catedrei de chirurgie nr. 2 a Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga”. Îmi amintesc că în ziua în care a plecat să opereze îngerii, 15 noiembrie, împreună cu Raisa Ciobanu, atunci Secretar de redacție la *Literatura și Arta* (acum plecată și ea în Ceruri), am fost și i-am dus flori la mormânt, flori care au fost, desigur, mult prea puține pentru tot ce a făcut pentru mulți dintre noi. Am simțit cu inima să fac acest lucru, poate și pentru că, atunci când sora mea mai mare a fost dusă de urgență la spitalul raional, chiar el, Vladimir Hotineanu (atunci, ministru al Sănătății) a fost cel care a stat cu mine în legătură telefonică, de la 7 seara până la 3 dimineața, încercând să convingă medicii raionali s-o aducă pe sora mea la Chișinău pentru a fi operată. Dar destinul a fost altul pentru ea și ministrul Hotineanu a fost primul care mi-a transmis condoleanțe în dimineața acelei zile, pe care nu o voi uita niciodată, așa cum nu voi da uitării niciodată numele celui care a fost și va rămâne Vladimir Hotineanu.

Ne spunem mereu că trebuie să trăim repede. Să luăm totul de la viață, pentru că timpul e necruțător, nu ne oferă prea multe șanse. În goana asta, trăim viața în toată cruzimea sa. De bună voie sau mânați de ostilitate, alunecăm în marele impas moral și social. În pofida dizarmoniei sociale, indusă de vicisitudinile vieții, care ne macină subtil și esența morală, ar fi totuși bine să ne mai oprim din vârtejul cotidianului, să mai găsim puțin timp pentru recunoștință și amintirea celor care au creat, care au făurit câte ceva pentru noi.

Pentru cei care l-au cunoscut, Vladimir Hotineanu va fi păstrat în memorie pentru ambiția și munca sa onestă care a contat pentru mii de vieți, va fi apreciat pentru moștenirea pe care a lăsat-o în chirurgia modernă și dezvoltarea științei medicale. De aceea, astăzi, am vorbit despre cel care a fost reputatul chirurg, profesor, academician Vladimir Hotineanu.

In contextul colaborărilor dintre Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și bibliotecile județene din România vom continua să interacționăm prin proiecte care vor contribui la îmbunătățirea accesului la resursele în limba română, inclusiv în format digital. Recent, România a donat Republicii Moldova 100.000 de cărți în format fizic și tot atâtea în cel electronic. Donația a ajuns în 300 de biblioteci publice din 200 de localități, inclusiv la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Aceste parteneriate reprezintă un exemplu pozitiv de solidaritate și sprijin între instituțiile bibliotecare, iar donațiile de cărți fizice sunt o primă etapă importantă în extinderea și diversificarea colecțiilor bibliotecilor din Republica Moldova. În ceea ce privește viitorul, cred că dezvoltarea infrastructurii digitale și a unei legislații clare și echitabile privind drepturile de autor va fi esențială pentru a asigura accesul bibliotecilor la cărți electronice și, implicit, pentru a facilita educația și informarea utilizatorilor din țară, nu doar din municipiul Chișinău. Acesta este un proces care necesită atât sprijin instituțional, cât și implicarea activă a profesioniștilor din domeniu. Sper că odată cu implicarea membrilor CBN pe această direcție să reușim să depășim aceste bariere și să oferim bibliotecilor din Republica Moldova instrumentele necesare. Am în vedere

un cadru legal benefic pentru a accesa și distribui cărți electronice în mod eficient și legal.

R.R.: Și ultima întrebare hamletiană: A fi sau a nu fi? Adică a fi sau nu fi Cartea și Biblioteca Electronică la noi în Moldova, după ce am aflat de la Stephen Wyber că mai ales operele literare sunt foarte scumpe și greu de procurat în număr nu prea mare?

M.H.: Este evident că așa cum a menționat și Stephen Wyber, cărțile electronice pot fi costisitoare și greu accesibile, iar achiziționarea lor în număr mare poate părea o provocare pentru multe biblioteci din țara noastră. Totuși, răspunsul meu este „A fi” pentru cartea și biblioteca electronică, chiar dacă drumul până acolo nu este ușor. Cartea electronică nu este doar o alternativă, ci o necesitate. Cartea și biblioteca electronică sunt, fără îndoială, viitorul, iar ca societate, trebuie să fim pregătiți să le integrăm în viața culturală și educațională a Republicii Moldova.

(Selecțiuni dintr-un interviu mai amplu, care va apărea într-un viitor volum al dnei Raia Rogac.)

Nicolae Gheran în oglinda corespondenței (XVI)

Rodica LĂZĂRESCU

„Te salutăm cu drag!”

Începutul deceniului al șaselea din secolul trecut. Înscrisă pe drumul edificării noii societăți, România trimite emisari culturali nu doar în URSS, ci și spre vest, în renumite centre culturale europene, fie în cadrul unor schimburi de experiență, fie la târguri de carte, lectorate de limba română ș.a.m.d. Ajunși pe meleaguri străine (sau numai prin diverse locuri din țară, într-un concediu binemeritat), emisarii nu-și uită colegii (și nici nu vor să fie uitați!), așa că expediază spre cei rămași în redacție ilustrate, majoritatea alb-negru (suntem abia în 1960!), cu câteva rânduri, mai mult sau mai puțin convenționale. Mai sunt și excepții, dar asta doar în cazul celor cu mult umor – a se vedea mai jos misiva lui Alexandru Balaci trimisă la București colegului și prietenului Nicolae Gheran, care-l însoțea în acea deplasare!

Pompiliu Marcea (1928-1985), universitar, redactor la Editura pentru Literatură, în 1964 devine director al nou înființatei Edituri pentru Literatură Universală (desprinsă din EPL pentru „stingerea războiului” din conducerea acesteia!), a funcționat temporar ca lector de limba română la universitățile din Paris (1963), Köln, Bonn, Aachen și Düsseldorf (1970-1973). În arhiva Gheran se află o carte poștală ilustrată, expediată din Paris la începutul aventurii pariziene a deza-măgitului lector Pompiliu Marcea. Nu știm ce nu l-a entuziasmat – atmosfera universitară, noii colegi, studenții, orașul – sau afirmația era destinată altor „andrisanți” față de care trebuia veștejit „capitalismul descompus” de pe malurile Senei?!

[1] Am aproape o săptămână de când sunt în Paris și pot spune că am început să mă descurc. Probabil că așteptările au fost prea mari, pentru că nu sunt entuziasmat deloc. Pot spune, dimpotrivă.

Primește cele mai sincere urări de bine.
2.II.1963
Pompiliu Marcea
[Dest.] Roumanie Bucarest, Centrala Editurilor și Difuzării Cărții, str. Biserica Amzei, Tov. Nicolae Gheran
[carte poștală ilustrată, Paris, Notre-Dame et Jardins de l'Archevêché]

Ion Bănuță (1914-1986), „personaj memorabil al epocii”, în aprecierea lui Nicolae Manolescu, „un mare editor”, după Iordan Datcu (*Cultura*, nr. 490/2014), elogiut de Mihai Beniuc ca „poet revoluționar de la Grivița”, chemat „să pună capăt tendințelor cosmopolite și liberaliste din activitatea de până atunci” a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă (ESPLA), după cum își amintește Nicolae Gheran în al doilea volum, *Oameni și javre*, al tetralogiei *Arta de a fi păgubaș*, apreciat de memorialist pentru „dârzenia cu care își apăra autorii”, în comparație cu predecesorul său, Petru Dumitriu, „prea încântat de el însuși pentru a fi insistent în susținerea altora”. Directoratul lui a durat între 1960 și 1968.

Este amplu portretizat în amintitul volum gheranian, cu o precizare de mult bun-simț: „Depart de mine gândul să-l ridiculizez pe Bănuță. Ridicolă se dovedea epoca, singura în stare să-l așeze deasupra valurilor ei; ridicoli eram noi, cei din jur, realizând grotescul situației și tăcând din lașitate.”

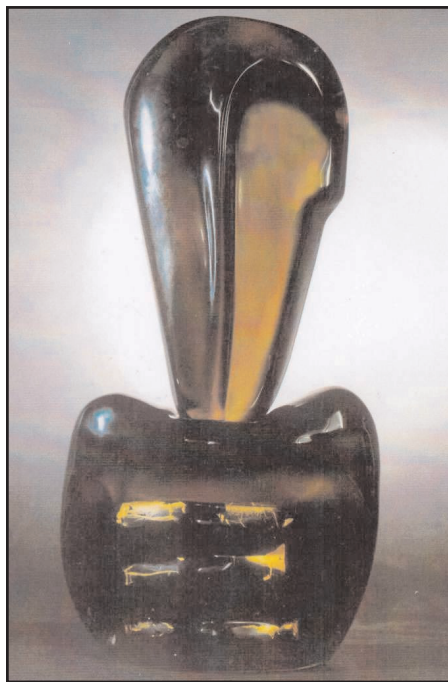
Așadar: „Muncitor la Uzinele Grivița, fusese potcovit cu ani grei de închisoare în contul unei activități ilegale; își terminase pe sponci liceul după August 1944, iar acum făcea eforturi să absolve și

secția de ziaristică a Universității din București. Dar, surpriză: după eliberarea din închisoare, ca activist în zona Banatului, tipărise o plachetă de versuri – *Cetatea tăcerii* (1946) –, urmată după un deceniu de un alt volum ocazional, *Izvoare* (1956). Cartușe oarbe trase în gălăgia vremii, neauzite de nimeni. Nu și de colegul său de atelier, lăcătușul Leontin Sălăjan, ajuns ditamai conducător de partid, ministru al forțelor armate, post-mortem nume de bulevard în București, iar azi nimic.” (Căruia, într-o discuție telefonică, mai în glumă, mai în serios, directorul îi va replica: „– Bă Leontine, într-o zi o să te lauzi c-ai muncit cândva lângă poetul Ion Bănuță și nimeni n-o să te creadă!”)

„Proaspăt ieșit din închisoare, Vladimir Streinu, impresionat de atenția cu care-l înconjurase directorul editurii, încercase să împace și capra, și varza, publicând în gazetă tripticul *Arghezi, Beniuc, Bănuță*. Clasament beton. [...] Nu-i greu să intuiești ce-or fi spus și alții, grav este că însuși poetul fusese dat peste cap. N-am să uit niciodată că, mergând la el, l-am găsit cufundat în lectura acestui articol, poate citit și recitit de nenumărate ori, zicându-mi cu o candoare angelică:

– Tovărășele! Mă crezi că eu n-am știut niciodată cât de mare e poezia mea?”

În arhiva Gheran se află cinci cărți poștale ilustrate, două din Vatra Dornei (unde, deși aflat la odihnă, poetul Bănuță era chinuit de Euterpe, care-i *cernea simfonii sub poale*), două din URSS (probabil în vreun „schimb de experiență”) și una, datată iunie 1966, din Vîrșeț. Le redăm mai jos pe primele patru, în ordine cronologică.

[2] Iubite tovarășe Gheran
Freamătul prelung din creștet
coborând ușor la vale
sună prin pădurea toată
cerne simfonii sub poale.
Din „Cântecul pădurii”.
Am scris pe aici vreo 15 poezii. E bine?
Vă îmbrățișează
Ion Bănuță
31 oct[ombrie] 1960

[Dest.] Tov. Nicolae Gheran Min. Înv. și Culturii
str. Spiru Haret București
[carte poștală ilustrată, Vatra Dornei, Izvorul „23 August”]

[3] Mult iubite tov. Neculai Gheran
Un gând fierbinte și o dulce îmbrățișare din Moscova. Azi a nins frumos, am revăzut Mausoleul Lenin – statui, Kremlinul, am băut un coniac și mi-a fost dor de București, de casa lui 6 Dec. Și de la sine înțeles și de dta.
Calde salutări tov.ilor din sectorul dvs.
Ion Bănuță
Moscova
[19.12.1960]
[Dest.] Tov. Neculai Gheran Min. Înv. și Culturii
str. Spiru Haret 12 Бухарест Румыния
[carte poștală ilustrată, Moscova, Monumentul lui Pușkin]

[4] Dragă tov. Nic. Gheran
Un dulce gând de pe Baltica
Riga
27 Aug[ust] 1961
Ion Bănuță

[Dest.] Tov. Nicolae Gheran
Ministerul Culturii Str. Spiru
Haret București Румыния
[carte poștală ilustrată,
Riga, Grădina botanică]

[5] Iubite și stimate tov. Gheran
Cu Brăiescu și Gheran
mă rostogolesc de-un an,
dar acum, spre împăcare,
inima, și-o sărutare.
Ion Bănuță
Noiembrie 1962
[Dest.] Tov. Nicolae Gheran Centrala Editurilor
și Difuzării Cărții, București
[carte poștală ilustrată, Vatra Dornei Vedere din parc]

De la academicianul **Alexandru Balaci** (1916-2002), „fost editor, vicepreședinte la Comitetul de Stat ptr. Cultură și Artă (când eu eram secretar al Consiliului editurilor)” (după cum stă scris pe banderola care ține înscrisurile), se păstrează o scrisoare din 1999 și trei cărți poștale ilustrate, dintre care una încântă prin ineditul ei! Reproducem mai jos cărțile poștale.

[6] Scumpe tov. Gheran,
Un asemenea monument (1) ar putea să ridice
domniei tale recunoștința lui B. Marian (2) și
Alexandru Balaci pentru ajutorul principal dat
în aplicarea unor juste măsuri în Edituri.
Te salutăm cu drag,
Alexandru Balaci
B. Marian
[ștampila poștei București, lecțiune incertă:
18.04.58]
[Dest.] Tov. N. Gheran Ministerul Învățământului
și Culturii, Direcția Generală edituri Piața Scânteii 2
Bukarest, Rumanien
[carte poștală ilustrată, Leipzig, Monumentul
Bătăliei Națiunilor]

[7] Ei Nicolae Gheran deși te vei mira mult, primește
salutările mele prietenești din Moscova din ultima
noapte!
(Te aud alături bocănind, făcându-ți bagajul!)

Alexandru Balaci
3 mai 1958, 1h30'
[Dest.] Nicolae Gheran Direcția Generală a
Editurilor Ministerul Învățăm. și Culturii, Str. Spiru
Haret 12 București, Romania, Румыния
[carte poștală ilustrată, Alma Ata]

[8] Scumpe tovarășe Gheran,
Din același hotel în care am fost împreună în
urmă cu 2 ani (3) (ce repede au trecut!), îți urez
un an nou, cu multă sănătate, fericire și noi succese
în activitatea dtale profesională!
La mulți ani!
Alexandru Balaci
[decembrie 1960]
[Dest.] Tov. N. Gheran Direcția Edituri Ministerul
Învățământului și Culturii, Str. Spiru Haret nr. 9
București, Romania, ПОМАНИА
[carte poștală ilustrată, Leningrad, Catedrala
Kazan]

Note

1. Trimitere la imaginea reprodusă pe cartea poștală, masivul *Monument al Bătăliei Națiunilor* din Leipzig (91 m).
2. După mărturisirile lui N. Gheran, Ben Marian era „adjunctul tehnic” al directorului: „Cum Alexandru Balaci se dovedea totalmente aerian în treburile administrative, problemele gospodărești reveneau lui Ben Marian și celui însărcinat de Direcția Generală a Editurilor să vegheze la mersul activității curente.
3. V. cartea poștală anterioară.

In memoriam

Mihaela ALBU

Din lumea celor care...
nu mai pot cuvânta (VI)

Pentru cel care își găsește răgazul de a studia literatura scrisă departe de țară, așadar pentru cel care cunoaște

operele autorilor care au trăit (și scris) în exil, este deja o evidență că aceștia au fost cei care au realizat în mod autentic – mai cu deosebire în prima decadă de după război – o permanentizare în plan cultural, reînnoind în alt teritoriu firele înfloritoare perioade interbelice de acasă. Ne referim la exilul propriu-zis, cel de după 1945 și până la revoluția din 1989, când cei aflați pe tot cuprinsul globului ajunseseră, în ciuda diferențelor de păreri, să înfăptuiască în plan politic și cultural „un exil aproape unitar și solidar”, după cum îl caracteriza Virgil Ierunca într-o convorbire cu Octavian Paler, publicată de către editori în continuarea paginilor din jurnalul lui Ierunca intitulat *Trecut-au anii* (apărut în România abia în 2000, la Editura Humanitas).

Printre acești intelectuali s-a numărat și **Mira Simian Baci**, al cărei destin nu poate fi separat de cel al soțului său, poetul Ștefan Baci. Numele Mirei este însă mult mai puțin cunoscut, dar nu mai puțin important prin anvergura realizărilor și prin activitatea sa neobosită în promovarea culturii române în spații geografice îndepărtate.

Existența ei artistică o individualizează față de ceilalți scriitori români din exil în primul rând prin faptul că abia acolo, departe de țară, și-a putut realiza visul de tinerețe – cel de a se dedica laturii artistice. A studiat, aflată în exil, literale, a susținut apoi un doctorat în filologie, a scris și a publicat volume în limba română și franceză, a colaborat la reviste literare (1), a predat limbi și literaturi străine.

În țară, la îndemnul părinților, Mira Simian urmase facultatea de farmacie, lucrând în acest domeniu alături de părinții săi în Râmnicu Vâlcea, orașul în care s-a născut (în 16 mai 1920) și căruia îi va duce apoi dorul (2), la fel cum se va întâmpla, de la Paris, cu concitadinul său, Virgil Ierunca. La începutul exilului, tocmai această profesiune practică îi va salva pe ea și pe soțul său, ea găsindu-și astfel mai ușor serviciu și lucrând pentru un timp într-o farmacie în Rio de Janeiro. De îndată ce a învățat portugheza și spaniola, existența Mirei a luat un nou făgaș, iar după câțiva ani, însoțindu-l pe Ștefan Baci în Seattle (Washington) și apoi în Honolulu (Hawaii), a putut preda cele două limbi la universitățile din zonele respective. Susținerea în 1969, la Universitatea din Strasbourg, a tezei de doctorat cu un subiect legat de opera ionesciană – *L'expression du sentiment de la mort dans l'oeuvre de Ionesco* – i-a dat posibilitatea de a preda în Hawaii și literatură franceză.

Dintr-o notă pe care Valeriu Anania o va consemna în *Memoriile sale* – în capitolul „Jurnal hawaian” (12 ianuarie 1971) – aflăm o informație prețioasă despre înaltul nivel intelectual al Mirei, cultura teimică pe care o acumulase în timp: „Într-o pauză, Mira a ținut o prelegere de zece minute despre dadaism și suprarealism (3), într-o excelență franceză și la un elegant nivel academic”.

Dar predarea limbilor străine, precum și a literaturilor braziliene ori franceze, nu au împietat în niciun caz dragostea sa pentru limba și cultura română, iar amintirea țării și a orașului în care s-a născut îi vor determina multe dintre activitățile în plan literar (cultural în general). Un volum de poeme, *Farnece*, publicat în limba română la Paris, este o dovadă a legăturii sale sufletești cu țara care a format-o spiritual, iar alt volum, publicat tot la Paris, *Houla, Macumba, Hora*, chiar dacă în limba franceză, aduce aproape spiritul cunoscutului dans românesc de cel al unor dansuri emblematice pentru Brazilia și Hawaii.

Amintirile celor care au cunoscut-o arată adesea iubirea și dorul ei pentru locurile natale pe care, din nefericire, nu le-a mai văzut niciodată. Astfel, în revista *Drum* (nr. 1-3, 1978), sub inițialele G.B.,

întâlnim o evocare a personalității Mirei, din care selectăm un fragment revelator pentru dragostea față de orașul în care s-a născut: „Așezată într-un fotoliu, în camera hotelului unde o vizitam, își arcuia degetele în simboluri, iar cuvintele sunau încet, melodios, cântau. Cântau copilăria și țara pierdută, pe care i-o aduceam, prin prezența mea, după atâta timp. Deodată se oprește: Să te întreb ceva, ce mai este prin Râmnic, ai mai fost pe acolo? Ce mai este prin parcul orașului? Fără să-mi aștepte răspunsul, în fraze fără punct și virgulă, eliminând formele, culorile și miresmele anilor și locurilor au inundat camera, iar

obiectele și arborii din fața ferestrelor și florile de pe masă mi-au părut altele, animate de spiritul poetei, de neastâmpărul ei lăuntric. Intimidat de tumult, fascinat de mobilitatea și inteligența ei, o ascultam la adăpostul amintirilor unor timpuri cu care Mira Simian te copleșea.”

Nostalgia locurilor natale, dorul de patrie, de familie, de prieteni au fost și în cazul Mirei Simian, ca la toți cei „deșărați”, sfâșietoare. Tema suferinței determinate de experiența exilului o găsim și în poezia ei, după cum se întâlnește frecvent în opera poetică a lui Ștefan Baci. În prefața la volumul amintit mai sus, apărut la Paris, *Farnece*, criticul Matei Călinescu scria că „fiecare poezie în parte și toate la un loc sunt nu altceva decât – dacă ne gândim la etimologia farmaceutică a cuvântului *farmec*, la *pharmakon* în grecește sau *pharmacum* în latinește – descântece de leac pentru boala fără de leac a exilului.”

Si ea, ca și alți exilați, în tot ceea ce a scris, în tot ce a înfăptuit cultural în exil și-a exprimat acest dor, fie direct, în vers (4) sau proză, fie indirect, prin acțiuni de promovare a culturii țării natale. Nu rareori dorul de țară se concretizează în rememorarea unor locuri specifice, a tradițiilor legate de acel spațiu, a amintirilor învăluite în aburi de firească utopie. Romanul *Cartea Râmnicului*, rămas în manuscris, precum și prozele sale scurte dau mărturie a nostalgiei, după cum, ca în cazul multor altor scriitori români din exil, continuitatea exprimării lingvistice în limba maternă, frumusețea limbii transpusă în imagini poetice nu este decât una dintre modalitățile supreme de afirmare identitară. Astfel, nu e de neglijat – în identificarea și integrarea operei Mirei Simian în ansamblul poeziei românești – aprecierea unuia dintre cei mai importanți poeți români, aflat el însuși în exil, Horia Stamatu, care considera poezia Mirei drept „una dintre cele mai nobile, mai sincere poezii românești de azi”, pentru că exilul „nu se vede nicăieri în limbă, limba ei românească nu este deloc o «limbă moartă», adică rămasă în loc, ci în subiacenta jale de nelecuit care peste tot este la fel de acută”. În plus, chiar volumul de schițe *Fata lui Temelie* îl consideră reunind „pagini

de proză poetică”.

Fie și numai aceste aprecieri din partea unui mare scriitor român impun cu necesitate integrarea și cunoașterea operei (și activității culturale) a Mirei Simian Baci.

Criticul Matei Călinescu, în prefața amintită anterior, referindu-se de data aceasta la volumul *Houla, Macumba, Hora*, precum și la personalitatea Mirei, arată că „spiritul dansului exprimă vocația originară a Mirei Simian, pe care experiența exilului n-a izbutit s-o înăbușe niciodată. Secretul? Marea *bunătate* care răzbate din toate poemele ei și care a apărut-o de resentimentul exilului, cu otrăvurile lui insidioase. Bunătate în care recunoaștem fatalismul senin, împăcarea cu sine a ciobanului mioritic: *a murit/ a murit privind cerul/ florile cântă/ zefirul suflă-n fluier*”.

Așadar, Mira Simian Baci face parte dintre reprezentanții importanți ai exilului românesc, ai celui *exil creator*, care a lăsat *urme* de neșters în locurile unde au trăit și au scris.

La 105 ani de la nașterea ei, se cuvine „adusă acasă”, readusă în memoria celor care i-au citit cărțile, se cuvine mai bine cunoscută însăși viața ei de excepție – demnă nu numai de roman (5), cum se spune, dar mai ales demnă – prin felul în care a știut să depășească *teroarea istoriei*, de a fi percepută ca model uman și intelectual.

Note

1. Permanent în tandem intelectual, poetic și publicistic, cu Ștefan Baci, Mira va colabora în revistele exilului, de la *Mele la Limite* (Paris), *Drum* (Mexico), *Apoziția* (München), *Micron* (SUA, California) și *Revista scriitorilor români* (München), unde publică *Ibrahim*, un fragment din romanul *Povestea Râmnicului*.
2. În *Memoriile sale*, Bartolomeu Valeriu Anania, proaspăt sosit în Hawaii, va descrie împrejurările în care a cunoscut-o pe Mira, subliniind adesea dragostea ei pentru locurile natale: „Cred că în mai puțin de o jumătate de oră un Volkswagen se oprea în parcare din față și de la volan s-a desprins o doamnă de statură mijlocie, corpulentă, chiar grasă, dar cu mersul sprinten și fața jovială. Așa am cunoscut-o pe Mira, cu care am stat de vorbă vreo două ceasuri la o cafea în holul hotelului. Când a aflat că *sunt vâlcean*, a cuprins-o o *vervă nemaipomenită și mi-a povestit multe din viața ei și a lui Ștefan*.” (s.n.)
3. Mira Simian a admirat și promovat opera lui Urmuz, înțelegând și interpretând în același timp (în teza de doctorat) universul teatrului absurd al marelui Ionescu. A cercetat și a scris totodată despre scriitori francezi – Charles d'Orleans și Pierre Ronsard (interpretați ca precursori ai avangardei) și Paul Claudel.
4. „Ca poetă, Mira Simian a lăsat, prin intermediul unei bogate juxtapuneri de imagini provenind din regiuni diverse ale lumii (România, Brazilia, Hawaii, Franța) o atmosferă suprarealistă (Jacques Borel), compensând în plan poetic uzura cuvintelor cotidiene; ea probează dorința obsesivă de a articula visul său recuperator (o a doua emigrație!) printr-un *mélange* de amintiri și imagini noi, de bucurii (simple și totale) de a le numi și, astfel, de a și le reapropia. Aceasta a fost propria sa modalitate de a transcende experiența traumatizantă de a se detașa pentru totdeauna de țara natală, angoasa de a-și pierde paradisul (Matei Călinescu).” (Ioan Șt. Lazăr, „Mira Simian – 1920-1978 – 40 de ani de nemurire”, în *Antilethe*, nr. 3, 2018).
5. În 1979, după moartea ei, Ștefan Baci a publicat, în Hawaii, volumul „dublu autobiografic”, intitulat *Mira*.

Ce și cât învățăm din viața unei personalități

Adrian SĂVOIU

Aurel Golimas (1908–1995) a fost licențiat Magna cum laudae al Facultății de Litere și Filosofie, secția de Istorie, de la Universitatea din Iași. Profesor secundar cu Examen de Capacitate, a predat istoria la Năsăud și Iași. Între 1935 și 1940 a fost director adjunct și apoi director al Liceului Național din Iași. În 1943 a devenit doctor în istorie al Universității din București, cu o lucrare coordonată de Gheorghe I. Brătianu. În timpul războiului, a luptat cu gradul de căpitan în rezervă pe Frontul de Est și a fost decorat cu Ordinele Coroana României și Steaua României.

După război, a predat ca profesor de istorie și profesor de istoria comerțului la Academia Comercială din București. Între 1948 și 1954 a făcut detenție politică la Jilava, Canal, Aiud și în minele din Baia Sprie. În 1956 s-a reintegrat în învățământ la Timișoara, din 1963 a devenit lector la Facultatea de Istorie-Geografie a Institutului Pedagogic din Craiova, disciplina Istoria medie a României, iar din 1968 și la disciplina Istorie modernă universală. A urcat treptele ierarhiei universitare, devenind conferențiar și, din 1971, profesor și șef al catedrei de istorie.

A fost președinte al filialei din Craiova a Societății Numismatice Române (1971), membru de onoare al Societății Numismatice Române (1973), membru al Asociației Oamenilor de Știință din România (1974), membru al Asociației de istorie comparativă a instituțiilor și dreptului din România (1976), membru al Asociației „Jean Bodin” din Bruxelles (1977). Este autorul a peste 150 de lucrări istorice și numismatice, fiind menționat în toate sintezele și tratatele de istoriografie, ca și în *Enciclopedia istoriografiei românești*.

După căsătoria cu profesoara Sabina Rotaru din Câmpulung, istoricul Aurel Golimas și-a extins aria cercetărilor istoriografice și asupra Muscelului. A participat la sesiunile de comunicări ale Muzeului Câmpulung și a publicat articole substanțiale în *Revista de istorie a Muscelului*. Bun orator, a ținut mai multe conferințe la Câmpulung. De asemenea, a impulsat fondarea la Câmpulung a unei filiale a Societății Numismatice Române (15 iunie 1986), fiind unul dintre membrii săi fondatori.

Interviul cu istoricul Aurel Golimas a fost realizat în anul 1988.

Motto: *Istoria nu este un răgaz, e o știință care cere muncă multă, cultură, talent și bun-simț.*

Adrian Săvoiu: *După câte am înțeles, stimată domnule profesor Aurel Golimas, acest motto a constituit o deviză, un crez în profesiunea dumneavoastră. Aș dori ca, în prealabil, interviul nostru să se axeze pe câteva date biografice, pentru a vă cunoaște mai bine.*

Aurel Golimas: În curând, pe 20 Cireșar, se vor împlini opt decenii din anul 1908, când am văzut lumina zilei în cătunul Tăutești, județul Iași, ca vâstar al unor țărani răzeși harnici și ambițioși, care m-au dat la școala primară de acolo. Apoi, cu destule privațiuni, am urmat cursurile Liceului Național din Iași.

A.S.: *Ce profesori ați avut în acest celebru liceu, urmaș al Academiei Mihăilene, dascăli care v-au deschis gustul pentru carte, în general, și pentru istorie, în special?*

A.G.: Blazonul permanent al marelui așezământ școlar a fost severitatea și, în același timp, iubirea față de învățăcei. În această privință, trebuie spus că N. Iorga a fost elev aici între 1886 și 1888, ca și prietenii săi Petre Liciu, Miron Chernbach, G.G. Mironescu și Corneliu Șumuleanu, care atestă în memorialistica lor această rigurozitate. Îmi aduc aminte cu mare plăcere de lecțiile de istorie ale lui Victor Iamandi, viitorul bărbat de stat, care erau preluate cu un talent unic, ca și de cele ale lui Petre Fântânanu, fostul coleg al lui N. Iorga. Apoi, stăruie încă vie în memoria mea amintirea dr. Pompiliu

Pârvescu, care m-a impresionat cu clasicismul său greco-roman, arhifecund latinist ce pe merit a urcat și treptele Universității. O adevărată enciclopedie și posedând un limbaj mobilizator, de neuitat, a fost și profesorul dr. Constantin Fedeleș, promovat destul de târziu în Alma Mater lassiensis, precum și dr. Octav Botez, apreciat critic al revistei *Viața Românească*. Mai trebuie spus că în cursul superior al Liceului Național frecventam ateneele populare și uneori

chiar aula Universității ori Teatrul Național din Iași, pentru a audia conferințele cu caracter istoric rostite cu patos de vreo personalitate fie din zona orașului (Iași neducând lipsă de așa ceva), fie invitată din cuprinsul României întregite.

A.S.: *Cine a fost mentorul dumneavoastră, mai ales în domeniul muzei Clio?*

A.G.: După bacalaureatul din 1928, a trebuit să-mi îndrept pașii către o carieră ce se făcea anevoios pe atunci, în plin șomaj mondial și național. Dumpingul universitar amenința grav tineretul de obârșie modestă, iar guvernul răspundea

cinic: „Țara nu creează postulanți.”

Eram trei copii și unicul salariu al părintelui meu, devenit priveghetor la manufactura de tutun din Iași, era eminent neîndestulător. M-am înscris la două facultăți: Litere, specialitatea istorie, și Drept, obținând bursă de la prima facultate, pe care am terminat-o în 1931, iar pe secunda în 1932. Precauția, dar și oroarea de a sta cu brațele încrucișate, m-au determinat și pe mine, ca pe mulți alți tineri grijulii, să mă gândesc matur la ziua de mâine. N-am pendulat între istorie și științele juridice, căci chemarea mă îndruma mereu către tainele disciplinei lui Herodot.

Studentul din anul I se descurca foarte greu, fiindcă erau cursuri multe, iar nu toți profesorii își editaseră prelegerile. Cel mai redutabil dintre profesori, care apoi mi-a devenit cel mai drag, a fost ardeleanul Ilie Minea, doctor în istorie la Budapesta și Viena. În țară fusese studentul lui Dimitrie Onciul, Ioan Bogdan și N. Iorga. Devenise titularul catedrei de Istoria Românilor de la Universitatea din Iași la 2 noiembrie 1922, referatul de recomandare fiind semnat și de Vasile Pârvan. Catedra fusese ocupată înainte de marele A.D. Xenopol și de Ioan Ursu. Competența și truda impresionantă ale acestui modest și strălucit dascăl au fost decisive în orientarea carierei mele ulterioare.

Medievalistul Ilie Minea a fost un model de tenacitate științifică, iar cursurile lui aveau o încărcătură informativă copleșitoare prin ineditul, interpretarea originală și comentariile minuțioase. Fidel dictonului *Ne quid falsi audeat, ne quid veri non audeat historia* (Nimic fals să nu cuteze, nimic adevărat să nu se sfiască a spune istoria), a creat o școală de specialiști din rândurile căreia s-au ridicat valențe istoriografice notorii ca Marcu Beza, Emil Condurachi, Nicolae Corivan, N. Grigoraș, Dumitru Berlescu, Constantin Cihodaru, Alexandru I. Gonța, C.A. Stoide, I. Enache și alții. De la generosul nostru maestru, noi, discipolii, „ucenicii săi”, am învățat să abordăm în lucrările noastre probleme de istorie politico-socială, de istorie instituțională, de drept medieval românesc, de istorie militară, monetară și comercială, de artă, de istorie ieșeană etc.

Despre înrăurirea pe care profesorul Ilie Minea a exercitat-o asupra muncii mele istoriografice, cât și asupra celei de la catedră, am scris și am ținut conferințe la dispariția sa prematură (19 februarie 1943), dar mai ales la centenarul nașterii sale (1881 – 1981), precum și cu alte prilejuri. Totala mea recu-

noștință va fi însă exprimată în studiul introductiv la ediția critică a vastei sale opere, care de mult trebuia restituită integral patrimoniului istoriografiei naționale. Cu această ocazie, acestui învățat i se va fixa și locul ce i se cuvine în școala de istorie românească. El ne-a pus piciorul în scară, interesându-se permanent de activitatea noastră, oferindu-ne și spațiu tipografic în revista *Cercetări istorice*, pe care o fondase în 1925.

Ilie Minea era fericit să ne recenzeze lucrările și cu emoție îmi amintesc cum acest mare îndrumător m-a îmbrățișat, spunându-mi că titanul N. Iorga mi-a citat în volumul V din *Istoria românilor* o modestă contribuție la început de drum (1935), calificând-o ca „excelent studiu”. Tot ce am publicat în etapa ieșeană a activității mele, inclusiv teza de doctorat, îi datorez, fără reticență, acestei forțe morale și științifice a cărei exegeză în analele Moldovei a rămas și astăzi nedepășită. De ce să n-o spun că lui Ilie Minea îi ridic în sufletul meu un monument de recunoștință pentru faptul de a mă fi prezentat acelui „om”, mereu printre noi, nu din cei „care au fost”, N. Iorga atribuindu-mi și cea mai mare cinștire ce am avut-o în viața mea, aceea de cursant și vorbitor al Universității Populare de Vară de la Vălenii de Munte.

A.S.: *Ce alte figuri marcante ale culturii românești ați mai putea menționa aici?*

A.G.: Duios amintiri mă copleșesc rostind numele altor mari istorici de la Facultatea de Litere și Filosofie din Iași, ca Gheorghe I. Brătianu, medievalist, lider în „noua școală de istorie”, căruia istoricul literar Valeriu Râpeanu i-a închinat în 1981 pagini antologice, piese de rezistență în cercetarea străduințelor sale cărturărești. Comisia de licență și doctoratul meu au fost prezidate de europeanul Gheorghe I. Brătianu, care, ancorat adânc în viața politică interbelică, n-a mai putut urmări și sprijini eforturile tinerilor săi discipoli.

Interesante, agreabile erau prelegerile lui Oreste Tafrali, profesorul de istorie antică și antichități (în casa căruia l-am cunoscut pe Petre Constantinescu-Iași), cele de istorie diplomatică ale lui Ioan Hudiță, rivalul lui Andrei Oșetea, istoricul Renașterii și al Reformei în anii carierei sale incipiente la Iași. L-am audiat, dar am dat și examene cu slavistul Ilie Bărbulescu, cu latinistul-poet Ion M. Marinescu, foarte doct, cu psihologul Mihai Ralea, tânăr conferențiar atunci. Noi, studenții de la Istorie, nu lipseam de la cursurile extraordinarului lingvist Alexandru Philippide, ale filosofului Ștefan Zeletin (Ștefan Motăș), ale sociologului Petre Andrei, cât și de la cele ale mult simpatizatului gânditor-orator care a fost Ion Petrovici. Pe acesta îl consider un meteor în logica expunerii și a retoricii *ex cathedra*. De asemenea, savantele prelegeri ale lui G. Ibrăileanu, criticul de la *Viața Românească*, aveau mare „căutare”.

A.S.: *Dar juristul Aurel Golimas îmi poate da și câteva exemple de personalități de la Facultatea de Drept din Iași?*

A.G.: Chiar dacă eram „sezonier” aici, prețuiam foarte mult prelegerile penalistului Vespasian V. Pella, ale istoricului vechiului drept românesc Ștefan Grigore Berechet, ale economistului Gheorghe Zane și, deopotrivă, ale deținătorului catedrei de Drept Internațional Nicolae Dașcovici. Toți aceștia mi-au oferit informații pentru consolidarea domeniului meu îndrăgit – istoria, în special cea românească.

A.S.: *Ați fost o viață întreagă un om al catedrei. V-am ascultat de multe ori vorbind cu admirație despre această „meserie”. Când ați devenit profesor și care au fost începuturile carierei dumneavoastră didactice?*

A.G.: Aș exclama ca Vergiliu: *Mirabile dictu et auditu! (E minunat de spus și de auzit!)*. După licență, am urmat Seminarul Pedagogic din Iași, apoi am trecut dificilul examen de capacitate, luptând unu contra șaizeci. Am scris în ziarul ieșean *Opinia* despre tragedia posesorilor „petecelor de hârtie” – diplomele, care nu erau onorate de seniorii guvernanti. Am avut, firește, și imputări pentru această demascare.

In memoriam

În liceul auster unde învățasem am pășit în 1932 cu timiditate și firească reverență ca profesor suplinitor la catedra de istorie a fostului meu profesor Victor Iamandi, devenit parlamentar. Eram extrem de afectat. Foștii mei profesori încă nepensionați (V. Teodoreanu, I. Constantinescu, C. Botez, A.D. Atanasiu, G. Manoliu, G. Petrovanu, C. Stamboliu și alții) erau suficiente motive de mari emoții. Bine primit între cei cu „multe gradații”, am muncit din răsuputeri să fac lecții bune, să dovedesc că-mi cunosc și atribuția de diriginte și îndeosebi să-mi apară și numele cu câte un articol de specialitate în anuarul Liceului Național, ca și în cotidienele locale.

În 1933, la îndemnul permanentului mentor Ilie Minea, am publicat în aproape 80 de pagini, cu cheltuială proprie, monografia *Miron Moghilă Barnovschi, domnul Moldovei (1626-1629; 1633 aprilie – iulie)*, semnând „doctorand în istorie”, lucrare pe care am republicat-o, cu bibliografia la zi, la adâncă maturitate și de pe poziții științifice actuale, în 1980. De altfel, nu puține dintre preocupările mele s-au cantonat după 1933 în problemele istorice privind prima jumătate a secolului al XVII-lea.

Când am devenit profesor titular la Școala Normală din Năsăud – Bistrița, mi s-a mărit prestigiul; de aici, am fost detașat la aceeași catedră vacantă de la Liceul Național din Iași, unde după examenul de definitivat am fost numit director adjunct (1935) și mai târziu director, post din care am plecat prin demisie (1940).

Ca o paranteză, voi mai preciza că fiind colaborator al revistei *Arhiva*, condusă atunci de prof. univ. Ilie Bărbulescu, decan al Facultății de Litere și Filosofie din Iași, am putut publica aici multe articole de specialitate. Ceea ce a atras atenția intelectualității ieșene a fost o conferință de-a mea, ținută la 8 februarie 1936 în aula Universității, elogios apreciată și de tineretul prezent acolo. Muncisem mult pentru debut, însă și răsplata a fost pe măsură. Tratam, cu o expunere liberă și cu puncte de vedere noi, subiectul „Frământările românilor transilvăneni și politica ardeleană a lui Carol I”. Cutezanța opiniilor mele era să-mi aducă un proces de lezmaiestate. Participase la această conferință și marele meu îndrumător, profesorul Ilie Minea, declarându-se mulțumit.

A.S.: Ce îmi puteți spune despre „cancelaria profesorilor” de la Liceul Național din Iași, această instituție de cultură unde ați fost, pe rând, elev, profesor și director?

A.G.: După ce am ajuns ca profesor în cancelaria liceului nostru, cu 89 de profesori, aceasta se remaniase mult prin transferări, detașări, pensionări și numirea unor profesori suplinitori la catedrele vacante legal produse, cât și la orele suplimentare. Blaioane de consacrați erudiți dețineau Mihai Costăchescu, care n-a spus nicicând în cancelarie că este membru corespondent al Academiei Române, dr. Ion Șiadbei, candidat fără noroc la Universitate, Mihai Bantaș, „meșter” în limba și literatura franceză, naturalistul Ion Tăzlăuanu, temutul fizician Constantin Ionescu, matematicianul Alexandru Triandaf, mult talentatul filolog și lingvist, dublat de un pedagog ales, Dumitru Gafițeanu, și atâția alții care ar putea fi măcar enumerați.

Din generația mea erau, mai ales, Edgar Papu, George Ivașcu, Mendel Haimovici, Gavril Istrate și matematicianul Ion Creangă, care lipsiți de orice înfatuire prin învățătura lor au urcat și în ierarhia universitară. Fiecare dintre aceste efigii, amintite aici doar în treacăt, e desigur îndreptățită la câte o monografie.

A.S.: Știu că v-ați identificat cu ambianța cultural-științifică a lașilor. În tinerețea dumneavoastră avântată ați cunoscut și oameni de litere, de artă. Aș dori să-mi vorbiți despre ei, așa cum vă persistă în amintire, cât și despre legăturile personale pe care le-ați avut cu unii dintre aceștia.

A.G.: Norocul meu a constat în faptul că eram membru al Asociației Vânătorilor și în această calitate i-am cunoscut foarte bine pe „conu” Mihail Sadoveanu, pe George Topîrceanu ori pe Demostene Botez. Sonetistului Mihai Codreanu îi prilejuim la orice întâlnire să mă întâmpine cu „Salutare, primăvară!” Cu răsfățatul „Metaforel”, Ionel Teodoreanu, întâlnirile erau frecvente la Curtea cu Juri, niciodată recuzat de dânsul. Ce pledoarii literare făcea, câtă frumusețe! Nu știu dacă aceste perle s-au publicat. Discuțiile și întrevederile cu Păstorel Teodoreanu erau și mai numeroase, ca și cu George Lesnea, un poet atât de prețuit de „pontifi” de la revista *Viața Românească*. Fiind iubitor de artă, m-am apropiat de pictorul Octav Băncilă, în al cărui balcon din strada Păcurari îl provocam să ofere cât mai multe din tainele meșteșugului său. O admiram pe actrița Agatha Bărsescu în piesa *Strigoii* a lui Ibsen și nu o dată am fost la cursurile sale de la Conservator, unde era profesoară. Astfel, *Nihil humani a me alienum puto* (*Nimic din ceea ce e omenesc nu mi-a fost străin*)!

A.S.: Deși au trecut mulți ani de atunci, vă mai amintiți de unii elevi pe care i-ați avut la Liceul Național din Iași?

A.G.: Chiar dacă ei m-au uitat, eu recitesc anualele școlare și uneori pot preciza chiar banca în care stăteau. Am participat, în mai multe rânduri, la reuniunile unor serii, obicei merituos în anii noștri. Bucuria omului de la catedră și totodată satisfacția osârdiei sale nu poate fi alta mai mare decât să se mândrească cu nume ca acad. Cristofor Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române, prof. univ. George Meiu, prof. univ. George Beiu, strălucitul tenor Dan Lordăchescu, dar și cu atâția medici, ingineri, economiști, ofițeri superiori, mulți precum „cucuruzul brazilor”, vorba lui Avram Iancu.

A.S.: Spuneți-mi acum, vă rog, când a început cariera dumneavoastră universitară?

A.G.: L-am refuzat în 1932 pe prof. univ. Paul Nicorescu – titularul catedrei de Istorie veche – pentru a-i deveni asistent, deși făcuse recomandarea. Mai târziu, războiul m-a împiedicat, fiind mobilizat, să mă prezint la un concurs pentru învățământul superior, deși după 1940 mă transferasem la București, la Liceul „Cantemir-Vodă” și la Școala Normală, fiind astfel mai aproape de „sursele” existente în această direcție. Între anii 1945 și 1947 am funcționat la Academia Comercială, catedra de Istoria Comerțului, și la Institutul de Cooperatie, iar după Reforma din 1948 se cunosc convulsii învățământului superior, când s-au comis și grave erori.

A.S.: La Institutul și Universitatea din Craiova

ați fost un inovator la disciplina „Istoria medie a României și universală”. Aș dori să-mi faceți câteva precizări.

A.G.: În capitala Băniei, o afirm cu mândrie, profesorii de la catedra de istorie, al cărei șef eram, au lucrat cu entuziasm și competență, astfel că au ieșit absolvenți străluciți, excelenți pedagogi și, nu puțini, chiar exegeți. Cred că am fost un bun exemplu pentru foștii mei studenți.

A.S.: Știu că sunteți membru de onoare al Societății Numismatice Române. Explicați-mi de ce numismatica a fost una dintre laturile permanente ale activității dumneavoastră.

A.G.: Numismatica și științele ei adiacente – sfragistica, heraldica, medalistica, vexilogia și chiar insignologia – constituie științele speciale ale istoriei, sunt izvoarele, sursele de care niciun istoric nu trebuie să facă abstracție. Le-am prețuit din timpul seminarelor profesorului nostru Ilie Minea, iar în 1937 am participat la Congresul al V-lea de Numismatică și Arheologie de la Iași, cunoscându-l atunci pe prof. dr. Constantin Moisil, președintele Societății Numismatice Române. Activitatea în cadrul SNR am desfășurat-o după război, alături de Corneliu Secășanu, și mai ales după 1958, când președinte a ajuns colegul și prietenul meu de la Iași, academicianul Emil Condurachi. La Craiova, am fondat și am devenit primul președinte al secției numismatice de aici, astăzi cea mai bună din țară prin foștii mei studenți, acum profesori. În anul 1972 am fost ales membru de onoare al Societății Numismatice Române. În buletinul SNR am publicat multe articole, iar în 1982 am scos (în colaborare) volumul *Bibliografie numismatică românească*. În prezent particip cu comunicări la toate simpozioanele naționale de numismatică. Și tinerilor le-am infuzat dragostea pentru aceste mărturii, deseori unicate acolo unde lipsesc documentele scrise.

A.S.: Spuneți-mi, vă rog, din ce se compune opera profesorului Aurel Golimas?

A.G.: Evul Mediu a fost și este preferința mea, este perioada despre care mi-am lucrat și am trecut cu brio (*Magna cum laude*) doctoratura, subiectul fiind instituția capuchehăilor în Moldova până în 1829. Era atunci o premieră! Păcat că nu s-a scris încă un tratat despre capuchehăile românești, analizându-se tema unitar. Contribuțiile mele sunt cuprinse în toate bibliografiile, în tratatele de istorie românească și în unele scrieri speciale străine. Ar fi cam 150 de titluri pe diverse probleme istoriografice, inclusiv cele numismatice. Pe „șantier” se găsesc, în ciuda faptului că sunt octogenar, ediții critice pentru opera lui Ilie Minea și Gheorghe Ghibănescu, un dicționar monetar și unul al numismaților români. Poate și o colaborare la așteptatul *Corpus nummorum Romaniae*.

A.S.: În încheierea acestui interviu, vă întreb: sunteți un om fericit? Ce le recomandați tinerilor?

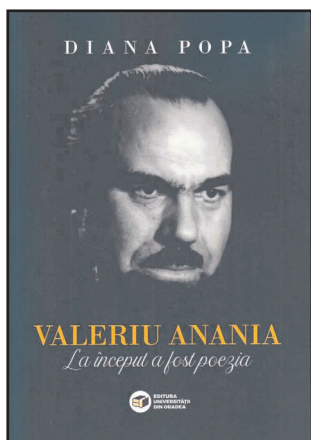
A.G.: Da, mă pot considera un om fericit! Euforia, beatitudinea mea își au sorgintea în dăruirea pentru „meseria” aleasă. Numai o muncă susținută, disciplinată, cu pricepere profesională, cu conștiința marii răspunderi, în același timp călăuzită de o gândire științifică, te poate face oportun societății. Am dreptul să nădăjduiesc la aceasta, cunoscându-i bine pe tineri, după ce am slujit școala mai bine de 40 de ani.

Semn(al) de carte

Diana Popa, Valeriu Anania. La început a fost poezia, Editura Universității din Oradea, 2024

Dacă dramaturgul Valeriu Anania s-a aflat mereu în atenția criticii literare, iar teologul Bartolomeu a fost dintotdeauna venerat de Biserică și de credincioși, poetul a rămas undeva în umbra celor două ipostaze anterior evocate – oximoronică umbră din care s-a

născut lumina cuvântului ananian. Și pentru că filonul liric este recunoscut de autorul însuși, în memorialistică, în interviuri, o cercetare a liricii ananiene era necesară, iar cartea aceasta poate deschide o perspectivă nouă în cunoașterea profundă a omului de cultură Valeriu Bartolomeu Anania. În fapt, filonul liric reprezintă coloana vertebrală a tot ce a creat Bartolomeu

cercetarea, autoarea demonstrează că poezia ananiană, ca act de creație, pune în operă modelul divin, valoarea supremă complexă la care se raportează omul, din perspective multiple: identitar, social, cultural și acționai. Cartea aceasta dedicată lui Valeriu Anania este un gest de venerare a omului superior, înobilat de suferință și har, cu o forță supralumească de convertire a timpului curgător într-unul etern. Din conștiința lucrului cu temei pe care se cade a-l face oricine alege drumul deloc facil al cercetării filologice, gestul Diane Popa în memoria lui Valeriu Bartolomeu Anania este parte a unui ritual de revigorare a marilor valori ale culturii naționale, o propunere de re-lectură ananiană a vieții lumești. (Mina-Maria Rusu, în Prefață)

George Baciu, De mână cu mine. Poeme cu parfum de ocazie, Editura Moroșan, Dragomirești Deal, 2025

Cuvântul Domniei Sale e bine așezat, are nerv, e suav, te surprinde de unde apare, are densitate, spontaneitate, are armonie iar poezia este... o melodie. (...)

Poezia poetului George Baciu este într-un totu „o metaforă”

Dar uitați-vă la mâinile de pe copertă, care sunt ale sale, ale autorului.

Nu credeți că ele „își dau mâna” înainte să croșeteze versul și, apoi, se felicita pentru buna ispravă făcută? (Nicolae Lixandru, pe coperta a patra)

Într-o lume de ecouri și vise

Mihai CĂLUGĂRIȚOIU

Recentul volum de versuri al lui Cristian-Ovidiu Dinică, *Ultimul visător*, apărut la Editura Cristian PlusArt, Malu Mare, Dolj, în 2024, vine în sprijinul aserțiunii autorului, potrivit căreia „Cărțile țin loc timpului” (*În căutarea copilăriei*, p. 75), timpului personal al poetului, care să dăinuie prin creațiile sale, nemulțumindu-se să existe: „Înconjurat de solzii reci ai nopții” (*Exiști*, p. 31).

De aceea, zice poetul: „Nu-î recunosc timpului puterea de a îngropa trecutul;/ nu mă împac niciodată cu mine;/ precum nu mai cred că viitorul începe cu orice secundă” (*Timp denivelat*, p. 68), știind foarte bine că „stelele își croiesc veșnicia/ arzând” (*Drumuri...*, p. 24).

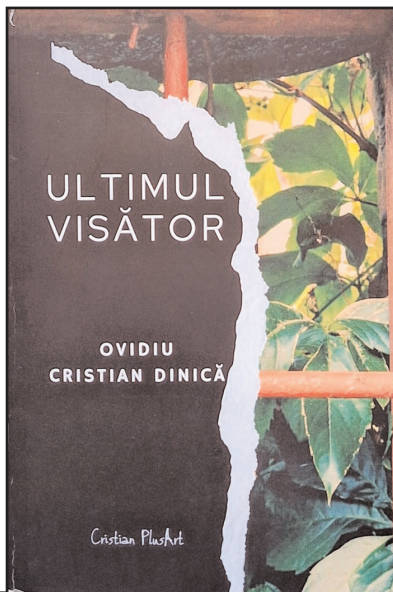
Conștient, de asemenea, că versurile sale ies din tipare, se adresează eventualilor contestatari: „Pentru criticii ocazionali fiecare/ pas în afara arenei clasice este/ asemenea unei aventuri;/ metaforele mele insolite/ i-au pierdut precum/ risipiți sunt macii într-un/ lan de grâu” (*Poemul*, p. 80).

Într-adevăr, volumul abundă în metafore insolite: „rătăcit în fapte”, „desișul grijilor” (p. 33); „argații dragostei de toamnă” (p. 34); „cartierul proletar”, „circul sufletelor neatinse de cârje” (p. 35); „norii de invidie”, „diminețile fragede” (p. 36); „toamna așteptărilor” (p. 38); „nemuritori cu rândul” (p. 49); „întrau în istorie cu opinci” (p. 63); stârvuri de corăbii”, „munți de valuri” (p. 70); „panerul nopții”, „nunta astrelor” (p. 83); „flământ de frumusețe” (p. 13);

„fragmente de oameni” (p. 10); „oi selenare” (p. 17) și altele.

Exprimarea oximoronică, dacă nu tautologică, dă, de multe ori, un farmec aparte versurilor: „deschid ochii închiși înăuntru” (*Jurnal de front*, p. 86); „ca și când fiind eram” (*Visul*, p. 9); „geometria haosului” (*Dialog*, p. 39); „escaladează abisul” (*Transfăgărășan*, p. 46); „neliniște de piatră” (*De unde vin*, p. 52); „zideau libertatea” (*Frigul-opțiune politică*, p. 79) etc.

Tematica poeziilor din acest volum este variată: casa/apartamentul, părinții, bunicii, strada, muntele, orașul, timpul ori gestul, însingurarea, moartea, poetul etc. Predomină, însă, poezia urbană, în care Făt-Frumos sosește nu pe calul narativ, ci „Deschise ușa avionului și într-un gest eroic se aruncă dea-

supra/ străzii pe care locuia iubita” (*Gest suprem*, p. 30).

„Sub privirea severă a mamei” (*Tanti Vera*, p. 37), excesiv de iubitoare, și „un tată visător” (*A te naște într-o lume opacă*, p. 40), locuitor în „sicrie de nuc” (*Un oraș altfel*, p. 66), autorul, „cel numit singurul fiu” (*Clipa*, p. 44), trăiește „într-o lume opacă”, în care „Copilăria se petrece între ziduri de bloc/ ...Devii adolescent strâmtorat de atribute psihice./ În spațiul de joacă afli ce mult te iubește patria,/ până la învingerea ta totală” (*A te naște într-o lume opacă*, p. 40).

Intr-un mod aparte, autorul omagiază eroii neamului și ne îndeamnă „să găsim istoriei cursul firesc” (*Cântec al disperării*, p. 82), amintindu-ne că „Omul lovit s-a întors printre ai săi./ ...Cu coiful și platoșa căzută/ ...Obosit de viață” (*Omul lovit...*, p. 28) și că „Demni,/ intrau în istorie cu opinci” și „Doar în fața grânelor se aplecau” (*Țăranii*, 63).

Fără a fi o concluzie, ci, mai degrabă, o constatare personală, poezia lui Cristian-Ovidiu Dinică nu este ușor de înțeles și nici la prima lectură, presărată de îndoieli și frici, dar și de speranțe și așteptări: „Și totuși unde ești, Doamne?” (*Durerea*, p. 58)

Rodica BRETIN

Fiica unui diplomat cubanez și a unei italiene, nepoată a lui Carlos Manuel de Céspedes, primul președinte al Cubei, Alba de Céspedes s-a impus ca scriitoare, activistă și jurnalistă prin articole și cărți de orientare feministă și antifascistă. Romanul *Quaderno proibito* (*Caietul interzis*), publicat inițial în foileton de revista *La Settimana Incom Illustrata* (decembrie 1950-iunie 1951), a apărut în volum în 1952 și este tradus la Editura Humanitas în 2024.

Portret fidel al unei vieți de familie din Roma postbelică, *Caietul interzis* este în același timp o radiografie a eșecului unei întregi generații în a-și afirma individualitatea într-o lume a compromisului, prejudecăților și constrângerilor.

Valeria duce viața pe care și-a dorit-o dintotdeauna – ori așa își spune seara, înainte de culcare. Este o mamă dedicată, o soție iubitoare. Până într-o bună zi, când existența ei – dacă nu perfectă, măcar mulțumitoare – este dată peste cap de un capriciu, un impuls de moment, un gest pe care nu și-l poate explica nici măcar ei înșiși: cumpără un caiet negru, cu coperti lucioase. Decide să își treacă în paginile lui gânduri de fiecare zi, pe care altfel – așa cum constată cu oarecare surprindere – nu le poate împărtăși nici soțului, nici celor doi copii mari acum, nici chiar mamei sale. Într-un cuvânt, nimănui. Și are ce scrie: „Uneori rămân mult timp fără să fac nimic, imaginându-mi călătorii pe care aș vrea să le fac, cuvinte pe care aș vrea să le spun.”

Cumpărarea impulsivă a caietului secret este pietricica de la care va porni o avalanșă, valul tsunami ce îi va da peste cap existența. Nu e vorba doar de un simplu jurnal în care să noteze întâmplări mărunte, griji, amintiri. Caietul negru devine un prieten căruia i se confesează. Iar „odată scrise, lucrurile nu mai pot fi uitate.”

E ca și cum, intrând în paginile jurnalului, ar face un pas înapoi, privindu-și viața din afară, ca pe a unei străine. Și nu îi place ceea ce vede. Dedicându-se trup și suflet familiei, Valeria se pierduse pe sine. La patruzeci și trei de ani este încă tânără, n-arată rău când se privește în oglindă, doar obosită și modest îmbrăcată. De ce n-ar fi liberă, elegantă, lipsită de inhibiții? De ce n-ar fi iubită?

Pentru Michele, soțul ei, nu mai are decât o afecțiune rece amestecată cu un sentiment de solidaritate de generație și de compasiune. Relația lor și-a pierdut demult componenta erotică, tocită de obișnuință, de prezența copiilor, devenind o camaraderie între doi oameni care luptă umăr la umăr în războiul supraviețuirii zilnice.

Datorită jurnalului, Valeria își regăsește feminitatea, dorința de a place și de a fi apreciată nu doar ca o menajeră care aduce un salariu în plus în casă. Transformarea ei este evidentă și pentru alții – în afara familiei, bineînțeles. Guido o vede abia acum, deși lucrau de opt ani împreună și îi oferă o ieșire din banal și rutină. La rândul ei, Valeria se îndrăgostește de acest bărbat bogat, șarmant, care îi e șef și care o face să se simtă tânără și frumoasă. Candoare, emoție, tandrețe, sunt sentimente pe care le redescoperă cu uimire, nici măcar nu știuse cât de mult îi lipsiseră.

Sfâșiată de porniri contradictorii, Valeria se regăsește în poziția ingrată a generației de mijloc. Pentru mama ei – o doamnă din vremurile de aur de dinainte de război, a cărei viață gravita în universul familiei, soție și gospodină desăvârșită – n-avusese decât ascultare și admirație. „O femeie nu trebuie să aibă timp niciodată, nu trebuie să cadă pe tânjală, pentru că astfel începe imediat să se gândească la dragoste”, erau vorbe auzite atât de des încât i se întipăriseră în minte.

Mirella, fiica ei, era la polul opus: independentă, construindu-și o carieră alături un partener de aspirații, nu de un soț căruia să îi aducă papucii de casă, ziarul și coniacul când se întoarce de la slujbă. După ce, inițial, se simte exclusă din relația cu o fiică ce nu îi caută validarea, Valeria începe să o admire pentru curajul de a fi ea însăși.

Mama ei n-ar fi conceput să trăiască altfel decât o făcuse. La rândul ei, Mirella dovedea o siguranță de sine și un echilibru pe care ajunsese să le invidieze. Două poziții antagoniste, ce o plasau

undeva la mijloc. Însă un destin al jumătăților de măsură nu poate aduce decât nefericire: „O femeie de vârsta noastră poartă întotdeauna în ea lupta dintre femeia tradițională, cum a fost învățată să fie, și cea independentă, cum a ales să devină. Există un conflict permanent în ea. (...) Mama mea și Mirella aparțin unor lumi diferite: una care s-a terminat în timpul acela, alta care s-a născut din el. Iar în mine aceste două lumi se ciocnesc, făcându-mă să sufăr. Poate eu nu sunt decât această trecere, această ciocnire.”

Va alege Valeria o aventură pasională cu Guido? Se va întoarce la o existență fadă, cenușie, în care numai atunci când scria în jurnal trăia cu adevărat?

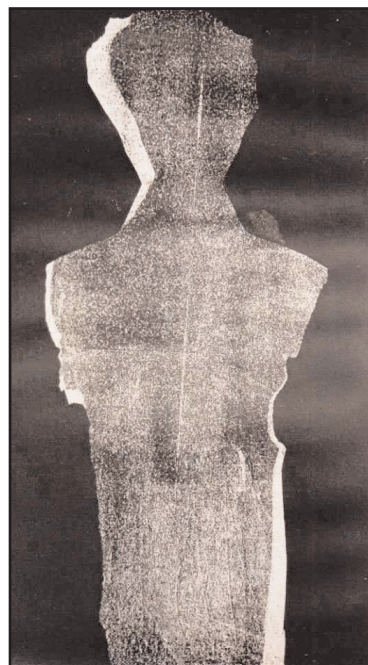
Cumva, rezolvarea pare să vină de la sine. Prietena fiului ei Riccardo rămâne însărcinată și, în fața perspectivei de a deveni bunică, Valeria renunță la idila cu Guido, resemnându-se să alunece în rutina trecutului. Își lasă visele să moară, rămânând cu valiza bătrâneții în mână într-o gară pustie, în timp ce ultimul tren al vieții trece pe lângă ea în mare viteză.

Nu știm ce s-ar fi întâmplat cu Valeria dacă nu intervenea neprevăzutul. Din câte sugerează autoarea pe parcursul cărții – în care transformarea personajului este subtil gradată și condusă spre deznodământul cumva previzibil –, personajul ei ar fi ales același lucru, așa cum a decis să pună pe foc jurnalul. Valeria își iubea lanțurile sclaviei domestice, considerându-le o penitență meritată.

„Poate există persoane care, cunoscându-se, reușesc să devină mai bune, eu însă, cu cât mă cunosc mai bine, cu atât mă pierd. (...) Când scriu în acest caiet, simt că fac un mare păcat, un sacrilegiu, mi se pare că discut cu diavolul. (...) Cine vrea să se închidă în propria singurătate, poartă mereu cu sine sămânța păcatului.”

Mama ei va câștiga lupta cu caietul secret, făcând-o să se hotărască: mai bine ocolită de bucurii, decât sufocată de vinovăție. Valeria arde jurnalul și se întoarce la viața dinainte: soție neiubită, mamă desconsiderată, funcționară modestă, viitoare bunică. Așa, din culcușul confortabil al nefericirii, va putea măcar să învinovățească pe alții.

Ultima șansă de schimbare se risipește odată cu cenușa caietului interzis.

Cărți și autori

Un european entuziast: Ioan Barbu

Florentin POPESCU

Controversele privitoare la Uniunea Europeană (de la noi și din alte țări) par să nu-l fi afectat câtuși de puțin pe dl Ioan Barbu, cunoscutul publicist și scriitor din Râmnicu

Vâlcea. Cea mai bună și clară dovadă în acest sens este volumul său de interviuri intitulat *Noi între idei* (Editura Antim Ivireanul, Râmnicu Vâlcea, 2024), în care a adunat o parte din multele sale interviuri solicitate de-a lungul anilor unor mari personalități culturale și științifice, cu precădere unor români stabiliți dincolo de fruntariile țării sau străini cu „rădăcini” ori legături strânse cu patria noastră.

Dl Ioan Barbu, care s-a impus atenției ultimilor zece-cincisprezece ani grație unor interesante (și în marea lor majoritate „trăite”, cum însuși o afirmă aproape de fiecare dată) cărți de povestiri și nuvele, n-a uitat/nu uită nicio clipă cea dintâi pasiune și profesie a sa: jurnalistică. Cu justificat orgoliu, consideră că este primul jurnalist care a publicat primul ziar independent după 1989.

Interviul ca specie a narațiunii de tip gazetăresc (interesant și pentru aceea că pune cititorul față în față cu interlocutori și cu opiniile acestora în varii probleme de ordin social, cultural și politic) i-a fost întotdeauna la îndemână dlui Ioan Barbu. Și, prin urmare, l-a cultivat cu statornică pasiune și devoțiune.

După 1990, când deplasările în afara țării au devenit în întregime libere, dl Ioan Barbu a străbătut de mai multe ori și cu diverse prilejuri o întreagă serie de țări din Uniunea Europeană: Franța, Italia, Austria, Germania, Olanda, Spania, Ungaria și Belgia.

Fiind, precum odinioară Alexandru Odobescu, un călător cu gândul de a scrie, autorul cărții despre care vorbim aci s-a întors din fiecare deplasare cu carnetele de însemnări doldora de informații de ordin general, dar și cu un bogat „bagaj” de interviuri a căror coloană de susținere e reprezentată de ideea prezenței României atât în Uniunea Europeană, cât și în cultura și știința mondială în general.

Referindu-se la Franța și România, Jean Monet (citât în prefață de scriitorul francez Jean-Yves Conrad) nota încă din 1954: „Țările noastre au devenit prea mici pentru lumea actuală, în raport cu mijloacele tehnice moderne, cu America și cu Rusia de astăzi, cu China și cu India

de mâine. Unitatea popoarelor europene integrate în Statele Unite ale Europei este mijlocul de a ridica nivelul lor de viață și de a menține pacea. Ea este marea speranță și șansa epocii noastre. Dacă vom lucra pentru ea fără întârziere și fără pauză, aceasta va fi realitatea de mâine.”

Evident, cum au evoluat lucrurile de atunci, din 1954 și până azi, se știe și Ioan Barbu a propus interlocutorilor lui nu atât comentarii asupra istoriei U.E., cât mai degrabă să-și spună punctul de vedere în legătură cu locul, rolul și viitorul României în această comunitate. Și invitați să-și spună părerea despre acest subiect au fost (dacă am numărat bine) șaizeci și doi de interlocutori: preoți, diplomați, scriitori, alți intelectuali pe care viața i-a purtat departe de meleagurile natale sau, dacă nu s-au născut pe plaiuri carpatine au nutrit/nutresc o mare prețuire pentru România, pentru istoria și cultura ei, pentru marile personalități pe care țara noastră le-a dat lumii.

Cartea debutează atipic, cu un auto-interviu în care reporterul schițează, ca pe o tablă, obiectivele urmărite în interviuri.

Răspunsul la cea mai importantă întrebare (legată de imaginea României în Europa), de fapt coloana vertebrală a întregului volum, este unul echilibrat, pragmatic, încărcat deopotrivă cu bucurii și dezamăgiri, cu lumini și umbre. Scrie dl Ioan Barbu: „Am vizitat peste 20 de țări ale Uniunii Europene și am stat de vorbă cu zeci de personalități din diverse domenii, de diverse profesii: scriitori, artiști, cărturari de vază, savanți, oameni politici, parlamentari, oameni de afaceri, fețe bisericești ș.a. (...) Ce știu și ce nu știu cei de acolo despre noi? Știu multe lucruri, și adevărate, și false. Din nefericire, ultimele predomină. Nu, nu suntem socotiți antropofagi, nici trăitori în epoca de piatră, dar, vai!, uneori nu prea departe de o astfel de imagine. Valorile și cuceririle de ieri și de azi ale

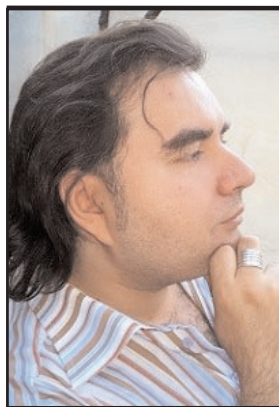
României sunt, dacă nu ignorate, privite printr-o optică deformatoare.”

Puși în fața unei astfel de imagini negative și deformatoare, se naște numaidecât întrebarea: Ce se poate face pentru ca ea să poată fi schimbată? Câteva paragrafe mai la vale autorul ne spune că aducerea respectivei imagini „în dimensiunea adevărului” este un fapt realizabil „numai printr-o diplomatie vie, aplicată și performantă, pusă în operă de oameni tineri, capabili să înțeleagă viitorul României în U.E.; și nu prin «seniorii» îmbătrâniți, uitați în posturi, sau politicieni recompensați cu posturi călduțe prin capitalele lumii, robi ai prejudecăților și ai concepțiilor retrograde ale trecutului. (...) Banii destinați acestei imagini se duc, uneori, pe organizarea unor consfătuiri sterile, pe delegații fără vreun folos țării, nu – cum ar fi necesar și firesc – pe stimularea televiziunilor și a ziarelor străine să vină aici, în România, ca să ne cunoască la fața locului; sau, cum iarăși ar fi necesar și firesc, pe tipărirea unor cărți în limbi străine care să reveleze geniul poporului de la Dunăre și Carpați.”

Iată și câteva opinii ale intervievaților, mărturisiri ce se înscriu în siajul punctelor de vedere ale dlui Ioan Barbu: „Drumul spre viitor al României va trebui pavat cu pasiunea și cu acțiunile tinerilor” (Theodore Ciușdea Coresi, solist de operă, Austria);

„Europa trebuie să fie mai sensibilă și mai atentă în raporturile ei cu România” (Charles Bouvier, Franța); „Biserica românească aduce în Occident acel suflu proaspăt, acel filon de aur al credinței românilor, caldă și pură ca și sufletul lor” (Anne Pascale Morand, Franța); „Pentru tinerii români aș avea un sfat special, acela de a nu uita că sunt români și de a se mândri cu această nobilă obârșie” (prof. Donatella Donati, Italia); „Intrarea în Uniunea europeană ne-a trezit la realitate, dar mergem tot pe băjbăite...” (Elena De Chiara, româncă stabilită în Olanda).

Prin ideile pe care le cuprinde, prin opiniile mai mult sau mai puțin autorizate raportate la condiția de membră a U.E. a țării noastre, în fine, prin oportunitatea momentului în care a apărut, volumul acesta depășește circumstanțialitatea și prezintă un multiplu interes pentru cititorii români de toate vârstele.

Revelația lumilor alternative

Octavian MIHALCEA

Atât de particularizantul volum al Mariei Calleya, *Focuri albe* (Editura Biscara, București, 2024), cu valoare de jurnal liric, are o nedisimulată fragilitate care nu poate decât să fascineze prin

intermediul potențialităților acesteia de a deschide noi și noi trasee interioare. Dincolo de acuitatea actelor existențiale și de rănilor pe care acestea le exercită uneori, persistă în carte funcția compensatoare a muzicii culte. Numirea constantă a speranței posedă evidente virtuți incantatorii, pe fondul unui estetism niciodată lăsat deoparte, unde cele mai mici detalii poartă semnele revelațiilor hrănitoare. Lirismul, caracteristic tuturor scrierilor Mariei Calleya, ar putea fi piatra unghiulară a întregului edificiu constituit de prezenta lucrare. Anumite întâmplări mărunte din cotidian camuflează puțin bănuite aspecte misterioase, astfel încât pătrunderea lecției simplității are valoarea idealului. În pofida radicalismului încercărilor vieții, posibilitatea renașterii are darul să tonifice datele sufletești. Revoltele, nu puține, au în proximitate energia unei coroane plutitoare ce invocă fundamentele echilibrului, preaplînul luminos.

Complexitatea meditațiilor existențiale va impresiona cititorii acestor *Focuri albe*. La nivel nocturn,

visele amintite în carte reprezintă sublimări care ivesc alte straturi ale mult așteptatelor răspunsuri. Mila dumnezeirii ne va cuprinde pe toți, cândva... Până atunci, frământările zilnice, din care decurg impresionante fioruri dramatice: *Rigoare – n-am mai auzit pronunțat acest cuvânt de mulțor. Îl mai găsim în dicționare. Poate pe la străini, deprinși cu o disciplină sănătoasă. Cavalcada tuturor alunecărilor o găsim pe aici, printre noi, un spectacol în care suntem incluși, cu oricâte eforturi ne opunem. Vast și hazos ospiciu ambulant, oriunde întorci capul. Ultraspecializatele servicii mai împușcă, ici-colo, câte un iepure. Altfel, aer de sanatoriu, liber și la îndemâna oricui. Mai știu câțiva pași de dans, pe care – într-un moment, veni-va oare? – îi voi executa precis și elegant.*

Dar orice pas îndreptat spre descifrare este întâmpinat de umbra înaltă a enigmatului. Pregnanta expansiune a filonului abnorm, deja epidermică, nu va macula verticalitatea interioară. În cartea Mariei Calleya găsim o poeticitate evanescentă orientată către profunzimii. Cele ce ni se întâmplă transmit neîntrerupt mesaje, simboluri, atenționări. Atitudinal, autoarea dorește ieșirea discretă din scenă, consubstanțială valorilor care au animat fluidele trecerii prin lume. Puritatea detaliilor naturale însoțește subtilitatea trăirilor, având cântecul drept pavăză inexpugnabilă în fața marșantelor destrucțiuni. Adeseori intervine senzația că suntem

susținuți de cineva/ceva din afara noastră. Solitudinea va fi exclusă.

Amintiri, persoane cunoscute odinioară, vin să celebreze diversele forme ale miracolului vieții. Himerile visului formează lumi alternative, purificări pline de înțeles. Culorile și rezonanța lor revigorantă favorizează transpunerea în regiuni presărate cu beatitudine, întotdeauna la îndemână prin intermediul darului imaginației. La intervale variabile aflăm senzația inadecvării, dureroasă „aruncare în lume”.

Însă Maria Calleya iubește minunile, sub orice formă și în orice circumstanță s-ar înfățișa acestea. Universul profund estetic ia valoarea paradigmei. Multiplele filigranări au accepțiuni ardente, atotcuprinzătoare. Totul este guvernat, conform autoarei, de *misterul unui semiton*, intervenind echivocuri și certitudini într-o succesiune adeseori cotropitoare. Întru puritate, *Pene și puf de porumbel răspândite împrejur, pe trotuar și înainte-mi, îmi vorbesc, neîntrerupt și oarecum profetic, despre zbor. Acela întâmplat demult, cel care-și caută acum un substitut. În jurul celor mai întărite cetăți, păsările mele vor continua să zboare. Asta va fi, și ea, o izbândă.*

Componentele traiului cotidian generează reprezentări entropice, ceea ce impresionează sufletul poetic.

Confucius

Constantin LUPEANU

Confucius (28 septembrie 551 – 4 martie 479 î.Hr.) este venerat de 2575 de ani pentru faptul de a fi cel mai mare gânditor, om politic și pedagog al națiunii chineze. S-a născut în actuala provincie Shandong, în principatul Lu. Nu există chinez care să nu fi auzit de Confucius și nici știutor de carte care să nu fi citit și să nu fi memorat citate din lucrarea de numai 12.700 de caractere, *Lunyu, Analecte, Compilație, Cugetări*, o sinteză a concepției sale despre lume și viață. Lucrarea a apărut la o jumătate de secol după moartea marelui maestru și reprezintă citate din memorie, aparținând unora dintre discipolii săi. Ei retrăiesc scene din clasă și conversații particulare și notează cuvintele înțelepte ale acestuia. Sunt ziceri de moment, frânturi de gând, sfaturi și îndemnuri, lecții de viață. Ele acoperă o gamă largă de subiecte, inclusiv idei despre guvernare, raporturile sociale, normele morale, perspectiva socială a vremii. Sunt povestite întâmplări din viața lui Confucius ori a unor discipoli, cu rezolvări ad-hoc ale învățătorului. Textele sunt simple, naturale, fără înfrumusețări stilistice. Fiecare citat degajă înțelepciune. Confucius trăiește prin ele. Parcă ni se adresează nouă, atunci când îl citim.

În forma de astăzi, cartea cuprinde 20 de părți, totalizând 508 citate.

În Japonia a fost introdusă deja în secolul 5, apoi și în alte țări ale Asiei. În prezent, există în zeci de limbi, pretutindeni în lume.

Principalele opere ale lui Confucius, comentate și citate de către specialiști, rămân: *Cartea Poemelor*, *Cartea Istoriei*, *Cartea Riturilor*, *Cartea Schimbărilor*, *Cartea Muzicii* și *Analele de primăvară-toamnă*. Confucius a preluat textele străvechi și le-a revizuit, le-a dat o nouă înfățișare, le-a impregnat cu gândirea sa filosofică. Cu toate că se consideră că ele îi aparțin, el doar a compilat *Cartea Poemelor*, *Cartea istoriei*, *Cartea ritualurilor* și *Cartea muzicii* prin colectarea, căutarea, organizarea și revizuirea materialelor și indiciilor existente. La fel a procedat cu *Yijing*, *Cartea schimbărilor* și *Analele de primăvară-toamnă*.

În privința *Analelor*, savanții chinezi de astăzi scriu că el le-a folosit pentru a-și exprima gândurile politice și etice. De exemplu, la capitolul referitor la familia sa, „A revizuit-o unde a vrut și a șters acolo unde a vrut. Oamenii ca discipolul Zi Xia nu l-au putut lăuda câtuși de puțin, nici măcar cu un cuvânt.”

La *Cartea Schimbărilor* a lucrat efectiv.

Cu cât citea mai mult, au transmis discipolii, cu atât simțea mai mult profunzimea *Cărții Schimbărilor*. Ideile filosofice conținute în ea l-au atins și l-au cucerit profund. În cele din urmă, a scris zece lucrări, care se numesc „Zece aripi”, deoarece oferă o bună referință și ajută oamenii să învețe și să înțeleagă *Cartea Schimbărilor*, menite să dea aripi gândirii oamenilor.

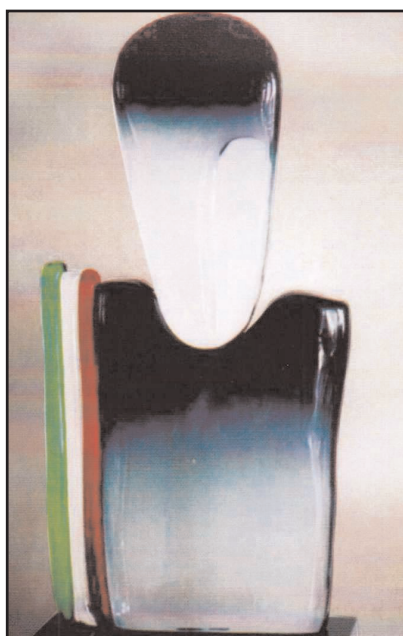
În prezent, această amplă lucrare de divinație conține o a doua parte, compilația filosofică redactată de Confucius, o sută de pagini de analiză, dezbateri și considerații ale unui filosof, traduse de noi sub titlul *Explicații anexe în două părți, Despre trigrame, Ordinea și combinarea hexagramelor*.

Totuși, de cea mai amplă răspândire în lume se bucură *Analectele*.

În Europa, după apariția cărții *Călătoriile lui Marco Polo* din 1290, misionarii ieziști au pătruns în China. Pentru a-și atinge scopul extinderii creștinismului, au învățat limba chineză și au intrat în contact cu lucrările clasice. Prin ei, în Europa s-a răspândit treptat mai ales filosofia confucianistă.

Patru misionari ieziști – Edorze în Italia, Brooklyn și Rougeman în Belgia și Enrige în Austria – au tradus în latină scrierile lui Confucius, iar sub patronajul regelui Ludovic al XIV-lea al Franței, la Paris a apărut în 1687 cea mai veche versiune occidentală a *Analectelor*, la care s-au adăugat lucrările *Marea Învățătură* și *Doctrina de Mijloc*. În felul acesta, a început să se acorde atenție culturii chineze clasice.

Voltaire și Montesquieu au publicat interpretări, cu un impact profund asupra evoluției gândirii filosofice europene. Voltaire, a fost supranumit Confucius al Franței!

Mulți gânditori iluminați l-au admirat pe Confucius, ceea ce a condus la dezbateri privind compatibilitatea filosofiei chineze clasice, a gândirii confucianiste cu creștinismul. Concluzia a fost pozitivă. Indiferent de denumire, se divinizează o entitate supremă.

Încă din tinerețe, Gottfried Wilhelm von Leibniz (1646-1716) a dezvoltat un interes pentru China. El a studiat hexagramele și modalitățile de compunere a acestora și este posibil ca de aici să fi pornit cu dezvoltarea sistemului binar modern.

Pastorul italian Matteo Ricci a prezentat câteva hexagrame din *Cartea Schimbărilor*, tradusă în întregime, tot în limba latină, de misionarul francez Nicolas Trigault și publicată la Hangzhou în anul 1626. În limbile moderne, abia spre sfârșitul secolului 19, lucrările s-au tradus în engleză, apoi franceză etc.

În 1924, Richard Wilhelm a publicat o riguroasă și meritorie traducere în limba germană, la Jena, în două volume, cu o prefață de Carl G. Jung.

În a doua parte a secolului 20, a fost aprofundată studiul și traducerea operelor fundamentale ale Chinei. S-au scris și se redactează în continuare lucrări.

În limba română, cea mai doctă versiune ne aparține: *Yijing Cartea Schimbărilor*, o traducere din limba chineză veche, cu Studiu introductiv de 75 de pagini, Comentarii și Note, două volume, 880 de pagini, Editura Qilinul din Jad, 1996.

În anul următor am publicat *Analectele*, laolaltă cu *Cartea despre Tao și Virtute*, a se vedea *Lao Zi și Confucius*, textele fundamentale ale taoismului și confucianismului, 384 de pagini, Editura Qilinul din Jad, 1997.

Începutul l-am făcut cu *Cartea Poemelor*, culegere de poezie populară și cultă întocmită de Confucius în secolul 5 î.Hr, colecția *Cele mai frumoase poezii*,

numărul 195, 228 de pagini, Editura Albatros, 1985.

În 1986, regizorul Călin Florian a realizat un recital de poezie de dragoste prin doi actori, selectând cele mai frumoase poezii din *Cartea Poemelor*.

Istoricul și filosoful american William James Durant (5 noiembrie 1885 – 7 noiembrie 1981), a alcătuit o listă cu cei mai mari gânditori ai lumii din toate timpurile. Pe primul loc este Confucius, urmat de Platon, Aristotel, Copernic, Spinoza, Bacon, Newton, Voltaire, Kant și Darwin. W.J. Durant este cunoscut prin *Istoria civilizațiilor* în 11 volume, lucrare scrisă împreună cu soția sa Ariël Durant și publicată între 1935 și 1975. Așezarea lui Confucius în fruntea listei este explicată și prin faptul că cea mai mare și mai longevivă civilizație din lume încă aderă la preceptele marelui înțelept. Mai mult, învățătorul chinez a călătorit prin principatele chineze și le-a vorbit principiilor despre armonie, ca scop principal al societății, stare care poate fi atinsă prin pietate filială, respect și considerație. În plus, Confucius a practicat ceea ce a predicat, fiind mandarin local și apoi ministru, dar a demisionat, nefiind înțeles.

In China, Confucianismul a fost privit ca școala oficială de gândire încă din Dinastia Han și a fost ideologia călăuzitoare oficială în toate dinastiile sau perioadele istorice majore ulterioare. Cele Cinci Clasice au devenit codul național și baza legală a sistemului juridic chinez.

Din vremuri străvechi, Confucius este venerat ca „Sfântul dăruit de Cer” și „Clopotul de lemn al Raiului”, socotit unul dintre cei mai învățați oameni ai societății la acea vreme. A fost venerat de conducătorii de mai târziu ca Înțeleptul Confucius, Preasfântul Învățător, Marele Înțelept, Învățătorul Națiunii.

În prezent, Confucius este cunoscut și prețuit nu numai în China și în Asia, ci pretutindeni în lume.

În eseu *My country and my people*, cărturarul Lin Yutang avansa un summum al caracteristicilor rasei chineze. Le notăm și noi, cu credința, că, deși aceste definiții suferă, evident, de subiectivism, ele vor interesa în egală măsură și astăzi, la mai bine de șase decenii de la momentul formulării lor:

Înțelepciune (care tale respirația), simplitate, dragoste de natură, răbdare (până la morbida tolerare a răului), indiferență, pungășie, fecunditate (virtute rasială, dar viciu individual), spirit întreprinzător, cumpătate, iubire pentru viața de familie, pacifism (viciul poltroneriei), mulțumire de sine, umor, conservatorism (sinonim cu încetineala și cu trândăvia), senzualitate, cinste (pentru că, în toată lumea asta, țărani sunt cinstiți). Câteva sunt mai degrabă vicii decât virtuți. Câteva sunt calități neutre.

Există atât slăbiciune, cât și tărie.

Dar tocmai această dualitate – adăugăm noi – situează lumea chineză între omenescul teluric, pe care îl trăim cu toții, și sublimul fascinant, la care se ridică numai aleșii, prin comorile de spirit ale civilizației lor.

(La reuniunea din decembrie 2024, Constantin Lupeanu a primit în unanimitate titlul de Consilier, membru al Consiliului Consultativ al Asociației Internaționale Confucianiste – ICA.)

Valorile inimii vor avea mereu primordialitate la nivelul athanorului ființei. Dacă apelăm la esențializare, vom disemina utopiile, muzical.

Observăm farmecul greu descriptibil al umbrei. Pe întreg parcursul cărții se evidențiază vocea profundă a curților interioare, a grădinilor decorate cu elemente diafane. Noaptea și ziua, la fel ca spațiul și timpul, sunt situate sub jurisdicția volatilității.

În prezentele circumstanțe, idealul va lua forma unei eliberări adânc spiritualizate, înălțându-se progresiv... Tentația norilor nu poate fi uitată. Maria Calleya ar prefera întotdeauna invazia barocelor enigme florale. În același timp, pericolele contingentului amenință echilibrul sufletesc, fapt ce determină reacții acute adresate frecventelor dezabuzări. Așteptăm asiduu razele unei soare al miracolului care va pătrunde tremorul înconjurător. Transparența suprareală a oglinzii conduce spre situații proprii arabescului compus din aluzii glisante.

Esența volumului *Focuri albe* e legată și de ființarea în clipă, fior inițiat propice înaltei intuiții. Maria Calleya se dăruiește voluptuos estetizărilor „fin

de siècle”, desfășurări ideatice suav-crepusculare. Arta de a dăruii aparține fundamentelor sinelui. Contondența celor înconjurătoare va fi echilibrată prin apelul la farmecele acordurilor solare. Perpetuarea tușelor onirice, fluide, accentuează taina: *Lângă mine, aici, o mireasmă ca o promisiune a primăverii, de care am fost lipsită atâta timp, deși e doar un zvon parfumat, neîngăduit de atâtea porți pecetluite ori smulse, umblă liber prin eterul meu afumat și-mi cotrobăie ungherele; aprind o lumânare, pentru ca măcar ea să știe că mă alătur cetei iluzionistilor, celor neîmpăcați și, de aceea, mereu gata de plecare. Coborâm și urcăm fără istov, strigați, uitați, alungați, îmbrățișați de vise. Meditațiile din carte, la întretăierea luminii cu întunericul, au ample suavități care fascinează. Unii dintre noi nu mai recunosc splendorile, minunile, cu toate că ele încă există. Este evidentă alterarea axei lumii, a coloanei. Găsim în volumul Mariei Calleya anumite detalii din sfâșierile caracteristice condiției umane. Maria Calleya prețuiește viața, multiplele reverențe purificatoare. Plutirile dansului vor contrabalansa pericolele extincției.*

Vecina mea, Africa

Nicolae MELINESCU

În curățenia de primăvara la care a procedat în mare viteză președintele Donald Trump pentru revizuirea relațiilor cu lumea, imaginată altfel decât cea a lui „Sleepy Joe”, i-a venit neașteptat de repede rândul

Afriei de Sud, un protagonist preferat și agreat de America ani de zile, pentru statura sa gigantică în relațiile de pe continent și nu numai. Nemulțumit de o atitudine considerată anti-americană, președintele a identificat manifestări rasiste ale regimului Ramaphosa, considerat brusc un activist agresiv împotriva minorității albilor din Africa de Sud, care reprezintă 7 la sută din populația de peste 62 de milioane de locuitori. Semnalul turbulențelor a venit dintr-o direcție neașteptată, din diplomație, un mediu caracterizat de tact, formulări gingașe și manevre abile. Toate au dispărut într-un moment în care Africa și liderul ei *de facto*, regimul de la Pretoria, sunt prinși într-o conjunctură animată de schimbări în regimul securității generale și al diminuării surselor de hrană din cauza exporturilor insuficiente de cereale contractate cu Ucraina. Relațiile Statelor Unite cu Africa de Sud au intrat într-o fază de încordare, după ce ambasadorul său la Washington a fost declarat indezirabil la jumătatea lunii martie. Secretarul de stat/ministrul de Externe Marc Rubio l-a acuzat pe Ebrahim Rasool de rasism și de ură împotriva Americii și a lui Donald Trump. „Nu avem nimic de discutat cu el și în consecință este considerat *persona non grata*”, a declarat el. (<https://www.theguardian.com/world/2025/mar/15/south-africa-ambassador-us-no-longer-welcome-marco-rubio-ebrahim-rasool>, accesat 16 martie 2025). Chiar și în perioada Războiului Rece s-a întâmplat ca ambasadorii să fie recuzați, dar nu în termeni atât de categorici, ceea ce atrage atenția nu numai asupra tonului categoric, ci și asupra urmărilor de lungă durată ale incidentului. Nemulțumirile părții americane au atins apogeul când Rasool – de confesiune musulmană – a afirmat că suprematismul motivează lipsa de respect a lui Trump față de actuala ordine hegemonică mondială, adăugând că mișcarea „Să facem America măreață din nou” este răspunsul supremației albe la diversitatea demografică din Statele Unite. „Date foarte clare evidențiază schimbări demografice în contextul cărora electoratul din SUA este posibil să aibă doar 48 la sută de votanți albi și se prefigurează la orizont o majoritate a minorităților”, a declarat ambasadorul. (<https://www.npr.org/2025/03/15/nx-s1-5329268/trump-administraton-south-africas-ambassador-to-u-s-persona-non-grata>, accesat 16 martie 2025)

Sud-africanii s-au grăbit să amortizeze șocul și au dat publicității un comunicat criptic pe această temă, fără să-l explice pe ambasador și fără să angajeze o polemică cu secretarul de stat Rubio. Vincent Magweny, purtătorul de cuvânt al președintelui sud-african, a afirmat că țara sa este angajată în continuare să construiască relații reciproc benefice cu Statele Unite. (<https://x.com/NBCDigitalNews/status/1900783606189953472/>, accesat 16 martie 2025) Comunicatul președinției de la Pretoria consemnează că a luat notă de regretabila expulzare și le-a cerut „tuturor actorilor relevanți afectați să mențină decorul diplomatic stabil în angajarea lor în această problemă”. (<https://x.com/NBCDigitalNews/status/1900783606189953472>, accesat 16 martie 2025)

Dincolo de poziționările publice se află câteva motive economice și politice greu de trecut cu vederea. Africa de Sud a pierdut asistența umanitară americană pentru tratarea celor peste opt milioane de HIV sero-pozitivi, asistență care acoperea 17 la sută din sumele necesare. Pentru Congresul Național African, aflat la guvernare fără întrerupere după alegerile multirasiale din 1994, care l-au adus în fruntea statului pe Nelson Mandela, fractura actuală în relațiile cu America este o lovitură politică în plan intern și de imagine în planul mai larg al relațiilor intra și extra-continentale. Ea adâncește criza de încredere, tot mai evidentă în ultimul deceniu, când

uzura partidului la guvernare și fricțiunile interne ale acestuia i-au provocat o cădere de popularitate de la 70, la aproape cincizeci de procente.

După abandonarea politicii discriminatorii de apartheid, noul regim a ieșit în lume ca un protagonist al democratizării și al unor formule noi pentru relațiile dintre state. Forțele economice de locomotivă continentală i s-a adăugat participarea la blocul emergent Brazilia, Rusia, India, China (plus Africa de Sud), BRICS. În virtutea acestei poziții prioritare la nivel continental, a lansat în 2001 Noul Parteneriat Economic pentru Dezvoltare a Africii (New Economic Partnership for African Development, NEPAD, orig. engl.), conceput ca program de accelerare a cooperării economice și a integrării țărilor continentului într-un concert multinațional. Avântul inițial al regimului Mandela a încurajat diplomația sudafricană să militeze pentru reforma Consiliului de Securitate ONU, în care Africa de Sud să dobândească un statut de conducător regional privilegiat de membru permanent sau de decident reprezentativ pentru întreaga Africă într-o variantă funcțională viitoare. Președinția zulusului Jakob Zuma, al patrulea șef de stat post-apartheid, din 2009 până în 2017, a erodat poziționarea de campion democratic al țărilor sale din cauza nenumăratelor scandaluri care i-au condimentat cele două mandate, ultimul încheiat cu un an înainte de vreme din cauza pierderii sprijinului în partidul de guvernământ și al abuzurilor de care a fost suspectat. În 2005, a fost acuzat de fraudă și corupție, dar cazul a fost închis un an mai târziu fără explicații publice. Nu a trecut mult și a fost acuzat de violarea unei colaboratoare în vârstă de 31 de ani. A fost achitat după negocieri confidențiale. Populist versat, a pornit contraofensiva împotriva a ceea ce el a numit crucificarea mediatică, care nu a descurajat noi acuzații de participare la structuri de crimă organizată și spălare de bani. La inaugurarea celui de-al doilea mandat de președinte, Zuma a fost achitat, iar procuratura a fost calificată drept subiectivă după ce a folosit ca probă așa-numitele înregistrări-spion.

Seria scandalurilor nu s-a întrerupt. Implicarea și tolerarea afacerilor ilegale ale clanului de afaceriști indieni Gupta, amenajarea reședinței personale în valoare de 300 de milioane de dolari din bani publici și solicitarea (respinsă) de achiziționare a unui avion prezidențial în valoare de 400 de milioane de dolari au completat lista fărâdelegilor. Toate au avut un reflex transcontinental și internațional și au provocat scurtarea cu un an al celui de-al doilea mandat. Alegerea sindicalistului Cyril Ramaphosa, cel mai bogat om al țării, în funcția de președinte a mai potolit spiritele, dar răul a fost deja comis, încrederea investitorilor a scăzut dramatic, cu toate efectele economice și financiare adiacente. Una dintre consecințe a fost amplificarea insecurității populației. Lipsa energiei electrice, repetatele întreruperi de curent arbitrar, distribuția programată pe ore, pe orașe și pe cartiere, scăderea ritmului anual de dezvoltare economică de la 4 la sută la 1,8 și chiar 1,4 la sută în condițiile creșterii șomajului până la 20 de procente din forța activă de muncă au provocat frământări sociale violente. O tendință tot mai des citată de agențiile internaționale de presă a fost

răspândirea unui rasism invers al negrilor împotriva albilor și izolarea acestora din urmă în enclave în care trăiesc peste 400 de mii de familii în cocioabe din tablă ondulată, fără apă potabilă, canalizare și lumină electrică.

Tocmai acesta a fost fenomenul evocat de Trump când a constatat că ambasadorul sudafrican susține o politică discriminatorie. Președintele american a declarat că legislația recentă permite confiscarea proprietăților fermierilor albi și redistribuirea lor către negri și a citat peste o mie de cazuri în ultimul an. Ca soluție de alarmă, Trump i-a invitat pe fermierii prigoși să se stabilească în America și să-și înființeze propriile afaceri. El a continuat să condamne public confiscarea arabului aparținând albilor. „Orice fermier și familia sa din Africa de Sud care vrea să fugă din țara sa pentru că nu se mai simte în siguranță va fi invitat în Statele Unite și i se va deschide o cale rapidă spre cetățenia americană”.

(<https://www.nbcnews.com/news/world/south-africa-racist-white-farmers-trump-musk-genocide-ramaphosa-rcna190749>, accesat 16 martie 2025).

Albii pe care încearcă să-i salveze președintele nici măcar nu sunt de origine americană, ci sunt descendenții imigranților europeni, în principal olandezi, stabiliți în zona australă după secolul la XVIII-lea. Ei și urmașii lor au înfruntat numeroase episoade de violență și prigoană atunci când britanicii au venit în secolul următor să le saboteze monopolul asupra minelor de aur, diamante și platină, provocând și cele două Războaie ale Burilor, ultimul încheiat în 1902 cu victoria englezilor. În comunitățile albilor s-au înregistrat doar prezențe pasagere ale unor familii de americani, mult mai proeminente fiind marile corporații. În 1960 investițiile lor directe au valorat 500 de milioane de dolari, pentru ca în 1983 – în perioada de vârf a sancțiunilor economice impuse de Națiunile Unite regimului apartheidului – ele să ajungă la 2 miliarde 600 de milioane de dolari. (<https://africanactivist.msu.edu/recordFiles/210-849-20409/DGUSOSANUSCorps.pdf>, accesat 16 martie 2025).

Manevra bruscă a lui Trump este și o lovitură prin ricoșeu dată predecesorului său, Biden, acuzat de o abordare naivă a realității sudafricane. Expulzarea lui Rasool a fost un semnal că raporturile bilaterale urmează să fie amplasate pe o bază pragmatică și realistă, care să respecte concepte și comunități dragi președintelui american. Ambasadorul repudiat a fost militant anti-apartheid și a făcut pușcărie pentru activismul său. A uitat sau a forțat nota, știind că este numit politic, deci are susținerea propriului președinte pe care-l reprezintă. În presa din țara sa este cunoscut pentru sprijinul cauzei palestiniene și pentru anchetarea Israelului la Tribunalul Internațional pentru situația din Gaza și pentru tratamentul prizonierilor. Oricât de populare ar fi asemenea atitudini, la nivelul șefului unei misiuni diplomatice atât de importante poate fi foarte greu acceptată o platformă ideologică personală, fără să devină un amestec în politica externă a altui stat. Declarațiile ambasadorului i-a furnizat material de propagandă copilului teribil de la Casa Albă, lui Elon Musk. Născut și educat până la 14 ani în mediile exclusiviste ale elitei albilor de la Pretoria, cel mai bogat om al planetei nu a întârziat să taxeze declarațiile acestuia și a acuzat guvernul Ramaphosa că inițiază și adoptă legi evident rasiste pentru stabilirea dreptului de proprietate în favoarea majorității negrilor.

Africanii speră să depășească puseul de autoritate american. În februarie anul acesta, Africa de Sud a găzduit reuniunea Grupului celor 20, Ramaphosa s-a întâlnit cu Trump și a declarat fericit că întrevederea a fost minunată. După mai bine de o lună lucrurile au luat o turnură dramatică, pentru că fostul ambasador și mulți alții ca el nu au învățat până acum că Donald Trump pare jovial și chiar binevoitor până îi sunt atacate direct sau sublimat unele valori la care ține foarte mult. Una dintre ele este tocmai *Make America Great Again!*

Ca o frunză de arțar Pământul

Jurnal de veche Lume Nouă (II)

Paula ROMANESCU

Dar iată că suntem chemați totuși la îmbarcare. N-au trecut decât trei ceasuri (rele!) și patruzeci de minute (bune!). Paris! Paris! Am ajuns la Paris!

Arcul care devenisem s-a destins deodată când am văzut pe un cadran al ceasului de la aeroportul parizian ora indicată. Uitasem complet de fusul orar și de toarcerea lui domoală spre soare-apune... Mai aveam o oră și zece minute până la următoarea îmbarcare pentru lungă, adevărată călătorie. Traversarea „labirintului” mi s-a părut o bagatelă.

Instalată în sfârșit în Airbusul imens (o fi pasăre preistorică? o fi cașalot cu aripi?), primul impuls a fost să abandonez locul destinat de computerul fără minte care mă plasase lângă o tânără mămică fericită posesoare a doi pruncuți de curând veniți pe lume și hotărâți să-și facă auzit glasul pe care doar niște adulți obtuși (ca mine) l-ar putea numi scâncet agasant și, m-am aciuat pe un rând cu trei locuri neocupate. N-am mai vrut să știu de eternul instructaj „în caz de...”, făcut cu umor și finețe *à la française*, și am închis ochii să mi se pară drumul mai scurt...

Eram de acum la înălțime: în sus – hăul, în jos – hăul.

Pe ecranul televizoarelor miniaturale din fața fiecărui pasager, programe la alegere. Pe un ecran mai mare, defilează pentru ochii tuturor numele ținuturilor survolate: Clifden, Kilarden, Cork, Oceanul Atlantic... Afară –58 de grade. Nu mă tentează să iau o gură de aer înalt. Motoarele torc liniștitor. Torc și eu picotind de somn pe fusul de lângă vatra soarelui în asfințit care întârzie să se facă noapte. Degeaba ar răsună acum tot mai zadarnic apel *Deșteaptă-te, Române!* Somnul meu nu-i de moarte, dar e de o adâncime oceanică!

Chinuit de încet timpul se târăște dicolo de linia roșiatică a amurgului pierdut între apă și cer și, într-un foarte târziu, avionul aterizează pe aeroportul Trudeau-Montreal.

Amețită, amețesc urmărind pe banda cu bagaje „trăistuțele” mele de Badea Cârțan cu al căror conținut cred eu (vezi să nu!) că am să-i fac praf pe cititorii români răătăciți prin acele meleaguri. Legate cu bențiță tricoloră ca să le recunosc de departe, acestea apar smotocite și tuflite rău, dar pentru mine ele sunt cele mai frumoase. La ieșire, mulți așteptători, câțiva afro-asiatici cu ochii alungiți de somn și, în chiar mijlocul spațiului de trecere – un domn hotărât parcă să reediteze prin dârzenie luptele de la Mărășești arborează o foaie de hârtie pe care nu m-aș fi mirat deloc să citesc „Pe aici nu se trece!” Dar nu! Scria chiar numele meu. Niciodată nu am avut o mai exactă reprezentare a îngerului păzitor, acela despre care mi s-a tot spus încă de la primele băiguieli de rugăciune de dinaintea somnului de copil, că beneficiază orice muritor indiferent de meritele sau „greșalele” lui cele de voie sau... de nevoie.

Da, în seara aceea de 28 iunie 2016, mi-am văzut îngerul. Avea trăsăturile joviale ale domnului Mike Farcaș, venit să mă recupereze cu „procură” de la Windsor, dar și de la Dumnezeu cel a toate veghetor al drumurilor mele prin viață în general și, prin acel Montreal francophon în special.

Mașină puternică, șofer expert, cale lungă.

Ajungem la Hotel Sheraton. Camera mea – stil Queen Size. Cine-o fi mai fost și regina asta, habar n-am. Pentru trei nopți și tot atâtea zile eu sunt aici regină!

La etajul VI – piscină.

Pe mâine!

Da, la vie en rose există!

29 iunie 2016

Patul imens în care mă trezesc, cearșafurile de un alb imaculat, totul mă îmbie să mai lenevesc. În oglinda imensă din stânga văd o sperietoare care aducea vag a bufniță... La o privire mai atentă, bufnița semăna cu mine. Am sărit din pat ca un cintezo, m-am postat sub duș (vai, sofisticatele robinete de aici!) lăsându-mă biciuită zdravăn de stropii de apă

și, când mi-am privit din nou chipul, parcă, parcă mai arătam și eu a om...

La barul hotelului – micul dejun regal (nu?), o cafea aromată și, *vive la vie!*

Ceea ce mi-am refuzat la București ca mod de descoperire a obiectivelor culturale – Turul orașului în autocar cu plafon de cer, găsesc de data aceasta oportun. La cumpărarea tichetului, valabil două zile consecutiv, ți se atașează de încheietura mâinii o zgârduță de recunoaștere a statutului tău de plătitor și... *hop on! hop off!* – *șop sus! șop jos!* cu urcare și

coborâre unde-ți spune inima c-ar vrea să mai adaste, c-ar vrea să nu mai vadă ce vede, c-ar vrea... ea știe ce.

Este un mod de a rămâne la învelișul lucrurilor. Miezul lor – ei, asta-i altă poveste!

Ghidul nostru, un foarte gureș iberic poliglot, hotărât parcă să ne preschimbe capul în giruetă, turuia explicațiile mai abitir ca un comentator al unui meci de fotbal între Anglia victoriană și Franța cea de toate revoluțiile, cu fotbaliști-stele de pripas, meci transmis unor telespectatori surzi și orbi care văd, dar oricum nu înțeleg nimic...

Montrealul pare un șantier în plină efervescență: vara-i scurtă, treabă multă, dați zor mai cu spor! Se refac porțiuni/benzi întregi de stradă (la noi se răstoarnă strada toată pentru un cablu ascuns sub o bordură), se schimbă rețeaua de canalizare (noi avem canale t.v. pentru toate zoaiele de limbaj semi-articulat și, dacă ții totuși să treci peste, fără să te murdărești, e absolut necesar să știi să zbori!).

Niște femei fără vârstă, mărunțele (China Town e și aici la ea acasă), în salopete large, plantate între popii de plastic (*honni soit qui mal y pense!*) de pe mijlocul străzilor supuse cosmetizării, dirijează eficient și cu grație circulația.

Noi, cu urechea la explicațiile ghidului, cu ochii după obiectivele de neratat: la dreapta, *Catedrala Notre-Dame du Monde*, replică *à la Montreal* după *San Pietro din Roma*, fără statuia *Sfântului Piatră* găsimilă doar la Roma, cu piciorul tocit de atâtea săruturi cu care l-au lustruit vizitatorii (eu am văzut-o și la *Catedrala Saint-Beauvais* din Franța, e drept, o replică a originalului, cu piciorul sfântului integral), sfântul acela pe care și-a înălțat Iisus biserica Sa, cu baldacinelul lui... Bernini? Bramante? Michelangelo?... poate știți voi, ne testează parșiv ghidul, dar eu cred că n-a trecut nici el dincolo de învelișul „pachetului” pe care ni-l învârt sub ochi... Să-l întrebăm cumva dacă știe sigur cine a fost sculptorul statuii *Sfântului Petru* de la Roma? Ne-ar răspunde sibilinic: Bernini... Bramante... Michelangelo... În niciun caz *Arnolfo di Cambio*, trăitor prin veacul al XIII-lea... *La stânga! La stânga!* – cea mai mare piață subterană din lume, cu magazine, restaurante, saloane de înfrumusețare, străzi – pietonale toate, săli de cinema, de conferințe, de pus la cale afaceri, ateliere de creat și comercializat bijuterii de aur, platină, încrustate cu pietre rare, dar și tinicheluțe pentru vulg, firme de țoale de lux, toalete obișnuite etc., piață gândită să le ferească de îngheț pe vajnicele cumpărătoare de te miri ce (că aici iarna-i iarnă, vara – de!) și să nu le înghețe vinul în pahar celor cu cardul la purtător. Nu vedem Piața Subterană, dar e bine să știm măcar unde e! În dreapta, vechiul oraș, în stânga, prea-semețele blocuri sprijinite de nori, din oțel și sticlă, unde se fac afaceri la nivel înalt la toate nivelurile, și subterane... între cei hotărâți să

scoată bani și din piatră seacă; în dreapta o scenă în aer liber pentru *Festivalul de Jazz* care începe chiar astăzi, corturi albe y compris pentru adăpatul și...

furajatul turmelor de zbierătoare bipede biciuite de urletul strident al... fiarelor cântătoare. Într-un ghid al festivalului citesc că participă aici și o trupă românească, cu *Ciocârlia* noastră cu tot.

Biata ciocârlie, cum o zbucni ea spre cer cât să-și reverse pre pământul cu oameni „untdelemnul cântecului sfânt”, știutul ei tril!

La stânga, la stânga, la stânga – Strada Sfânta Caterina unde dă în clocot viața în roz!

Hop off! Să vedem și noi ce și cum.

Cât ține strada, un plafon de ghirlande rozalii formate din balonașe de toate dimensiunile (nu, nu și cât Montgolfierul!), leagă cele două trotuare pe care saltă zglopii fete vesele cu suflul în falfăire, cu pieptul bombat/siliconat prins într-un maieuș pe care tronează mândru un Yes, ori sacrosanta formulă foarte corectă *politically* „Je suis différente”/„I am different” – neapărat în ambele limbi de circulație universală ca să ne fie clar cum stau lucrurile. Într-o frățescă înțelegere, ele împart cu generozitate strada cu „feciorii” de toate anotimpurile, *diferiți* și ei, care se baladează sorbindu-se șagălnic din ochi și ținându-se de mână, cel mai adesea unul major foarte, de nu chiar bătrâior de-a binelea și altul abia ieșit din încorsetatul spațiu al copilăriei cu înmuguriri de adolescență.

La vie en rose!

Așa o fi arătând?!

La o răspântie, cam pe la mijlocul... Sfintei Caterina, o... „troiță” păgână – lucrare de sculptură în piatră albă, reprezentând o Evă în extaz, netrecută prin piața subterană cu frunze de viță, cu, ingenunchetă între coapsele ei planturoase, mai spre munte, o roabă în adorare (nu din cele în care duc drumarii noștri lopețile și molozul!), cu fața îngropată între pulpele fetei. Nu se știe dacă o fi plângând, dacă o fi și ea năucită de extaz, dacă...

Mă închin în gând și grăbesc pasul strecurându-mă printre chioșcurile cu suveniruri originale, rozalii și ele, de pe caldarâm, zăresc la capătul tunelului roz al străzii cu numele de sfântă (Ce blestem o ispăși biata Caterina?!), turla unei catedrale. Dau să intru. Ceva mă oprește. Da, ați ghicit: catedrala aceasta aparține enoriașilor și enoriașelor roz-bombon și aici se oficiază logodne, căsătorii, slujbe întru slava zeiței Venus și a zeului... fălos, se ard miresme parfumate, se iubește diferit. Niciodată aici botezuri. Materia primă pentru înmospătarea rândurilor celor *diferiți* când moartea trece la cosit este asigurată de născătoare ne-diferite, după aceeași metodă învechită foarte.

Mai sunt și alte catedrale prin urbe care, ne mai având enoriași destui, și-au închis portalurile și au fost redat vieții laice ca săli de spectacol ori vândute unor originali milionari spre a fi amenajate de aceștia drept spațiu de locuit. (Să fie mai aproape de Dumnezeu?!) Pe strada sfintei din Montreal eu fac fotografii,

nimeni nu mă ia în seamă în această insolită catedrală a amorului lesbo-homo liber ca vântul, doar niște „preotese” cu mers unduitor își vântură „odăjdiiile” a bună-vestire de diferențiere rozalie măsurându-mă expert din priviri și ignorându-mă apoi scurt cu dispreț suveran. Ce bine! Ce m-aș fi făcut dacă mi-ar fi acordat întreaga lor atenție și eu, ingrata, aș fi rămas opacă și insensibilă la dulcea lor chemare într-o beție cu promisiuni de paradis?

Grăbesc pasul să ajung la stația unde oprește la fiecare 20 de minute autocarul fără acoperiș. Îmi atrage atenția o clădire de o mare eleganță arhitectonică pe care flutură două steaguri: al Quebecului și al Francofoniei. Aici (tocmai aici?!) este sediul Organizației „Les Offices Jeunesse Internationale”.

Tineri din lumea întreagă, bucurați-vă!

Hop on într-un alt autocar.

Rămâi cu bine Sfântă Caterină, dacă binele o mai îndrăzni să treacă și pe strada roz din mândra urbe victoriană îmbrățișată de apele purificatoare ale Fluviului Saint-Laurent!

La pas prin satul global

Eufrosina OTLĂCAN

Între 15 și 23 iulie 1999

a avut loc în Belgia, la Louvain, *La III-ème Université européenne d'été: Histoire et Epistémologie dans*

l'enseignement Mathématique. Universitatea de vară s-a desfășurat, timp de șase zile, în două locuri: de joi 15 până sâmbătă 17 iulie la Louvain-la-Neuve, iar de luni 19 până miercuri 21 iulie, la Louvain (Leuven în flamandă). Invitația o promisem de la doamna Patricia Radelet de Grave, profesor de Istoria matematicii și fizicii la Universitatea Catolică Louvain-la-Neuve.

Aici este necesară o scurtă istorie a celor două universități, cea din Louvain/Leuven și cea din Louvain-la-Neuve. În Leuven exista încă din secolul XV o universitate catolică subordonată Papei; desființată și reînființată ca urmare a stăpânirilor ținutului Brabant, după 1830, când Belgia și-a cucerit independența, este reînființată aici Universitatea Catolică. În anii 1960 încep disensiuni lingvistice între studenții flamanzi și cei valoni. Problema este soluționată prin construirea în orașul Louvain-la-Neuve din regiunea valonă, la 20 km distanță de Bruxelles, a noii universități francophone, Université Catholique UCLouvain. Prima parte a Universității de vară din 1999 a avut loc la UCLouvain, iar după pauza duminicală, a continuat la UCLouvain.

Am participat la această întâlnire împreună cu colega mea de la Academia Tehnică Militară, Amelia Molea, profesoară de engleză, doctor în filologie; amândouă am susținut lucrări. Amelia chiar în prima zi și-a susținut expunerea: *La technologisation de la langue – le résultat de l'insertion de la linguistique, de la mathématique et de l'informatique*. Lucrarea mea o voi susține, conform programului anunțat, în ultima zi, 21 iulie: *Sur la transmission et l'efficacité des connaissances mathématiques dans l'enseignement militaire des ingénieurs*. Expunerea a fost urmată de discuții, multe întrebări referitoare la învățământul românesc în general, la numărul de ore de matematici, la olimpiicii români, la țările cu care avem relații de învățământ și relații militare.

Dar și extra-universitar am profitat de această participare. Drumurile și călătoriile pe care le-am făcut în acele zile ne-au adus multe informații și câștig

mental. Aleg din Jurnalul de călătorie câteva note.

Împreună cu Amelia, plecăm de pe Otopeni și, după două ore și jumătate, suntem în Bruxelles-Aeroport Internațional, apoi, coborând scările, suntem în Bruxelles Nord; abia de aici vom ieși la gara feroviară și luăm trenul până în stația Louvain-la-Neuve Université. Coborând, ajungem la „Auditorium”, plătim cazarea, micul dejun și excursia pe care o vom face duminică 18 iulie la Bruxelles (taxa de participare o trimisese din București), apoi ne cazăm la Căminul studențesc, o vilă frumoasă, într-un cartier elegant, cu străzi liniștite și multe flori.

Joi și vineri dimineața participăm la expuneri la Universitate, apoi facem o plimbare prin oraș și în jurul lacului; totul ne încântă.

Sâmbătă 16 iulie, doar noi două, mergem cu trenul la Rotterdam, schimbând la Leuven și la Mekelen (Malines), trecem prin Antwerpen (Anvers), prin Rosendaal (frontiera cu Olanda) și ajungem în Rotterdam. Cu tichet pentru o zi pe mijloacele de transport orașenesc (tramvai, autobuz și metrou), vedem mare parte a orașului în doar câteva ore: Primăria veche, podurile peste Nieuwe Maas (Noua Meusă), care este o ramură a deltei comune Rinului și Meusei, și ajungem în fața statuii lui Erasmus. În oraș observăm o poliție drastică față de cerșetori. Trecem apoi pe bulevardul populat de imigranți, cu imagini șocante. Dar drumul de întoarcere este frumos, câmpia îngrijită este o priveliște odihnitoare. În gara Louvain Neuve Université descoperim picturile lui Paul Delvaux (1897–1994, pictor belgian), o frescă a Sorbonei.

Duminică plecăm din Louvain Neuve Université la Bruxelles cu un autocar, în excursia organizată de Universitatea europeană de vară, iar de aici, destinația va fi Leuven. În Grande Place, primim amănunte de la doamna ghid. Lângă *Maison du Roi*, care este Casa ducelui de Brabant, se află Casa Breslelor, unde a locuit și a scris Victor Hugo, iar în *Maison de la Cigne* a locuit Karl Marx. Arhitectul Victor Horta (1861–1947) a proiectat *La Maison du peuple*, iar după demolarea acesteia, tot el a proiectat *Casa Wauqueux – Muzeul Art Nouveau*, iar mai târziu, Gara Centrală din Bruxelles. Palatul de Justiție face parte din arhitectura Art Nouveau. Mai vedem

Parlamentul Belgiei, Teatrul Regal și hotelul în care a locuit Lord Byron (ni se spune că a plecat fără să plătească!). Trecem prin fața sediului Comunității Europene (aflăm că aici se fac manifestațiile contra Uniunii Europene), prin fața Muzeului Regal de Arte și Istorie, a Muzeului Armatei, a statuii mareșalului Montgomery, mort la Bruxelles în 1944. Mai admirăm Pavilioanele chinezești și cel japonez, Palatul Regal privat lângă Serele Bruxellului, expoziția Atomium, bustul lui Copernic. Ne întoarcem în centru trecând prin cartierele numite „Belgia adoptaților”, unde sunt arabi, negri, greci. Îmi notez: frumusețea impunătoare a clădirilor contrastează cu mizeria omenească – copii desculți pe străzi, femei șezând pe praguri, multe gunoarie. Lângă Gara de Nord se construiește un cartier nou. Ne vom continua drumul cu autocarul până în Leuven, unde suntem așteptați și unde ni se dau cheile pavilionului și cheile camerelor.

Luni 19 iulie, dimineața suntem la expunerile din Universitate, după-amiază vizităm orașul, apoi participăm la recepția oferită de organizatori. Marți, în afara expunerilor pe care le urmărim, ni se face o prezentare a revistei *L'enseignement Mathématique*. Sesizez slaba participare a matematicienilor români la această publicație. Seara vizităm castelul Arenberg. Miercuri, după ce-mi susțin lucrarea și mai asist la alte expuneri, voi face o plimbare prin parcul Arenberg, împreună cu o profesoară din Budapesta; vorbim în engleză (nu este punctul meu forte, dar ne înțelegem!) despre bani, sponsori, mașini, școală. Miercuri 21 iulie, la ora 18, este ședința de închidere a Universității europene de vară. Singură de data aceasta (Amelia a mers să vadă orașul Bruges), vizitez Grădina Botanică din Leuven, un paradis al culorilor, al florilor și parfumurilor. În 21 iulie este Ziua Națională a Begiei, care marchează evenimentul istoric din 1831, când primul rege al Belgiei, Leopod I, a depus jurământul constituțional.

Joi 22 iulie ne mutăm de la Cămin la hotelul „Mille Colonnes”, de unde vom pleca vineri pe drumul de întoarcere acasă.

Iar seara, acasă, am atâtea de povestit soțului meu! De-acum, începem să ne facem planuri pentru viitor...

În fața Primăriei, covor de gazon englezesc cu aranjamente florale *à la française* și, vizavi, altă scenă pregătită pentru festivalul jazzului, ca toată suflarea urbei să-și amestece piuitul într-o mare și unică vibrație.

Pâinea și cirul de pe vremea Romei imperiale va deveni pentru două săptămâni arena jazzului din parcurile și piețele publice de aici. Nu, lupte de gladiatori nu vor fi, nici fiare sălbatice versus creștini!

O universitate din cele patru câte există în Montreal – două cu predare în limba franceză, două în engleză – cu câte 40.000 de studenți fiecare, n-a mai găsit loc de zidire... întru pomenire decât temelile de piatră ale unei foste biserici. Ingenios, arhitectul a păstrat pentru orice eventualitate (cu bisericile astea nu prea e de glumit!), vechiul turn cu acoperiș în formă de săgeată al fostului lăcaș de cult, încorporându-l între zidurile lăcașului laic al cunoașterii. Nevăzuți, pe furiș, studenții își fac poate semnul crucii când trec prin dreptul turnului înaintea vreunui examen la care doar Dumnezeu o ști cum se vor descurca... Iar dacă li se va părea că Preaînaltul ridică brațele a neputință, e semn că bruma lor de cunoaștere nu va reuși să clintească zidurile de indiferență ale unor profesori intransigenți care vor fi uitat demult că a fi tânăr înseamnă a fi și puțin (mai mult) neștiutor...

Aici e *Cartierul Latin* al cetății. Ei, da! În *Lumea Nouă*, tot ce are *Lumea Veche* mai cu moț este reprodus întocmai.

Concluzie de est-european trecut abia de un sfert de veac printre galantarele supermarketurilor: tinerii de pe aici sunt cam prea dolofani. Ce-or fi mâncând?

(Urmare din pag. 36)

Recunoașterea internațională a artistei s-a materializat și prin invitarea la expoziții internaționale, cea mai recentă fiind cea din 2021, a 20-a Bienală Internațională de Gravură de la Sarcelles-Paris. Paralel cu creația sa artistică în sticlă, artista Rodica Tănăsescu Vanni s-a afirmat și ca graficiană, realizând o mare varietate de lucrări prezentate în diverse expoziții, cea mai recentă fiind cea din 2022, dedicată soțului său, Augusto Vanni, când a editat și un album prefăcut de un alt mare artist plastic român stabilit în Italia, Emanuel Horodniceanu. La Școala secundară „Luigi Einaudi” Malcontenta, unde a funcționat ca profesoară de educație artistică, a realizat un mozaic de 22 de metri, admirat de elevi și localnici. În cei 51 de ani de activitate artistică în Italia,

Cât? Șuncile dărdăie pe șoldurile lor, rochiile fetelor, făcute din economie (?!), țin cu greu rotunjimile trupului. Nici vorbă de fetișcana „mlădie ca un spic de grâu” din romanța noastră de mai ieri! Cei de pe aici or ști de romanțe? Pantalonii celor care adoptă stilul sportiv, lejer, sunt șleampăți – în cădere liberă... Mijlocel?! De unde!

Hop off!

Am în față o imensă oază de liniște – un loc de odihnă și... verdeață din care să tot pască turmele pierdute dincolo de nori: *Cimitirul Notre-Dame des Neiges*.

Îndrăgostiți fără griji, studenți dornici să citească în liniște, mame cu progeniturile scoase la aer în cărucioare sau ținute de mână, oameni singuri rătăcesc prin acest ținut al umbrelor, se așează sub copacii seculari, păsările prin frunziș *fac ce fac demult*, iarba este tunsă cu regularitate cât să nu mai zică degeaba Walt Whitman cum că firul ei suveran una știe: *Treceți voi și, lăsați-mă să cresc!*...

Ocupanții de drept ai locului sunt aliniați sub iarbă pe acel spațiu de 67 de hectare, cu, la căpătâi, o simplă lespede pe care le este înscris numele ce-l vor fi purtat în viață. Între rândurile perfect aliniate, un fel de ulițe destul de largi, înierbate și ele, care să permită trecerea nestingherită a celor încă de sub cer.

Primul ocupant s-a fost împământenit aici în 1852.

Tot astfel la Bellu nostru bucureștean.

(Va urma.)

a organizat expoziții personale sau a participat la unele de grup în orașe precum Washington, Viena, Primosten, Luxemburg, Roma, Veneția, Pesaro, Bologna, Ravenna, Mestre ș.a. Multe dintre lucrările sale se află în colecții particulare din America, Australia, China, Franța, Spania, America de Sud, Rusia, unde a organizat și expoziții itinerante de sculptură.

În toți acești ani a păstrat permanent legătura cu artiști plastici români și îndeosebi cu Institutul Român de Cultură și Cercetare Umanistică „Nicolae Iorga” din Veneția, a organizat expoziții în România în orașele Ploiești, Iași, Constanța și București, deosebit de apreciate fiind cele din anii 2003 și 2015, găzduite de Muzeul Județean de Artă „Ion Ionescu Quintus”, organizate împreună cu soțul său, Augusto Vanni.

O artistă venețiană de origine română

Ion DUMITRU ȘIRNA

Rodica Tănăsescu Vanni s-a născut în România, la data de 27.01.1942, în comuna Podenii Noi, satul Mehedința, din județul Prahova, unde părinții săi, Tănăsescu Petre și Tănăsescu Cecilia, erau învățători. Cei doi renumiți dascăli și-au dat seama că cele trei fetițe ale lor, Denisa și Alice (mai mari) și Rodica au vădite înclinații artistice, Denisa și Alice spre canto, iar Rodica spre pictură și sculptură. Atunci, acolo, în acea mică comună, au făcut efortul de a dezvolta aceste predilecții. Denisa și Alice au urmat cursurile Liceului Pedagogic „Regina Maria” din Ploiești unde, pe lângă pregătirea pedagogică,

se făcea și o foarte temeinică pregătire muzicală și plastică, iar Rodica, Liceul de cultură generală „Nicolae Bălcescu” din Ploiești.

După absolvirea liceului, Rodica Tănăsescu s-a înscris la Institutul

de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu”, din București, secția pictură monumentală. Fiind remarcată ca o studentă foarte talentată, atunci (1970), când nu era ușor să urmezi cursuri universitare de specializare în străinătate, în țări occidentale, a primit totuși aprobare să urmeze asemenea cursuri la Universitatea de arte plastice din Veneția, Italia. În timpul acestor cursuri l-a cunoscut pe viitorul său soț, Augusto Vanni, licențiat în litere și mare amator de artă monumentală și fotografică. După căsătoria lor, în 1972, s-au stabilit în orașul Mestre-Veneția, unde artista plastică Rodica Tănăsescu Vanni s-a înscris la Universitatea din Veneția și s-a specializat în lucrări din sticlă onix, cristal de Murano, bronz, mozaic și grafică. Din același an, 1972, a lucrat cu cei mai mari artiști muranezi: Loredano Rosin, Ermano Nason, Pino Signoretto, Licio Zanetti și Oscar Zanetti. (Sticla de Murano este printre cele mai apreciate, secretul fabricării ei păstrându-se și astăzi, mai ales pentru ingredientele ce se adaugă în nisipul deosebit, ca și prin izolarea fabricii pe insula Murano.)

Lucrările artistei, mai ales cele în sticlă onix și de Murano, au fost bine primite de critica italiană, care a observat că acestea se află sub o înrâurire brâncușiană. Rotundurile portretelor, ale chipurilor umane, au ceva din ovalul brâncușian. A se compara lucrările artistei cu *Muza Adormită* (1909-1910), *Micul George* (1911), *Narcis* (1909-

1910), *Muza* (1912), *Domnișoara Pogany* (1913-1920), *Danaide* (1913), *Prințesa* (1916).) În același timp, s-a observat că lucrările ei nu trec printr-o fază meșteșugărească, ci surprind direct liniile esențiale care conturează obiectele.

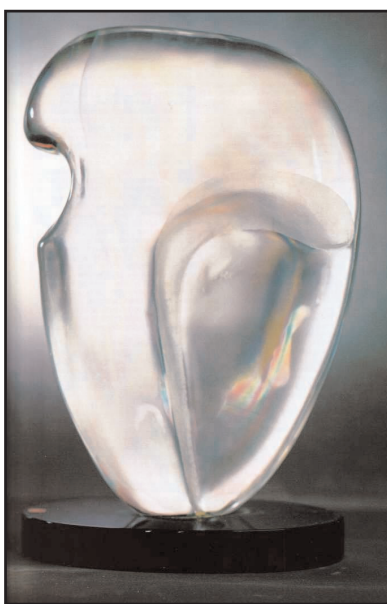
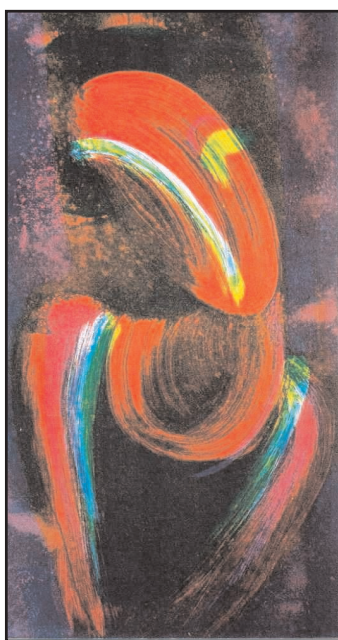
ată ce scrie Rosa Barovier Mentasti (1948-), critic și istoric italian de artă: *Spre deosebire de artiștii italieni, care în primele lor lucrări din sticlă se lasă adesea seduși de potențialul decorativ al materialului și ajung greu la o rigoare formală, superioară, ea nu s-a lăsat niciodată atrasă de aspectele plăcute ale muncii în sticlă. Nu există fază „meșteșugărească” în drumul în sticlă al Rodicăi Tănăsescu Vanni. Sinteza plastică a formelor este o caracteristică care o însoțește încă de la primele realizări, care totuși sunt intim legate*

de arta sticlăriei prin suprafețe moi și luminoase și în transparențele mișcate de soare, dense de umbră în interiorul masei, în valorificarea dimensiunii interne a volumelor, dimensiune care caracterizează structura în sticlă.

Una dintre marile realizări ale artistei este obținerea Premiului Întâi la concursul organizat în 1989 de către Municipality Veneției și Museo Vetrario di Murano, concurs la care au participat 360 de artiști plastici. Concursul este considerat ca foarte prestigios, deoarece el reprezintă o modalitate de rezistență la „non-artă” și de „recuperare culturală” a artei italiene, așa cum afirmă Enzo Di Martini, artist italian specialist în prelucrarea pietrei și sticlei. Așa cum a remarcat pictorul

și artistul în prelucrarea sticlei, Mario Deluigi Paola (1901-1978), *formele feminine, expresivitatea naturală, lumina care dă iluzia transparenței, raportarea la arta antică și modernă, toate sunt transfigurate (în opera artistei) de un element vital, focul.*

(Continuare la pag. 35)

Revista este ilustrată cu imaginii ale unor lucrări de Rodica Tănăsescu Vanni.

Semnează în acest număr

- Horia BĂDESCU – scriitor, Cluj-Napoca
- Alexandru MĂRCHIDAN – publicist, Pitești
- Dan ANGHELESCU – scriitor, București
- Pr. Theodor DAMIAN – SUA
- Victor RAVINI – scriitor, Franța
- Florian COPCEA – scriitor, Drobeta-Turnu Severin
- Florin Radu PINTEA – scriitor, București
- Mariana NICOLAE – prof. univ., Curtea de Argeș
- Lucian COSTACHE – scriitor, Pitești
- Mihai MUSTĂȚEA – profesor, Râmnicu Vâlcea
- Tudor NEDELCEA – scriitor, Craiova
- Radu HOMESCU – prof. univ., diplomat, București
- Dan D. FARCAȘ – scriitor, București
- Iulian RUSANOVSCI – avocat, Chișinău
- Acad. Gheorghe DUCA – Chișinău

- Raia ROGAC – scriitor, Chișinău
- Eugenia TOFAN – publicist, Chișinău
- Rodica LĂZĂRESCU – scriitor, București
- Mihaela ALBU – scriitor, Craiova
- Adrian SĂVOIU – profesor, Câmpulung Muscel
- Mihai CĂLUGĂRIȚOIU – istoric, Râmnicu Vâlcea
- Rodica BRETIN – scriitor, Brașov
- Florentin POPESCU – scriitor, București
- Octavian MIHALCEA – scriitor, București
- Constantin LUPEANU – scriitor, diplomat, București
- Nicolae MELINESCU – publicist, București
- Paula ROMANESCU – scriitor, București
- Eufrosina OTLĂCAN – prof. univ., București
- Ion DUMITRU ȘIRNA – scriitor, Ploiești